

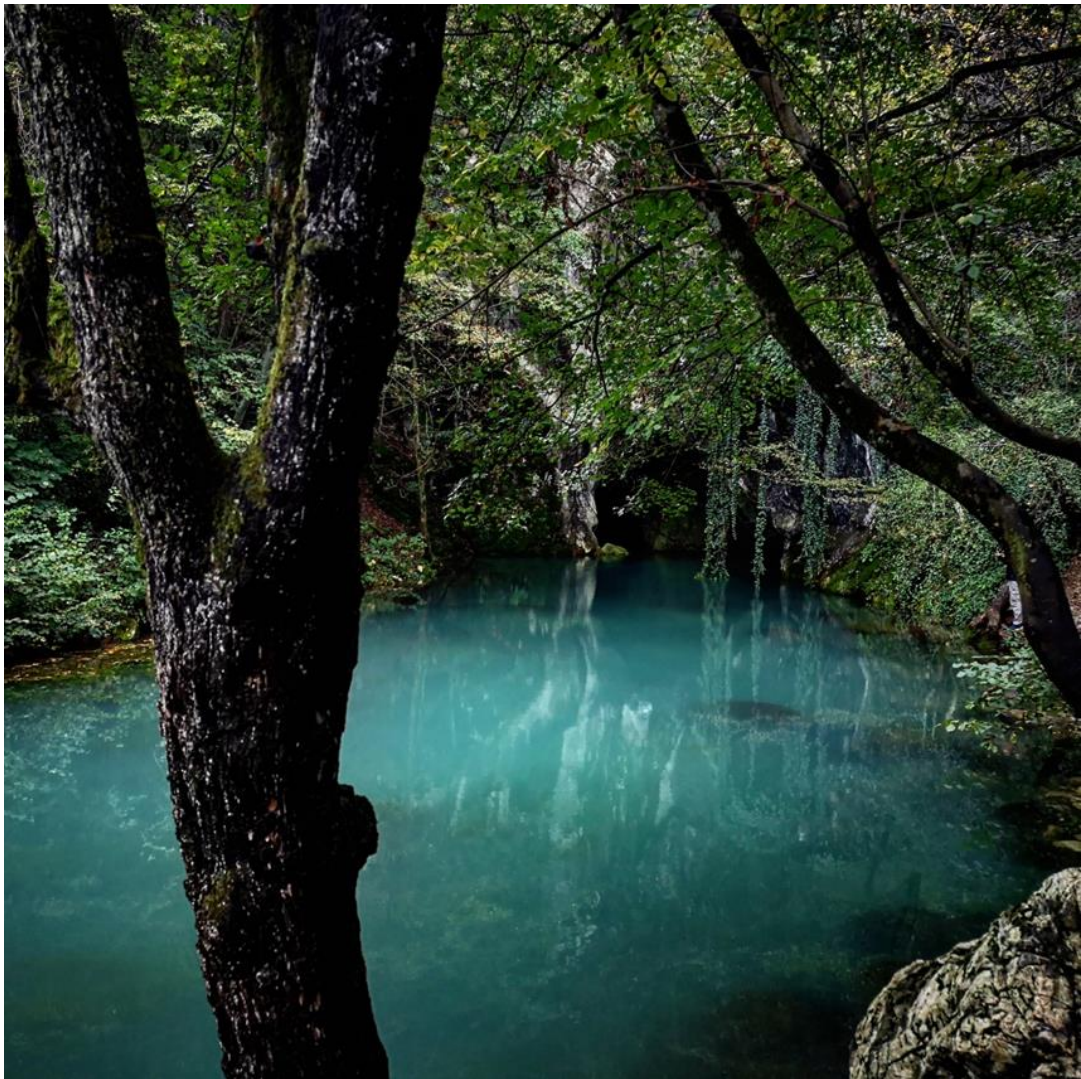
РЕПУБЛИКА СРБИЈА

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И
ИНФРАСТРУКТУРЕ

СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ

**ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ КУЧАЈСКЕ ПЛАНИНЕ**

*-ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПППН НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ-*

Београд, 2022. године

**ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ
ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ КУЧАЈСКЕ ПЛАНИНЕ**

*-ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПППН НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ-*

Носилац и наручилац израде:

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

**МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
СЕКТОР ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ И УРБАНИЗАМ**

Министар:

Томислав Момировић, дипл.прав.

Обрађивачи:

ВД директора ЈП Урбанизам, Крагујевац:

Наташа Ивановић, дипл.инж.арх

Декан Географског факултета, Београд:

проф. др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.

**ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА
ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ТУРИСТИЧКЕ ДЕСТИНАЦИЈЕ КУЧАЈСКЕ
ПЛАНИНЕ , НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ**

ЈП УРБАНИЗАМ - КРАГУЈЕВАЦ

Универзитет у Београду

Географски факултет

КООРДИНАЦИЈА ИСПРЕД МГСИ:

др Милица Добричић, дипл.простор.план

РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА:

Тијана Марковић, магст. инж. зашт. жив.сред.

РАДНИ ТИМ:

проф. др Дејан Филиповић, дипл.простор.план.

Иван Радуловић, дипл.инж.арх.

проф др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.

Весна Јовановић, дипл.хемичар

Мила Брајковић, магст.инж.арх.

Наташа Матовић, дипл.инж.арх.

Милана Анђелковић, дипл.прост. план.

Лазар Мандић, дипл.инж.арх.

Весна Савић, дипл.инж.арх.

Бојан Рајић, магст.инж.геод.

Томислав Спасенић, дипл.простор .план.

Милун Милићевић, дипл.инж.саоб.

Владимир Раковић, дипл.инж.саоб.

Александар Апостоловић, дипл.инж.грађ.

Жељко Ђорђевић, инж.грађ.

Марко Николић дипл.инж.маш.

Милан Радовић, дипл.простор.план.

др Марија Јефтић, дипл.простор.план

МА Бранко Протић, дипл.простор.планер

МА Љубица Душков, дипл.простр.план.

др Невена Васиљевић, дипл.инж.пејз.арх.и хортик.

Невена Милић, дипл.инж.пејз.арх.и хортик.

Светлана Драгојловић, грађ.техн.

ЈП УРБАНИЗАМ - КРАГУЈЕВАЦ

ВД директора

Наташа Ивановић, дипл.инж.арх

ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Декан

проф. др Велимир Шећеров, дипл.простор.план.

САДРЖАЈ

1 УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

2 ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

2.1 ПОВОД И ПРЕДМЕТ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПП НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

2.2 КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ППППН

2.3 ПРИКАЗ ЦИЉЕВА ППППН

2.3.1 Посебне намене подручја Просторног плана

2.4 РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНСКИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ

2.4.1 Релевантне националне стратегије и програми

2.5 ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

2.5.1 Природни системи и ресурси

2.5.1.1 Геоморфолошке одлике

2.5.1.2 Геолошке карактеристике и минералне сировине

2.5.1.3 Хидрогеолошке и хидролошке карактеристике

2.5.1.4 Сеизмолошки показатељи

2.5.1.5 Климатске карактеристике

2.5.1.6 Педолошке карактеристике

2.5.1.7 Флора и вегетација

2.5.1.8 Фауна

2.5.1.9 Геодиверзитет

2.5.1.10 Предеоне одлике

2.6 СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

2.6.1 Мрежа насеља, демографске прилике, јавне службе

2.6.2 Привреда

2.6.3 Инфраструктура

3 КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗОНАМА ГДЕ ПОСТОЈИ МОГУЋНОСТ ДА БУДЕ ИЗЛОЖЕНА ЗНАЧАЈНОМ УТИЦАЈУ

3.1 АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

3.1.1 Квалитет ваздуха и основни проблеми

3.1.2 Квалитет површинских и подземних вода, основни проблеми

3.1.3 Квалитет земљишта и основни проблеми

3.1.4 Бука и вибрације

3.1.5 Електромагнетно зрачење

3.1.6 Ризик од настанка удеса

3.1.7 Управљање отпадом

3.2 ПРИРОДНО НАСЛЕЂЕ

3.3 НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

4 ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ РАЗМАТРАНА У СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ И ПРИКАЗ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА

4.1 РАЗМАТРАНА ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

4.1.1 Статус осетљивих подручја

- 4.1.2 Еколошки ризици
- 4.1.3 Просторно еколошки конфликти

- 4.2 ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
- 4.3 ВАРИЈАНТНА РЕШЕЊА
- 4.4 КОНСУЛТАЦИЈЕ

5 ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

- 5.1 ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ
- 5.2 ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА
- 5.3 ВРСТЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА КОЈИ СУ КОРИШЋЕНИ ПРИ ИЗГРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ
- 5.4 КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТАРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ППППН

6 ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА

- 6.1 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА ПЛАНА И ЊИХОВО ПОРЕЂЕЊЕ
- 6.2 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАВАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА
 - 6.2.1 Процена утицаја планских решења на животну средину
 - 6.2.2 Кумулативни и синергетски ефекти
- 6.3 МЕРЕ ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ И УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ
 - 6.3.1 Опште мере и приоритети заштите животне средине
 - 6.3.2 Заштита према припремљеним планским решењима
 - 6.3.2.1 Заштита животне средине у сектору привредног развоја
 - 6.3.2.2 Заштита животне средине у сектору заштите природних и културних добара, биодиверзитета и предела
 - 6.3.2.3 Заштита животне средине у сектору саобраћаја
 - 6.3.2.4 Заштита животне средине у сектору остале инфраструктуре
 - 6.3.4 Развој еколошке свести и информисање јавности
 - 6.3.5 Заштита здравља становништва
 - 6.3.6 Заштита од удеса
 - 6.3.7 Прилагођавање климатским променама
 - 6.3.8 Прегкогранична сарадња
- 6.4 МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
 - 6.4.1.а Мере заштите квалитета ваздуха
 - 6.4.1.б Мере заштите и очување квалитета вода
 - 6.4.1.в Мере заштите земљишта

7 СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

8 ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

- 8.1 ОПИС ЦИЉЕВА ПЛАНА И ПРОГРАМА
- 8.2 ИЗБОР ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
- 8.3 ЗАКОНСКИ ОКВИР

9 МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ

9.1 ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

9.2 ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

10 ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

10.1 ОПИС РАЗЛОГА ОДЛУЧУЈУЋИХ ЗА ИЗБОР ПП СА АСПЕКТА РАЗМАТРАНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ НАЧИНА НА КОЈИ СУ ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ УКЉУЧЕНА У ПП

11 УЧЕШЋЕ ЗАИНТЕРЕСНОВАНИХ СТРАНА У ПОСТУПКУ ИЗРАДЕ И РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

12 ЗАКЉУЧЦИ – НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ

ГРАФИЧКИ ДЕО:

КАРТА БР.1: Категоризација животне средине - Постојеће стање животне средине, Р 1:50 000.

КАРТА БР.2: Категоризација животне средине - Планирано стање животне средине, Р 1:50 000.

Списак слика и табела

Слика 2.5 Положај туристичке дестинације Кучајке планине у РС

Слика 2.5.1.3б Крупајско врело

Слика 2.5.1.3а Врело Млаве

Слика 2.5.1.3г река Ресава

Слика 2.5.1.3в река Млава

Слика 2.5.1.4: Карта сеизмичког хазарда за повратни период од 475 година

Слика 2.5.1.6: Карта предиктованих ерозионих подручја и карта клизишта

Табела 2.3.1: Могућа решења снабдевања водом за пиће по општинама

Табела 2.5.1.1 Вредности просечних јануарских и јулских температура, годишње вредности температуре и суме падавина (1961-1990)

Табела 2.5.1.2 Просечни подаци климатских параметара на синоптичкој станици Црни врх (1037 m) (1961-1990)

Табела 2.5.1.9: Објекти геодиверзитета у оквиру ПП

Табела 3.1.7: Списак насеља на територији општине Жагубица са степеном обухваћености становништва постојећим системом сакупљања отпада

Табела 3.6.: Утврђена и категорисана непокретна културна добра, 2010.год.

Табела 4.1.2: Приказ еколошких ризика у оквиру ПП

Табела бр. 4.3.1.: Опција да се план не реализује – предности и недостаци

Табела бр. 4.3.2. Опција да се план реализује – предности и недостаци

Табела бр.5.2.1. Посебни циљеви Стратешке процене утицаја

Табела бр.5.3: Циљеви и индикатори Стратешке процене

Табела бр.6.1: Процена утицаја варијантних решења на животну средину

Табела бр.6.2.1: Евалуација процењених утицаја

Табела 6.2.2. Идентификација кумулативних и синергијских ефеката планских решења

Табела 6.6.: Просторна диференцијација планског подручја према квалитету животне средине

Табела 8.2: Избор индикатора за програм мониторинга

Табела 9.1.: Додатни критеријуми за оцењивање утицаја

Табела бр 9.1.1: Евалуација утицаја

Табела 11: Институције од којих су пристигли услови за предметни план

1 УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Изради Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине (у даљем тексту: Просторни план), приступа се на основу Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине, (*Сл. гласник РС*”, број 104/20). Изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине, на животну средину, приступа се на основу Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине на животну средину ("*Сл. гласник РС*", бр. 84/20).

Предмет Просторног плана, (у даљем тексту ПП) представљају туристичке, природне, културне и ресурсне вредности планског подручја, а нарочито туристичка дестинација Кучајске планине, у складу са Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („*Сл.гласник РС*”, бр. 98/16), Стратегијског мастер плана "Стиг - Кучајске планине - Бељаница" и другим релевантним документима и политикама.

ПП ће се спроводити директно, као и индиректно, применом и разрадом планских решења у другим просторним плановима подручја посебне намене, као и у планским документима јединица локалне самоуправе, урбанистичким плановима и урбанистичким пројектима. Директно спровођење Просторног плана обухвата и детаљну разраду планских решења, која садржи правила уређења, грађења и коришћења, као и елементе детаљне регулације за заштићену околину манастира Манасија и манастира Горњак са испосницом, а по потреби и за друга подручја која имају туристички потенцијал.

Разматрањем и укључивањем битних аспеката животне средине у припрему и усвајање одређених планова и програма и утврђивањем услова за очување вредности природних ресурса и добара, предела, биолошке разноврсности, биљних и животињских врста и аутохтоних екосистема, односно рационалним коришћењем природних ресурса, доприноси се циљевима одрживог развоја. Применом стратешке процене утицаја у планирању, отвара се простор за сагледавање промена насталих у простору и уважавање потреба предметне средине. Планирање подразумева развој, а одржив развој захтева заштиту животне средине.

Стратешка процена утицаја је процес којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, с циљем избегавања, спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље људи, биодиверзитет, природна, културна добра и друге створене вредности.

Принцип одрживог развоја, социјалне прихватљивости, економске оправданости и еколошке одрживости су законски дефинисани у смислу полазних основа просторног планирања. Са друге стране, одредбама члана 4. Закона о стратешкој процени утврђена су начела стратешке процене, и то:

- одрживог развоја,
- интегралности,
- предострожности,
- хијерархије и координације,
- јавности.

Овим начелима обезбеђује се оквир за усклађивање техно-економских, друштвених и природних система у целокупном развоју, укључујући и просторни развој. На принципима економичности користе се природне и створене вредности, с циљем да се очува и унапреди квалитет животне средине за садашње и будуће генерације. То се постиже разматрањем и укључивањем кључних аспеката животне средине у припрему и усвајање планова, пројеката и програма, утврђивањем услова за очување природних и створених вредности. Укључивањем услова заштите животне средине у ПП кроз инструмент стратешке процене, даје се обавезујући и интегрални оквир заштите, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. У поступку стратешке процене остварује се

координација између заинтересованих органа и организација, иако су у поступку израде ПП прибављени неопходни услови. У поступку разматрања и усвајања обезбедиће се учешће јавности у поступку јавног увида и стручне расправе о Нацрту ПП.

Чланом 8. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС, бр. 135/04 и 88/10), прописан је поступак стратешке процене који обухвата три сегмента:

- 1) припремну фазу, која обухвата:
 - одлучивање о изради стратешке процене,
 - избор носиоца израде извештаја о стратешкој процени,
 - учешће заинтересованих органа и организација;
- 2) извештај о стратешкој процени;
- 3) поступак одлучивања, који обухвата:
 - учешће заинтересованих органа и организација,
 - учешће јавности,
 - извештај о резултатима учешћа заинтересованих органа и организација и јавности,
 - оцену извештаја о стратешкој процени,
 - сагласност на извештај о стратешкој процени.

У складу са чланом 12 Закона, Извештај о стратешкој процени утицаја ПП на животну средину је састављен од следећих поглавља:

- a. Полазне основе СПУ,
- b. Општи и посебни циљеви стратешке процене и избор индикатора,
- c. Процена могућих утицаја са описом мера предвиђених за смањење негативних утицаја на животну средину,
- d. Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процена утицаја,
- e. Програм праћења стања животне средине у току спровођења плана,
- f. Приказ варијантних решења,
- g. Циљеви и избор индикатора,
- h. Приказ коришћене методологије,
- i. Закључци – нетехнички резиме.

2 ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

2.1 ПОВОД И ПРЕДМЕТ ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА ПП НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Повод за израду предметног Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину је израда Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине и обавеза произашла из Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 84/20).

Просторни план је дугорочни плански документ којим се разрађује Просторни план Републике Србије, утврђују планска решења, смернице и правила за коришћење, организацију, уређење и заштиту простора, као и правила за изградњу на подручју обухвата ПП.

Правни основ за доношење Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине:

- Закон о Просторном плану Републике Србије ("Сл. гласник РС" бр. 88/2010),
- Закон о планирању и изградњи („Сл. гласник РС”, бр. 72/09, 81/09-исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14, 145/14, 83/18, 31/19, 37/19-др.закон и 9/2020),
- Одлука о изради Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине ("Сл. гласник РС", број 104/20),
- Законом о туризму („Сл. гласник РС”, број 17/2019)
- Законом о културним добрима („Сл. гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 - др.закон, 99/11 - др.закон, 6/20 - др.закон);
- Закон о заштити природе („Сл. гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16, 95/18-др. закон, 71/21)
- Законом о шумама („Сл. гласник РС”, бр. 30/2010, 93/2012, 89/2015 и 95/18 - др.закон);
- Законом о водама („Сл. гласник РС”, бр. 30/10, 93/12, 101/16 и 95/18 - др.закон);
- Законом о пољопривредном земљишту („Сл. гласник РС”, бр. 62/06, 65/08-др.закон, 41/09, 112/15, 80/17 и 95/18 - др.закон)
- Правилником о садржини, начину и поступку израде докумената просторног и урбанистичког планирања („Сл. гласник РС”, број 32/19)
- као и други правни акти од важности.

Правни основ за израду Стратешке процене утицаја (Извештаја о стратешкој процени) Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине, на животну средину је:

- Закон о Стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС" бр.135/04) и Закон о изменама и допунама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, („Сл. гласник РС“ бр. 88/10);
- Закон о заштити животне средине („Сл. гласник РС“ бр 135/04) и Закон о изменама и допунама Закона о заштити животне средине ("Сл. гласник РС“ бр. 36/09, 72/09, 43/11- одлука УС, 14/16,76/18 и 95/18-др.закон),
- Закон о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 26/09, 8/10, 91/10 исправка и 14/16, 95/18-др.закон, 71/21),
- Закон о климатским променама („Сл.гласник РС“, бр. 26/21)
- Одлука о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине, на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 84/20).
- као и други правни акти од важности.

Услови и смернице планских докумената вишег реда и развојних стратегија за израду Просторног плана, садржани су у:

- Просторном плану Републике Србије, Закон о ППРС („Сл. гласник РС”, бр. 88/10),
- Регионалном просторном плану за подручје Шумадијског, Поморавског, Рашког и Расинског управног округа; Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана, („Сл. гласник РС”, број 39/14);
- Регионалном просторном плану за подручје Подунавског и Браничевског управног округа; Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана, „Сл. гласник РС”, број 8/15;
- Просторном плану подручја посебне намене природног добра Бељаница - Кучај Уредба о утврђивању Просторног плана, („Сл. гласник РС”, број 98/14).

У припреми је доношење одлуке о изради *Просторног плана подручја посебне намене коридора државног пута I реда „Вожд Карађорђе“ (Лазаревац – Аранђеловац – Топола – Марковац – Свилајнац – Деспотовац – Бор)*, чији ће се обухват преклапати са подручјем овог Просторног плана, у зависности од одређеног положаја коридора државног пута.

Остала значајна планска документација на подручју Просторног плана:

- Просторни план општине Жагубица (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 2/11*);
- План генералне регулације Жагубица, (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 8/13*);
- План генералне регулације Лазница, (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 11/14*);
- План генералне регулације Суви До, (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 11/14*);
- План генералне регулације Крепољин, (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 11/14*);
- План генералне регулације Осаница, (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 11/14*);
- План детаљне регулације подручја МХЕ Козји грб и МХЕ Ковиљача на реци Млави, (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 9/11*);
- План детаљне регулације I фазе скијалишта на Бељаници, (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 9/11*);
- План детаљне регулације подручја каменолома "Главица-Горњак", (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 6/13*);
- План детаљне регулације подручја каменолома "Потај Чука", (*"Сл. гласник општине Жагубица" број 6/13*);
- Просторни план општине Деспотовац, (*"Сл. гласник општине Деспотовац", бр. 3/09, 6/09, 7/09 и 10/12*);
- План генералне регулације насељеног места Деспотовац, (*"Сл. гласник општине Деспотовац", бр. 4/20*);
- Генерални урбанистички план са елементима детаљног урбанистичког плана (преиспитан као План генералне регулације) Ресавица, (*"Сл. гласник општине Деспотовац", бр. 7/04*);
- План општег уређења подручја водопада Лисине, (*"Сл. гласник општине Деспотовац", бр. 8/07*);
- План општег уређења подручја Лисине у општини Деспотовац, (*"Сл. гласник општине Деспотовац", бр. 8/09*);
- План детаљне регулације стамбено-пословног комплекса "Лисине - подцелина центар 1", (*"Сл. гласник општине Деспотовац", бр. 7/19*);
- План општег уређења подручја Ресавске пећине, (*"Сл. гласник општине Деспотовац", бр. 8/07*);
- План детаљне регулације Ресавске пећине, (*"Сл. гласник општине Деспотовац", бр. 8/09*).

Остала значајна стратешка документација на подручју Просторног плана:

- *Стратегија одрживог развоја општине Жагубица 2015-2024*;
- *Стратегија развоја туризма општине Жагубица 2006–2025*;
- *Стратегијски мастер план туристичке дестинације „Стиг – Кучајске планине – Бељаница” (усклађивање са Националном стратегијом)*;

Кључни прописи, конвенције и директиве од значаја за планску проблематику са аспекта заштите животне средине у ЕУ:

- SEA директива – Директива 2001/42/ЕС,
- Директива о ЕИА – Директива Савета 85/337/ЕЕС,
- *Кјото протокол*, ступио на снагу 16.02.2005. године, када га је потписало 184 земље, међу којима и РС,
- *ЕСРОО конвенција* - Процена утицаја у прекограничном контексту,
- Директива о еколошкој одговорности – Директива 2004/35/ЕС,
- Директива о птицама – Директива Савета 79/409/ЕЕС,
- Директива о стаништима – Директива Савета 92/43/ЕЕС,
- Оквирна директива о водама (WFD) – Директива 2000/60/ЕС,
- Оквирна директива о земљишту – 2004/35/ЕС,
- Директива о процени и управљању квалитетом амбијентног ваздуха (*Council Directive, 96/62/ЕС*),
- Директива о води за пиће 98/83/ЕС,
- Директива о отпаду 75/442/ЕЕС (Оквирна директива),
- Директива о отпаду 2008/98/ЕС.

При изради ПП и Стратешке процене утицаја, коришћене су смернице и стратешка опредељења следећих **националних стратегија**:

- Национална стратегија РС за апроксимацију у области животне средине, (*„Сл. гласник РС”, број 80/11*),
- Стратегија за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине - архуска конвенција (*„Сл. гласник РС”, број 103/11*),
- Национални програм заштите животне средине Републике Србије (*„Сл. гласник РС”, бр.12/10*),
- Национална стратегија одрживог развоја (*„Сл. гласник РС”, број 57/08*),
- Национална стратегија коришћења природних ресурса и добара (*„Сл. гласник РС”, број 33/12*),
- Стратегија управљања отпадом 2010-2019. године (*„Сл. гласник РС”, број 29/10*),
- Национална стратегија за укључивање Републике Србије у механизам чистог развоја Кјото протокола за секторе управљања отпадом, пољопривреде и шумарства (*„Сл.гласник РС”, број 8 /10*)
- Стратегија управљања водама на територији РС до 2034.године (*„Сл. гласник РС” бр. 03/17*),
- Водопривредна основа Републике Србије (*„Сл. гласник РС”, број 11/02*),
- Стратегија биолошке разноврсности РС за период 2011.-2018. год (*„Сл. гласник РС”бр. 13/11*),
- Стратегији развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године (*„Сл. гласник РС”, бр. 98/16*);
- Стратегија развоја шумарства Републике Србије (*„Сл. гласник РС”, број 59/06*),
- Стратегија пољопривреде и руралног развоја и Републике Србије за период 2014. - 2024. (*„Сл. гласник РС”, број 85/14*);
- Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030.год. (*„Сл. гласник РС”, број 101/15*),
- Стратегија регионалног развоја РС,
- Стратегија локалног одрживог развоја.

Предметни ПП, за који се израђује Стратешка процена утицаја, има површину 1223,73 km² и обухвата целу територију општине Жагубица и делове територије општине Деспотовац. На планском подручју налази се 36 катастарских општина (17 у општини Деспотовац и 19 у општини Жагубица) са 38 насеља у којима живи укупно 26.272 становника (попис 2011.год.). Подручје ПП налази се у источном делу Србије. У регионално-географском погледу планско подручје припада Источној Србији, као крупној просторној целини

издвојеној према географским, историјским, функционалним и културним карактеристикама. У физичком смислу, подручје се простире правцем север-југ, у висинским зонама од 200 до 1340 m.n.v.

На подручју ПП доминирају шуме и шумско земљиште (и други вегетацијом обрасли терени) са око 67 %, пољопривредно земљиште са око 24 %; водно земљиште од 4 %, док насеља и други антропогени терени у функцији насеља и инфраструктуре заузимају око 5 % планског подручја.

2.2 КРАТАК ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА И ЦИЉЕВА ППППН

САДРЖАЈ

	УВОД	
I	ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ	3
1.	ОБУХВАТ И ОПИС ГРАНИЦЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА, СА ГРАНИЦАМА ЦЕЛИНА И ПОДЦЕЛИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ	3
1.1.	Обухват и опис границе подручја Просторног плана	3
1.2.	Опис граница целина и подцелина посебне намене	3
1.3.	Посебне намене подручја Просторног плана	8
2.	ОБАВЕЗЕ, УСЛОВИ И СМЕРНИЦЕ ИЗ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ДРУГИХ РАЗВОЈНИХ ДОКУМЕНАТА	10
2.1.	Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године	10
2.1.1.	Просторни план Републике Србије од 2021. до 2035. године	11
2.2.	Регионални просторни планови	11
2.3.	Просторни планови подручја посебне намене	12
2.4.	Остали релевантни документи	13
3.	СКРАЋЕНИ ПРИКАЗ И ОЦЕНА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА	16
3.1.	Посебне намене подручја Просторног плана	16
3.1.1.	Туризам	16
3.1.2.	Природне и предеоне вредности.....	20
3.1.3.	Културно наслеђе	26
3.2.	Остало на подручју Просторног плана	35
3.2.1.	Природни ресурси.....	35
3.2.2.	Становништво и насеља	39
3.2.3.	Привредни развој	48
3.2.4.	Инфраструктурни системи	53
3.2.5.	Заштита животне средине	57
3.2.6.	Заштита од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и обезбеђење интереса за одбрану земље.....	62
3.3.	Синтезни приказ потенцијала и ограничења просторног развоја подручја посебне намене	64
II	ПРИНЦИПИ, ЦИЉЕВИ И ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ	68
1.	Принципи просторног развоја подручја посебне намене	68
2.	Општи и оперативни циљеви просторног развоја подручја посебне намене	68
3.	Општа концепција просторног развоја подручја посебне намене	70
4.	Регионални аспект развоја подручја посебне намене и функционалне везе и међуодноси са окружењем	72
5.	Полазишта и принципи за релативизацију конфликтних интереса.....	74
III	ПЛАНСКА РЕШЕЊА ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ	78
1.	ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПОДРУЧЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	78
1.1.	Туризам	78
1.2.	Природне и предеоне вредности.....	82
1.2.1.	Заштита и одрживо коришћење природе, природних вредности и добара.....	82
1.2.2.	Концепција заштите предеоних вредности	96
1.3.	Културно наслеђе	97

2.	УТИЦАЈ ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ НА РАЗВОЈ ПОЈЕДИНИХ ОБЛАСТИ	105
2.1.	Природни ресурси	105
2.2.	Становништво и насеља	109
2.3.	Привредни развој	112
2.4.	Инфраструктурни системи	114
2.4.1.	Саобраћајна инфраструктура	114
2.4.2.	Водна инфраструктура	117
2.4.3.	Енергетска инфраструктура	119
2.4.4.	Електронске комуникације.....	122
2.5.	Заштита животне средине	122
2.5.1.	Просторна диференцијација животне средине	122
2.5.2.	Услови и мере заштите животне средине	124
2.5.3.	Третман отпада	129
2.6.	Услови и мере заштите од катастрофа, елементарних непогода и других несрећа, управљање ванредним ситуацијама и обезбеђење интереса за одбрану земље	132
3.	КОРИШЋЕЊЕ ПРОСТОРА И БИЛАНС ПОВРШИНА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ	135
IV	ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА, ГРАЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА	137
1.	ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И УПОТРЕБЕ ЗЕМЉИШТА	138
1.1.	Правила уређења и употребе земљишта за подручја са посебним режимом заштите простора	138
1.1.1.	Подручја са режимом заштите природних вредности	138
1.1.2.	Подручја са режимом заштите културног наслеђа	138
1.1.3.	Подручја са режимом санитарне заштите изворишта водоснабдевања	139
1.1.4.	Подручја са режимом заштите инфраструктурног коридора.....	139
1.2.	Правила уређења и употребе земљишта основне намене обухваћеног посебним наменама подручја Просторног плана.....	140
1.2.1.	Пољопривредно земљиште.....	140
1.2.2.	Шумско земљиште	141
1.2.3.	Водно земљиште	141
1.2.4.	Грађевинско земљиште.....	141
1.3.	Општи услови за прикључење на саобраћајну и другу инфраструктуру	142
1.4.	Општа правила заштите предела	142
1.4.1.	Правила заштите биотопа.....	143
2.	ПРАВИЛА ГРАЂЕЊА	147
2.1.	Правила грађења на грађевинском земљишту	148
2.1.1.	Општа правила	166
2.1.2.	Посебна правила	150
2.1.2.1.	Објекти стамбене намене	150
2.1.2.2.	Објекти привредних делатности и пословања.....	153
2.1.2.3.	Објекти јавне намене и верски објекти	154
2.1.2.4.	Туристичка супраструктура и инфраструктура	158
2.1.2.5.	Посебна правила грађења према утврђеним режимима заштите простора	167
2.2.	Правила грађења на пољопривредном земљишту	168
2.3.	Правила грађења на шумском земљишту	171
2.4.	Правила грађења на водном земљишту	172
2.5.	Правила грађења инфраструктурних система	173
2.5.1.	Саобраћајна инфраструктура	173
2.5.2.	Водна инфраструктура	180
2.5.3.	Енергетска инфраструктура	183
2.5.4.	Инфраструктура електронских комуникација	188
3.	ПРАВИЛА УРЕЂЕЊА И ГРАЂЕЊА ЗА ПОДРУЧЈА ДЕТАЉНЕ РАЗРАДЕ	190
3.1.	Обухват и опис границе подручја детаљне разраде.....	191
3.2.	Подела на карактеристичне целине, планирана намена површина и објеката	193
3.3.	Урбанистички услови за површине и објекте јавне намене	197
3.4.	Регулација и нивелација мреже саобраћајница и јавних површина	199
3.5.	Урбанистички услови за површине и објекте остале намене	200
3.6.	Урбанистички услови за ванграђевинско подручје	204
3.7.	Мере заштите културног наслеђа, природних и предеоних вредности	206

3.8.	Смернице за спровођење Просторног плана за подручја детаљне разраде	208
V	ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	210
1.	ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР И УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ	210
1.1.	Институционални оквир имплементације.....	210
1.2.	Учесници у имплементацији	210
2.	НАЧИН СПРОВОЂЕЊА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	212
3.	СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ УРБАНИСТИЧКИХ ПЛАНОВА И ДРУГЕ РАЗВОЈНЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ ЗА ПОДРУЧЈЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	215
4.	ПРИОРИТЕТНА ПЛАНСКА РЕШЕЊА И ПРОЈЕКТИ	216
5.	МЕРЕ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА	219

ГРАФИЧКИ ПРИЛОЗИ

Реферална карта 1. 1:50.000	Посебна намена простора	P
Реферална карта 2. 1:50.000	Мрежа насеља и инфраструктурни системи	P
Реферална карта 3. 1:50.000	Природни ресурси, заштита животне средине, природних и културних добара	P
Реферална карта 4. 1:50.000	Карта спровођења	P
Карта детаљне разраде 1.1. „Манастир Манасија”, План намене површина, у размери 1:2.500		
Карта детаљне разраде 1.2. „Манастир Манасија”, План регулације и нивелације, у размери 1:2.500		
Карта детаљне разраде 1.3. „Манастир Манасија”, План инфраструктуре, у размери 1:2.500		
Карта детаљне разраде 2.1. „ Манастир Горњак”, План намене површина у размери 1:2.500		
Карта детаљне разраде 2.2. „ Манастир Горњак” План регулације и нивелације, у размери 1:2.500		
Карта детаљне разраде 2.3. „ Манастир Горњак” План инфраструктуре, у размери 1:2.500		

2.3 ПРИКАЗ ЦИЉЕВА ППППН

Основни циљ израде Просторног плана, представља дефинисање планског основа који ће омогућити стварање просторних услова за одрживи развој подручја посебне намене, а засниваће се на: одрживом развоју туризма у оквиру туристичке дестинације; заштити, очувању, унапређењу и коришћењу природних и створених ресурса, вредности и добара; одрживом развоју других комплементарних активности које унапређују квалитет живљења локалног становништва; функционалној интеграцији подручја у шире окружење.

Општи циљеви заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја јесу:

- интегрисање планског подручја (туристичке дестинације Кучајске планине) у шире окружење, а посебно у шире туристичке целине у оквиру туристичког кластера „Београд“, коме припада, али и кластера "Југоисточна Србија" и "Средишња и Западна Србија", који су у непосредном окружењу, кроз развој туристичке инфраструктуре, повећање саобраћајне доступности и обезбеђење просторних услова за функционисање и даљи развој саобраћајних и инфраструктурних система (планирани државни пут првог реда "Вожд Карађорђе"; модернизација, доградња, реконструкција, опремање и функционисање државних путева; развој туристичких путева и других саобраћајних система и др.), чиме ће се оснажити

постојеће и створити нове функционалне везе у оквиру туристичког простора Републике Србије.

- развој свих видова туристичког производа за који постоје потенцијали на планском подручју (дестинација са мањим учешћем целогодишње понуде) - планински туризам; туризам специјалних интересовања; рекреација и камповање у еколошком окружењу и очуваним пределима; авантуристички туризам (активности везане за природу); рурални туризам (агро, еко, сеоски и културни туризам); кружна путовања; манифестације, догађаји и пословни туризам и др. Са тим у вези, организовање садржајно заокружене туристичке понуде, усклађене са режимима заштите простора и интегрисане у понуду шире туристичке целине.
- јачање регионалног идентитета планског подручја, уз синхронизовани одрживи развој туризма и комплементарних делатности - пољопривреде (посебно сточарства и пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга), шумарства, алтернативне сеоске економије, рекреације и др.
- обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности Парка природе „Кучај-Бељаница“ и других природних добара на планском подручју, њихово одрживо коришћење за едукацију, научна истраживања и презентацију јавности, као и развој комплементарних делатности у складу са режимима заштите простора. Поред тога, очување и унапређење укупних природних вредности и ресурса планског подручја.
- уређење, одрживо коришћење и заштита предеоних вредности Кучајских и Хомољских планина, планина Бељанице и Црног Врха, долина, котлина и клисура Млаве, Ресаве и читаве хидрографске мреже планског подручја, пашњачких зона и шумских комплекса, културне баштине планског подручја и др.
- очување и унапређење укупног културног наслеђа, што подразумева обезбеђење трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе од изузетног значаја (манастир Манасија), великог значаја (манастир Горњак и Тршка црква) и других културно-историјских вредности (друга проглашена и евидентирана културна добра), њихово инфраструктурно опремање и уређење, стварање просторних услова за њихову презентацију, као и развој верског, културног и других видова комплементарног туризма;
- постизање равнотеже између еколошких, економских и друштвених чинилаца одрживог развоја планског подручја, релативизацијом конфликта између заштите простора (у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, као и условима заштите са аспекта функционисања система одбране) и туристичког развоја, развоја саобраћајних и инфраструктурних система, као и развоја локалне заједнице, односно унапређења квалитета живљења локалног становништва у циљу његовог задржавања и подстицања насељавања подручја.
- успостављање ефикасног система управљања заштитом и развојем подручја, као и заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби.

Основни концепт коришћења, организације и уређења простора у обухвату Просторног плана, утврђен је у складу са наменом површина и циљевима развоја и заштите простора, и уважава природне и створене потенцијала и вредности, али и постојећа ограничења и конфликте. Осим тога, уважава и тежњу за унапређењем квалитета живљења локалног становништва (и заустављањем депопулације), интегралним развојем (чиме се чувају и промовишу све евидентирани природне и антропогене вредности простора) и избором активности које не угрожавају режиме заштите простора, а полази од следећег:

- у области туризма, рекреације и спорта: дефинисање и развој туристичких локалитета у оквиру туристичке дестинације Кучајске планине, према природним условима и њиховој саобраћајној приступачности, приступачности локалитетима природне и културне баштине и другим туристичким мотивима, обиму и положају

терена за летњу и зимску рекреацију и др.; саобраћајна, функционална и економска интеграција туристичких локалитета у туристичку дестинацију и шири туристички простор; развој туристичке инфраструктуре, као јавног интереса и туристичке супраструктуре, уз специјализацију, кооперацију и интеграцију субјеката који формирају туристичку понуду;

- *у области заштите и коришћења природе, природних вредности и културног наслеђа:* развој планског подручја искључиво у складу са прописаним режимима заштите и коришћења простора, с обзиром да је очување културних, природних и предеоних вредности најважнији критеријум при конципирању намене простора; обезбеђивање адекватне саобраћајне приступачности вредностима, за заштиту, истраживање, едукацију и контролисане итинерере кретања посетилаца и туриста; обезбеђивање просторних услова за интегрисано управљање Парком природе и другим заштићеним подручјима и контролу њихове заштите; одрживо туристичко коришћење и интегрална презентација културног и природног наслеђа, уз прилагођавање степена комерцијализације принципима заштите и одрживости овог необновљивог ресурса;
- *у области саобраћаја:* обезбеђивање саобраћајних приступа свим садржајима туристичке дестинације и заштићених подручја, за све врсте кретања (слободни и контролисани туристички итинерери), као и њихове међусобне саобраћајне повезаности (подизање нивоа приступачности туристичких локалитета и њихова интеграција у шири туристички простор); резервисање простора за коридоре нових саобраћајних објеката, а пре свега за реализацију државног пута првог реда „Вожд Карађорђе“, тако да се не угрожавају утврђене природне, културне и предеоне вредности, уз техничка решења у складу са захтевима и прописима заштите природе и животне средине;
- *у области шумарства:* повећање шумовитости и шумског земљишта, на рачун мање вредног пољопривредног земљишта и терена угрожених ерозијом; обезбеђивање саобраћајних приступа и потребне мреже објеката за газдовање свим деловима шуме, уз истовремено коришћење шумских путева за остале активности;
- *у области пољопривреде:* одрживи развој пољопривреде, у складу са природним погодностима терена и производном оријентацијом, компатибилном са функцијом заштите (са усмерењем на традиционалну и органску пољопривреду, производњу и прераду биолошки вредне хране, очување аутохтоних сорти и строго контролисану примену савремених агротехничких и агрохемијских мера); саобраћајно и функционално повезивање агрокомплекса (у оквиру пољопривредних домаћинстава, еко-фарми и др.), са мрежом откупа робе и потрошачима (првенствено туристичким);
- *у области комуналне и друге инфраструктуре:* водоснабдевање туристичких локалитета, туристичких пунктова, насеља и делова насеља, посебно у заштићеним подручјима и по ободу заштићених подручја, из посебно заштићених зона изворишта и појединачних извора; резервација простора и одређивање зона санитарне заштите планираних хидроакумулација регионалног и локалног водоснабдевања; канализација отпадних вода у заштићеним подручјима, са обавезним пречишћавањем и испуштањем ван заштићених подручја са режимом заштите I и II степена, као и ван зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања; формирање заједничких система за одвођење и пречишћавање отпадних вода за више насеља и туристичких локалитета; отклањање евидентираних проблема у мрежи напонског нивоа 110 kV и 35 kV, кроз реконструкцију постојећих и изградњу нових електроенергетских објеката на овом напонском нивоу; наставак развоја гасоводног система, усмерен на изградњу гасовода радног притиска 16 bar, мерно-регулационих станица и дистрибутивног гасовода (до 4 bar) до гасних прикључака потрошача;
- *у области обезбеђења интереса за одбрану земље:* прилагођавање планских решења Просторног плана потребама одбране земље, у складу са условима и захтевима надлежног министарства;

- у области рударства и експлоатације минералних сировина: одрживо коришћење, заштита и управљање минералним сировинама (као необновљивог природног ресурса) и развој рударства (као економске делатности), који се остварују путем оцене прихватљивости експлоатације у односу на њен утицај на животну средину и интегралну заштиту свих природних и створених вредности и ресурса, а у сагласности са дефинисаним циљевима и пропозицијама развоја „кључне“ и осталих посебних намена планског подручја.

Планско опредељење је да се (због свог значаја, заштите и адекватне презентације) *детаљно урбанистички разради* (на нивоу регулационог плана и у крупнијој размери) подручје заштићене околине манастира Манасија, као и подручје манастира Горњак са окружењем (нема утврђену заштићену околину), за које се дефинишу посебна правила уређења, грађења и коришћења (према утврђеним режимима заштите), а за потребе директног спровођења Просторног плана и стварања планског основа за утврђивање јавног интереса.

2.3.1 Посебне намене подручја Просторног плана

Концепцију планских решења опредељују следеће посебне намене планског подручја:

А. Главна (кључна) посебна намена:

Туризам – планско подручје припада туристичкој дестинацији Кучајске планине. Ово подручје представља примарну туристичку дестинацију са многобројним и разноврсним природним и антропогеним туристичким мотивима, али са мањим учешћем целогодишње туристичке понуде. Ово подручје веома квалитетне животне средине, представља регионалну целину интегрисане понуде унутар шире туристичке дестинације "Стиг - Кучајске планине", у оквиру туристичког кластера „Београд“, а на самој граници туристичких кластера "Југоисточна Србија" и "Средишња и Западна Србија". Одрживи развој туризма на Кучајским планинама, са Бељаницом, Црним врхом и јужним обронцима Хомољских планина (као високопланинским подручјем од националног значаја, са повољним положајем у односу на потенцијалну туристичку тражњу), стратешко је питање привредног и социјалног развоја овог дела Србије. Овај развој ће се базирати на развоју туристичке инфраструктуре и ресурса, интегрисању подручја у шире туристичке просторе, као и презентацији и одрживом коришћењу природних и културних вредности, уз њихову интеграцију у јединствену туристичку понуду овог подручја и ширег туристичког простора.

Б. Остале посебне намене, комплементарне главној (кључној) посебној намени:

1. *Природне и предеоне вредности* - везане су за Парк природе „Кучај-Бељаница“, који је једним својим делом (442,24 km² од укупно 875,84 km², односно 50,49% територије Парка природе) у обухвату Просторног плана, као и за друга проглашена природна добра, али и станишта заштићених врста, односно еколошки значајна подручја („Кучајске планине“). Један од основних карактера планског подручја представља заштићено подручје природних вредности, које са евидентираним стаништима заштићених врста, заузима укупно 480,36 km² у обухвату Просторног плана (39,25% територије Просторног плана).
2. *Културно наслеђе* - утврђена непокретна културна добра (од изузетног и великог значаја и остали споменици културе), добра која уживају претходну заштиту, регистровани археолошки локалитети и добра у поступку утврђивања, као и други објекти и простори од значаја за службу заштите.
3. *Регионални системи водоснабдевања* – резервисани простори за изградњу вишенаменских хидроакмулација првог приоритета („Бељаница“ на реци Ресави, расинско-поморавски регионални систем; „Витман“ и „Градац“ на реци Млави, моравско-млавски регионални систем), до усвајања решења концепције коришћења вода Ресаве и Млаве.
4. *Саобраћајна инфраструктура* – подручје инфраструктурног коридора планираног коридора државног пута I реда „Вожд Карађорђе“ (Лазаревац – Аранђеловац – Топола -

Марковац – Свилајнац – Деспотовац – Бор), измештање деоница државних путева по траси планираних обилазница (обилазница насеља Жагубице, односно манастира Манасија) и друга саобраћајна инфраструктура (реhabилитација мреже државних и формирање мреже туристичких путева, и др.).

5. *Енергетика (обновљиви извори енергије)* – подручје планиране реализације ветроелектране „ВЕ Црни Врх“ (тронежа општина Жагубица, Бор и Мајданпек), које је једним делом (17,14 km², са 17 ветрогенератора) у обухвату Просторног плана (систем се састоји од укупно 32 ветрогенератора, са укупном пласираном снагом од 150 MW на прагу преноса).
6. *Експлоатација минералних сировина* – подручје обухваћено Просторним планом има више појава и лежишта различитих минералних сировина: енергетске сировине (мрки угаљ у Сењско-Ресавском басену и Крепољинској угљоносној зони); металичне сировине (рудне појаве унутар Борске металогенетске зоне); неметали и геолошки грађевински материјал (грађевински и технички камен). Резервација простора за експлоатацију минералних сировина обухватиће сва лежишта која су у функцији, или су предмет геолошких истраживања, а на основу података надлежног министарства. Прихватљивост и услови експлоатације минералних сировина, у зависности су од утврђивања њених неповољних утицаја на животну средину, природне и културне вредности и инфраструктурне системе, а у поступку дефинисаном законом.
7. *Комплекси посебне намене* – простори од интереса за одбрану земље, са дефинисаним зонама просторне заштите (зоне забрањене, ограничене и контролисане градње), заузимају 87,24 km² у обухвату Просторног плана. Коришћење, уређење и изградња у простору од интереса за одбрану земље, заснивају се на условима и захтевима надлежног министарства за прилагођавање Просторног плана потребама одбране земље.

С обзиром на преплитање различитих посебних намена и режима коришћења простора, приликом израде Просторног плана посебна пажња и активност су усмерени на међусобно усаглашавање конфликтних интереса везаних за развој туризма, експлоатацију минералних сировина, реализацију инфраструктурних система и друге развојне интересе, са интересима одбране земље, заштите животне средине, заштите природе, природних и културних добара.

2.4 РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНСКИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ

У овом поглављу приказани су циљеви и концепти развоја релевантних докумената, са приоритетом освртом на заштиту животне средине, природних вредности и одрживи развој.

Просторни план Републике Србије (*Закон о Просторном плану Републике Србије, "Сл. гласник РС", број 88/2010*)

Основни циљ просторног развоја туризма је просторно-еколошка подршка остваривању концепта одрживог развоја туризма, компромисним интегрисањем принципа и стратешких, планских и програмских докумената развоја туризма, заштите и уређења туристичких простора, уз оптимално задовољавање социјалних, економских, просторно-еколошких и културних потреба националног и локалног нивоа и интереса тржишта. Простор територије Републике је подељен на пет туристичких кластера а сваки кластер се одликује туристичким дестинацијама, туристичким центрима и местима, као и кружним и линеарним туристичким правцима и секундарним туристичким просторима. Кучајске планине су сврстане у дестинације са мањим учешћем целогодишње понуде.

ППРС је предвидео да ће заштићена природна добра, до 2014. године покривати преко 10% територије Републике. Биће обухваћена нова заштићена подручја са природним вредностима високих планина међу којима је и подручје Бељаница-Кучајске планине. Очување биодиверзитета према светским и европским конвенцијама и протоколима представља приоритет просторног развоја Републике Србије. Заштита и уређење културних

предела допринеће развоју регионалног и локалног идентитета, заштити биодиверзитета и ефикаснијем развоју економских активности, међу којима туризам заузима значајно место.

Према карактеристичним географским, историјским, функционалним и културним карактеристикама, у ППРС су издвојене крупне просторне целине, међу којима је и Источна Србија, као целина изузетних природних, али угрожених демографских потенцијала. У овој просторној целини се налази простор Бељаница - Кучај. Овај простор веома богатог биолошког и културног диверзитета, захтеваће озбиљну и систематску организацију на регионалном нивоу која ће покренути веће развојне пројекте уз неопходност умрежавања општина око већих урбаних центара. Планирано је: јачање приступачности и заштите природних целина (међу којима се налази и простор Бељанице и Кучаја); повезивање простора изузетних предеоних квалитета од Бељанице, Кучајских планина, Ресаве и Ресавске пећине, до манастира и других природних и културних ресурса за развој туризма високе класе (уз ограничење које представља војни полигон Пасуљанске ливаде) у органску целину.

Међу високопланинским подручјима од националног значаја (са средње планинским окружењем) у Источној Србији се истичу, међу осталим просторима, Кучајске планине са Бељаницом као засебне средње планине. Решењима у просторним плановима планинских подручја потребно је обезбедити услове за задржавање становништва и подстицање насељавања, пре свега унапређењем пољопривреде и развојем туризма и других комплементарних активности на селу, развојем јавних сервиса и комуналним опремањем и санацијом туристичких центара и других насеља са значајним функцијама. Потребно је плански усмеравати концепт градње туристичких центара и скијалишта само изнад 1500 m нв. Туристички развој већим делом усмерити ка висококомерцијалним садржајима на погодним локацијама у директном контакту са скијалиштем и са могућношћу рационалног инфраструктурног опремања, као и ка насељима у нижим зонама планине, која ће бити добро повезана са висинском зоном, вертикалним и другим системима транспорта. Изградња инфраструктурних система и реализација планинских центара мора се утврдити кроз приоритете и етапе. Због планског усмеравања даљег развоја потребно је одговарајућим урбанистичким плановима уредити грађевинско земљиште планинских подручја.

Разноврсни, атрактивни и квалитетни предели Републике Србије су једна од основних вредности и елемент препознавања њене територије као и територије појединих регионалних или локалних целина. Бељаница је сврстана у Српско-балкански макрорегион, хетерогеног предеоног обрасца ког чине шумовите, ниске планине шумадијске греде и високе планине обрасле листопадном и четинарском шумом, односно тундроидном вегетацијом на врховима високих планина.

Простор Кучајских планина има посебан значај за одбрану земље, с обзиром да се на територији Републике Србије не располаже другим, погодним простором за уређење полигона за потребе реализације програма борбених обука јединица Војске Србије. Потенцијална акумулација према ППРС, у обухвату Плана, је акумулација Бељаница (река Ресави, општина Деспотовац), акумулација првог приоритета, чији простор треба сачувати за њену реализацију.

Просторни план Републике Србије од 2021. до 2035. године (у току је израда - фаза Нацрт плана)

Новим Просторним планом Републике Србије просторно – функцијско структурирање туристичких простора Републике Србије обухвата њихово диференцирање на примарне и секундарне туристичке просторе у оквиру зона туристичких кластера, уз издвајање и рангирање примарних и секундарних туристичких дестинација и целина, друмских и пловних транзитних/туринг туристичких праваца, градских, бањских и планинских туристичких центара и места. Простор Кучајских планине убрајају се у примарне туристичка

просторе - који обухватају просторно-функцијске целине планинских и долиנסко-водних туристичких дестинација међународног и изразитијег националног значаја; линеарне коридоре међународних и значајнијих националних транзитних/туринг друмских и пловних туристичких праваца; и концентрисане/тачкасте агломерације градских, бањских и планинских туристичких центара и места међународног и изразитијег националног значаја. Издвајање и рангирање примарних туристичких дестинација као простора постојеће и потенцијалне интегрисане понуде међународног и националног значаја, извршени су по критеријумима: (а) досадашња валоризација и остварен развој постојећих туристичких простора, (б) географски и саобраћајни положај (посебно у односу на највеће градове и најзначајније саобраћајне правце), и (в) природни и створени потенцијали у новим туристичким просторима. Кучајских планине представљају дестинацију са летњом понудом уз учешће зимске понуде.

Издвајање и рангирање планинских туристичких центара и места као језгара планинских дестинација, извршено је по критеријумима развијености (остварен промет, валоризовани природни ресурси и вредности, изграђеност и уређеност туристичке супраструктуре и инфраструктуре и др.) и перспективности према положају и значају у дестинацијама. Диференцирани су на примарне планинске туристичке центре изразитијег националног и перспективно међународног значаја, секундарна планинска места националног значаја и планинска места регионалног значаја. Кучајске планине/Црни Врх и перспективно Бељаница спадају у остала секундарна планинска места националног значаја са делимично целогодишњом понудом.

Поред заштићених подручја која су већ стекла статус заштите на основу међународних конвенција и програма, овим Просторним планом се потврђује стратешко опредељење да се изврши номинација следећих подручја за УНЕСКО Листу резервата биосфере –Кучајске планине.

Новим просторним планом предвиђено је као приоритет израда просторног плана подручја посебне намене за туристичко подручје Кучајске планине, како би се сагледао степен имплементације планских решења и извршила провера концепције просторног развоја на подручју посебне намене.

Регионални просторни план за подручје Шумадијског, Поморавског, Рашког и Расинског управног округа, Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана, „Сл. гласник РС”, број 39/14;

РПП ШПРРО је, према типу туристичког садржаја, издвојио планине и остале геоморфолошке и спелеолошке туристичке потенцијале са мањим учешћем целогодишње понуде, међу којима су и Кучајске планине и Бељаница. Планом је предвиђен даљи развој планинског, ловног, спелеолошког, сеоског, еко и агро, спортско-рекреативног, манифестационог, излетничког туризма, туризма културе и религије и др., и то на препознатим природним, антропогеним и манифестационим реперима. Источни делови општине Деспотовац, које попримају карактеристике Карпатске Србије (Кучај), означени су као сточарско-воћарски рејон на којем постоје услови за развој воћарства и сточарства, са потенцијалом за органску производњу хране. Планирана је изградња бране и акумулације „Бељаница” на реци Ресави, општина Деспотовац. У обухвату ПП је и комплекс посебне намене „Пасуљанске ливаде” који има посебан значај за одбрану земље и потребе реализације програма обука јединица Војске Србије.

Регионалном просторном плану за подручје Подунавског и Браничевског управног округа, Уредба о утврђивању Регионалног просторног плана, „Сл. гласник РС”, број 8/15;

РПП ПБО је, са аспекта туризма и еколошки чистих целина, Бељаницу и Кучајске планине окарактерисао као изузетан, недовољно искоришћен потенцијал овог подручја за развој шумарства и туризма, са изразитим антропогеним и природним (геолошким и геоморфолошким) специфичностима.

Простор РПП ПБП подељен је на четири туристичке зоне, међу којима је и планинска зона Кучајске и Хомољске планине и околина. Најзначајнији туристички потенцијал ове зоне налази се на подручју општине Жагубица, у оквиру три предеоне целине: Западна (брдско-планински, ливадско-шумски амбијент, Горњачка клисура, врела, термални извори, пећине и планиране водоакумулације); Средишња (Жагубичка котлина, део Хомољских планина, јужни део Бељанице, клисуре, прерасти, пећине, цркве, утврђење); Источна (брдско-планинско подручје са Црним врхом, пећинама и другим атрактивностима). У осталим деловима ове зоне туризам ће се заснивати на препознатим природним, антропогеним и манифестационим реперима.

Врело Млаве и Крупајско врело од важности су за даљи развој са рекреативно-туристичког и привредног аспекта. Посебни циљ развоја туризма је пројекат скијалишта Бељаница. У складу са концепцијом развоја зимског туризма, предвиђена је изградња скијалишта на Бељаници – локалитет Бусовата. Смештај потенцијалних скијаша (око 2000 једновремених скијаша) је предвиђен ван зоне скијалишта у склопу мањих хотела и приватног смештаја (у селима), уз дефинисање прецизнијих параметара и услова кроз урбанистичку документацију.

У развоју подручја, нарочито периферних и руралних, туризам и комплементарне активности имаће значајну улогу базирану на очуваној природној средини и туристичким ресурсима од међународног и националног значаја. Једно од планираних упоришта развоја туризма је изградња и уређење нових садржаја понуде у простору, као главних генератора целогодишње туристичке понуде подручја - туристички центри и скијалиште на Бељаници.

Просторни план подручја посебне намене природног добра Бељаница - Кучај Уредба о утврђивању Просторног плана, „Сл. гласник РС”, број 98/14.

ППППН ПП БК је предвидео даљу заштиту и одрживо коришћење природе и природних вредности, а нарочито споменика природе Лисине, Прераст Самар, Врело Млаве и Крупајско врело. Зоне од посебног значаја за заштиту и очување су компактни шумски комплекси Бељанице и Јужног Кучаја, ливадска станишта врха Бељанице и крашке површи Јужног Кучаја (Дубашничка и Брезовичка).

Посебну туристичку атрактивност ширег интегралног простора представљају Кучајске планине, док манастир Манасија, као значајни културни потенцијал, представља основ за стварање јединствене туристичке понуде у ширем, регионалном, окружењу.

У односу на туристичке потенцијале на простору општина Жагубица и Деспотовац, туристичка оријентација је према планинском туризму у ужем и ширем регионалном погледу, а посебно: излетничком, спортском и рекреативном туризму (Хомољске планине, планина Бељаница, прераст Самар, клисура Осаничке реке, Кучајске планине, Ресавска пећина и др), туризму на води (врело Млаве, Хомољска потајница, Крупајско врело), манифестационом туризму, руралном и културном туризму.

Туристичке зона север на подручју ППППН ПП БК обухвата јужне делове општине Жагубица и северне делове општине Деспотовац. Превасходни садржај ове зоне је усмерен ка развоју скијалишта Бељаница на локалитету Бусовата. На том простору предвиђа се изградња жичара, алпских ски-стаза, нордијских ски-стаза, излетничких

ресторана и видиковац ресторана. Овим Планом се потврђује изградња прве фазе комплекса (капацитета око 2.000 туриста).

Подручје Бељанице и Кучаја изузетно је погодно за планински бициклизам и пешачење па је у складу са тим потребно планирати бициклистичке и пешачке (излетничке) стазе.

У току је израда Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута I реда „Вожд Карађорђе“, у складу са Одлуком о изради („Сл. гласник РС”, број 15/21), чија оквирна граница обухвата део територије Просторног плана, и то: целе катастарске општине Буковац, Деспотовац, Војник, Двориште, Бељајка, Поповњак, Стењевац, Стрмостен, Сладаја, Јеловац и Пањевац - на територији општине Деспотовац; целу катастарску општину Жагубица - на територији истоимене општине. У овом тренутку, у изради је Претходна студија оправданости са Генералним пројектом за изградњу државног пута I реда „Вожд Карађорђе“, којим ће се (у зависности од просторних и других ограничења) одредити положај овог инфраструктурног коридора за даљу планску разраду (кроз ППППН инфраструктурног коридора ДП I реда „Вожд Карађорђе“, са елементима детаљне разраде).

Просторни план подручја посебне намене за експлоатацију злата на истражном простору „Потај чука – Тисница“ код Жагубице припрема се у складу са Одлуком о изради Просторног плана подручја посебне намене за експлоатацију злата на истражном простору „Потај чука – Тисница“ код Жагубице (Сл. гласник РС, бр. 64/21). Лежишта злата будућег рудника „Потај чука – Тисница“ налазе се у југоисточном делу Општине Жагубица. Истражни простор обухвата и део Општине Мајданпек. Планска решења која се односе на експлоатацију и прераду руде заснована су на студијској документацији из „Тимок пројекта“ Жагубица +, Србија (DRA, ERM 2021.). Основни циљ израде Просторног плана подручја посебне намене за експлоатацију злата на истражном простору „Потај чука – Тисница“ је обезбеђење услова за укупни одрживи просторни развој обухваћеног подручја, рационалну експлоатацију лежишта и прераду минералних сировина, као и за неутралисање или ублажавање негативних просторних, еколошких и социоекономских последица експлоатације и прераде минералних сировина. Просторни план ће садржати правила уређења и правила грађења за објекте и површине посебне намене, инфраструктурне системе и друге објекте, као и оквирну визију дугорочног просторног развоја.

2.4.1 Релевантне националне стратегије и програми

У наставку је дат кратак осврт на важеће националне стратегије и програме.

Стратегији развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Сл. гласник РС”, бр. 98/16; је Кучајске планине издвојила као подручје погодно за развој туризма у оквиру шире туристичке дестинације Стиг и Кучајске планине, са кључним вредностима: културно наслеђе, природна богатства, спелеолошки објекти, и кључним производима: здравствени, spa&wellness, етно-туризам, културно-тематске руте, манифестације, рурални туризам и специјални интереси.

Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за РС („Сл. гласник РС”, бр. 80/11): Циљеви Националне стратегије за апроксимацију у области животне средине за РС су двоструки: на првом месту, бављење питањима комплексности свих изазова који се односе на примену прописа ЕУ из области животне средине у Републици Србији, и на другом месту, обезбеђивање здраве основе за преговоре о приступању у вези са Поглављем 27. Циљ НЕАС-а је да обухвати све изазове које ће процес апроксимације поставити пред националним законодавством (укључујући и одговор на недостатке садашњих правних процедура у Републици Србији), обиму промена које ће бити неопходне при организовању и раду институција надлежних за животну средину, као и приступу за превазилажење финансијских недостатака који настају као последица "уобичајеног поступања или уобичајених пракси" до потпуне усклађености са правним

тековинама ЕУ.

Национални програм заштите животне средине („Сл. гласник РС“, бр.12/10): Овим програмом су дефинисани стратешки циљеви политике заштите животне средине, као и специфични и приоритетни циљеви за ваздух, воду, земљиште и утицаји појединих сектора на животну средину (индустрија, енергетика, пољопривреда, рударство, саобраћај итд). Дефинисани циљеви до 2019. године, значајни за Стратешку процену су:

У области квалитета вода: Побољшати квалитет воде у водотоковима смањењем испуштања непречишћених индустријских и комуналних отпадних вода; повећање степена обухваћености јавним канализационим системима на 65% становника; обезбедити да квалитет воде за пиће у насељима задовољи стандарде квалитета Директиве о води за пиће 98/83/ЕС; рационализовати потрошњу воде код индивидуалних потрошача; обезбедити зоне заштите подземних и надземних изворишта (акумулација); обезбедити процену резерви воде и успоставити мониторинг подземних вода.

У области заштите земљишта: Смањење угроженог земљишта ерозијом за 40% извођењем антиерозионих радова и увођењем ефективних мера за контролу ерозије; смањење уношења пестицида у земљиште.

У области заштите природе, биодиверзитета, природних добара и шума: Заустављање губитка биодиверзитета у складу са Кијевском декларацијом; очување, унапређење и проширење постојећих шума; унапређење система управљања заштићеним подручјима од националног и међународног значаја; успостављање еко коридора за фрагментисане фрагилне екосистеме; успоставити мониторинг утицаја електроводова и ветро-генератора на птице у складу са ЕУ препорукама; заштита, очување, унапређење и одрживо коришћење дивљих биљних и животињских врста и гљива; заштита и очување миграторних врста; успостављање интензивнијег мониторинга у природи.

У области управљања отпадом: Изградња регионални центара за управљање отпадом; санирати постојећа сметлишта и извршити ремедијацију истих, која престављају највећи ризик по животну средину; повећати стопе поновног искоришћења и рециклаже амбалажног отпада (стакло, папир/ картон, метал, пластика и дрво) на 25% од његове количине; повећање количина компостираног зеленог отпад.

У сектору енергетике: Повећање енергетске ефикасности у свим секторима производње и потрошње енергије; повећање обима коришћења обновљивих извора енергије;

У сектору пољопривреде и шумарстава: Развијање свести пољопривредних произвођача у области животне средине развојем и промоцијом кодекса добре пољопривредне праксе; унапређење система контролисане употребе ђубрива и средстава за заштиту биља на пољопривредном земљишту ради смањења утицаја на животну средину; унапређење система одрживог газдовања, посебно у приватним шумама.

У сектору транспорта: Побољшан квалитет горива према одговарајућим стандардима; израђена заштита од буке на аутопутевима; уграђени нови материјали у путеве.

Национална стратегија одрживог развоја („Сл. гласник РС“, бр.57/08) Циљ ове стратегије из 2008.год. је да доведе до баланса економског раста, заштите животне средине и друштвеног развоја, стварајући кохерентну целину, подржану одговарајућим институционалним оквиром.

Национална стратегија коришћења природних ресурса и добара („Сл. гласник РС“, бр. 33/12) овом стратегијом је у делу који се односи на заштићена подручја, као специфичан циљ, утврђена обавеза израде просторних планова подручја посебне намене за заштићена подручја (на основу Одлуке).

Главни, основни циљеви Националне стратегије су:

- усмеравање на и обезбеђивање услова за одрживо коришћење природних ресурса и добара, стварањем основе за постављање планова, програма и основа за сваки појединачни природни ресурс или добро;
- редуковање негативног утицаја коришћења ресурса на економију и животну средину, установљавањем основних индикатора које треба пратити;
- допринос усмеравању развоја ка одрживој производњи (кроз мање и ефикасније коришћење природних ресурса) и потрошњи (промени устаљених начина потрошње), као и озелењавању јавних набавки.

Стратегије управљања водама на територији Републике Србије од 2016. до 2034. године ("Сл. гласник РС", број 03/17): Анализе и истраживања за израду Стратегије управљања водама на територији РС до 2034. године урађене су на основу Закона о водама ("Сл. гласник РС", бр. 30/10 и 93/12) и подзаконских аката. Стратегија представља плански документ којим се утврђују дугорочни правци управљања водама на територији РС.

Основни циљ стратегије је постизање интегралног управљања водама, односно усклађеног водног режима на целој територији РС и обезбеђење таквог управљања водама којим се постижу максимални економски и социјални ефекти на правичан и одржив начин уз уважавање међународних споразума. Стратегија даје могућа решења (табела 2.3.1)

Табела 2.3.1: Могућа решења снабдевања водом за пиће по општинама

	Садашња ситуација	Могућа решења		Перспектива водопривредне основе	
		I алтернатива	II алтернатива	ближа	даља
Жагубица	Локална	Оптимизација локалних	Ресава, Млава	ПВ (Млава, АИГШ)	ПВ (Млава, АИГШ)
Деспотовац	Локална	Оптимизација локалних	Ресава	ПВ	ПВ, Ресава

ПВ- све остале подземне воде, АИГШ – алувијална издан између Бездана и Богојева.

Водопривредна основа Србије („Сл. гласник РС“, бр.11/02): Основни стратешки циљ је одржавање и развој воденог режима којим се обезбеђују најповољнија и најцелисходнија техничка, економска и еколошка решења за јединство управљања водама, заштиту од штетног дејства вода, заштиту вода и коришћење вода. Посебни циљеви за заштиту животне средине су: рационално коришћење вода, рационално управљање водама, осигурање заштите и унапређење квалитета вода до коришћења за предвиђене намене, заштита и унапређење животне средине и квалитета живота, заштита од поплава, ерозија и бујица, заштита и ревитализација угрожених екосистема, антиерозионо газдовање шумама, унапређење и очување природних и створених ресурса и вредности.

Национална стратегија управљања отпадом за период од 2010 до 2019 („Сл.гласник РС“, бр.29/10): Најзначајнији циљ ове стратегије је управљање отпадом у краткорочном и дугорочном периоду, којим се постиже заштита и унапређење квалитета животне средине и здравља. Стратегијом је дефинисано формирање регионалних депонија, трансфер станица, мрежа центара за рециклажу, компостирање и инсинератора на подручју РС. Општине у оквиру предметног обухвата припадају према концептуалном оквиру стратегије различитим центрима за управљање отпадом. Регионалном центру Петровац (као носилац активности) припада општина Жагубица, Мало Црниће, Жабари и Кучево, док општина Деспотовац припада депонији Врбак Лапово. Ревидирањем ове стратегије се очекују ажурирани подаци о регионима и систему управљања отпадом за подручје РС, у складу са ЕУ препорукама и стандардима.

Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије за период од 2011. до 2018. год. („Сл.гласник РС“, бр.13/11): Конференција у Риу усваја Конвенцију о биолошкој разноврсности (биодиверзитету) и дефинише овај појам као: Свеобухватну разноликост и различитост живих организама, укључујући, између осталог, копнене, морске и остале водене екосистеме и еколошке комплексе чији су део; ово укључује диверзитет у оквиру врста, између врста и између екосистема. Предмет регулисања и циљ Конвенције о биодиверзитету је: очување (конзервација) биолошке разноврсности (биодиверзитета),

одрживо коришћење његових компоненти (биолошких ресурса) и приступ и праведна подела добити које проистичу од коришћења генетичких ресурса.

Закон о потврђивању Конвенције о биолошкој разноврсности у РС усвојен је 2001 године. Од тог тренутка тај нормативни акт представља основ и оквир за адекватно деловање и развој у правцу очувања биодиверзитета на територији Србије. РС карактерише велика генетичка, специјска и екосистемска разноврсност. Високопланинска и планинска област Републике Србије, као део Балканског полуострва, представља један од укупно шест центара европског биодиверзитета. Уз то, Република Србија је по богатству флоре потенцијално један од глобалних центара биљне разноврсности. Иако са 88.361 km² РС чини само 2,1% копна Европе, биолошка разноврсност различитих група живих организама је висока.

Стратегија развоја шумарства Републике Србије („Сл. гласник РС“, бр.59/06): Основни циљ ове стратегије је очување и унапређење стања шума и развој шумарства као привредне гране. Значај шума за унапређење животне средине и заштиту природе огледа се у унапређењу одрживог газдовања шумама у заштићеним природним добрима, одрживом коришћењу и валоризацији биодиверзитета шума и система заштите, коришћења и управљања свим функцијама шума у оквиру одрживог развоја, пре свега у погледу заштитних и регулаторних функција у односу на ваздух, воду, земљиште, пределе, буку, ублажавање климатских промена итд. Циљ стратегије развоја шумарства је и очување и унапређење генетског потенцијала, бројности и квалитета популације дивљачи применом одговарајућих мера планирања, газдовања и контроле. У том смислу предвиђено је одрживо газдовање шумама у свим сегментима (планирање, реализација, располагање) које подразумева стовремено газдовање дивљачи, односно стварање оптималних услова за унапређивање стања аутохтоне дивљачи и њихову реинтродукцију.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014. до 2024. године („Сл. гласник РС“, бр. 85/14): Визија развоја пољопривреде и руралних подручја Републике Србије заснована је на неколико кључних принципа:

1. Одржива пољопривреда је главна оријентација стратешког деловања пољопривредне политике, која мултифункционалну пољопривреду види као једну од најважнијих привредних грана у руралним подручјима. У овом контексту, поштовање принципа одрживог развоја сектора пољопривреде подразумева:

- раст економске ефикасности сектора пољопривреде, базиран на техничко-технолошком напретку и иновативним производима и решењима,
- одговорно управљање ресурсима и очување биодиверзитета,
- достизање благостања руралног становништва којим би се зауставило даље погоршање демографских трендова;

2. Полицентрични развој, базиран на уважавању различитости система производње и типова пољопривредних газдинства који произлазе из различитих руралних подручја Републике Србије.

3. Модернизација органа и организација, и њиховог оспособљавања за ефикасно управљање јавним политикама.

4. Стабилност и конзистентност пољопривредног буџета, остваривање постављених стратешких циљева захтева неопходна прилагођавања на страни буџетске подршке пољопривреди.

Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030 („Сл. гласник РС“, бр. 101 /2015): Глобални циљеви нове Енергетске политике и Стратегије развоја енергетике Србије, проистекли су из намере да се, у новим околностима у земљи и окружењу, у оквиру одабраних приоритетних развојних активности, успоставе квалитативно нови услови рада, пословања и развој целине енергетског система, посебно енергетских производних сектора, на интерном, регионалном и паневропском тржишту електричне енергије и природног гаса производних, преносних, дистрибутивних и сектора потрошње енергије, који ће подстицајно деловати на привредно-економски развој земље,

заштиту животне средине и међународне интеграције, укључујући и брже укључење наше земље у ЕУ.

Стратегија регионалног развоја РС 2007-2012. - У области заштите животне средине циљеви од значаја за Стратешку процену су:

- заштита од поплава,
- решавање проблема управљања отпадом,
- унапређење финансирања заштите животне средине на локалном нивоу,
- подстицање одрживог коришћења природних ресурса,
- унапређење управљања заштићеним природним добрима,
- развијање јавне свести о значају заштите животне средине.

Стратегија локалног одрживог развоја - Овом стратегијом из 2005.год. су дефинисани циљеви, мере и активности којима ће се створити услови за одрживи развој на локалном нивоу. Од циљева значајних за Стратешку процену, издвајају се:

- унапређивање заштите животне средине на локалном нивоу,
- рационално управљање ресурсима,
- рационална потрошња необновљивих и коришћење обновљивих ресурса,
- увођење система мониторинга животне средине.

2.5 ПРЕГЛЕД ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА И КВАЛИТЕТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Подручје ПП налази се у источном делу Србије и обухвата простор Кучајских планина (општина Жагубица и Деспотовац) у површини од 1223,73 km².

Предметни обухват (Кучајске планине) се простиру између река Ресаве, Злотске реке и Црног Тимока. Долина реке Ресаве одваја ове планине од планине Бељанице на северу, а јужна граница Кучаја су Грза, Честобродица, односно долина Црне реке (пут Параћин-Криви вир). Источна граница је Злотска река, док се на западу подгорина планина спушта у моравску раван.

У регионално-географском погледу планско подручје припада Источној Србији, просторној целини издвојеној према природно географским, геоморфолошким, историјско културним карактеристикама. Овај простор представља типичну планинску област, јер се, хипсометријски анализирано, преко 80% терена налази на надморским висинама изнад 500 m, од чега је у висинској зони преко 800 m такође око 80% планинских предела. Највиша кота области је истоимени врх Бељанице (1339 m), а најниже тачке су ушће Крупаје у Млаву (200 m). У анализираној области терен гравитира ка надморским висинама испод 500 m у Жагубичкој котлини, долинама Ресаве, Црнице и др.

Слика 2.5 Положај туристичке дестинације Кучајске планине у РС

2.5.1 Природни системи и ресурси

2.5.1.1 Геоморфолошке одлике

Кучајске планине припадају групи *Карпатско-балканских планина*, са правцем пружања североисток-југозапад, на дужини од 40 km. Издвајају се као посебна морфолошка целине.

Основне одлике рељефа простора обухваћеног ПП настале су као резултанта сложеног деловања тектонских и егзогених процеса (доминантно флувијална и крашка ерозија). Бурну и разноврсну геолошку прошлост, али и деловање вишеструких ендогених и егзогених агенаса, данас у пределима обухваћеним ПП осликавају бројни геоморфолошки облици: палеовулканске купе, речне долине од којих су многе типа клисура и кањона, добро развијени површински (увале, вртаче) и подземни облици (јаме и пећине) настали радом крашке ерозије и др.

Крашки рељеф је посебно карактеристичан. Овде се може наћи велики број увала, посебно на Брезовичкој површи. Саставни део рељефа јесу и реке понорнице, пећине као и необични водопади. Најпознатији је водопад Прскало који таложи сигу, а Ресавска пећина у близини Деспотовца једна је од најлепших у Србији која обилује тробојним пећинским накитом-белим, жутиим и црвеним.

Кучај (Велика треста 1284 m) се углавном простире правцем север – југ на дужини од 32 km, а његова максимална ширина достиже и до 30 km. Највећи део Кучаја изграђен је од кречњака јурске и доњекредне старости (источне, јужне и северне падине) који максималну дебљину од 300 m достижу на источним странама. У средишњем делу Кучаја издиже се венац Јавориште који Кучај дели на две мање површи – западну или Брезовачку и источну или висораван Микуља.

2.5.1.2 Геолошке карактеристике и минералне сировине

Подручје захваћено ПП, у геотектонском погледу, припада композитном терану Карпатобалканида. Унутар ове сложене геотектонске јединице појављују се веома разноврсни литолошки чланови и њихови међусобни односи често су значајни за настанак појава и лежишта различитих минералних сировина. Најстарије стене на овом простору су протерозојске старости. То је серија разноврсних метаморфита, међу којима преовлађују гнајсеви, различите врсте кристалстих шкриљаца, мермери, метапешчари, кварцити и метагаброви. На екстремне услове метаморфизма указује и појава магматита.

Посебно се издваја такозвани „Кучајско-бељанички кристалсти комплекс“. Доњој серији овог комплекса припадају продукти метаморфизма базичних стена, кератофира, кератофирских туфова и пешчара, као и нискометаморфних шкриљаца, гранитоида (плагиогранита) и метагаброва. Трансгресивно преко стена доње серије леже старопалеозојски седименти. У ордовицијуму су то махом метаморфисани пешчари, конгломерати и пелити у серији дебелој око 700 m. У бази силура леже конгломерати и конгломератични пешчари, док се преко њих јављају метапелити (аргилофилити), аргилошисти и пешчари. Дебљина серије силурских стена је око 400 m. Девон је представљен пешчарима са прослојцима аргилошиста и конгломерата.

У западним деловима, у оквиру такозваног „Горњачког парахтона“, развиће палеозоика је нешто друкчије. Преко протерозојских гнајсева, мермера, кварцита и зелених шкриљаца леже пермски кластити (конгломерати и црвени пешчари).

У северозападним и западним деловима терена запажају се тријаски (доњи и средњи) седименти. У доњем, то су конгломерати и шарени пешчари, затим доломити, пешчари и песковити кречњаци. Средњи тријас је представљен кречњацима анизијског ката, са развићем све три карактеристичне зоне. То су тамносиви банковити кречњаци (зона са

Dadocrinus gracilis), Песковити кречњаци и глиновити пешчари (зона са *Rhynchonella decurtata*) и тамни, грудвасти, битуминозни кречњаци са прослојцима лапорца и глинаца (зона са *Ceratites trinodosus*). У ладинском кату преовлађују кречњаци и лапорци.

Јура је представљена средњојурским лапоровитим, песковитим и конгломератичним кречњацима, затим конгломератима и пешчарима, као и горњојурским банковитим и слојевитим кречњацима, често са прослојцима рожнаца, затим доломитичним кречњацима и доломитима.

Преко јурске карбонатне серије леже кредни седименти, који су у централним деловима терена представљени доњокредним, слојевитим и банковитим кречњацима. У источним деловима доња креда се карактерише 700-1500м дебелом серијом у чијој бази се налазе конгломерати, песковити кречњаци и пешчари, са слојевима угља, а изнад њих се налазе вулканокластити (туфови, туфити, вулкански агломерати и брече). Кредно-палеогени магматизам, иначе од великог значаја за формирање металичних минерализација на простору Тимочког еруптивног комплекса, представљен је овде андезитима (тимацитима), дацитима и дацитоандезитима, као и плутонитима кварцдиоритског или кварцмонзонитског хемизма. Под утицајем овог магматизма дошло је до стварања бројних зона хидротермално измењених стена, као и појава корнита и контактено метасоматских мермера и скарнова.

Неогени седименти су на овом простору (са изузетком делова жагубичког басена у којима је развијен плиоцен) углавном миоценске старости. То су махом језерски, ређе плитководни марински, седименти, представљени кластитима псефитског и псамитског карактера (бречама, конгломератима и пешчарима), затим глине, глинци, кречњаци и цементни лапорци. У серији миоценских седимената јављају се и слојеви угља.

Квартарни седименти су ретки и претежно су представљени алувијалним наслагама дуж већих водотокова, делувијумом, сипарима и ређе појавама бигра око крашких извора.

Сложена геолошка грађа и интензивна магматска и тектонска активност одражавају се и на могућност појаве разноврсних минералних сировина.

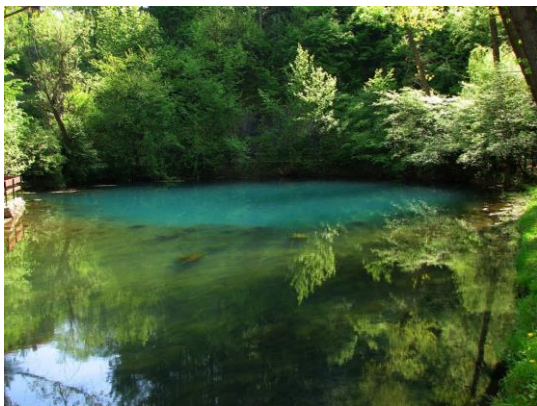
Подручје обухваћено ПП има више појава и лежишта различитих минералних сировина: енергетске сировине (мрки угаљ у Сењско-Ресавском басену и Крепољинској угљоносној зони); металичне сировине (рудне појаве унутар Борске металогенетске зоне); неметали и геолошки грађевински материјал (грађевински и технички камен).

На Кучају је најпознатије лежиште Кленцуша (Оманиш). Ово је такође вулканогено-седиментно лежиште, с тим што је минерална парагенеза сидерит и гвожђевити хлорити (Шамозит). Садржај гвожђа је максимално до 27%. На основу досадашњег познавања ових појава, може се рећи да нису од економског значаја, на шта указује низак садржај гвожђа и висока концентрација силиције, која отежава прераду оваквих руда.

Неметали и геолошки грађевински материјали:

Највећи економски значај на овом подручју имају цементни лапорци са пратећим сировинама (кречњаци, глине). Употреба пешчара као грађевинско-архитектонског камена нешто је смањена у односу на ону половином двадесетог века. Одвија се и експлоатација бигра, карбонатних стена и магматита као архитектонског и украсног камена, мада је значај који имају седименти бигра за научна истраживања и реконструкцију новије геолошке историје сигурно већи од економског. На више локалности активни су мајдани техничког камена. Најчешће се користе кречњаци добрих физичко-механичких карактеристика, али и гранитоиди и габрови.

Металичне сировине: У металогенетском погледу, терен припада „Карпатско-Балканској металогенетској провинцији“, односно Хомољско-Бељаничкој металогенетској зони. Унутар ове зоне познато је неколико рудних појава, али постоје геолошке индикације за постојање у до сада непознатих појава и лежишта. Могуће је издвојити такозвана Кучајско-Бељаничка лежишта *гвожђа*, која су везана за вулканогено седиментне творевине Кучаја и Бељанице ордовицијумске старости.

Слика 2.5.1.3а Врело Млаве

Слика 2.5.1.3б Крупајско врело

Министарство рударства и енергетике је НИСу Нови Сад одобрило истраживање металних ресурса у општини Жагубица на неколико локалитета и углавном су у питању сировине: Au, Cu, и пратећи метали.

Енергетске сировине: На подручју захваћеном просторним планом позната су лежишта квалитетних *мрких угљева*. Савремени захтеви у погледу заштите и неекономична производња у јамским угљенокопима допринели су затварању многих рудника угља са подземном експлоатацијом. Данас се производња одвија у Сењско-Ресавским рудницима. У енергетском билансу Србије ови угљеви нису интересантни, али због доброг квалитета користе се за грејање и имају економски значај за локалну средину.

2.5.1.3 Хидрогеолошке и хидролошке акрактеритике

Хидрогеолошка својства стена и типови издани

Простор Кучаја и Бељанице је велика регионална антиклинала генералног правца пружања север-југ. Карбонатне масе крила антиклинале су интензивно карстификоване што је довело до стварања највећег карстног масива у Србији тиме и присуства великог броја површинских и подземних облика карстног рељефа, као и карстне издани. Кучајско-бељанички карстни масив располаже огромним резервама висококвалитетних вода. По ободу масива налази се велики број карстних врела преко којих се дренира велика карстна издан. Најзначајнија су: *врело Млаве, Крупајско врело, Белосавац, Миљовско, Мало, Велико, Радованско, Мрљши, повремена врела Раваница, Боговина и Бук*.

Основне карактеристике врела су велика издашност, као и велика колебања издашности. Воде врела се одликују високим квалитетом (одсуством загађујућих материја) и малом минерализацијом.

На површини масива развијен је велики број увала од којих неке (Велика Брезовица) подсећају на типично динарско карстно поље (на крајњем југоистоку планског обухвата). По правилу увале у најнижем делу имају понор или понорску зону, где воде пониру и нападају карстну издан. Те воде се касније појављују на неком од карстних врела. Најзначајније увале су: *Бусовата* (храни Велико и Мало врело у Стрмостену), *Речке* (храни Велико и Мало врело у Стрмостену), *Велика Брезовица* (храни Грзу и врело Црног Тимока), *Мала Брезовица* (храни Грзу и врело Црног Тимока), *Валкалуци*, а понорске зоне: *Суви До* (највероватније напада Крупајско врело), *Увирало* (понир Некудовске реке).

Основне особености хидрографске мреже на подручју Кучајских планина и Бељанице су у директној зависности од појаве краса. Токови овог средњепланинског крашког предела настају од не тако бројних и најчешће повремених изворишних кракова формираних у

вододрживој подлози, који крећу са површи апсолутних висина од 1000 до 1300 m. Непосредно у подножју изворишта ови токови изграђују мале, уске и стрме долине знатних падова, које се низводно наиласком на моћније партије кречњака, настављају у исто тако уске и релативно дубоке клисуре и кањоне, попут: Суводолске реке, Тиснице, Ресавице, Некудовске реке...

Међутим, развојем ерозивних процеса пре свега крашког (отварањем пукотина), вода постепено почиње да нестаје из корита, а потоци сукцесивно скраћују свој ток, губећи се у све узводнијим понорима и издухама. Велики је број река понорница на овом подручју и оне су једно од његових основних хидрографских обележја. Истичу се: Суводолска река, Некудовска река, Клочаница – Суваја, Брезовица, и многе друге. Понорнице се местимично појављују у низводним деловима својих долина (клисура), али неретко и потпуно нестају у подземљу краса, да би развијеном мрежом канала доспеле до крашких врела планинског подножја, постајући један од основних извора њиховог храњења.

Реке анализираниг простора припадају сливу Црног мора ка којем се одводњавају преко Црног Тимока, Ресаве, Млаве и Црнице. Својеврсна развођа ка сливовима Ресаве и Млаве чине Црни врх и Кучај. Бељаница је асиметрично развође ка сливу Ресаве на југу и сливу Млаве на северу. Специфичности хидролошких прилика овог простора доприноси и подземна и површинска хидрографија развијена у красу.

Најважнија река на овом простору је *Ресава*. Њено извориште је формирано између падина Кучајских планина на југу и планине Бељанице на северу. Главне изворишне кракове представљају Злотска река (са потоком Карапанца) и Бобовачка река – која настаје у подножју Велике Тресте (1284 m), највишег врха Кучајских планина. Ова два тока се спајају на 668 m н.в, градећи Ресаву. Долина је од почетка готово правилно усечена у смеру запад-исток.

Након што прими Винатовачу, своју прву значајну леву притоку, долина Ресаве се нагло сужава и прелази у Глотску долину. Овај део долине, који се по купастом кречњачком узвишењу Кула назива и Кулин крш, усечен је 300-400 m у високу површ. Низводно од Кулиног крша, почиње најужи и најдубљи део кањонске долине Ресаве - Склоп.

Долини Ресаве, у ерозивном проширењу Лисине, са леве стране „придружује“ се клисура реке *Суваје – Клочанице*. Ова понорница настаје у подножју Кучајског врха Тилва Палчин (1184 m) и представља један од значајнијих токова овог подручја.

На подручју Лисина, Ресави са десне стране – са јужних падина Бељанице притиче Чемернички поток, који се спаја са водама Великог врела. Подручје Лисина је посебно значајно и због присуства велике акумулације бигра (у подножју Великог врела) на којој је формиран и један од највиших и најлепших водопада источне Србије – водопад Великог врела (водопад Лисине).

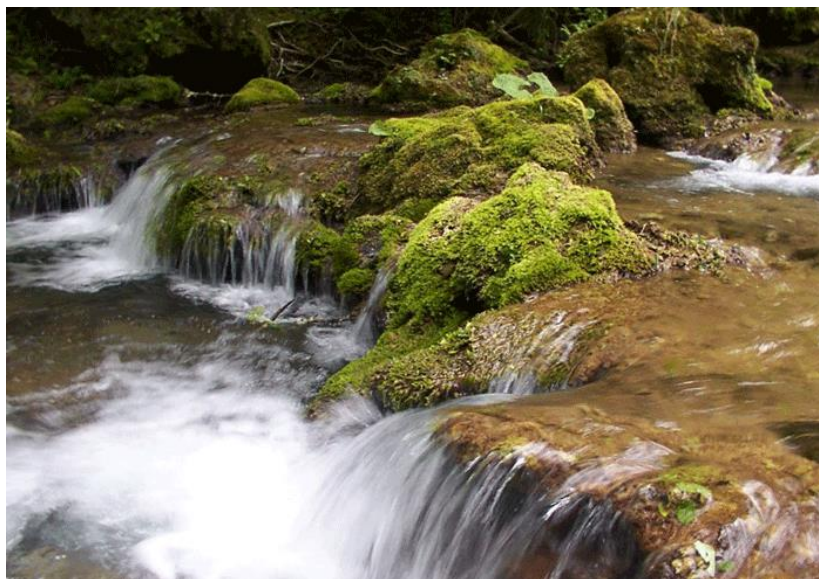
Након Лисина, Ресава улази у кратку клисуру – Зелени вир, да би се код Стрмостена, прихватајући воде Малог врела њена долина поново проширила. Мало врело је смештено непосредно испод Радошеве пећине – на јужном ободу Бељанице. Хидрогеолошким истраживањима доказано је да га водом (делом) хране понорнице крашке увале Речке, која се налази на северној страни Бељанице.

Између Стрмостена и Стењевца, Ресава наилази на 6 km дуго долиноско сужење, а потом улази у ерозивно-акумулативно Стењевачко-дворишко поље, на чијем подручју прима своју највећу притоку – реку *Ресавицу* (дужине 28,5 km). Она на ушћу у Ресаву гради релативно велику плавину, која представља саставни део Стењевачко-дворишког поља, рачвајући се у више рукаваца. Ресавица повећава протицај Ресаве за око $1 \text{ m}^3/\text{s}$.

Напуштајући Двориште, Ресава улази у последњу клисуру на свом 65,5 km дугом току - Манасијску клисуру. Манасијска клисура је усечена између брда (Мали и Велики) Пасторак са леве и (Мала и Велика) Соколица са десне стране. Дуга је 9 km, а дубока 320 m.

Слика 2.5.1.3в река Млава

Слика 2.5.1.3г река Ресава

У подножју планинских крашких врела, као и у кречњачким клисурама, јављају се хидролошки феномени – водопади и слапови са бигреним акумулацијама, који представљају изузетне хидролошко-геоморфолошке природне споменике: Велики и Мали Бук на Суводолској реци, водопад и слапови на ушћу речице Пераст у реку Тисницу, водопад Прскало на Некудовској реци. ..

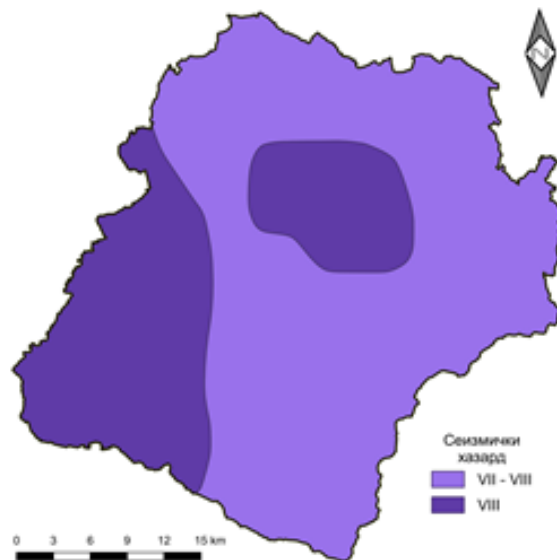
Извориште Млаве, дугачке 78 km налази се на 325 m надморске висине где је лоцирано и Жагубичко врело. Врело је потопљена вртача са максималном дубином 73 m, просечне издашности 0,9 m³/s, а максималне 20 m³/s. Вода избија на врелу након 15 km подземног тока из источног правца са Црног врха и са Бељанице, тј. воде понорница Црне и Суводолске реке. По изласку из врела прима са десне стране Велику Тисницу типичан бујичарски ток која повремено плави делове Жагубице. Она потом тече кроз алувијалну раван да би код села Рибарице ушла у Рибарско-горњачку клисуру дугу 28 km и дубоку до 320 m. Најужи део клисуре познат је као Ждрело.

Сем већ наведеног врела Млаве (слика 2.4.1.3а), у красу овог простора истиче се и Крупајско врело (слика 2.4.1.3б) . Налази се на југоисточном делу Крупајско крепољинске котлине у атару села Милановца поред асфалтног пута који спаја Хомоље са Ресавом. Представља једно од најјачих врела у области Кучаја и Бељанице. Заштићено је од 1979. године, као споменик природе хидролошког карактера, на површини од 9 ha. Избија на западној страни планине Бељанице, на надморској висини од око 240 m. Врело није каптирано а део вода користи оближњи рибњак. Издашност врела варира од 900-2700 l/s, мада може износити и више од 4000 l/s. Значају и атрактивности Крупајског врела доприноси и термални извор Топлик са температуром воде од 26,5°C. Крупајско врело некад је извирало из пећине јаком снагом, а данас је на 50 m од врела изграђена брана чиме је подигнут ниво воде. Недалеко (2 km) западно од врела Млаве налази се и врело Белосавац које је због велике издашности делимично каптирано за водоснабдевање Жагубице и насеља Суви до. У просечним хидролошким годинама из врела истиче преко 100 l/s.

2.5.1.4 Сеизмолошки показатељи

За потребе процене ризика, функција друштва, инфраструктурних система и становништва, као и за потребе планирања заштите и спасавања у ванредним ситуацијама конструисана је применом савремених нумеричких метода Карта сеизмичког хазарда за физичку површину терена по параметру макросеизмичког интензитета у степенима ЕМС-98 скале.

На основу поменуте карте израђене од стране Републичког сеизмолошког завода, за повратни период од 475 година, утврђено је да је на територији обухваћеној Планом, највиши интензитет VIII степена заступљен на 397,7 km², односно на 33% територије, док је интензитет VII-VIII степена заступљен на 807,2 km², што представља 67% простора.

Слика 2.5.1.4: Карта сеизмичког хазарда за повратни период од 475 година

2.5.1.5 Климатске карактеристике

Истраживана област, пре свега на основу географског положаја и орографских специфичности, по својим одликама припада варијетету умереноконтиненталног климата који обухвата ширу зону веначних планина од Ђердапа до Нишке котлине. На годишњем нивоу просечне вредности температуре су ниже од 10°C чак и код метеоролошких станица које се налазе у подножју планина (нпр. Жагубица). Пролеће је хладније од јесени.

Само на највишим гребенима Кучаја просечна годишња сума падавина износи преко 900 mm, док су у осталим пределима годишње суме падавина знатно испод тих вредности. Јесењи месеци имају мање падавина од пролећних

Одлике климе се мењају у односу на промене висинског градијента (долине – побрђа – планински врхови). Разлике између минималних и максималних вредности температуре по том градијенту се увећавају, као и годишња сума падавина. У наредној табели 2.4.1.1. дати су подаци који се односе на насељена места смештена по котлинском ободу анализираниг простора.

Табела 2.5.1.1 Вредности просечних јануарских и јулских температура, годишње вредности температуре и суме падавина (1961-1990)

Мерно место	Просечне вредности температуре			Просечна годишња сума падавина (mm)
	t _{јанвар} (°C)	t _{јули} (°C)	t _{sr} (°C)	
Деспотовац (224 m)	-0,7	22,1	11,4	676
Жагубица (350 m)	-1,7	19,6	9,5	595

Од посебног значаја су детаљни подаци за станицу Црни врх који у недостатку синоптичких станица на Бељаници и Кучају дају приближну слику о климатским одликама осталих планинских предела анализираниг простора.

Табела 2.5.1.2 Просечни подаци климатских параметара на синоптичкој станици Црни врх (1037 m) (1961-1990)

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Год.
t _{sr} (°C)	-4,2	-3,0	1,0	6,4	11,5	14,1	16,0	15,8	12,6	7,3	1,8	-2,3	6,4
рел.влажн. (%)	87,0	87,3	81,7	75,8	77,6	80,0	77,4	77,0	79,6	82,4	86,8	88,7	81,8
трајање сунч. сјаја (h)	70,4	72,0	133,8	179,2	224,4	243,6	290,0	271,4	207,5	164,5	97,2	62,1	2016,1
падавине (mm)	42,6	46,3	52,2	63,5	104,6	121,9	90,2	64,3	63,0	53,3	58,4	49,8	810,1
број дана са снегом	18,3	16,3	13,4	5,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8	7,6	14,0	77,1
висина снега (mm)	30,1	26,0	21,3	6,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	11,4	26,9	123,7
број дана са маглом	22,4	20,9	19,0	15,5	13,3	13,5	11,6	11,3	12,8	16,9	20,5	23,8	201,5

2.5.1.6 Педолошке карактеристике

Земљишта у оквиру ПП су веома разноврсна и мозаичног су распрострањења. Ово је последица разноврсности геолошке подлоге, услова рељефа, сложености климатских особина и вегетацијског покривача. Од основних типова земљишта која су на овом подручју најприсутнија издвајају се:

- **рендзине и проторендзине на кречњаку** - плитка земљишта, висок садржај хумуса, у вишим деловима, на кречњаку налазимо рензине и проторендзине, а у највишим деловима сирозем. Дубина хумусног слоја креће се од неколико см до 25- 30 см и лежи директно на стени.

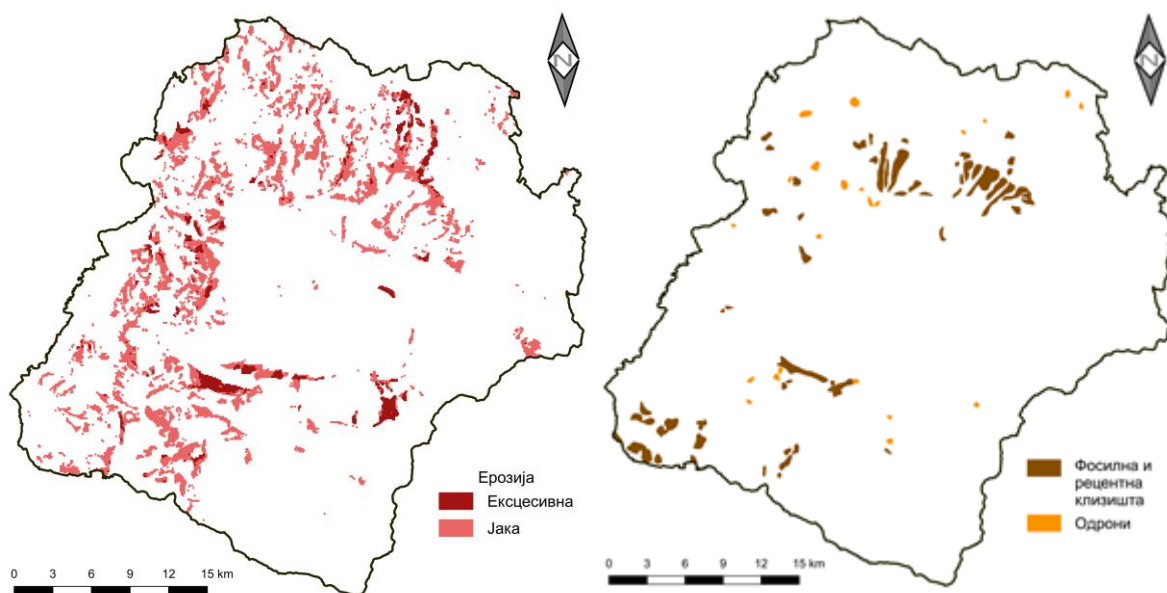
- **смеђа земљишта на крчњаку** - добро аерисана и пропустљива за воду, нису много подложна ерозији, обично се не запажа хумусни хоризонт. То је првенствено шумско земљиште, мада се врло често налази под ливадама и пашњацима. На њима расту букове шуме и негде има храстова и граба. На јужним експозицијама земљиште је јако уништено, па се стога користило за пашњаке и дошло је до интензивније ерозије. Због тога су ови пашњаци поново напуштени и покривају их шибљаци црногабрића, црног јасена и храста медуница. То су камените површине где су се плитки остаци смеђег земљишта задржали само у депресијама и котлинама.

- **смеђа кисела земљишта** - под шумом или пашњацима, због велике киселости оранице се ређе срећу. На јужним експозицијама на овим земљиштима налазе се ксеротермније храстове заједнице, док на осталим експозицијама вегетацију чине углавном букове шуме. На вишим стаништима срећу се буково-јелове и смрекове шуме.

- **алувијални нанос** - алувијум Млаве је по саставу претежно песковита иловача. Слојевитост је слабо изражена, а шљунка има врло ретко. Алувијум је великим делом карбонатан у свим слојевима. Најчешће је веома плодно земљиште. То су станишта природних шума врбе и тополе или лужњакових поплавних шума. Услед релативно високог нивоа подземне воде погодна су за гајење тополе.

- **делувијални нанос** - настаје у подножју стрмих стена, као резултат нагомилавања ерозионог материјала на горњим деловима падина. То су генетски неразвијена земљишта и налазе се у долини река. На појединим деловима Хомољских планина делувијални наноси се редовно појављују у подножјима, а нарочито њиме обилују усечене долине неких речика и потока.

Са аспекта распрострањености поред река се јављају алувијална земљишта, али само у уским тракама око токова река, и они представљају савремене земљишне творевине.

Слика 2.5.1.6: Карта предиктованих ерозионих подручја и карта клизишта

У брдско - планинском подручју јављају се псеудоглеј и земљишта на кречњаку (рендзине). Заступљена су и смеђа земљишта на граниту (у источном делу), на глинама, на флишу и глинцима, смонице (у Жагубичкој котлини), ранкери (на планини Бељаници), гајњаче (у атарима Близнака и Крупаје), пескуше итд.

У брдско - планинском подручју јављају се псеудоглеј и земљишта на кречњаку (рендзине). Заступљена су и смеђа земљишта на граниту (у источном делу), на глинама, на флишу и глинцима, смонице (у Жагубичкој котлини), ранкери (на планини Бељаници), гајњаче (у атарима Близнака и Крупаје), пескуше итд.

Најзаступљенији тип земљишта су рендзине. Распрострањене су углавном јужно од тока реке Млаве. Овој класи земљишта припадају у Хомољу литосоли (камењари), регосоли и колувијална земљишта. Камењари се јављају на више издвојених површина, посебно на Бељаници и Хомољским планинама. Регосоли – настају одношењем раније формираних земљишта. Колувијална земљишта су најплоднија земљишта у Хомољу концентрисана око Млаве и њених притока.

Ерозиона подручја и клизишта

На територији ПП заступљене су све категорије ерозије земљишта. Анализом су обухваћене површине које се могу идентификовати као предиктована ерозиона подручја, а која се одликују губицима земљишта од преко 20 тона по хектару годишње. Према традиционалној категоризацији, у оквиру ових површина су издвојене две субкатеорије, које су функционално недељиве: јака ерозија (умерена ерозиона подручја) са годишњим губитком од 20 до 50 тона по хектару и експесивна ерозија (интензивна ерозиона подручја) која је на годишњем нивоу губе више од 50 тона земљишта по хектару.

Укупна површина коју на територији обухваћеној планом заузимају предиктована ерозиона подручја износи 117,1km², што представља 9,7% простора. Од тога на просторе захваћене јаким ерозијом отпада 101,7km² (8,4%), док је експесивна ерозија заступљена на 15,4km² (1,3%).

Клизишта представљају последицу савремених геодинамичких процеса и формирају се на падинама под одређеним инжењерско-геолошким условима, а представљају један од

основних фактора ограничења коришћења простора. Појаве нестабилности терена у виду клижења највише су заступљене на теренима изграђеним од језерског, терцијарног седиментног комплекса (побрђа и ободи неогених басена), затим од стена дијабаз-ројначке формације (офиолитски меланж), комплекса флиша и од метаморфита ниског степена метаморфизма. Запажена рецентна и фосилна клизишта на територији обухваћеној планом, заузимају 25,9 km², што представља 2,1% територије.

Одрони су најчешће везани за клисурасте долине, стрме падине, односно за испуцале чврсте стенске масе, изграђене од карбонатних стенских комплекса, флишева, метафорфита и серпентинита. Одрони највише угрожавају саобраћајнице и речне токове изазивајући њихово преграђивање. Нарочито су изражени након неадекватног извођења радова у падинама и косинама у зони саобраћајница. На територији обухваћеној планом запажени су на 3,2 km², што представља 0,3% простора.

2.5.1.7 Флора и вегетација ¹

У флористичко-вегетацијском смислу, подручје Кучаја и Бељанице се још увек може сматрати недовољно истраженим. И поред тога, неки боље проучени делови овог простора, попут северних падина Бељанице, Ресавске клисуре указују на изражен диверзитет флоре и вегетације, кога карактеришу бројни ендемични, ретки и угрожени таксони. Геоморфолошка пластичност терена, бројне клисуре, кањони, кречњачки одсеци и увале, условљавају велики диверзитет микростаништа са својим флористичко-вегетацијским карактеристикама.

До сада је за овај простор познато свега око 600 биљних таксона, што свакако није и коначан број. И поред тога, истраживано подручје обилује национално и међународно значајним биљним врстама које указују на значај простора за заштиту.

На националном нивоу, Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 05/10, 47/11, 32/16, 98/16) обухваћена су 92 биљна таксона. Од овог броја, 15 је у категорији „строго заштићених“ биљних врста, што значи да је забрањено њихово брање, чупање или уништавање, као и нарушавање њихових станишта.

У строго заштићене врсте спадају:

<i>Acer hyrcanum subsp. intermedium</i>	панчићев маклен, тврдак
<i>Aconitum anthora</i>	трајаноцветни једић
<i>Allium fuscum</i>	сивосмеђи лук
<i>Cephalaria pastricensis</i>	паштрички праскоч
<i>Cystopteris montana</i>	планинска крта папрат
<i>Dactylorhiza maculata</i>	каћунак пегави
<i>Dianthus superbus</i>	ибришим каранфил
<i>Epipactis microphylla</i>	ситнолисна калужђарка
<i>Epipogium aphyllum</i>	надбрадац
<i>Erysimum crepidifolium</i>	радићолисни трижаљ
<i>Erysimum marschallianum</i>	маршалов трижаљ, тврди трижаљ
<i>Hieracium marmoreum</i>	космурица
<i>Himantoglossum calcaratum</i>	смичак, косоношка, кукавица
<i>Juniperus sabina</i>	сомина
<i>Lycopodium clavatum</i>	пречица
<i>Orchis ustulata</i>	медени каћунак
<i>Taxus baccata</i>	тиса

¹ Срудија заштите природе за потребе израде ППППН природног добра „Бељаница – Кучај“, Завод за заштиту природе РС, 2011, Београд

У оквиру 75 „заштићених“ дивљих врста, 55 су обухваћени и Уредбом о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне („Сл. гласник РС“, бр. 31/05 и 22/0738/08, 9/10, 69/11 и 95/18-др.закон), док су остали таксони тренутно забрањени за сакупљање. Врсте под контролом коришћења представљају недовољно развијен економски потенцијал овог подручја. У ове врста спадају на пр. *Achillea millefolium* (хајдучка трава), *Allium ursinum* (сремуш), *Anthyllis vulneraria* (белодун), *Asarum europaeum* (копитњак), *Athyrium filix-femina* (женска папрат), *Betula pendula* (обична бреза), *Carlina acaulis* (вилинско сито), *Centaureum erythraea* (кичица), *Cornus mas* (дрењина) и др.

На „Прелиминарној Црвеној листи флоре Србије“ у оквиру предметног подручја налазе се 23 таксона који су за територију Републике Србије процењени као ретки и угрожени. Овде спадају: *Epipactis microphylla*, *Cephalaria pastricensis*, *Athamanta turbith*, *Leucosium vernum*, *Taxus baccata*, *Lycopodium clavatum*, *Juniperus sabina*, *Epipogium aphyllum*, *Eryngium palmatum*, *Geranium macrorrhizum*, *Gymnadenia conopsea*, *Neottia nidus-avis*, *Ribes multiflorum*, *Vicia sparsiflora*, *Himantoglossum hircinum*, *Centaurea triniifolia*, *Corylus colurna*, *Dianthus superbus*, *Achillea ageratifolia*, *Achillea grandifolia*, *Allium albidum*, *Dactylorhiza maculata*, *Hypericum rochelii*, *Listera ovata*, *Orchis ustulata*, *Sempervivum zeleborii*. Врста *Aconitum anthora* сматра се ишчезлом са Бељанице, док неки нови радови (Мијатовић, М. и др. 2007) наводе присуство таксона *Erysimum crepidifolium* и *Erysimum marschallianum* на подручју клисура Песаве.

Правилником о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама („Сл. гласник РС“, бр. 99/09, 6/14): обухваћене су све орхидеје овог подручја (*Cephalanthera damasonium*, *Dactylorhiza maculata*, *Epipactis microphylla*, *Epipogium aphyllum*, *Gymnadenia conopsea*, *Himantoglossum hircinum*, *Listera ovata*, *Neottia nidus-avis*, *Orchis ustulata*) као и бабалушка (*Sternbergia colchiciflora*). Све ове врсте је забрањено комерцијално експлоатисати на територији Србије, док су за њихов увоз и транспорт потребне одговарајуће дозволе.

Читаво планско подручје, посебно кањонски и клисурасти делови, одликују се присуством старих-реликтних биљних врста, попут: *Taxus baccata* (тиса), *Berberis vulgaris* (шимширика), *Campanula lingulata* (језичасти звончић), *Carpinus betulus* (граб), *Eriophorum latifolium* (ветрогон), *Hedera helix* (бршљан), *Ruscus aculeatus* (кострика), *Staphylea pinnata* (клочика), *Syringa vulgaris* (јоргован) и друге.

Локално изражени антропогени утицаји довели су и до појаве неколико представника стране-алохтоне флоре која у нарушеним природним стаништима овог подручја и Србије има инвазиван карактер. Овде спадају *Amaranthus retroflexus*, *Echinochloa crus-galli*, *Erigeron annuus*, *Galinsoga parviflora* и *Polygonum aviculare*.

Вегетација Кучајских планина се одликује разноврсношћу и сложеностју: на релативно малом подручју живи велики број разноврсних биљних заједница – шумских, жбунастих, пашњачких, ливадских и др. Често се у овом подручју на малим растојањима, смењују биљне заједнице разноврсног састава, међу којима се нарочито истичу реликтне заједнице полидоминантног састава и сложене структуре које садрже више едификатора дрвећа (имају све спратове богате врстама, често и зимзелене и терцијарне реликте).

Неке реликтне врсте, које се иначе ретко срећу у Србији, као на пример орах, јоргован и мечја леска, заступљене су у приличној бројности. То указује на специфично порекло и историјски развој флоре и вегетације, као и на специфичне климатске, орографске и друге прилике. Карактеристично је широко распрострањење високих букових шума, које лагано нестају у Србији услед нерационалног коришћења. Постоје и богате мешовите шуме свих развојних фаза (сукцесија), што указује на карактер историјског развоја вегетације не само овог подручја, већ и целе Србије: постепена сегрегација сложених мешовитих типова шума и њихово претварање у монодоминантне шуме. То значи да ово подручје (поред Ђердапског), може да послужи за сагледавање порекла и историјског развоја флоре и вегетације сличних подручја у Србији.

Шуме овог подручја према вертикалном распрострањењу припадају следећим комплексима (појасевима):

- алувијалне - хигрофилне шуме,
- ксеротермофилне сладуново - церове шуме,
- ксеромезофилне китњакове и грабове шуме,
- мезофилне букове и буково-четинарске шуме.

Комплекси (појасеви) се даље рашчлањују на ценоколошке групе типова шума, где се издвајају:

- шуме сиве јове (*Alnion incanae*) на рецентним алувијалним наносима,
- шуме сладуна и цера (*Quercion frainetto*) на смеђим и лесивираним земљиштима,
- шуме китњака и цера (*Quercion petraeae - cerris*) на различитим смеђим земљиштима,
- брдска шума букве (*Fagenion moesiacaе submontanum*) на еутричним и киселим смеђим земљиштима,
- планинска букова шума (*Fagenion moesiacaе montanum*).

У оквиру група типова издвојене су следеће групе еколошких јединица:

- шума сиве јове (*Alnetum incanae*) на рецентним шљунковито-песковитим алувијалним наносима,
- типична шума сладуна и цера (*Quercetum frainetto - cerris typicum*) на смеђим лесивираним земљиштима,
- шуме китњака (*Quercetum montanum*) на смеђим земљиштима,
- брдска шума букве (*Fagetum moesicae submontanum*) на киселим смеђим и другим земљиштима,
- планинска букова шума (*Fagetum moesiacaе montanum*) на киселим смеђим и другим земљиштима.

Високе букове шуме

Букове састојине у оквиру којих је издвојено неколико шумских (прашумских) резервата чине доминантну компоненту шума и уопште вегетације. Букове шуме чине састојине које припадају заједници *Fagetum moesiacaе montanum serbicum* Руд.

Брдска шума букве (*Fagetum moesiacaе submontanum*) се јавља на киселим, смеђим и другим земљиштима. Ова еколошка јединица се карактерише доминацијом букве у I и II спрату, малом покровношћу спрата приземне флоре, као и општим флористичким сиромаштвом. У нормално склопљеним састојинама флористички састав ових шума у летњем периоду своди се на неколико врста. Поред букве, у спрату дрвећа се појединачно јавља и граб.

Планинску шуму букве одликује апсолутна доминација букве, јака сенка, повољни микроклиматски услови и велика стабилност. Карактерише их читав низ мезофилних својствених врста (*Daphne mesereum, Sambucus nigra, Athyrium ficis - mas, Anemona nemorosa, Mercurialis perennis, Epilobium montanum, Sanicula europaea*).

Термофилне храстове шуме, шикаре, шибљаџи с грабићем

Термофилне шуме цера с грабићем и грабићеве шикаре заједно са претходно анализираним типовима реликтних и букових шума, чине једну вегетацијску целину. Сем тога имају крупан значај за очување земљишта, водног режима и климе овог подручја, због чега треба водити рачуна о карактеру њиховог коришћења и мењања.

Шуме цера и грабића (*Quercetum cerris- carpunetosum orientalis*) представљају деградационе стадијуме овог типа шуме и на многим местима се налазе у врло лошем састојинском стању. Услед редовног коришћења дрвне масе и лишћа (лисничарење), цер се све више повлачи, а доминира грабић.

На најстрмијим и најизложенијим теренима, као на пример на падинама Бељанице појављује се шибљак са доминацијом грабића који је важан је као пионирска заједница на теренима склоним ерозији.

Ксеротермни шибљаџи са јоргованом и вегетација стена

Шибљаџи с доминацијом јоргована широко су распрострањени у подручју Горње Ресаве и Бељанице, захваљујући, на првом месту, распрострањењу кречњачких стена, затим орографији целокупног подручја и климатским условима. Заједнице са доминацијом јоргована, опстају где друге врсте не могу. Врсте које могу у овим условима станишта да живе у заједници са јоргованом су на првом месту руј (*Cotinus coggygria*), црни јасен (*Fraxinus ornus*), рашељка (*Prunus mahaleb*). С обзиром да се клисура Ресаве и клисуре њених притока одликују венцима стена које се уздижу на горњим рубовима ових клисура (Суви до, Дуги До, Гувно, Острић, Глобски крш, Вртачеље, Причеље и др.) многобројна су и широко распрострањена станишта јоргована, али претежно мало приступачна, што је свакако и допринело његовом одржању у таквој бројности. Ресавска клисура се може назвати „клисура јоргована“, што указује на њен туристички значај, јер је јоргован (поред научног значаја) врло атрактиван.

Јоргован је ендемит југоисточног дела Балканског полуострва и има улогу пионирске врсте. Штити земљиште од ерозије и то на најстрмијим теренима, на каменим теренима и сипарима, где је ерозија већ започела. Зато јоргован треба не само штитити и очувати, већ и уносити нове жбунове јоргована на свим местима где га нема, а где му станиште одговара.

Шумске заједнице, ливаде и пашњаџи на камењарима

На платоима карстног терена и благо нагнутим падинама широких гребенова изнад клисуре, налазе се на приличном пространству кречњачки камењари, настали услед уништења шумских комплекса и ерозије земљишта. Сува педоклима онемогућава брзу и успешну обнову шумске вегетације, тако да су се задржала само поједина стабла или група стабала букве, јавора, јасена, бреста, мечје леске и других врста, које указују на порекло ове вегетације од мезофилних шума, које су се у прошлости одржавале захваљујући склопу и повезаности коренових система, који су на равном терену штитили земљиште од ерозије. Стални антропогени утицаји (крчење малих фрагмената шума, сеча стабала „у главу“, лисничарење, сакупљање лишћа са тла, итд.) и зоогени утицаји (испаша без плана, гажење, неравномерно природно ђубрење, итд.) заједно са неповољним климатским условима, довели су до крајњих стадијума деградацију вегетације и земљишта. Тако се на овим теренима често могу видети, непосредно поред високих стабала белог јасена, бреста, граба, букве, мечје леске, јавора и других врста, прави камењари са врло осиромашеном пашњачком вегетацијом.

На пашњаџима који насељавају ове камењаре налазимо мешавину коровских, ливадских и шумских врста, што указује, с једне стране, на висок степен деградације пашњака, а с друге стране, на њихову релативну младост. На Вртачељу и Вита Букви срећу се различита станишта (различита дубина земљишта, слој хумуса, нагиб итд.), различите фаџије ових каменитих пашњака са доминацијом једне од следећих врста: *Senecio rupestris*, *Pteris aquilina*, *Sambucus ebulus*, *Achillea millefolium*, *Verbascum sp.*, *Urtica dioica*, *Parietarria erecta*, *Rumex acetosella*, *Agrostis capillaris*, *Festuca heterophylla*, *Festuca valesiaca* и др.

Мезофилне ливаде у зони букових шума

Мањи или већи фрагменти мезофилних ливада унутар комплекса букових шума распрострањени су на више места подручја Кучаја и Бељанице. Углавном се јављају у долинама река, али и на благо нагнутим падинама гребена и на њиховим платоима. Ливаде се налазе у зони букових шума, њима су опкољене а настале су крчењем шума.

Крајречна вегетација

Шуме сиве јове (*Alnetum incanae*) на рецентним шљунковито-песковитим алувијалним наносима, јављају се обично у уским појасевима уз реке и потоке. Ова заједница, осим хигрофилних садржи и изванредан број дрвенастих врста (*Fraxinus excelsior*, *Acer pseudoplatanus* и др.). У приземном спрату јављају се високе зељасте хигрофите (*Arunus silvestris*, *Valeriana officinalis*, *Peasites hybridus* и др.).

2.5.1.8 Фауна¹

Ихтиофауну овога подручја чини евидентираних 15 врста риба и једна врста паклара (*Eudontomyzon vladykovi* - дунавска паклара, *Salmo trutta* - поточна пастрмка, *Oncorhynchus mykiss* - дужичаста пастрмка, *Alburnus alburnus* - уклија, *Alburnoides bipunctatus* - двопругаста уклија, *Barbus barbus* - мрена, *Barbus peloponnesius* (*B. balcanicus*) - поточна мрена, *Chondrostoma nasus* - скобаљ, *Gobio gobio* - кркуша, *Phoxinus phoxinus* - гагица, *Rhodeus amarus* - гавчица, *Squalius cephalus* - клен, *Cobitis elongata* - вијуница, *Cobitis taenia* - вијун, *Barbatula barbatula* - бркица, *Cottus gobio* - пеш). Претпоставља се да је број врста вероватно и већи.

Највећи диверзитет риба је у водама Млаве, Крупајске и Злотске реке. Реч је о врстама које имају већу економску вредност и које су посебно интересантне за рекреативни риболов (нрп. поточна пастрмка, скобаљ, клен, поточна мрена, мрена).

Законом о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта - Бернска конвенција, обухваћене су врсте као што су *Eudontomyzon vladykovi*, *Alburnoides bipunctatus*, *Barbus peloponnesius*, *Chondrostoma nasus*, *Rhodeus amarus*, *Cobitis elongata* и *Cobitis taenia*, за које је потребно предузети одговарајуће законодавне и административне мере ради њихове заштите (нрп. ловостај и/или друге процедуре којима се регулише експлоатација, привремена или локална забрана, да би се обновили задовољавајући нивои популације, регулисање продаје, држања за продају, транспорта за продају или понуде за продају живих или мртвих дивљих животиња).

Према Директиви о очувању природних станишта и дивљих биљних и животињских врста - Директива о стаништима (Council Directive - 92/43/ЕЕЦ), која је обавезујућа за све чланице ЕУ кроз програм Натура 2000 и успостављања међународне еколошке мреже, на прилогу II се налазе врсте *Eudontomyzon vladykovi*, *Barbus peloponnesius*, *Rhodeus amarus*, *Cobitis elongata*, *Cobitis taenia* и *Cottus gobio*. То су врсте од интереса за заједницу (ЕУ), чије очување захтева проглашење посебно заштићених подручја. На прилогу V се налази врста *Barbus peloponnesius*, која је од заједничког интереса, због чијег се узимања из природе и експлоатације могу применити мере управљања.

Према Правилнику о заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива, од евидентираних врста, на списку строго заштићених дивљих врста се налазе *Eudontomyzon vladykovi* и *Cobitis elongata*, док су на списку заштићених дивљих врста *Salmo trutta*, *Alburnoides bipunctatus*, *Barbus balcanicus*, *Barbus barbus*, *Chondrostoma nasus*, *Gobio gobio*, *Squalius cephalus*, *Cobitis taenia* и *Cottus gobio*.

Наредбом о мерама за очување и заштиту рибљег фонда („Сл. гласник РС“, бр. 56/15 и 94/18) обухваћене су све врсте рода *Eudontomyzon* и за њих је установљена трајна забрана улова. Међу осталим акватичним врстама, под трајним ловостајем су речни и поточни рак - *Astacus astacus* и *Austropotamobius torrentium*. Присуство речног рака у појединим водотоцима је потврђено, док за поточног рака постоје индиције да насељава водотоке овога подручја.

За врсте као што су *Salmo trutta*, *Barbus barbus*, *Chondrostoma nasus* и *Squalius cephalus*, овом Наредбом утврђена је привремена забрана у одређеном периоду, забрана риболова испод утврђених величина као и ограничење дневног улова у односу на број примерака и количину/тежину улова.

На подручју плана забележено је присуство укупно 11 врста батрахо и **херпетофауне** (пет врста водоземаца и шест врста гмизаваца), што чини 23,4% од укупног броја врста које насељавају територију Републике Србије.

По важећим прописима, са изузетком три врсте жаба рода *Rana*, као и поскока (*Vipera ammodytes*) који су заштићене врсте, остале врсте су строго заштићене и налазе се на прилозима Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих

врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 05/2010, 47/2011, 32/2016, 98/2016). Једине врсте које се не налазе у неком од режима заштите су зелембаћ (*Lacerta viridis*) и зидни гуштер (*Podarcis muralis*). Од водоземаца су присутни шарени даждевњак, жутотрби мукач, велика зелена жаба, ливадска жаба, и риђа жаба. Од гмизаваца присутни су зелембаћ, зидни гуштер, белоушка, рибарица, обичан смук, поскок.

Проблем овог подручју је нестанак врсте поскок (*Vipera ammodytes*) услед константног и неселективног излова за потребе производње серума у фармацеутској индустрији. Строга контрола излова један је од неопходних услова за успешно одрживо управљање популацијама поменуте врсте.

Орнитофауна - На овом подручју је до сада забележено присуство око 130 врста птица, док је њихов реалан број око 150. Број гнездачица се креће око 110 врста. Са оваквим диверзитетом врста, Кучајске планине се сврставају међу најзначајнија планинска подручја за заштиту птица у Србији. Имајући у виду велики проценат пошумљености овог подручја, као и добру очуваност шумских састојина, јасно је да највећу вредност представљају бројне и стабилне популације шумских врста. Такође, богат и разуђен рељеф са бројним облицима каменитих станишта (клисуре, литице, камењари) значајно доприноси диверзитету птица и значају овог подручја за заштиту птица на националном нивоу.

Највећи део присутних врста птица (око 110) на овом подручју је строго заштићен према Правилнику о заштити и проглашавању строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 05/2010, 47/2011, 32/2016, 98/2016). 20 врста птица припада групи заштићених врста и неке од њих представљају и ловне врсте као што су: голуб гриваш, гугутка, грлица, препелица, пољска јаребица, фазан.

Конвенцијом о заштити европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска Конвенција) заштићена је већина врста присутних на овом подручју. На анексу II ове Конвенције, што подразумева њихову строгу заштиту налази се око 100 врста, а додатних 20 се налази на анексу III.

Европске потребе заштите (SPEC): У прву групу (SPEC 1) сврставају се европске врсте од глобалног значаја, а две су забележене и на овом подручју (прадавац). Другу групу (SPEC 2) чине врсте чије су популације сконцентрисане у Европи, а које немају одговарајући статус заштите у Европи. Из ове групе је забележено 13 врста (бела рода, орао кликташ, јаребица камењарка, ћук, легањ, зелена жуна, шумска шева, обична црвенрепка, шумски звиждак, конопљарка, сиви сврчак, стрнадица виноградарка, велика стрнадица). Трећу групу (SPEC 3) представљају врсте чије популације нису сконцентрисане у Европи, а које немају одговарајући статус заштите у Европи. Из SPEC 3 групе је на Планском подручју забележено 29 врста.

Орнитофауна планског подручја је сврстана у неколико заједница везаних за специфичне типове станишта: птице букових шума, птице храстових шума, птице отворених терена (ливада и пашњака), птице воћњака и културних предела као и птице каменитих станишта (камењари, литице, клисуре).

Најзначајније врсте птица на планском подручју су: Сури орао (*Aquila chrysaetos*) главна гнездилишта су у кањону Ресаве, сиви соко (*Falco peregrinus*), орао змијар (*Circaetus gallicus*), буљина (*Bubo bubo*), дугорепа сова (*Strix uralensis*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), кос камењар (*Monticola saxatilis*), голуб дупљаш (*Columba oenas*), сива жуна (*Picus canus*), зелена жуна (*Picus viridis*), обична црвенрепка (*Phoenicurus phoenicurus*), беловрата мухарица (*Ficedula albicollis*), мала мухарица (*Ficedula parva*).

Фауна сисара (териофауна) - Према резултатима досадашњих истраживања, планско подручје насељава око 70 врста сисара, што чини преко 70% укупне фауне сисара у Србији. Овај број се односи на врсте чије је присуство са сигурношћу утврђено. Постоје још најмање две врсте са регистрованим налазима у ближој и даљој околини, а према чијим се биономијама може очекивати присуство и на Планском подручју. Богатство различитим типовима станишта представља прави рај и твз «врућу тачку» диверзитета када је о

сисарима реч.осим бројних врста бубоједа и глодара, изузетно је богатство фауне слепих мишева.

Број регистрованих врста, уз потенцијално присутне, опредељује читаво подручје (регион Карпатска Србија) као најзначајнији центар диверзитета териофауне у Србији, а присуство строго заштићених и заштићених врста на националном и међународном нивоу указује на посебан значај очувања и заштите читавог простора.

На прелиминарном списку врста за Црвену листу кичмењака Србије налази се 27 врста сисара планског подручја.

На основу Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 05/2010, 47/2011, 32/2016, 98/2016), у режиму „строго заштићених врста“ се налази њих 35 а у режиму „заштићених дивљих врста“ 23. Око 40% врста је везано за разне типове шумских станишта, а скоро 19% за отворене терене степског и шумостепског типа. Значајан број врста (углавном слепи мишеви – 21 врста) преферира пећинска каменита и стеновита станишта.

Посебну вредност фауне сисара представља група (ред) слепих мишева (*Chiroptera*). На Планском подручју је до сада забележено присуство 26 врста, од укупно 28 пронађених на територији Србије. Изузетну вредност териофауне ПП представљају и врсте као што су рис (*Lynx lynx*), мрки медвед (*Ursus arctos*), вук (*Canis lupus*), видра (*Lutra lutra*), шарени твор (*Vormela peregusna*), затим многобројни бубоједи (скоро све врсте присутне у Србији), ситне и крупне звери и, за наше услове, богата фауна папкара (у оквирима ПП се срећу све врсте папкара (аутохтоне и алохтоне) које настањују подручје Србије).

Свакако да посебну пажњу заслужују врсте које се ловно, или на неки други начин економски експлоатишу, као и оне за чије је очување и заштиту изузетно значајно планско подручје. Ту се првенствено мисли на крупне звери (мрки медвед, рис, вук), ловне врсте (дивокоза - *Rupicapra rupicapra*, јелен европски - *Cervus elaphus*, дивља свиња – *Sus scrofa*), следе мишеве и бубоједе.

Популација *мрког медведа* је у Србији релативно малобројна . На планском подручју се налази изузетно малобројна популација од свега неколико јединки. Протеклих година су направљени одређени покушаји ојачавања постојеће популације уношењем јединки са простора западне Србије (НП „Тара“).

Јелен европски (*Cervus elaphus*) је практично одувек насељавао ове просторе. Крајем претпрошлог, па све до половине прошлог века, врста је дошла на сам руб опстанка. Томе је узрок свакако био нерационалан лов (криволов) и деградација природних станишта. Током 60-тих година двадесетог века, у више наврата, извршена је реинтродукција ове врсте на шире просторе Кучајских планина. До данашњих дана је опстала популација чија бројност и успостављене мере газдовања обезбеђују трајни опстанак врсте. Представља врло значајан еколошки и економски (ловни) ресурс овог подручја.

Дивокоза настањује стеновита станишта, првенствено у кањонској долини Лазареве реке, док се мање групе и појединачни примерци срећу и у сличним стаништима широм Кучајског масива (клисура Ресаве и Суваје, Тиснице). Представља изузетно значајан ловни ресурс. Даље насељавање дивокоза на Кучају је и даље актуелна тема са аспекта унапређења биодиверзитета али и ловних потенцијала. Заштићена је Законом о ловству и то ловостајем у одређеном периоду године, а Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива као „заштићена дивља врста“. Поред европског јелена и дивокозе, који су са претходним врстама папкара аутохтоне врсте и живе слободно, постоје и две алохтоне јелен лопатар (*Dama dama*) и муфлон (*Ovis aries*). Они се гаје у ограђеним ловиштима.

Планско подручје је и од изузетног значаја за очување популације *риса* у Србији. Ареал ов врсте се на простору читаве источне Србије полако шири током протеклих деценија, а Кучајски планински комплекс представља практично „чворну“ тачку његовог ареала, како у

погледу квалитета и величине станишта, повољне трофичке базе и других еколошких фактора, али и самог положаја читавог подручја и његове комуникационе погодности.

Иако вулк у Србији није посебно угрожен („заштићена дивља врста“, која је, између осталог, заштићена ловостајем у одређеном периоду године), налази се на списку угрожених врста у европским оквирима. Пространа шумска подручја Кучаја, Бељанице и суседних области пружају сигурно уточиште за популацију вука, али се због штета које може нанети дивљачи и домаћој стоци, мора водити рачуна о контроли бројности популације.

2.5.1.9 Геодиверзитет

Предметни простор има изразито богат геодиверзитет. У наредној табели (табела 2.4.1.9: *Објекти геодиверзитета у оквиру ПП*) дат је приказ локалитета геонаслеђа у оквиру граница ПП².

Табела 2.5.1.9: *Објекти геодиверзитета у оквиру ПП*

Бр. локалитета	Кординате	Назив	Локација
Објекти геокорфолошког наслеђа	Површински крашки рељеф	Увала Речек и туфери – травне хумке	Бељаница
		Увала Бусовата	Бељаница
		Увала Дивљакоцац са Ресавском пећином	Деспотовац
		Увала Брезовица, Игриште и Товариште	Кучај
		Прераст самар на речици Пераст	Бељаница
		Клисура и прераст – пећина на Осаничкој реци	Жагубица
		Клисура Сувог дола и бигар на врелу Бук	Жагубица
		Бигар великог врела	Деспотовац
		Бигар на Перасту, изворишни крак Теснице	Бељаница
		Водопад и бигрена акумулација Лисине	Деспотовац
		Крупајско врело	Жагубица
		Крашки извор- Хомољска потајница	Жагубица
		Купасти крас Бељанице	Бељаница.
		Геоморфолошки парк крашког рељефа Кучај -Бељаница	Бељаница и Кучај
	Флувијални рељеф	Клисура Суваје	Деспотовац
		Рибарска клисура Млаве	
Кањон / клисура Некудовске реке			
Клисура и епигенија Тиснице			
Ерозиони облици рељефа	Горњачка клисура		
	Прозорац Бушан камен, Суваја.	Деспотовац	
Објекти неотектонске активности	Раседни покрети	Тресаве	Деспотовац
		Вражја бара	Деспотовац
		Бусир поток над Млавом	Лаоле
Спелеолошки објекти геонаслеђа	Пећине	Млава и Крупајска река	Село Сиге
		Пећина Велика атуле – Радошева пећина	Стрмостен
		Погана пећ	Жагубица
	Јаме	Ресавска пећина	Деспотовац
		Лисичија јама	Жагубица
	Понори	Михаилова јама	Пасуљске ливаде Деспотовац
Ивков понор		Жагубица	
Објекти хидрогеолошког наслеђа		Врело Млаве (вртчасато сифонско врело)	Жагубица
		Интермитентни извор – Хомољска потајница	Жагубица

² *Инвентар објеката геонаслеђа, Завод за заштиту приорде РС, Београд 2005*

2.5.1.10 Предеоне одлике

Предео припада групи руралних културних предела који се, као део природне целине планина источне Србије, препознаје по мозаичној структури „шаховског поља“ у ком се смењују планине и котлине. На основу параметара компактности, кохерентности, природности и отворености, вредност простора истраживаног подручја се може сагледати кроз два карактера предела. У првом је тежиште река Ресава са комплексом листопадних кучајских шума, високог степена кохерентности и природности а смањене отворености. У другом типу карактера предела, тежиште је на аграрним и агрошумским комплексима жагубачке и крепољске котлине, мање компактности и кохерентности а велике отворености. Гледано у целини, матрицу предела формирају вредне листопадне шуме које утичу на функционисање целокупног предела. Композиција предела указује на диверзитет елемената који су карактеристични за овај тип предела и индикатор су стабилног стања и релативно очуваног карактера предела. Као део атара руралних насеља, агрошумски простори и комплекси аграрних простора формирају поља која органски прате геометрију терена. Конфигурација предела је условљена и дужином ивица предеоних елемената шумских комплекса и мреже планинских водотокова Ресаве и Млаве, али и ивицом насеља и аграрних комплекса. Висока енергија рељефа овог „затвореног“ предела индикатор је динамике и промена форми и облика предеоних елемената на малим просторним растојањима што даје специфичан карактер пределу.

Јединствена слика овог културног руралног предела се огледа у високом степену природности матрице шуме који пресецају клисуре реке Ресаве и Суваје, Бусовата, врела Грзе, Млаве и Крупаје, али и кохерентности и комплексности природних и културних елемената предела (изграђено ткиво градских насеља Деспотовац и Жагубица; разбијени тип руралних насеља и традиционално обрађене пољопривредне површине – комплекс аграрних простора; елементи реликтних културних предела - Сењски Рудник-Равна Река; манастири Манасија и Горњак; насеља Буковац, Пањевац, Бељајка, Липовица, Крепољин и др. са елементима вернакуларне архитектуре). Метрички параметри којима се изражава степен осетљивости (Шенон индекс диверзитета, компактност ивица и фрагментација природних и природи блиских предеоних елемената – биотопа, енергија рељефа) указују на висок степен осетљивости структуре предела. Услед процеса депопулације овог простора, очигледна је тенденција повезивања предеоних елемената шума и шибљака што доводи до смањења комплексности и отворености структуре предела. У исто време губе се јасне ивице које формирају комплекси шума о отворене ливаде и пашњаци, рурална насеља и комплекси обрадивих површина. С друге стране, у руралним насељима, приметно је нестајање елемената традиционалне архитектуре и уређења окућница. Овај степен осетљивости карактера предела захтева јасна морфолошко-еколошка и предеоно-обликовна правила уређења предела.

Типови биотопа

У обухвату ПП доминира *културни предео* (подтип: рурални предео), док су заступљени следећи *типови биотопа*:

1. Комплекс биотопа шума и експлоатационих шума – чине доминантне комплексе биотопа. Шуме су веома разнолике по својој структури, флористичком саставу и другим особеностима. Нарочито се истичу реликтне полидоминантне заједнице које у свом саставу имају различите бројне едификаторе. Међу шумама овог подручја, нарочито велики значај имају букове шуме, које се у неким деловима јављају као чисте састојине букве, или у заједници са другим врстама у врло разноликим комбинацијама. Битан удео припада и белограбовим

шумама, храстовим, ораховим, боровим шумама, шумама мечје леске и дугим. У оквиру ови шума се разликују:

- Високе шуме у којима доминирају различите врсте букве (*Fagus*)
- Шуме Мезијске букве (*Fagus*),
- Мезијске монодоминантне брдске букове шуме (*Fagus toesiaca*)
- Мезијске брдске букове шуме са орахом (*Juglans regia*)
- Мезијске букове шуме са божиковином (*Plex aquifolium*)
- Мезијске реликтне полидоминантне букове шуме (*Fagus*)
- Мезијске реликтне полидоминантне букове (*Fagus*) шуме са мечјом леском (*Corylus colurna*)
- Мезијске реликтне полидоминантне букове (*Fagus*) шуме са јаворима (*Acer spp.*)
- Термофилне листопадне шуме и мешовите термофилне шуме
- Белограбове (*Carpinus orientalis*) шуме на кречњаку
- Белограбове (*Carpinus orientalis*) шуме са јоргованом (*Syringa vulgaris*) на кречњаку
- Мезо и епитрофне шуме са *Quercus*, *Carpinus*, *Fraxinus*, *Acer*, *Tilia*, *Ulmus* и сродне шуме
- Грабове шуме (*Carpinus betulus*)
- Шуме у клисурама и стрмим падинама
- Југоисточне европске шуме у клисурама
- Реликтне полидоминантне шуме у клисурама и кањонима са доминацијом мечје леске (*Corylus colurna*)
- Реликтне полидоминантне шуме мечје леске (*Corylus colurna*) са јасеном (*Fraxinus excelsior*)
- Реликтне полидоминантне шуме мечје леске (*Corylus colurna*) са панчићевим макленом (*Acer intermedium*)
- Реликтне полидоминантне шуме мечје леске (*Corylus colurna*) са храстовима (*Quercus spp.*)
- Реликтне полидоминантне шуме у клисурама и кањонима са доминацијом храстова (*Quercus spp.*)

Сти типови шума са буквом у оквиру ПП су утврђени као приоритетни тип станишта за заштиту, према Правилнику о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите („Сл. гласник РС“, бр.35/10)

2. Комплекс биотопа шикара – Заједнице шикара су такође веома разноврсне по свом флористичком саставу. Овде се издвајају медитеранско – монтане широколисне шикаре у којима доминира јоргован, субконтиненталне и континенталне листопадне шикаре са јоргованом као доминантном врстом и бројним другим; балканске субконтиненталне листопадне шикаре и шибљаци; балканске субконтиненталне листопадне шикаре рашељке, белограбића и камењарске кржавинке.

3. Комплекс биотопа влажних типова станишта и тресава – Тресаве су кисела влажна станишта са сталним присуством воде. Вишак воде из падавина или подземних вода условљава мањак кисеоника, а то доводи до непотпуне разградње биљних остатака каји се таложе као тресет. Од влажних типова станишта издвајају се тресаве, и то источнобалканске *Sphagnum* тресаве и источнобалканске *Sphagnum – Drosera rotundifolia* – тресаве. Овде се јављају и мокре и влажне еутрофне и мезотрофне травне формације; субконтиненталне ливаде на речним плавинама и субконтиненталне ливаде на речним плавинама са *Deschampsia cespitosa* (бусика).

4. Комплекс биотопа текућих вода – Подручје обилује бројним текућим водама. Од ових типова станишта на подручју плана издвајају се нарочито: извори, вруље и гејзири; извори тврде воде; окамењени извори са формацијом седре и травертина; стални, брзи и турбулентни водени токови чији ниво воде се не мења и епиритрални и метаритрални потоци.

5. Комплекс биотопа лишајева и маховина – Од ових типова станишта, на подручју плана јављају се: планински врхови, гребени и експониране стране на којима доминирају маховине и лишајеви; заједнице лишајева на стеновитим плочама, кречњачким теренима и силикатним теренима и заједнице лишајева развијене на земљишту.

6. Комплекс биотопа ледених пећина и повремених стајаћих водених маса – Ледене пећине представљају типове станишта у којима се повремено или стално задржавају снег и лед. То су станишта троглофила и субтроглофила. Повремене стајаће водене масе су углавном неиспитани типови станишта.

7. Комплекс биотопа њива – Пољопривредно земљиште заузима значајан проценат укупне површине планског обухвата. На њивама се узгајају различите ратарске културе.

8. Комплекс биотопа ливада и пашњака – Овде се срећу брдске мезофилне ливаде са доминацијом различитих врста трава и ливаде у степским зонама. Ливаде овог типа карактерише умерено влажно земљиште, као и различити типови геолошке подлоге. Често настају под утицајем мелиоративних мера које се предузимају на површинама малопродуктивних природних влажних долињских и брдских ливада и пашњака или проредом и отварањем површина под шумама. Пашњаци се редовно или повремено косе и служе за напасање стоке. Умерено влажне брдске и планинске ливаде, као и суве жбунасто-травнате карбонатне заједнице и суве карбонатне ливаде и камењари су према Правилнику о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите („Сл. гласник РС“, бр.35/10) су утврђени као приоритетни тип станишта за заштиту.

9. Комплекси биотопа насеља – На територији планског захвата јављају се стални и привремени типови насеља. Стална насеља су урбани, рурални и мешовити типови насеља. Урбана насеља (градска) имају непољопривредне функције (индустрија, трговина, саобраћај и др.).

Села углавном пипадају разбијеном типу сеоских насеља, карактеристичном за брдско – планинске пределе Србије. Одликује их „разбацан“ и неуједначен распоред. Сеоска насеља по функцији могу бити пољопривредна, али могу имати и друге функције (рударска, туристичка и др.) И у насељима сеоског, урбаног и мешовитог типа јављају се баште и окућнице. У брдско – планинским крајевима јављају се **катуни** – привремена/сезонска сточарска насеља.

2.6 СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

2.6.1 Мрежа насеља, демографске прилике, јавне службе

На планском подручју налази се 36 катастарских општина (17 у општини Деспотовац и 19 у општини Жагубица) са 38 насеља (20 у општини Деспотовац и 18 у општини Жагубица), у којима живи укупно 26.272 становника (попис 2011.год.). Насеља су махом руралног типа, осим насеља Деспотовац и Жагубица (насеља урбаног карактера), Ресавица и Равна Река (рударска насеља), као и Крепољин и Стењевац (насеља мешовитог типа). Типолошка диференцијација насеља је заснована на институционалном статусу, опремљености услугама, као и привредним и комуналним капацитетима, који могу задовољити потребе садашњег становништва и потенцијалних корисника. Минимални ниво институционалне опремљености (осмогодишња школа, здравствена станица, пошта, продавница и месна канцеларија) задовољавају само општински центри и поједина централна насеља (центри заједнице насеља и локални центри). У развојном смислу спорна су она насеља/центри, која не поседују основне институције социјалне инфраструктуре. Туристичке потенцијале имају, пре свих, насеља: Деспотовац, Жагубица (примарни/општински центри), Ресавица, Крепољин (секундарни/субопштински центри), Стењевац, Лазница, Милановац (центри заједнице насеља), Пањевац, Сладаја, Стрмостен, Равна Река, Осаница, Суви До (локални центри), Сиге и Јеловац (примарна сеоска насеља).

Демографске прилике на подручју ПП се крећу од незадовољавајућих, преко неповољних, до врло неповољних. Према подацима пописа из 2002. године, на планском подручју живело је 30.110 становника, да би се овај број 2011. године знатно смањио (за 8,7%, т.ј. на 26.272 становника). Просечна релативна густина насељености планског подручја 2011. године износила је 22 становник на km², док је 2002. године она износила 25 становника на km².

2.6.2 Привреда

Главни проблеми привредног развоја су: депопулација, неповољна старосна и образовна структура становништва, слаба инфраструктурна опремљеност, недовољна диверзификација привредних активности и др. Привредна структура представљена је кроз следеће групације међусобно више или слабије повезаних производно-прерађивачких активности: експлоатација угља; експлоатација камена; агроиндустријски комплекс; прерада дрвета и израда производа од дрвета; производња машина и машинских елемената; металопрерађивачка индустрија; текстилна индустрија.

У просторно-привредној структури планског подручја издвајају се следећи центри: општински и секундарни општински центар као носиоци привредног (индустријског) развоја општине; мањи привредни (индустријски) центри; насеља са нуклеусом производних активности.

Експлоатација мнералних сировина

С обзиром на то да су на планском подручју значајна налазишта угља и неметала, очекивано је да један број становника буде оријентисан ка *рударству*. На основу наведених података егзистирају рударска насеља: Крупаја, Сиге, Жидиље, Равна Река, Ресавица, Сењски Рудник, Сладаја и Стрмостен. Један број становника обавља посао у свом месту становања, а други број ван њега (дневни мигранти). Највећи број становника-рудара је из општине Деспотовац (Ресавица, Сењски рудник, Сладаја, Стрмостен).

Од *неметала и геолошког грађевинског материјала*, највећи економски значај на овом подручју имају цементни лапорци са пратећим сировинама (кречњаци, глине). Употреба пешчара као грађевинско-архитектонског камена нешто је смањена у односу на ону половином двадесетог века. Одвија се и експлоатација бигра, карбонатних стена и магматита као архитектонског и украсног камена, мада је значај који имају седименти бигра за научна истраживања и реконструкцију новије геолошке историје сигурно већи од економског. На али и гранитоиди и габрови. На више локалитета на територији ПП одобрена су истраживања неметаличних сировина: кречњака, мермера, пескова, кварца, андезита, гранита, калцита, габра и др.

Кад су у питању *металичне сировине*, у металогенетском погледу, терен припада Карпатско-Балканској металогенетској провинцији, односно Хомољско-Бељаничкој металогенетској зони. Унутар ове зоне познато је неколико рудних појава, али постоје геолошке индикације за постојање до сада непознатих појава и лежишта. Могуће је издвојити такозвана Кучајско-бељаничка лежишта гвожђа, која су везана за вулканогено седиментне творевине Кучаја и Бељанице ордовицијумске старости. На више локалитета на територији ПП одобрена су истраживања металичних сировина, углавном Аu, Сu и пратећих метала.

Кад су у питању *енергетске сировине*, на планском подручју позната су лежишта квалитетних висококалоричних мрких угљева. Планско подручје је познато по јединственом Ресавско-моравском угљеном басену, у коме се експлоатација угља врши од 1853. године, а који је данас подељен на више угљоносних простора - лежишта: лежиште Срмостен; лежиште Јеловац; Ђулско-жидиљски угљени простор (где се налазе лежишта Ђулска синклинала и Лесковица); Крепољинска угљоносна зона (лежиште Јасеновац); Равноречко-сењски угљени простор; Равноречки и Сисевачки угљени простор. Рудник мрког угља припада Јавном предузећу за подземну експлоатацију угља "Ресавица". Тренутно су активна лежишта: Сењски рудник (при крају експлоатације, због недостатка резерви), Јеловац,

Стрмостен и Јасеновац. Савремени захтеви у погледу заштите и неекономична производња у јамским угљенокопима допринели су затварању многих рудника угља са подземном експлоатацијом. У енергетском билансу Србије ови угљеви нису интересантни, али се због доброг квалитета користе за грејање и имају економски значај за локалну средину.

На територији обухваћеној ПП, Министарство рударства и енергетике (Сектор за геологију и рударство) је одобрило извођење *геолошких истраживања* минералних ресурса, и то:

Привредном друштву „НАФТНА ИНДУСТРИЈА СРБИЈЕ“ а.д. - Нови Сад одобрено извођење геолошких истраживања нафте и гаса. јужно од Саве и Дунава:

- а) Активна истражна поља,*
- б) Апликанти за примењена геолошка истраживања.*

На основу службене евиденције катастра експлоатационих поља које се води у Министарству рударства и енергетике, утврђено је да на територији обухваћеној ПП, постоје следећа *експлоатациона поља*:

а) Енергетске сировине:

- Рембас Деспотовац, који припада Ресавско моравским угљеним басеном, сировина мрки угаљ;
- ЈП ПЕУ Ресавица, рудник Јасеновац, лежиште Јасеновац, сировина угаљ;
- ЈП ПЕУ Ресавица, рудник Стрмостен, лежиште Стрмостен и Јеловац сировина мрки угаљ.

б) Неметаличне сировине:

- АД Ковиловача Деспотовац, сировина кречњак.
- Рудник мрког угља Јасеновац Крепољин, лежиште Лука – Солола код Крепољина, сировина пескови;
- предузеће Срмекс д.о.о., Лежиште: Главица, сировина кречњак;
- Рудник злата и волфрама Благојев камен, сировина кварц;
- Институт за рударство и металургију, лежиште Потај Чука – север, карбонатна сировина;
- Mat product доо., лежиште Потај Чука мермер као калцијум карбонатна сировина;
- АД Мермер Жагубица, лежиште Тисница, сировина кречњак;
- ЕМС Кијево ад., лежиште Ваља Стреж, сировина андезит;

На територији у обухвату ПП истражене су *оверене резерве* минералних сировина на више локалитета (кречњак, угаљ, мрки угаљ, гранит, калцит, бакар, андезит, базалит, габро, кварц). Министарство рударства и енергетике (Сектор за геологију и рударство) је одобрило извођење *геолошких истраживања и експлоатације подземних вода*, и то:

- инжењерскогеолошка истраживања: Crni Vrh Power д.о.о. Жагубица, локалитет Црни врх;
- експлоатације подземних вода: ДОО РБМ, локалитет извориште Бањица у селу Сиге, минерална вода;
- експлоатациони објекти са овереним резервама: КСП СТАН ЈП, локалитет Деспотовац, извориште Топлик; предузеће Клочаница, локалитет Остреч – Бигар, извориште Бигар; ЈКП Белосавац Жагубица, извориште Белосавац; предузеће Белосавац 2001 Смедерево, извориште Белосавац.

Пољопривреда

На подручју ПП доминирају шуме и шумско земљиште (и други вегетацијом обрасли терени) са око 67 %, а затим пољопривредно земљиште са око 24%. Земљишта погодна за развој ратарства и повртарства на анализираном простору немају значајно распрострањење. Уске траке алувијалног земљишта (углавном иловасто-карбонатног састава) у долинама Млаве и Ресаве на надморским висинама испод 400 m, представљају ресурс који не обезбеђује повољне услове за организацију интензивне пољопривредне производње.

Ратарство на овом простору нема дугу и значајну традицију и оно је усмерено ка задовољењу потреба локалног становништва. Слично претходном, и повртарство је доминантно оријентисано ка испуњењу индивидуалних потреба породичних домаћинстава. Још уже распрострањење имају земљишта типа смоница или њеног варијетета огајњачене смонице (нпр. мањи делови Жагубичке котлине). Њихова потенцијална плодност је велика, али је и она само делимично искоришћена због традиционалног, екстензивног начина производње. На побрђима у залеђу наведених долинских области, заступљено је делувијално земљиште које тежи огајњачавању и погодно је за воћарску производњу. Ипак, иако је присутан, потенцијал за развој ратарства, повртарства и воћарства није примаран, јер се земљишта овог типа налазе на малим површинама.

На Бељаници и Кучају, шире пространство махом имају рендзине и смеђа кисела земљишта заступљена у више варијетета. Квалитетнија „острва” пољопривредног земљишта које је иницијално настало на рендзинама, налазе се у виду „пега” оподзољених гајњача на западним падинама Бељанице које се спуштају ка Крупаји и сливу Млаве, и ка десној долинској страни Ресаве. Даљом трансформацијом иницијалних земљишта попут рендзина, настају смеђа кисела земљишта на скелетоидном и скелетном земљишту погодном за развој шумске или вегетације пашњака. Њихов потенцијал је на тај начин усмерен и искоришћен ка развоју сточарства и екстензивном и традиционалном начину пољопривредне производње.

Шумарство и ловство

Вегетацијски покривач простора Кучаја и Бељанице одликује се изразитом шумовитошћу која на свим секторима знатно премашује просечне вредности под шумама за Србију (26,7%), односно просечне вредности за централни део Србије (37,6%).

Шумским фондом у државној својини газдује ЈП „Србијашуме” преко надлежних шумских газдинстава (ШГ Тимочке шуме, ШГ Јужни Кучај и ШГ Северни Кучај). Основна намена шума је производња техничког дрвета, стална заштита шума (изван газдинског третмана), заштита земљишта од ерозије, заштита шума од погледа, семеснак састојина, строги природни резерват I, II и III степена заштите

Због одличних природних потенцијала за развој ловства (очувани мезофилни и мешовити шумски комплекси и богатство крупном, ситном и пернатом дивљачи) на простору предвиђеном обухватом ПП налази се већи број ловишта дуге традиције. Предментим планом су обухваћена ловишта (ЈП „Србијашуме“):

- Ловиште „Јужни Кучај IV” простире се на површини од 26360 ha, највећи део ловишта је на надморским висинама 700-1000 m и шумовитост ловишта је преко 80%. Дозвољен је лов на европског јелена, срне, дивље свиње, зечеве и као посебан раритет на вукове. Поред ових врста, у ловишту своје станиште имају и трајно заштићене врсте као што су рис, сиви соко, орао крсташ, сури орао, дивљи голуб и др.
- Ловиште „Злотске шуме – Црни врх” обухвата територију од 15447 ha, на надморским висинама 850-1000 m. Најпознатији ловни ревер је „Дубашница”, ловиште затвореног типа у које су унети муфлон и јелен лопатар, а поред њих станиште имају и аутоктоне врсте – зец, дивља свиња, јаребица и др.

ПП је обухваћено рибарско подручје „Млава“ кој се простире на риболовним водама водотокова река: Дунава, Пека, Млаве, Ресаве и свих осталих притока наведених токова и других природних или вештачких риболовних вода у границама рибарског подручја, осим риболовних вода у оквиру граница заштићеног подручја. Рибарско подручје „Млава“ користи се за рекреативни риболов, осим риболовних вода реке Дунав које се могу користити и за привредни риболов.

2.6.3 Инфраструктура

Саобраћајна инфраструктура

Основну мрежу *друмског саобраћаја* на планском подручју, чине државни путеви II А и II Б реда:

- државни пут II А реда бр.160, Пожаревац – Жабари – Свилајнац –Деспотовац-Двориште-Ресавица-Сење-Ћуприја
- државни пут II А реда бр.161, Братинац-Салаковац-Мало Црниће-Петровац на Млави-Жагубица-Брестовац
- државни пут II А реда бр.164, Доњи Милановац-Мајданпек-Дебели Луг-Јасиково-Жагубица
- државни пут II А реда бр.186, Ћуприја-Вирине-Деспотовац-Двориште-Водна-Крепољин
- државни пут II Б реда бр.384, Деспотовац-Манастир Манасија
- државни пут II Б реда бр.385, Водна-Ресавска пећина.

Највеће саобраћајно оптерећење присутно је на државним путевима II А реда бр. 160 и бр. 186. Квалитет путне мреже није на одговарајућем нивоу, тако да је неопходна реконструкција појединих деоница у циљу унапређења експлоатационих и безбедносних карактеристика пута. У обухвату Просторног плана налази се локална *железничка пруга* Марковац–Свилајнац–Деспотовац–Ресавица, укупне дужине око 20 km. Ова локална пруга је једноколосечна и неелектрифицирана и има функцију повезивања локалних центара са индустријским корисницима. У обухвату Просторног плана не налази се инфраструктура цивилног *ваздушног саобраћаја* и не постоје *пловни путеви*.

Водоводна инфраструктура

На територији ПП, за *водоснабдевање* насеља се користе воде из јавног и сеоских водовода и индивидуалних бунара. Расута мрежа сеоских водовода и појединачних, санитарно неодређених водозахвата, има значајне осцилације у количини и квалитету воде. Нема значајнијих система за *евакуацију санитарних отпадних вода*, као ни постројења за *пречишћавање отпадних вода* (осим за општинске центре). Изграђену канализацију имају поједине целине централних делова насеља Деспотовац, Жагубица и Ресавица. Санитарне отпадне воде (на нивоу индивидуалних домаћинстава, али и осталих потрошача) се одводе у обичне и септичке јаме, нужнике пропусног типа, или отворене јаме за осоку. Највећи део отпадних вода из пољопривредних објеката се слободно излива. Атмосферске воде површински отичу до најближег реципијента. *Регулациони радови* су рађени на деловима водотока Ресаве, Млаве, Крупаје и Ресавице, и појединим притокама ових река, укључујући и реализацију бујичних преграда и брана.

Електроенергетска инфраструктура

Електроенергетска мрежа у обухвату ПП састоји се од преносне и дистрибутивне мреже. Преносна мрежа у власништву је предузећа „Електромрежа Србије”, а кроз обухват плана, од преносних далеководова, пролазе следећи:

- 110kV бр.1142, који повезује трансформаторске станице у Ћуприји и Стењевцу,
- 110 kV бр.122Б, који повезује трансформаторске станице у Петровцу и Бору,
- 110(35)kV бр.122А/1, који повезује трансформаторске станице у Петровцу и Крепољину,
- 110(35)kV бр.122А/2, који повезује трансформаторске станице у Крепољину и Жагубици,
- 110(35)kV бр.122А/6, који повезује трансформаторске станице у Жагубици и „Француске Баракe“.

Надлежност над електродистрибутивном мрежом има оператор дистрибутивног система „ЕПС Дистрибуција” д.о.о. Београд, Огранак ЕД Зајечар и Огранак ЕД Јагодина. Напајање

планског подручја врши се из дистрибутивних трансформаторских станица 110/35kV, 35/10kV, као и из већег броја трансформаторских станица 10/0,4kV.

Термоенергетска инфраструктура и ОИЕ

У планском обухату постоји изграђен гасовод од челичних цеви, максималног радног притиска (MOP) 16 bar, пречника ϕ 273 мм: ГМ 08-08, на територији општине Деспотовац; ГМ 08-05, на територији општине Жагубица (у изградњи). Дистрибутивна гасоводна мрежа није изграђена. Нема изграђених централних система топлификације и даљинског грејања.

Тренутно загревање стамбених, пословних, привредних и других објеката обавља се индивидуалним грејањем корисника, а као гориво се користи огревно дрво и мрки угаљ. Примена мера енергетске ефикасности објеката (новоизграђених, али и постојећих) и обновљивих извора енергије за загревање и хлађење просторија (топлотне пумпе, пасивни и активни системи за примену соларне енергије и др.) тек је у повоју.

На планском подручју постоје потенцијали за коришћење ОИЕ (ветар, биомаса, вода, сунце), за шта је потребно урадити претходне техно-економске анализе, које ће показати исплативост коришћења обновљивих извора енергије и најповољније локације за њихово коришћење у обухвату ПП. Неопходан предуслов за коришћење ОИЕ је могућност прикључења постројења која производе енергију из ОИЕ, на преносну мрежу одговарајућег капацитета.

Електронске комуникације и поштански саобраћај

У обухвату ПП, од телекомуникационе инфраструктуре налазе се каблови преносне и приступне мреже, оптички и бакарни, комутациони и мултисервисни чворови, радио релејне и базне станице мобилне телефоније, емисионе станице (предајници) као и јединице поштанске мреже. Обимна и просторно дистрибуирана мрежа телекомуникационе инфраструктуре се континуално унапређује са циљем да се свим корисницима пружи квалитетни и разноврсни телекомуникациони сервиси.

3 КАРАКТЕРИСТИКЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЗОНАМА ГДЕ ПОСТОЈИ МОГУЋНОСТ ДА БУДЕ ИЗЛОЖЕНА ЗНАЧАЈНОМ УТИЦАЈУ

До података о постојећем стању квалитета животне средине дошло се на основу увида у постојећу планску документацију којом је обухваћено предметно подручје, затим на основу резултата досадашњих мерења квалитета појединих медијума животне средине (мониторинга) у оквиру планског подручја од стране надлежних институција, као и на основу других података из студија и истраживања који су били релевантни за предметни обухват.

Подручје ПП представља сложену структуру природних (морфолошких, хидрогеолошких, педолошких и других) одлика и антропогених утицаја у изграђеним урбаним, руралним и инфраструктурним зонама. У садашњем начину коришћења простора претежно су заступљени еколошко очувана подручја и чиста животна средина. Значајан део планског подручја припада Парку природе „Кучај -Бeљаница“ у коме се као резултат интензивних крашких процеса, налазе подручја нетакнеуте природе са импозантним примецима спелеолошких објеката, понорницама, увалама, клисурама и кањонима. Рeљеф и клима су условили појаву изразито богатог специјског и екосистемског биодиверзитета, као и геодиверзитета у оквиру I и II режима заштите природних добара (СП „Велико врело“, СП „Крупајско врело“, СП „Лисине“ СП „Ресавска пећина“, СП „Клисура Осаничке реке“, СП „Хомољска потајница“, СП „Врело Млаве“), који су део еколошке мреже „Кучајске планине“.

Насeља у оквиру грађевинског подручја, туристички комплекси интензивног развоја, рударска подручја и појединачне локације, пољопривредне зоне и фарме (где су могуће појаве загађења земљишта и вода услед нерешене санитације), зоне и локације инфраструктурних објеката (с појавом аерозагађења и буке), локације сметлишта, МХЕ, као и зоне које су последица доминантних природних процеса (ерозијона подручја) и комбиновано природно антропогених процеса (активирање бујица и клизишта, ...) представљају зоне у којима су евидентирани могући негативни утицаји на животну средину и природне вредности.

3.1 АНАЛИЗА И ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

3.1.1 Квалитет ваздуха и основни проблеми

Имајући у виду да се на предметном планском подручју не врше систематска мерења загађености ваздуха, о могућим изворима загађивања можемо говорити на основу познатих ставова и механизма загађивања атмосфере. С` обзиром на врло низак ниво привредне развијености и одсуство активних индустријских капацитета, као најзначајнијих извора загађења, релативну изолованост подручја од главних саобраћајних токова и планински карактер планског подручја (Бeљаница и Кучај), може се констатовати да је ово једно од очуванијих, незагађених подручја Србије. Мали проценат обрадивих површина и проветреност простора у знатној мери доприносе да се ефекат пољопривредних активности у функцији загађења ваздуха не идентификује. Главни извори загађења ваздуха на територији ПП су:

- индивидуална ложишта домаћинстава, односно мање котларнице стамбених објеката и јавних служби, које ваздух загађују током зимског периода године (за огрев се користи дрво и угаљ);
- саобраћај дуж «оптерећенијих» путних праваца – дуж државних путева I и II реда (у чијој непосредној близини долази до повећања концентрације загађујућих материја као продуката непотпуног сагоревања у моторима са унутрашњим сагоревањем (сумпор-диоксида, угљен-монооксида, азотних оксида) и специфичних полутаната

- (формалдехида, дима, чађи и олова), као и дуж локалних путева без коловозног застора (повећана запрашеност јавља се током сушних летњих месеци);
- рудници и површински копови– преко допонованих сировина на отвореном и транспорта, услед рада механизације и других активности у Рембасу, Јеловцу, Јасеновцу и другим амтивним коповима,
 - позајмишта камена и каменоломи техничко-грађевинског камена (на локалитетима где се врши експлоатација техничко-грађевинског камена јавља се повећана запрашеност ваздуха, која највише зависи од интензитета и правца дувања доминантних ветрова, околног рељефа и климатских прилика у одређеном делу године);
 - сметлишта комуналног отпада представљају локалне загађиваче ваздуха, с обзиром да у оквиру плана не постоји званична депонија отпада
 - пољопривредни отпад одложен у двориштима сеоских домаћинстава представља проблем нарочито током летњих месеци, услед високих температура ваздуха и слабије проветрености подручја; често се и пали што додатно изазива емисију загађујућих материја.
 - прерада шумског дрвета и дрвног отпада у стругарима

Оцена квалитета ваздуха - На основу претходних података и чињенице да нема озбиљних индустријских загађивача који би могли да изазову веће загађење ваздуха, може се закључити да је квалитет ваздуха на подручју плана углавном незгађен, а да се повремено могу јавити повећане концентрације појединих материја у ваздуху око саобраћајница и на појединим локацијама углавном у већим, просторно збијеним насељима, и то углавном у зимском периоду године (Жагубица, Деспотовац, Ресавица итд.) што може бити последица и нерешених комуналних проблема или као последица рударских активности.

3.1.2 Квалитет површинских и подземних вода, основни проблеми

У густој хидрографској мрежи која је неједнако распоређена на планском подручју, као главни водотоци истичу се речни токови Млаве и Ресаве, са својим бројним мањим притокама. На квалитет површинских и подземних вода посебно утичу као извори загађивања, следећи фактори:

- непречишћене комуналне отпадне воде из насељених подручја (без одговарајућег третмана упуштају се у природне реципијенте);
- неизграђеност канализационе инфраструктуре у већини сеоских насеља, односно непрописно изграђене септичке јаме (често водопрпусне);
- депоније и сметлишта отпада у близини речних токова;
- употреба агрохемијских средстава (минерална ђубрива, пестициди, итд.) у пољопривредној производњи;
- неадекватан начин одлагања чврстог и течног отпада са фарми и осталих пољопривредних објеката;
- саобраћајне површине (атмосферским падавинама запрљане честице са коловоза доспевају у околне површинске токове, уз могућност загађења водоносних издани);
- неадекватан начин захватања воде са карстних врела;
- продукција и транспорт наноса у бујичним токовима,
- производне активности, рудници и сл.

Редовни мониторинг квалитета површинских и подземних вода се не спроводи ни у једној од општина предметног обухвата, тако да конкретни подаци изостају.

Квалитет вода реке **Млаве** на подручју општине Жагубица није утврђен, с обзиром да мерења Републичког хидрометеоролошког завода Србије (РХМЗ) нису обухватила водоток реке Млаве на планском подручју. У складу са одредбама Уредбе о класификацији вода и Уредбе о категоризацији водотока ("*Сл. гласник СРС*", бр. 5/68 и 33/75) за Млаву је прописана IIа подкласа, која обухвата воде које се могу искоришћавати или употребљавати за снабдевање насеља водом, за купање и у прехранбеној индустрији. С обзиром на одсуство већих индустријских капацитета који представљају главне загађиваче

површинских и подземних вода, као и слабију густину насељености, претпоставља се да квалитет воде реке Млаве на планском подручју одговара захтеваном квалитету. Према подацима о квалитету површинских вода на територији РС (www.sepa.gov) за 2017. и 2018. год. квалитет узоркованих параметра реке Млаве (ван планског обухвата) низводно код Пожаревца, показују вредности између прве и друге класе сем за параметар гвожђе који одговара 4. класи.

На делу предметне планске територије, тачније, од изворишта Ресаве до села Дворишта, Уредбом о класификацији вода, **Ресави** номинално припада првој класи. Низводно, квалитет воде Ресаве се погоршава, с обзиром на велики број загађивача који оптерећују ток реке, посебно у доњем току ка Деспотовцу (од Ресавице), али је самопречишћавање реке задовољавајуће.

Загађеност главних површинских токова, реке Млаве и њених притока (Крупанска река, Тисница, Осаничка река, река До, итд.) као и Ресаве и њених притока (Врело, Клочаница, Ресавица) последица су упуштања непречишћених комуналних и рударско - индустријских отпадних вода.

Угроженост **подземних вода** у вези је са захватањем подземних вода каптирањем извора/врела или бушеним/копаним бунарима, и то највише од стране локалног становништва, а у знатно мањем обиму за потребе привредних објеката. Експлоатација подземних вода је пропорционална степену насељености (депопулацијско подручје), те се из тог разлога не може говорити о угрожености квантитативних својстава издани услед проблема прецрпљивања издани. Међутим, посебан проблем представља тзв. "дивље" каптирање извора, за које код надлежних служби не постоје регистровани подаци. Промена квалитета подземних вода зависи од услова инфилтрације загађујућих материја до водоносних слојева, који зависе од својстава стенских маса. Терен је изграђен од стена различитих хидрогеолошких својстава, те су и услови загађивања формираних подземних издани различити. Проблеми који могу угрозити подземне воде, углавном се односе на антропогене активности, односно несавесно деловање људи и одсуство општинских одлука и казних одредби за ову врсту загађивања животне средине. Одлагање отпада из домаћинства у близини окућница, формирање дивљих сметлишта на теренима са карстним карактеристикама, укопавање животињских лешева ван локација сточних гробаља, неадекватно одлагање пољопривредног отпада у плитким водоносним слојевима, одлагање рударског отпада, проузрокује инфилтрацију загађујућих материја у подземне слојеве. С обзиром на то да се не располаже одговарајућим подацима о употреби минералних ђубрива и пестицида у пољопривреди, претпоставља се да примена ових средстава нема значајнији утицај на загађивање подземних вода на предметном планском подручју.

Оцена квалитета вода

Квалитет воде реке Млаве је на задовољавајућем нивоу, као и реке Ресаве, иако прима све отпадне воде али има добру моћ самопречишћавања. Горњи токови ових река припадају водама које су природно станиште поточне пастрмке, што представља главни индикатор њиховог високог квалитета. Узрок могућег и повремених загађења је лоша санитација у насељима и загађење из пољопривреде и рударства процеси који могу утицати на погоршање квалитета како површинских тако и подземних вода.

3.1.3 Квалитет земљишта и основни проблеми

Основна намена земљишног ресурса, као природне компоненте великог капацитета, јесте производња здравствено безбедне хране, уз очување и унапређење квалитетних пољопривредних површина и шумских подручја. Примарна функција земљишта на предметном планском подручју делимично је нарушена дејством више међусобно комплементарних фактора (природних и антропогенних) које се огледају у промени њених физичких структура и физичко-хемијских особина у педолошком супстрату:

- природне појаве и процеси: ерозија земљишта, јаружање, браздање, одроњавање, бујични токови, клизишта, појава опустошених и непродуктивних земљишта-зарастање ливада;
- антропогене појаве и процеси у великој мери нису подједнако присутне: промене намене земљишта (конверзија пољопривредних у грађевинска подручја изградњом насељских и туристичких структура и пратећих инфраструктурних објеката), неадекватан начин обраде земљишта, сметлишта и депоније отпада, водопрпусне септичке јаме у домаћинствима, примена пестицида и минералних ђубрива у пољопривреди, отварање каменолома и позајмишта камена, загађивање земљишта уз путни појас, итд.

Од природних појава и процеса на квалитет земљишта посебно негативно утичу *ерозиони процеси*, настали као последица неповољних карактеристика рељефа (дисецираност терена), а превасходно услед прекомерне експлоатације шума (формирање шумских влака за извлачење дрвне масе, израда приступних путева, смањење интензитета интерцепције). Процесима ерозије нарочито су захваћена плитка и стрма земљишта са већим нагибима (нагиби преко 20°), посебно она која се обрађују.

У погледу *антропогенних активности*, као доминантан извор загађивања земљишта истиче се употреба агрохемијских средстава у пољопривреди, експлоатационе рудне површи, позајмишта камена, депоније отпада на појединим локацијама (дуж путева и река), док у знатно мањој мери на овај вид загађења утичу саобраћајне и туристичке активности, односно нелегална изградња.

Оцена квалитета земљишта - Загађење углавном долази из пољопривреде и неадекватне санитације (рурално загађење) као и из саобраћаја и дивљих депонија. Повећане концентрације полутаната у земљишту везане су за поједине локације са специфичном наменом, док је остало земљиште због неприступачних терена и ограничене урбанизације, углавном незагађено.

Према резултатима истраживања која су рађена за потребе пројекта "Контрола плодности и утврђивање садржаја опасних и штетних материја у земљиштима РС" (*нета фаза*), чиме је обухваћена Источна Србија, утврђено је да је у околини ресавских рудника угља земљиште највише контаминирано бакром и потенцијално загађено арсеном. Резултати истраживања садржаја остатка пестицида у земљишту показују да се средњи садржај свих испитиваних једињења у земљишту налази на нивоу мањем од 5 µg/kg.

3.1.4 Бука и вибрације

На планском подручју не постоји мрежа мерних места за мерење нивоа комуналне буке у животной средини, те се одређени закључци могу извести на основу општих сазнања о овој врсти акустичног загађивања средине и обиласка стања на терену. Евидентно је одсуство значајнијих извора који кумулативно продукују акустични вид загађења. Ниво емисије и степен изложености овом специфичном виду загађења, може постати сметња настојањима да се побољша квалитет живљења и укупна туристичка атрактивност подручја. Ово загађење, поред утицаја на здравље људи, утиче на квалитет становања, услове рада, а посебно на одмор и рекреацију туриста. Имајући у виду да је реч о недовољно развијеном делу Републике, као и да је постојећа путна мрежа неоптерећена саобраћајем већег интензитета, може се констатовати да комунална бука не утиче на деградацију квалитета животне средине. Евентуална прекорачења дозвољених нивоа буке краткотрајног су интензитета и претежно се односе на буку пореклом од саобраћаја (на прометнијим путним правцима) ка туристичким локалитетима, као и на буку пореклом од производних објеката, експлоатације минералних сировина и већих угоститељских објеката.

Вибрације у знатно мањој мери негативно утичу на стање животне и радне средине од буке али овај критеријум у одређеним ситуацијама може представљати релевантну чињеницу у

смислу намене планираних објеката. Негативне последице вибрације углавном се испољавају у две основне сфере утицаја: као утицај на људе и као утицај на објекте.

3.1.5 Електромагнетно зрачење

Последњих година научници интензивно испитују и све више подвлаче штетност такозваног електромагнетног зрачења. Ово зрачење изазива појаву врсте загађења које називамо *електромагнетно загађење*, које се јавља код уређаја који производе електромагнетно зрачење.

Мобилни телефони, каблови високог напона, репетитори и антене само су неки од извора електромагнетног зрачења. Мобилни телефони су узрочници различитих можданих обољења. Мобилни телефони који зраче ултра кратке таласе, спадају у ред микро таласа и представљају најопаснији део подручја електромагнетних таласа.

Данас се све више електромагнетном зрачењу приписује одговорност за озбиљне здравствене проблеме. Утврђено је да електромагнетно загађење код човека изазива нервозу, депресију, главобољу, несаницу, па и појаву озбиљнијих болести. Научници тврде да посебна опасност долази од појаве која настаје као резултат превеликог електромагнетног зрачења, а називају је електросмог. Такође је идентификован значајан утицај на остали живи свет (птице и слепе мишеве) па се при изградњи ових објеката ови утицаји морају сагледати и обезбедити најоптималнија решења у функцији заштите животне средине и биодиверзитета.

На основу увида у податке www.sepa.gov.rs, Извештај о систематском испитивању нивоа нејонизујућих зрачења у животној средини, на територији планског обухвата нису вршења мерења нивоа зрачења.

Јонизујуће зрачење и извори јонизујућег зрачења нису предмет ове процене.

3.1.6 Ризик од настанка удеса

Хемијски удес

Ризик од настанка удеса у индустријским постројењима је сведен на минимум због чињенице да предметни обухват нема развијену индустрију која представља најчешћи фактор ризика (ако се изузме рударска активност). Удеси у транспорту су везани за друмски саобраћај и не могу се предвидети.

Производња и потрошња опасних материја је у сталном порасту. Код нас постоји велики број постројења код којих се у оквиру редовне делатности производе и примењују опасне материје, врши транспорт, њихово складиштење и чување, па тако постоји стална потенцијална опасност од њиховог неконтролисаног доспевања у животну средину. Локацијски, опасне материје су углавном везане за веће градове, индустријске центре и уз значајније саобраћајнице.

Према подацима Министарства заштите животне средине у оквиру предметног обухвата, (бр. 350-01-01435/2020-11, од 19.11.2020.) утврђено је да се на подручју посебне намене **не налазе севесо постројења/комплекси**.

Севесо постројења се морају пажљиво планирати у складу са Правилником о садржини политике превенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о безбедности и Плана заштите од удеса („Сл. гласник РС“, бр. 41/10), који даје полазни основ за идентификацију повредивих објеката односно даје ограничења од минимум 1000 m од границе севесо комплекса, док се коначна процена ширине повредиве зоне – зоне опасности, одређује на основу резултата моделирања ефеката удеса.

Област превенције и контроле хемијског удеса дефинише Закон о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09-др.закон, 72/09- др.закон, 43/11 – Одлука УС, 14/16,

95/18-др.закон), а област израде екстерних планова заштите и спасавања као и одговора на удес је одређена у Закону о смањењу ризика од катстрофа и управљању ванредим ситуацијама („Сл. гласник бр. РС“, 87/18).

Област превенције и заштите од удесних ситуација приликом експлоатације минералних и других геолошких ресурса одређена је у Закону о рударству и геолошким истраживањима, VIII Заштитне мере („Сл. гласник бр. РС“, 101/15, 95/18-други закон и 40/21).

Природне непогоде и шумски пожари

Подручје III за повратни период од 100 година припада зони са могућим интензитетом удара од VII-VIII, VIII ° MCS скале.

Клизишта су честа појава у оквиру граница плана (фосилна и рецентна), као и одрони. Неуређеност сливног подручја водотокова који се групишу на подручју Плана и нерегулисани токови реке, представљају опасност од плављења подручја. Њихови нерегулисани токови узрокују ерозивне процесе на околном земљишту и уништавање плодних површина тако да се тек њиховом комплетном регулацијом може обезбедити одговарајућа заштита. Нема података о ерозионим подручјима.

Неконтролисана антропогена активност у шуми и на пољопривредним површинама често доводи до изазивања **пожара** што само по себи намеће потребу за бољом заштитом шума. Пожари су честа појава а како је глобална температура Планете из годину у годину све већа, као последица климатрских промена, опасност од пожара је све извеснија.

Степен угрожености шума од пожара креће се између I и IV степен угрожености, у зависности од састојине. Обухвата шуме високе заштитне вредности HCVF-1, представљају подручја која на глобалном, регионалном или државном нивоу садрже важне концентрације биодиверзитета, HCVF-2, представљају велике шумске површине нивоа пејсажа значајне на глобалном, регионалном и државном нивоу и HCVF-4, представљају подручја која пружају основне природне користи у критичним ситуацијама.

3.1.7 Управљање отпадом

Обзиром да општине Жагубица и Деспотовац припадају различитим регионалним центрима за управљање отпадом, није могуће дати јединствену слику стања управљања отпадом. Управљање отпадом на подручју Плана је на незадовољавајућем нивоу, као и у већем делу Републике Србије. Отпад се одлаже на локалне депоније које не испуњавају санитарно техничке услове и критеријуме, а у општини Деспотовац и на регионалну депонију у Лапову, док се у селима отпад махом одлаже на тзв. "дивљим" депонијама тј. сметлиштима.

Сакупљање, транспорт и збрињавање отпада у општини Деспотовац врши ЈКСП "Стан". Отпад се прикупља на сабирним местима (у постављеним судовима за сакупљање комуналног отпада), који се без претходног третмана одвози на градску депонију, тако да се на депонију одлажу и неке врсте опасног отпада. Локална депонија смештена је у атару села Милива на удаљености око 4 км од центра Деспотовца ("Бачинац-Зелени Луг"). Организовано сакупљање отпада врши се у насељеним местима: Деспотовац, Ресавица, Равна Река и Војник (које су у границама Плана). Месне заједнице Ресавица и Равна Река свој отпад одлажу на јаловишту рудника Рембас, где се по одлагању отпад прекрива јаловинским материјалом.

Сакупљање, транспорт и збрињавање отпада у општини Жагубица врши предузеће "Тројон и Фишер ЕКО". Отпад се прикупља у кантама (240 l и 120 l) и контејнерима (5 m³ и 1,1 m³) и транспортује до званичне депоније. Предузеће "Тројон и Фишер ЕКО" такође врши издвајање пластике - ПЕТ-а (око 5 t/месечно) и папира (око 3 t/месечно) из укупне сакупљене количине отпада. Постојеће стање покривености услугама организованог

сакупљања отпада је задовољавајуће и у погледу сакупљања и третмана отпада, с тим да није успостаљена и целокупна обухваћеност становништва системом. У наредној табели приказани су доступни подаци о броју домаћинства са степеном покривености организованог система сакупљања отпада.

Табела 3.1.7 : Списак насеља на територији општине Жагубица са степеном обухваћености становништва постојећим системом сакупљања отпада

Насеље	Број домаћинства	Број домаћинства обухваћених прикупљањем отпада	% Домаћинства обухваћених прикупљањем отпада	Количина отпада (kg/дан)
Жагубица	1.062	750	70,62	1.837
Изварица	90	27	30	188
Крепољин	412	228	55,34	845,5
Лазница	597	259	43,38	1.026
Милатовац	212	15	7,07	412,5
Осаница	270	31	11,48	592,5
Суви До	328	57	17,38	659
Јошаница	143	143	100	334,5
Вуковац	139	34	24,46	246
Крупаја	161	43	26,71	313
Близнак	65	38	58,46	179
Милановац	124	80	64,52	222,5
Сиге	201	89	44,28	345
Рибаре	124	3	2,42	241
Брезница	61	-	-	105,5
Медвеђица	10	9	90	22

Извор: Локални план управљања отпадом општине Жагубица, 2010.год

Одлагање отпада

Свака од општина одлаже отпад на једној локацији утврђеној одлуком органа локалне самоуправе, које не испуњавају санитарне прописе, док се у селима отпад махом одлаже на тзв. "дивљим" депонијама тј. сметлиштима. Формирање дивљих депонија, последица су, између осталог, и недовољно развијене инфраструктуре за управљање отпадом, односно недовољне покривености насеља организованим системом сакупљања отпада. Поред локалне депоније "Бочинац - Зелени Луг" која није урађена по законом захтеваним критеријумима, постоји низ дивљих депонија:

- депонија поред локалног пута за село Ломницу,
- депонија у близини села Липовица поред пута за Крупају,
- депонија поред локалног пута за Поповњак,
- депонија у близини села Сладаја.

Ове депоније директно угрожавају земљиште, па их је потребно санирати. Под санацијом "дивљих" депонија отпада подразумева се детекција простора деградираних отпадом на целом простору општине Деспотовац, уклањање отпада и ремедијација простора.

Како је концепцијом техничких решења предвиђено, управљање отпадом у општини Деспотовац се заснива на систему примарне сепарације, тј. успостављањем сакупљачких и трансфер станица. Рециклажни центар је корисно изградити тамо где већ постоји могућност адаптације постојећег простора, те у овом случају избор локације у атару села Милива, односно постојећа депонија "Бочинац - Зелени луг" представља рационални предлог.

Депоноване сакупљеног отпада из Деспотовца врши се и на санитарној регионалној депонији у Лапову, површине 21ha 93a, и која је у функцији од 2008. године и на коју се доводи отпад из општина Лапово, Баточина, Рача и Деспотовац. Компанија ФЦЦ Врбак д.о.о. Лапово врши делатност сакупљања комуналног отпада са подручја ових општина и опслужује око 50.000 становника.

Општинска депонија на којој се депонује отпад са територије општине Жагубица налази се на локалитету "Концило" удаљеном око 2 km од центра града, на брду изнад врела Млаве. Депонија се налази у зони утицаја на извор Млаве, које има велики туристички значај за ово поднебље. Успостављена је сарадња између општина и градова Браничевског региона која

укључује Град Пожаревац и општине Велико Градиште, Голубац, Жабари, Петровац на Млави, Кучево, Жагубица и Мало Црниће о формирању регионалног система управљања отпадом. Предвиђа се изградња регионалне депоније која ће бити на простору општине Петровац на Млави, а у току је израда пројектне документације „Избор локације за регионалну депонију на територији општине Петровац на Млави“. Сепарисани отпад који се не депонује из регионалних јединица локалне самоуправе транспортоваће се до регионалног рециклажног центра (посебна целина регионалне депоније), односно до локације за даљи третман у земљи или иностранству.

3.2 ПРИРОДНО НАСЛЕЂЕ

Заштићена природна добра су заштићена подручја, заштићене врсте (заштићене и строго заштићене дивље врсте) и заштићена покретна природна документа (фосили, минерали, кристали, збирке и препарати биљака и животиња). Заштићене врсте дивље флоре и фауне, заштићена покретна природна документа, спелеолошки објекти и еколошки значајна подручја (типови станишта и њихови делови, еколошки коридори и миграторни путеви), уживају заштиту на целокупном простору у обухвату ПП. Њихова идентификација, установљење и начин и услови управљања, односно очувања и коришћења, утврђени су законом и регулисани подзаконским прописима.

Парк природе „Кучај–Бељаница“ обухвата 36,14 % територије Просторног плана (442,24 km² од укупно 875,84 km² колики је обухват читавог Парка природе, што представља 50,49% територије Парка природе), на територији општина Деспотовац (237,07 km² т.ј. 53,61%) и Жагубица (205,17 km² т.ј. 46,39%). На простору Парка природе, у оквиру обухвата Просторног плана, утврђени су режими заштите I, II и III степена:

- Под режимом заштите I степена су издвојени локалитети: „Винатовача“, „Бусовата“, „Јужни одсек Бељанице са Чемерничким потоком“, „Суви до“, „Прераст Самар“ „Састав речице Пераст и Мале Тиснице“ (12,31 km² или 2,8% територије Парка природе у обухвату Просторног плана).
- Под режимом заштите II степена су издвојени локалитети: „Ресава-Суваја“, „Увала Бусовата“, „Увала Речке“, „Бук“, „Тисница“ и „Ресавица-Некудовска река“ (125,68 km² или 28,4% територије Парка природе у обухвату Просторног плана).
- Под режимом заштите III степена су преостале површине у Парку природе „Кучај-Бељаница“ (304,25 km² или 68,8% територије Парка природе у обухвату Просторног плана).

Према Правилнику о критеријумима вредновања и поступку категоризације заштићених подручја („Сл. гласник РС“, број 97/15), ово природно подручје се сврстава у I категорију – међународног, националног, односно изузетног значаја.

За подручје Кучајских планина и Бељанице урађена је *Студија заштите Парк природе „Кучај-Бељаница“* (Обавештење на интернет страници Министарства заштите животне средине д 30.07.2020.год), уз важећу законску процедуру покренут је поступак заштите овог простора и сматра се заштићеним у складу са важећим Законом о заштити природе, а до доношења акта о заштити примењују се мере прописане у студији заштите.

Просторним планом је за проглашена заштићена подручја (8) предвиђено задржавање установљених обухвата и режима заштите на укупној површини од 419,51 ha, и то за:

- Заштићени природни простор око манастира Манасије (Одлука о проглашењу манастира Манасија за споменик културе и стављање под заштиту природног простора око манастира Манасија (бр.6-237/85-0 од 11.03.1986. Деспотовац). Површина заштићеног простора износи 338,28 ha.
- Споменик природе „Ресавска пећина“ (општина Деспотовац - КО Јеловац) - природно добро од изузетног значаја (I категорија). Његова површина износи 11,95 ha. Уредбом о заштити споменика природе „Ресавска пећина“ („Сл. гласник РС“, број 09/95 од

23.03.1995. године) прописани су режими и мере заштите овог природног добра. На овом подручју успостављен је режим заштите II степена.

- Споменик природе „Лисине“ (општина Деспотовац - К.О. Стрмостен) - природно добро од изузетног значаја (I категорија). Његова површина износи 12,28 ха. Решење о заштити Строгог природног резервата „Водопад Лисине“, као и Решење о заштити хидролошког споменика под именом Природни споменик „Велико врело“, донела је СО Деспотовац (број 322-13/74-04 од 09.10.1974.године, односно број 06-196-2/81-01 од 02.10.1981.године). На овом подручју успостављен је режим заштите II степена.
- Споменик природе „Врело Млаве“ (општина Жагубица - К.О. Мали Камен) - природно добро од изузетног значаја (I категорија). Његова површина износи 6,87 ха. Уредбом о заштити споменика природе „Врело Млаве“ („Службени гласник РС“, број 09/95 од 23.03.1995. године) прописани су режими и мере заштите овог природног добра. На овом подручју успостављен је режим заштите II степена.
- Споменик природе „Крупајско врело“ (општина Жагубица - К.О. Милатовац) - природно добро од изузетног значаја (I категорија). Његова површина износи 9,16 ха. Уредбом о заштити споменика природе „Крупајско врело“ („Службени гласник РС“, број 09/95 од 23.03.1995. године) прописани су режими и мере заштите овог природног добра. На овом подручју успостављен је режим заштите II степена.
- „Клисура Осаничке реке“ – на 500 метара од насеља Осаница узводно уз Осаничку реку налази се заштићено природно добро III категорије „Клисура Осаничке реке“ које захвата леву и десну обалу реке у површини од 35,82 хектара. Одлука о заштити Споменика природе „Клисура Осаничке реке“, број 02-674/1, од 14.03.2008.
- „Хомољска потајница“ - споменик природе I категорије, природно добро од изузетног значаја, које је хидрогеолошког порекла, интермитентно врело у кршу, у атару села Селиште, удаљена 12 км од Жагубице, на југоисточним падинама Хомоља. Површина заштићеног природног добра је око 5,15 хектара.

Према Правилнику о критеријумима за издвајање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама заштите („Сл. гласник РС“, бр.35/10) у обухвату ПП-а налазе се три „за заштиту приоритетна станишта“:

- Мезијске шуме букве (*Fagion moesiicum*) – сви типови шуме са буквом који су забележени на подручју ПП (брдске шуме букве, планинске шуме букве, шуме букве са мачијом леском и др.) – код 91 WO
- Умерено влажне брдке и планинске ливаде – код 6510
- Суве жбунасто-травне карбонатне заједнице и суве карбонатне ливаде и камењари – код 6210.

У обухвату ПП налазе се следећа еколошки значајна подручја:

- Одабрана подручја за дневне лептире у Србији (РВА - Prime Butterfly Areas in Serbia). У клисури реке Ресаве, на површини од 4790 ха констатовано је 74 врсте дневних лептира. Најзначајнији фактор угрожавања је нарушавање станишта и експлоатација шума, док је пољопривреда локалног карактера и без значајних негативних последица.
- Међународно и значајно подручје за птице (ИВА подручје) са класификационим кодом у оквиру природног добра обухвата подручја Ресавске клисуре
- Подручје предложено за потенцијалну међународну „Емералд мрежу“ (захвата подручје Бусовате и Винатоваче). Емералд мрежа је европска еколошка мрежа за очување дивље флоре и фауне и њихових природних станишта чији је основ *Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска конвенција)*, коју је Србија потврдила законом 2007. године („Сл. гласник РС“, број 102/2007). Она функционише упоредо са програмом „NATURA 2000“ који је обавезујући за државе чланице Европске Уније, чији је циљ да се обезбеди дугорочни опстанак најугроженијих и највреднијих врста и станишта Европе.

Идентификација и успостављање мреже еколошки значајних подручја на основу нашег законодавства, односно подручја „NATURA 2000“ (Special Areas of Conservation - SACs и Special Protection Areas - SPAs) сходно меродавним европским директивама, неће значајније повећати обухват заштите простора са природним вредностима (биолошке разноврсности, геонаслеђа и предела).

3.3 НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА

На подручју ПП налазе се вредни објекти градитељског наслеђа настали од почетка XV века па све до почетка XIX века, као и остаци ранијих култура. Сходно Закону о културним добрима („Сл. гласник РС“, бр. 71/94, 52/11-др.закон и 99/11-др.закон, 6/20-др.закон и 35/21-др.закон) и на основу услова за предузимање мера техничке заштите, које је издао Републички завод за заштиту споменика културе, аката о условима чувања, одржавања, коришћења и утврђеним мерама заштите културних добара и добара која уживају претходну заштиту, које су издали Завод за заштиту споменика културе Крагујевац и Завод за заштиту споменика културе Смедерево, као и елабората „Допуна услова чувања, одржавања и коришћења непокретног културног добра и мере заштите за ППППН туристичке дестинације Кучајске планине“, статус културног добра имају:

Табела 3.6.: Утврђена и категорисана непокретна културна добра, 2010.год.

Назив	Статус културног добра	Општина
Манастир Манасија- споменик културе	НКД од изузетног значаја – споменик културе	Деспотовац
Александров поткоп у Сењском руднику-споменик културе	НКД од великог значаја	Деспотовац
Црква Рођења Пресвете Богородице - Тршка црква	НКД од великог значаја	Жагубица
Манастир Горњак са црквом Св. Ваведeња и пећинском капелом Григорија Синаита	НКД од великог значаја	Жагубица
Зграда народне библиотеке „Ресавска школа“ у Деспотовцу	НКД - споменик културе	Деспотовац
Стара воденица у Деспотовцу	НКД - споменик културе	Деспотовац
Црква Рођења Богородице, „Бела црква“, Бељајка	НКД - споменик културе	Деспотовац
Мијаилова јама, у Пасуљанским ливадама	НКД - знаменито место	Деспотовац
Црква Свете Тројице у Жагубици	НКД - споменик културе	Жагубица
Стара кућа Здравка Стојадиновић у селу Јошаница	НКД - споменик културе	Жагубица
Средњовековно утврђење Градац	НКД - споменик културе	Жагубица
Родна кућа народног хероја Јована Шербановића	НКД - споменик културе	Жагубица
Зграда механе у Лазници	НКД - споменик културе	Жагубица
Кућа Ненада Стојановића	НКД - споменик културе	Жагубица
Кућа Радоја Глигоријевић	НКД - споменик културе	Жагубица
Сењски Рудник	културно добро у поступку утврђивања - просторна, културно историјска целина	Деспотовац
Равна Река	планирана израда предлога за утврђивање - просторна, културно историјска целина	Деспотовац

У оквиру обухвата идентификован је велики број значајних појединачних објеката и локалитета простори са својствима и обележјима културног наслеђа (археолошки локалитети, објекти народног, сакралног и другог градитељства, као и знаменита места).

4 ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ РАЗМАТРАНА СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ И ПРИКАЗ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА

Питања заштите животне средине разматрана у предметној стратешкој процени, дефинисана су на основу постојећег стања животне средине и утицаја планираног развоја, што обезбеђује полазну тачку заштите и унапређења стања животне средине у планском периоду.

4.1 РАЗМАТРАНА ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Разматрана су следећа питања:

1. *статус осетљивих подручја* – подручја постојећих природних екосистема и заштићених подручја и станишта, кроз сагледавање њиховог садашњег статуса и могућности њихове интеграције у планиране развојне циљеве на локалном, регионалном и међународном нивоу;
2. *евидентирање еколошких ризика* - идентификација и разматрање могућих притисака на екосистеме;
3. *дефинисања просторно еколошких конфликта* – могућих неусклађених односа планиране намене и заштите природе и животне средине (у складу са идентификованим еколошким ризицима).

4.1.1 Статус осетљивих подручја

Уочен је значајан биолошки и екосистемски потенцијал са изразитим диверзитетом врста и геолошких појава. Осетљивост простора детерминише велики број угрожених, строго заштићених и заштићених врста биљака и животиња. Правним актима из ове области простор је заштићен али не и суштински јер се још увек није успоставила јасна спрега између институционалног, практичног (спроводивог) и контролног елемента заштите простора и његовог одрживог коришћења. Иако поједини локалитети егзистирају са високим конзерваторским елементима, постоји опасност да услед различитих фактора деловања осетљиви природни објекти постану „врло повредиви“. Повредивост природних објеката значајно расте са појавом и интензивирањем активности које нису у складу са циљевима предметног ПП (непланска сеча шуме, просецање шумских путева, непланска изградња објеката и инфраструктуре, неодговорно понашање туриста, прекомерни лов и риболов...)

4.1.2 Еколошки ризици

На основу података који су добијени о предметном простору, идентификовани су негативни утицаји који се испољавају кроз различите аспекте. Како је предметно подручје највећим делом природни простор, приказани ризици, утицај и њихов тренд дат је у односу на **природне екосистеме**.

Идентификовани фактори ризика: несанитарни објекти у насељима као и појединачни објекти ван насеља – изливање отпадних вода; експлоатација минералних сировина, саобраћајна инфраструктура, изграђене МХЕ на Млави, Ресави, Ресавици и Некудовској реци; ЕЕ и ТТ инфраструктура; туристички објекти и туристичка супраструктура; неповољне шумске активности; неповољне пољопривредне активности; лов и риболов; ризично понашање локалног становништва.

У табели (табела бр 4.1.2) дат је приказ еколошких ризика, тренд и утицај на екосистеме.

Табела 4.1.2: Приказ еколошких ризика у оквиру ПП

Фактори ризика	Врста екосистема који се угрожава	Начин деловања ризика	Тренд ризика	Образложење
Изливање комуналних отпадних вода	Водени и копнени екосистеми, екосистеми обалске зоне и издани (локална изворишта)	<ul style="list-style-type: none"> - Органско оптерећење на месту испуста фекалних загађења (водоток, земљиште) - Загађење подземних вода фекалним бактеријама - Појава неугодних мириса 		није изграђен комплетан канализациони систем, односно рурална подручја немају адекватну санитацију фекалне воде изливају у пропусне септичке јаме
Експлоатација минералних сировина	Земљиште, копнени и водени екосистеми и издани	<ul style="list-style-type: none"> - Појава загађујућих материја у земљишту, подземним водоносним слојевима - деструкција земљишта и губљење шумског и пољопривредног уземљишта - Неповратни бугитак природних ресурса 		Тренд је двојак: нека лежишта су исцрпљена па су затворена док се на другим на ставља експлоатација; од истраживања зависи будући тренд нових локација
МХЕ на водотоцима	Водени и обалски екосистеми, шумски екосистеми уз водоток	<ul style="list-style-type: none"> - Нема рибљих преводница, нема узводне миграције рибе, поремећен мрест, - Утицај на све рибље популације, а тиме и на остале водене биоценозе - Опасност да се не оствари биолошки минимум - Опасност од промене водног режима 		Нове регулативе и планска решења не предвиђају изградњу нових МХЕ
Постојећа и планирана саобраћајна инфраструктура	Ливадски и шумски екосистеми	<ul style="list-style-type: none"> - Угрожавање популација у близини саобраћајница (страдање, узнемиравање од буке и светла) - Непостојање прелаза за животиње, - Ометање у току изградње 		Тренд је у порасту јер је све више возила на путевима (стални пораст туристички х посетилаца) Планира се изградња нових државних и локалних путева
Постојећа и планирана остала инфраструктура (хидро, ЕЕ, ГТ)	Шумски и ливадски екосистеми и поједине врсте	<ul style="list-style-type: none"> - Постојећи далеководи– утицај електромагнетног зрачења у зони утицаја, појава буке остварује негативне утицаје на птице, слепе мишеве у зони утица (нелагодости и страдања) - Фрагментација станишта, приликом трасирања 		Тренд је константан
Газдовање шумама и активности у шуми	Шумски екосистеми, рубни појасеви шуме, подземне воде	<ul style="list-style-type: none"> - Неадекватна сеча шуме – у приступачним зонама је интензивнија - Нарушавање хидролошких карактеристика тла - Фрагментација станишта пресецањем шумских путева, - Губљење појединих врста које су директно зависне од мртвог дрвета - Ерозија 		Тренд је константан јер је заступљен дуги низ година – пример лоше праксе
Пољопривреда – употреба ђубрива и пестицида	Екосистеми ораница, ливадски екосистеми, издани и околни водени екосистеми	<ul style="list-style-type: none"> - Повећана концентрација хранљивих материја у земљишту и пестицида - Стварање еутрофикације у реципијентима 		Тренд је у опадању јер се пољопривреда базира све више на „органском концепту“ Старачка домаћинства и традиционална пољопривреда
Лов и риболов	Шумски екосистеми и ливаде, екосистеми текућих вода	<ul style="list-style-type: none"> - Илегалан лов врста које су заштићене (медвед, вука...) - Угрожавање иктиофауне у периоду забрањеног лова (у доба мреста) - Поремећени ланци исхране 		Тренд је константан јер је заступљен дуги низ година – пример лоше праксе,
Активности локалног становништва	Шумски екосистеми, ливадски екосистеми, оранице	<ul style="list-style-type: none"> - Непланска градња - Илегална сеча шуме - Пожари - Неадекватно одлагање отпада - Сукцесивни нестанак ливада због смањене испаше - Прекомерно брање лековитог биља 		Тренд је у порасту јер је тешко контролисати илегалну сечу и паљење биљног отпада (који проузрокује пожар); недовољна знања о заштити животне средине узрокује неодговорно понашање, константна промена фитоценолошких особина ливада због зарастања

4.1.3 Просторно еколошки конфликти

Сагледавајући основне принципе заштите предметног простора и опште развојне показатеље, у оквиру овог поглавља дат је приказ просторно еколошких конфликтних односа који се могу јавити у току планског хоризонта. Полазиште за дефинисање ових конфликтних односа засновано је на уоченим факторима ризика разних активности на

природне екосистеме (табела 4.1.2). Појава могућих конфликтних односа се може развити на нивоу:

1) заштите природних, културних и предеоних вредности и развоја туризма;

Између заштите природних, културних и предеоних вредности (са успостављеним режимима заштите природе) и развоја различитих видова туризма (повећање саобраћајне доступности и инфраструктурно опремање туристичких локалитета и пратећих намена а посебно скијалишта; изградња туристичке инфра и супраструктуре; непланска изградња викенд и других објеката, и др.),

С обзиром да се подручје ПП обухвата туристички изузетно атрактиван простор источне Србије, могући фактор угрожавања би представљала обимнија и некоординисана изградња туристичке инфра и супраструктуре и пратеће инфраструктуре ван садашњих зона туристичког развоја, што би као резултат могло да има прекомпозицију предела, измену структуре и просторног распореда станишта, општу фрагментацију терена, повећан обим потрошње локалних ресурса (шуме, земљиште, вода), различите облике загађења (емисија честица, бука, чврсти и течни отпад, визуелно „загађење“) и др. Ово се посебно односи на реализацију мреже туристичких саобраћајница (омогућава изузетно значајно саобраћајно отварање туристичког простора, али представља и еколошку баријеру на простору Парка природе) и скијалиште "Бељаница" (употпуњава постојеће и планиране туристичке садржаје у оквиру Парка природе, али његов даљи развој подразумева оптерећење подручја под шумама у режиму III степена заштите, уз значајан утицај на предео и могуће угрожавање терена ерозијом).

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта лежи у усклађивању развоја туризма са заштитом природних и културних добара и животне средине. Због тога се туристички развој усмерава на видове туризма који су у функцији промоције природних и културних вредности (или комплементарни видови туризма), у којима ће утицај на културне и природне вредности и животну средину бити еколошки, социјално и економски прихватљив. Од значаја за ублажавање конфликта је и укључење локалног становништва у развој туризма (активирање сеоских домаћинстава у функцији руралног туризма и др.). Развој туризма који се спроводи у складу са успостављеним режимима заштите (упркос ограничењима која сужавају развојне опције и умањују прихватни потенцијал туристичког подручја), ствара предуслов за реализацију програма и пројеката заштите и презентације природних и културних вредности подручја.

2) заштите културних, природних и предеоних вредности (са успостављеним режимима заштите), и положаја коридора планираних инфраструктурних система, као и постојеће саобраћајне инфраструктуре:

Када је постојећа саобраћајна инфраструктура у питању, конфликт је, пре свега, последица проласка државног пута II Б реда бр. 384 и општинског пута који је његов продужетак, кроз заштићену зону манастира Манасија, непосредно уз манастирски комплекс, тако да овај трпи штетне утицаје динамичког саобраћаја (бука, вибрације, аеро-загађење, акциденти и др.).

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта лежи у одстрањивању транзитног саобраћаја са постојеће трасе државног и општинског пута. Због тога се предвиђа изградња обилазне саобраћајнице, постојећа траса државног пута са које се одстрањује транзитни саобраћај, задржава се као приступна саобраћајница манастирском комплексу са посебним режимом коришћења, док се деоница општинског пута (Буковац-Манасија) ставља ван функције.

Када је у питању коридор планираног инфраструктурног коридора државног пута I реда «Вожд Карађорђе», конфликт је последица потенцијалног трасирања коридора кроз заштићено подручје (заштићена околина манастира Манасија, зоне у режиму II и III степена заштите Парка природе „Кучај Бељаница“, зоне заштите комплекса посебне намене, зоне санитарне заштите изворишта водоснабдевања и планиране

хидроакумулације, подручја експлоатације минералних сировина и др.), без обзира што ће бити предмет детаљних истраживања, кроз ово истраживање се идентификује као конфликт.

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта је обезбеђивање (кроз посебну планску и техничку документацију за пројекат планираног државног пута I реда) да се траса води тако да не угрожава утврђене природне и културне вредности (усклађивања положаја коридора државног пута са режимима заштите), односно да траса и техничка решења државног пута буду у складу са захтевима и прописима заштите природе и животне средине, природних, културних и предеоних вредности. У вези са овим конфликтом, а сходно чл. 57. Закона о заштити природе, Влада може на заштићеном подручју дозволити радове и активности (пројекте) које обухватају и област саобраћајне инфраструктуре (исто важи и за области енергетике, водопривреде, пољопривреде, туризма, спорта, и рударства), чије је извођење забрањено прописаним режимима заштите, уколико се ради о пројектима од општег интереса и националног значаја, уз спровођење поступка процене утицаја на животну средину и прибављање акта о условима и мерама заштите природе.

- 3) *заштите природних природних и културних вредности, животне средине, природних ресурса и коришћење хидропотенцијала Ресаве и Млаве (изградња вишенамених хидроакумулација)*

Овај конфликт је пренет из планских докумената вишег реда и ширег подручја (ППРС, РПП ШПРРО, РПП ПБО, ППППН природног добра Бељаница Кучај), којима је предвиђена резервација простора за изградњу вишенамених хидроакумулација "Бељаница" на реци Ресави, „Витман“ и „Градац“ на реци Млави (са зоном санитарне заштите), које спадају у изворишта вода од регионалног значаја, са примарном наменом за водоснабдевања становништва и могућим наменама за енергетику, заштиту од поплава, оплемењавање малих вода, рибарство и одрживи туризам.

Акумулација „Бељаница“ се планира недалеко од Лисина у горњем току реке Ресаве. Позиција планирана акумулација Бељаница је у колизији са подручјем у режиму другог степена заштите „Ресави – Суваја“, у оквиру Парка природе „Кучај-Бељаница“. Клисура реке Ресаве са композитним обликом речне долине, са суженим кањонским и клисуастим деловима и котлинским проширењима, предствља значајан рефугијум реликтних врста флоре, а одликује се присуством више биљних врста са „Прелиминарне Црвене листе флоре Србије“.

Усаглашавање конфликтних односа у овом случају је сложено јер је врло тешко установити приоритете над важним циљевима заштита изворишта водоснабдевања, природних добара и вредности, без сагледавања социјалних прилика и економског бенефита. Иако је заштита природних и културних вредности на локалном и међународном нивоу приоритет, ради одрживог коришћења промовисања предметне туристичке дестинације водопривредни захтеви који обезбеђују заштиту изворишта водоснабдевања, заштиту од поплава и наноса као и обезбеђивање оптималног протока воде, морају се разматрати као неопходан инструмент у решавању значајних инфраструктурних проблема у региону и у даљој превенцији водних ресурса РС. Релативизација овог конфликта кретаће се у правцу усаглашавања законских и подзаконских аката, планских и развојних докумената на нивоу РС, уз координацију са институцијама које обезбеђују међународни статус заштите подручја, према потреби (EMERALD; NATURA 2000 и др.).

- 4) *заштите животне средине и природних вредности и експлоатације минералних сировина;*

Такође, могуће конфликтне ситуације са аспекта коришћења природних ресурса и заштите природних и културних добара могу се јавити приликом експлоатације минералних сировина у смислу нерационалности (максималног исцрпљивања природних ресурса који су тешко обновљиви, појаве загађења и генерисања јаловине) али и у току истражних

радова на процени резерви. Уочена су бројна „преклапања“ активних истражних поља и природних добара.

Конфликтни односи су најизраженији у постојећим експлоатационим зонама:

- у **Ковиловачи** (експлоатација кречњака) које се налазе у оквиру заштићених станиша – умерено влажне брдске и планинске ливаде
- у **Стрмостену – Јасеновцу** – руднику мрког угља, експлоатациони појас захвата заштићена станиша – умерено влажне брдске и планинске ливаде.

Уредбом о режимима заштите у заштићеним природним добрима, дефинисани су општи услови, као и могућности и ограничења за експлоатацију минералних сировина у оквиру њихових граница. Експлоатација минералних сировина није прихватљива ако се у поступку утврђеном законом, установе значајни неповољни утицаји те експлоатације на животну средину (као и на природне и културне вредности), који се адекватним мерама и доступним техникама не могу отклонити.

Релативизација и усаглашавање конфликтних односа обезбедиће се предузимањем стратешких опредељења у циљу заштите природних ресурса - ограниченом експлоатацијом минералних сировина као и другим истраживачким радњама из ове области (ван I и II зоне заштите природних и културних добара); кроз контролисана и ограничена експлоатација минералних сировина, ограничено, применом адекватних мера и најбољих доступних техника, уз доследну примену прописа и стандарда заштите животне средине у околини заштићених природних и културних вредности; кроз санацију и рекултивацију свих локација у којима је завршена или обустављена експлоатација. Ово подразумева: рационално и контролисано коришћење искључиво оних минералних сировина за које се утврди да се по квалитету издвајају и да појаве/лежишта сировина сличних особина нису детерминисана у другим деловима Србије (ировине од стратешког значаја за државу), а уз поштовање свих посебних услова и мера заштите и примену одговарајуће технологије ради минимизирања деградације у процесу експлоатације; ограничена експлоатација позајмишта традиционалних грађевинских материјала (у функцији развоја локалне заједнице, уређења и презентације овог подручја), у складу са посебним условима и мерама заштите; санацију и рекултивацију напуштених каменолома, позајмишта, депонија јаловине, истражних поља и др. (или оних који се користе у супротности са утврђеним условима и мерама заштите), применом био-инжењерских и других мера.

Такође, сходно чл. 57. ст. 2. *Закона о заштити природе*, Влада може на заштићеном подручју дозволити радове и активности (пројекте) које обухватају области енергетике, чије је извођење забрањено прописаним режимима заштите, уколико се ради о пројектима од општег интереса и националног значаја. У том случају према истом Закону о заштити природе, примењује се Правилник о компензацијским мерама (*"Сл. гласник РС", број 03/17*), како би се ублажила и надокнадила штета на природно добро и/или еколошки значајно подручје.

5) *заштите животне средине и природних вредности и коришћење обновљивих извора енергије (ветроелектрана „Црни Врх“, МХЕ);*

Употреба обновљивих извора енергије (ОИЕ) утиче позитивно на заштиту животне средине, са аспекта смањења потрошње електричне енергије и фосилних горива за грејање, смањења топлотних губитака и повећања коришћења локалних енергетских ресурса. Истраживање потенцијала за коришћење ОИЕ (технокономске анализе и мерења, претходне еколошке евалуације) показало је да је планско подручје изузетно повољно за коришћење снаге ветра за производњу електричне енергије. Кроз посебан плански документ (који прати одговарајућа студијско-техничка документација), испитаће се оправданост реализације и коришћења постројења за производњу енергије из обновљивих извора на опредељеном простору (подручје ветроелектране «ВЕ Црни врх», на тремеђи града Бора и општина Мајданпек и Жагубица), а на основу улазних параметара (планирани капацитет, положај и број ветрогенератора, фазност изградње, ограничења која произилазе из режима заштите и

коришћења простора око ветрогенератора, услови прикључења на преносну електроенергетску мрежу, процена ризика по животну средину и прихватљивости тог ризика са становишта домаћих прописа у области заштите природе и животне средине, као и међународних стандарда и искустава у изградњи ветроелектрана, и др.)

Полазишта за ублажавања конфликтних односа треба тражити у приоритетној заштити орнитофауне и хироптерофауне на датом простору због глобално значајних врста које овде живе, па самим тим и одређивањем алтернативне локације за изградњу ветроелектране која на основу других неопходних критеријума задовољава услове за изградњу без штеног утицаја на станишта и жива бића.

Према подацима, на рекама Млави и Ресави, Ресавици и Некудовској реци изграђене су МХЕ различитог електричног капацитета, од 33 kW до 1,78 MW, што имплицира њихову могућу реконструкцију у будућем периоду.

Конфликтни однос заснован на постојећим подацима о могућој изградњи нових МХЕ ван заштитених зона природних добара, на малим водотоковима релативизирати тежњом ка одабиру других видова обновљивих извора који имају мањи негативан утицај на животну средину. Треба преиспитати катастар МХЕ, хидролошке студије и осталу техничку документацију, како би се утврдила оправданост за изградњом ове врсте објеката. Такође, у циљу унапређења енергетског сектора коршћењем других видова обновљивих извора, тражити алтернативне могућности са циљем унапређења а не деградације животне средине и биодиверзитета.

6) заштите природних и предеоних вредности и реконструкције и изградње објеката и водова ЕЕ и ТТ инфраструктуре

Могући конфликтни односи везани за заштиту природних вредности биће отклоњени поштовањем техничких стандарда при изградњи ових објеката који су усаглашени са режимима заштите природе и природних вредности. Успостављањем оптималног положаја трасе стубова и проводника са режимима заштите природе I и II степена, шумским екосистема, осетљивим објектима у насељима и стаништима осетљивих дивљих животиња (птице и слепи мишеви). Што се тиче ТТ инфраструктуре поред поштовања техничких норматива, одабир локација за подизање нових антенских и базних станица свести на безбедна подручја које неће угрозити осетљиве објекте у којима бораве људи и екосистеме са посебним режимом заштите.

7) заштите природних и културних вредности и развоја шумарства;

Усагласити интерес заштите природних вредности и за заштиту приоритетних типова станишта и шумарства кроз очување садашњег степена шумовитости, побољшање квалитета и степена обраслости, као и нега шума прописане законом, актом заштите природних добара као и другим стратешким документима и утврђеним шумским основама; спровођење мера противпожарне заштите и спречавање нелегалне и непланске сече шума, непотребне изградње шумских путева, које могу бити узрок појачаног интензитета ерозионих процеса и фрагментације станишта; забрана сече реликтних, ретких и угрожених врста дрвећа, сече записа, спречавање ширења ареала шума на рачун пашњака и ливада; спречавање интродукције инвазивних врста, унапређење мониторинга.

8) заштите природних и културних вредности и коришћења пољопривредног земљишта;

Основно полазиште за ублажавање овог конфликта је усклађивање намене и начина коришћења пољопривредног земљишта са природним погодностима и ограничењима, као и са режимима заштите природних и културних добара на планском подручју. Пољопривредне системе је потребно развијати на начин који неће стварати нежељене утицаје на животну средину и који ће очувати биолошку разноврсност, уз контролисану комерцијализацију и интензивирање пољопривредне производње, у складу са захтевима заштите простора. На планском подручју (а посебно на подручју Парка природе), пољопривреда се усмерава ка одрживој производњи биолошки вредних и квалитетних намирница (уз примену одговарајуће технологије и агротехничких мера), као и строго

контролисаном сточарству, оптимизованом у односу на оптерећење животне средине. Ограничења у коришћењу пољопривредног земљишта настала успостављањем режима заштите на подручју ПП, изискују потребу да се овај конфликт ублажи увођењем мера компензације и других могућности надокнаде власницима (посебно домаћинствима којима је пољопривреда једини извор прихода).

9) *заштите природних вредности и лова и риболова;*

Усагласити начин управљања ловним и риболовним подручјима у складу са планским актима из ових области, а са циљем приоритетне заштите и унапређења станишта, угрожених и рањивих врста, посебно сисара; унапређењем статуса дивљачи, ловних и осталих врста, обавезним обуставама лова и забраном лова на врсте које су угрожене и ретке у складу са прописима; обезбедити основне биолошке услове за унапређење статуса рибљег фонда као врло осетљивог биотопа због честих промена хидролошких прилика, обуставу риболова према прописима, превентивну заштиту аутохтоних врста у циљу обезбеђивања њиховог опстанка приликом порибљавања (забрану уношења инвазивних врста и сл.), обезбедити на свим водотоцима несметани мрест.

У току израде предметне Стратешке процене, нека питања нису разматрана:

- Смањење јонизујућег зрачења.

Прецизни подаци о загађености појединих подручја изостају, а поједини резултати квалитета појединих медијума животне средине су везани за истраживања која су обављана у протеклом периоду у оквиру пројеката и студија (Стратегија развоја општине Жагубица, Локални план управљања отпадом, општина Деспотовац 2010-2020, Стратегија развоја општине Деспотовац 2010-2015,...). Због тога је отежана категоризација могућих утицаја појединих загађивача, као и пројекција будућих загађивача и њиховог утицаја (интензитета, вероватноће и др. значајних карактеристика).

Утицај јонизујућег зрачења није обрађен јер се такви утицаји не очекују.

Еколошки проблеми (дефинисање ризика и просторно- еколошких конфликта) приказани су кроз сагледавање утицаја на животну средину (екосистеме) док је сагледавање осталих параметара (друштвено –економских, здравствених) занемарен у овој фази. У приказу односа варијантних решења, сагледан је утицај на друштвено економски развој. У оквиру предметне процене утицаја негативни утицаји на здравље људи разматраће се кроз приказ утицаја буке и ЕМ зрачења.

4.2 ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Према просторној диференцијацији животне средине (извод из ППРС, "Сл. гласник РС", бр.88/10), а узимајући у обзир постојеће стање квалитета животне средине и тренд у наредном периоду, простор ПП припада подручју **квалитетне животне средине** (природне периурбане зоне ван граница природних добара (шумска подручја, пољопривредне и воћарске зоне, подручја са природном деградацијом, ливаде и пашњаци, ловна и риболовна подручја, водотоци II класе туристичке зоне контролисаног развоја, шира зона заштите изворишта водоснабдевања), са преовлађујућим позитивним утицајима на човека, живи свет и квалитет живота. За ова подручја треба обезбедити решења којима се елиминишу или умањују постојећи извори негативних утицаја, односно увећавају позитивни као компаративна предност у планирању развоја. Потребно је резервисати и чувати подручја од загађивања из стратешких разлога.

Подручја веома квалитетне животне средине захватају зоне, појасеве и појединачне локације (подручја заштићених природних добара, подручја заштићена међународним конвенцијама, приоритетни типови станишта под заштитом, планински врхови и тешко приступачни терени, водотоци I класе, изворишта водоснабдевања, заштићени природни простор око манастира Манасија) у којима доминирају позитивни утицаји на човека и живи

свет. Треба обезбедити таква решења којима се задржава постојеће стање квалитета животне средине и штите природно вредни и очувани екосистеми.

Подручја угрожене животне средине су ретке, појединачне локације или зоне у оквиру претходна два наведена подручја (локалитети са повременим прекорачењем граничних вредности, подручја експлоатације минералних сировина (копови, позајмишта и одлагалишта), зоне грађевинског подручја Жагубице, сеоска и викенд насеља, туристичке зоне са прекомерним оптерећењем простора, државни путеви I и II реда, железничка пруга, велике фарме и други производни погони, зоне интензивне пољопривреде, водотоци III класе, ерозиона подручја, одрони и клизишта) са мањим утицајима на човека, живи свет и квалитет живота. За ова подручја треба спречити даљу деградацију и обезбедити побољшање постојећег стања, како би се умањила деградираност животне средине као ограничавајућег фактора развоја. Потребно је одредити најадекватнији начин коришћења природних ресурса и простора са циљем очувања природних вредности и унапређења животне средине.

У контексту заштите простора, а на основу еколошке диференцијације, дефинисаних потенцијала и ограничења, како би се уочили и идентификовали постојећи фактори угрожавања животне средине, дат је приказ постојећег стања животне средине – Графичка документација: *Карта бр.1 : Постојеће стање животне средине, Р 1: 50 000.*

4.3 ВАРИЈАНТНА РЕШЕЊА

ПП не дефинисао варијантна решења. Како је према Закону о СПУ дефинисана обавеза разматрања варијантних решења, у оквиру стратешке процене су припремљена два варијантна решења ПП. Прво варијантно решење се односи на нереализовање ПП, док друго представља решење ПП.

Варијанта 1. – План се не реализује

У наредној табели (табела 4.3.1) приказани су предности и недостаци опције 1 – да се план не реализује.

Табела бр. 4.3.1.: Опција да се план не реализује – предности и недостаци

Сектор и	Предности	Недостаци
Економија		<ul style="list-style-type: none"> - Непотпуна туристичка валоризација и презентација природних и културних вредности на подручју ПП - Економска неразвијеност подручја и наставак његове слабе диверзификованости привредне структуре - Доминира монотипна привредна делатност усмерена на експлоатацију минералних сировина
Друштво	<ul style="list-style-type: none"> - Сачувао би се традиционални начин живота људи који живи у руралном подручју 	<ul style="list-style-type: none"> - Продубљивање дуготрајне депопулације и изразите демографске ослабљености - Стагнација у броју становника у овом подручју, што је случај и са другим брдскопланинским сеоским насељима - Просечна старост становништва ће наставити да се повећава, ниско учешће деце и младих у укупној популацији - Наставиће се тренд мале стопе запослености, без шансе за отварање нових радних места, - Низак друштвени стандард који се огледа у свим животним аспектима.
Животна средина	<ul style="list-style-type: none"> - Очувана постојећа станишта ливада и шума. - Очуван интегритет пејзажа у зонама у којима се планирају капиталне инвестиције - 	<ul style="list-style-type: none"> - Наставиће се негативан тренд непопуларног управљања подручјем са технологијама које изазивају загађење воде, ваздуха и земљишта, посебно у рударском сектору - Без система за одвођење и пречишћавање отпадних вода наставиће се загађење Ресаве као главног реципијента отпадних вода из рударског подручја, али и других водотокова у сливном подручју, - Нерешен проблем отпада и дивље депоније изазвају велике проблеме, - Бујични токови и настали облици ерозије без антиерозионих мера могу изазвати велике штете у природи и животној средини и на материјалним добрима,

Животна средина	<ul style="list-style-type: none"> - Нелегална и прекомерна сеча шума од стране локалног становништва могла би да угрози биодиверзитет и да унапреди процесе ерозије, - Нелегална градња и непланско претварање квалитетног земљишта у грађевинско може изазвати велики проблем у заштити природних ресурса, - Опасност од прекомерног коришћења ресурса у рударству, - Дивљим каптирањем извора могућа је угроженост изворишта, - Прекомерна, инвазивна експлоатација минералних сировина заснована на застарелим технологијама доприноси прекомерном загађењу животне средине, вода ваздуха и земљишта, депоновању велике количине отпада, нарушавању предеоних вредности, чиме се још више погоршавају услови живота у окружењу рудника - Опасност од прекомерном хемизацијом може изазвати загађење вода у околини, чиме могу бити угрожена околна изворишта водоснабдевања и сл., - Опасност од угрожавања станишта услед неконтролисаног брања лековитог биља, - Губитак интегритета предела – зарастање ливада, сеча шума, градња објеката који не одговарају предеоним карактеристикама... - Угрожен статус природних добара, без јаче стручне, институционе, организационе и финансијске подршке, - Интензивирање осталих природно-деградационих процеса без примена санационих мера.
------------------------	--

Варијантно решење 2: Реализација Просторног плана

У наредној табели (табела бр.4.3.2) приказани су предности и недостаци опције 2 – да се план реализује.

Табела бр.4.3.2. Опција да се план реализује – предности и недостаци

Сектори	Предности	Недостаци
Економија	<ul style="list-style-type: none"> - Изразити потенцијали за ширење екстезивне пољопривреде и обнову пашњачког сточарства, воћарства, пчеларства и узгоја лековитог и ароматичног биља, у режиму традиционалне интегралне и органске пољопривреде и њихову прераду у малим производним погонима на мултифункционалним газдинствима. - Развој и размештај МСП и микробизниса у центрима заједнице насеља у складу са локално-развојним потенцијалима (туристичко пољопривредним) и расположивим ресурсима у складу са ограничењима због режима заштите природе. - Више могућности за развој туризма, шумарства, лова и риболова - Унапређене транспортне везе. - Могућности за инвестирање. 	<ul style="list-style-type: none"> - Повећана производња ће довести до повећане потражње за услугама. - Могућ проблем пласмана производа без јаке и организоване инфраструктуре.
Друштво	<ul style="list-style-type: none"> - Делимично побољшање демографског стања лежи у становништву које је мигрирало са ових простора ка општинским средиштима и већим урбаним центрима ван подручја Плана али није у потпуности прекинуло везу са матицом, налазећи у традиционалној пољопривреди могућност привређивања. - Олакшицама заинтересованим субјектима може се обезбедити развој предузетништва (планским мерама, кредитирањем, пореским олакшицама). - Погодност за развој пољопривредне производње – локална традиција у пољопривредној производњи. - Развој туризма као мотива за делимичан демографски опоравак. - Пренамена стамбеног фонада који је неискоришћен услед смањења броја становника, а може да служи као основа за развој туризма. - Стварање привредног амбијента који ће омогућити запошљавање и samozапосљавање локалног становништва, посебно млађег фертилног контингента становништва. - Повећање животног стандарда. 	<ul style="list-style-type: none"> - Губитак традиционалних стилова живота. - Повећана потражња у односу на постојеће социјалне службе услед прилива становништва из општинских средишта. - Мере компензације за локално становништво због ограничења која су проистекла из заштите природних и културних добра, изградње инфраструктуре.

Животна средина	<ul style="list-style-type: none"> - Планирани развој је усклађен са режимима заштите природних вредности и културних добара те се очекује максимална заштита истих кроз ограничења и контролу свих активности у оквиру ПП, - Предвиђене су мере очувања и заштите културног предела као основног идентитета ПП, - Унапређењем техничке инфраструктуре побољшаће се водоснабдевање и решиће се проблем одвођења и третмана отпадних вода; обезбеђена су подручја – резервисана за акумулације за водоснабдевање, - Привредни развој (МСП) подразумева примену нових одрживих технологија којима се минимализује утицај на животну средину - органска пољопривреда са контролисаном употребом хемикалија и коришћење обновљивих извора енергије (акцент на бимаси, геотермалној енергији и соларним панелима)... - Планом се предвиђа поред заштите простора и рекултивација деградираних и девастираних зона – посебно у зони утицаја експлоатације минералних сировина, санирање постојећих депонија, - Просторном и фнкционалном интеграцијом подручја доћи ће до решења проблема управљања отпадом као значајног проблема заштите животне средине. 	<ul style="list-style-type: none"> - Нагли и неконтролисани развој туризма са прекомерним оптерећењем простора може изазвати негативне утицаје на животну средину, биодиверзитет, геодиверзитет и природна добра, - Развој саобраћаја и прекомерна оптерећеност одређених зона саобраћајним кретањима (чворишта, државни путеви првог и другог реда) може изазвати негативне утицаје на животну средину уколико се не избегну сви препознати конфликти и не примене мере заштите, - Промене у традиционалном пејзажу услед урбаног развоја: <ul style="list-style-type: none"> o трасирањем крупне инфраструктуре – државни путеви, далеководи ТТ инфраструктура, o изградња других енергетских објеката ветроелектрана, хидроакумулација o изградње крупних туристичких комплекса (скијалиште).
-----------------	---	---

4.4 КОНСУЛТАЦИЈЕ

У току израде Стратешке процене утицаја ПП, вршене су консултације са надлежним републичким органима из области заштите животне средине, као релеванитним институцијама из области заштите животне средине (Завод за заштиту природе Србије, Завод за заштиту Споменика културе, Крагујевац, Завод за заштиту Споменика културе Смедерево, Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, ЈП Србијашуме, Републички хидрометеоролошки завод Србије).

5 ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА

5.1 ОПШТИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Основни циљ Стратешке процене је дефинисан као заштита природе и основних чинилаца животне средине кроз одрживо коришћење природних ресурса и природних вредности, са циљем смањења загађења и притисака на животну средину, биодиверзитет и здравље људи. Из основног циља произилазе следећи **општи циљеви**:

- Заштита и одрживо коришћење основних чинилаца животне средине;
- Заштита и рационално коришћење природних ресурса, природних и културних вредности
- Заштите здравља људи
- Унапређење енергетске ефикасности
- Унапређење управљања отпадом
- Управљање ризиком
- Успостављање мониторинга животне средине
- Унаређење еколошке свести и учешћа јавности у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине.

5.2 ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

У наредној табели приказани су посебни циљеви Стратешке процене утицаја (табела бр.5.2.1).

Табела бр.5.2.1. Посебни циљеви Стратешке процене утицаја

Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ
Заштита основних чинилаца животне средине	1. Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на климатске промене
	2. Очување квалитета вода и интегрално управљања водама
	3. Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације
Заштита природних ресурса и природних и културних вредности	4. Заштита природних и културних добара и предела
	5. Заштита шума и шумског земљишта
	6. Заштита пољопривредног земљишта
	7. Рационално коришћење природних ресурса
Заштита здравља људи	8. Смањење утицаја буке на животну средину
	9. Смањење утицаја нејонизујућег зрачења
Унапређење енергетске ефикасности	10. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије
Унапређење управљања отпадом	11. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције
Управљање ризиком	12. Смањење ризика од настанка свих врста удеса
Успостављање мониторинга	13. Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача
Јачање еколошке свести и учешћа јавности у доношењу одлука везаних за заштиту животне средине	14. Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине, спровођење политике заштите животне средине на свим нивоима

5.3 ВРСТЕ И ИЗБОР ИНДИКАТОРА КОЈИ СУ КОРИШЋЕНИ ПРИ ИЗГРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ

Индикатори (показатељи, индекси) представљају основни инструмент за систематско идентификовање, оцењивање и праћење стања, развоја и услова средине и сагледавање последица. Они су неопходни као улазни подаци за свако планирање (друштвено-економско

и просторно-урбанистичко) и представљају полазну основу за планирање развоја животне средине.

У припреми Стратешке процене утицаја ПП на животну средину, индикатори су припремљени у складу са циљевима Стратешке процене, а на основу индикатора Стратегије одрживог развоја РС односно у складу са Правилником о Националној листи индикатора заштите животне средине ("Сл. гласник РС", број 37/11) и приказани су у табели бр.5.3: *Циљеви и индикатори Стратешке процене.*

Табела бр.5.3: Циљеви и индикатори Стратешке процене

Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ	Индикатори	
Заштита основних чинилаца животне средине	Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на климатске промене	Учесталост прекорачења дневних вредности CO ₂ , NO ₂ , ПМ10 и O ₃ које прекорачују границу (број дана у току године са прекорачењем дневне граничне вредности)	
		Потрошња супстанци које оштећују озонски омотач (tona ODP)	
		Годишња температура ваздуха и количина падавина (Нормализована стандардна девијација у односу на период 1961-1990. и Нормализована стандардна девијација логаритма годишњих падавина за подручје Србије)	
		Емисија закисељавајућих гасова (NO _x , NH ₃ и SO ₂) (kt/год.)	
		Емисија гасова са ефектом стаклене баште (CO ₂ , N ₂ O, CH ₄ , SF ₆ , HFC, PFC) (Gg CO ₂ eq/год. и Gg/год.)	
	Очување квалитета вода и успостављање интегралног управљања водама	Индекс експлоатације воде (WEI) (%)	
		Губици воде (%)	
		Биолошка потрошња кисеоника у површинским водама (БПК5) (mg O ₂ /l)	
		Емисије загађујућих материја из тачкастих извора у водна тела (kg/год.)	
		Загађене (непречишћене) отпадне воде (%)	
		Постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације (%)	
		Становништво прикључено на јавну канализацију (%)	
		Становништво прикључено на јавни водовод (%)	
		Квалитет воде за пиће (%)	
	Заштити природних ресурса и природних и културних вредности	Унапређење квалитета земљишта, заштита од загађења и деградације (заштита пољопривредног и шумског земљишта)	Промена намене земљишта (%)
			Повећање површине шумског земљишта (%)
			Управљање шумама и потрошња из шума (% , m ³)
Управљање контаминираним локалитетима (број локалитета изражен нумерички, удео изражен у %, трошкови санације и ремедијације изражени у РСД)			
Површина земљишта угроженог ерозијом (ha)			
Употреба минералних ђубрива kg/ha			
Заштита природних и културних добара и предела		Употреба пестицида kg/ha	
		Угрожене и заштићене врсте (% угрожености и заштићености)	
		Промена површина заштићених подручја (% , ha)	
		Број и значај непокретног културног наслеђа који може бити под утицајем планских решења	
Заштита здравља људи	Заштита од буке од буке	Површине деградираног земљишта (% ,ha)	
		Укупни индикатор буке (dB(A))	
Заштита од нејонизујућег зрачења	Заштита од нејонизујућег зрачења	Извори нејонизујућег зрачења од посебног интереса (јачина електричног поља E [V/m]; јачина магнетног поља H [A/m]; густина магнетног флукса B [μT]; густина снаге (еквивалентног равноталаса) – Sekv [W/m ²])	

Унапређење енергетске ефикасности	Рационално коришћење необновљивих и веће коришћење ОИЕ	Повећање удела ОИЕ у енергетском билансу (%)
		Изложеност становништва ефектима развојних пројеката у области енергетике и рударства
Унапређење управљања отпадом	Унапређење сакупљања отпада, успостављање савременог управљања	Укупна количина произведеног отпада (t/год.)
		Производња отпада (комуналног, амбалажног, индустријског, опасног) (t/год.)
		Количина издвојеног, поново употребљеног и одложеног отпада (t/год.)
		Количине посебних токова отпада (t/год.)
		Прекогранични промет отпада (t/год.)
		Број санитарних регионалних депонија
Јачање еколошке свести и учешћа јавности,	Институционалн и развој и улагања у област заштите животне средине	Развој система управљања заштитом животне средине
		Успешност спровођења законодавства и стратегија
		Број и територијална распрострањеност мерних места

5.4 КОМПАТИБИЛНОСТ ЦИЉЕВА СТАРТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ППППН

Одређивање степена компатибилности циљева СПУ и циљева ППППН извршена је у следећој табели (табела бр.5.4).

Заштита животне средине, природних и културних вредности и одрживо коришћење природних ресурса. Овај циљ је у потпуности компатибилан са свим СПУ циљевима.

Унапређење туристичког развоја и квалитета живљења локалног становништва, стимулисањем постојећих и развојем нових видова туризма, које су усклађене са режимима и мерама заштите природних и културних добара а базиране на одрживом коришћењу природних ресурса (воде, минералних сировина, земљишта и шума) -пре свега кроз унапређење туристичке понуде, али и других компаративних делатности. Да би овај циљ постигао већи степен компатибилности са циљевима СПУ неопходне су мере заштите кроз интегрални приступ планирања простора и заштите животне средине чиме се остварује висок степен одрживости.

Просторна и функцијска интеграција подручја са регионалним окружењем, јачањем привредних, саобраћајних и других веза. Овај циљ је компатибилан са циљевима СПУ чиме се остварује боља интегрална заштита животне средине и природних ресурса, јачање институционалне заштите природних добара и биолошких вредности од међународног, националног и регионалног значаја.

Унапређење саобраћајне и техничке инфраструктуре (водовод, канализација, електроенергетика, ТТ, комунална (управљање отпадом)) - развојем мреже јавних путева на државном и локалном нивоу, унапређењем јавног саобраћаја остварује се већа отвореност простора према окружењу, односно ствара се добра приступачност туристичким локалитетима, руралном подручју; сигурност у снабдевањем водом и струјом, са самњеном вероватноћом дешавања удесних ситуација, што је значајна подршка привредном развоју. Овај циљ остварује већу компатибилност са циљевима СПУ уколико се примене мере заштите животне средине на свим нивоима инфраструктурног опремања, посебно у сектору саобраћајне инфраструктуре.

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине, на животну средину

Табела бр.5.4. Матрица компатибилности СПУ и ПП

СПУ циљ	Заштита основних чинилаца животне средине	Заштита природних ресурса и природних и културних вредности	Заштита здравља људи	Унапређење енергетске ефикасности	Унапређење управљања отпадом	Успостављање мониторинга	Управљање ризиком	Унапређење енергетске ефикасности	Јачање еколошке свести и учешћа јавности
ППППН циљ									
Заштита животне средине, природних и културних вредности и одрживо коришћење природних ресурса	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Унапређење туристичког развоја и квалитета живљења	М	М	М	М	М	√	М	М	М
Просторна и функцијска интеграција подручја са регионалним окружењем	М	√	М	√	М	√	√		√
Унапређење саобраћајне и техничке инфраструктуре (водовод, канализација, електроенергетика, управљање отпадом)	М	М	М	√			√	М	М

√ - компатибилан, М- компатибилност је условљена применом мера заштите.

6 ПРОЦЕНА МОГУЋИХ УТИЦАЈА

Реализацијом планских активности могу се јавити потенцијални штетни утицаји у различитим фазама реализације планских решења. Процена утицаја планираних намена и планских циљева на животну средину вршена је са аспекта могућих утицаја у односу на циљеве Стратешке процене. Ово укључује и процену утицаја варијантних решења (нереализације и реализације плана) на животну средину.

Избор решења за које је урађена Стратешка процена извршена је према следећим критеријумима:

- процена је вршена само за планска решења која су од суштинског значаја за будући развој планског подручја,
- за планска решења из области заштите животне средине и природних вредности, није вршена процена, јер су ова решења у функцији заштите животне средине самим тим усклађена са циљевима Стратешке процене (потпуно су компатибилна):

У области *природних система и ресурса*:

- а) Пуна планска заштита и одрживо коришћење природних ресурса, геолошких и водних ресурса, шумског и пољопривредног земљишта,

У области заштите *природног и културног наслеђа, заштите предела*:

- а) Интегрисана заштита природних вредности у оквиру подручја Парка природе „Кучај-Беланица“, природних добара ван граница Парк природе, станишта од значаја за заштиту биодиверзитета (еколошко значајних подручја Емералд мреже, РВА, ИРА) свих шумских екосистема, геодиверзитета и развој подручја у складу са режимима заштите,

б) уређење, одрживо коришћење и заштита предеоних вредности Кучајских и Хомољских планина, планина Беланице и Црног Врха, долина, котлина и клисура Млаве, Ресаве и комплетне хидрографске мреже планског подручја, пашњачких зона и шумских комплекса, као део културне баштине планског подручја.,

- в) очување и унапређење свеукупног културног наслеђа, што подразумева обезбеђење трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе од изузетног значаја (манастир Манасија), великог значаја (манастир Горњак, Александров потокоп и Тршка црква) и других културно-историјских вредности.

У области *заштите животне средине*:

- а) очување квалитета воде, ваздуха и земљишта, смањење емисије загађујућих материја из постојећих емитера и спречавање настанка нових загађења,
- б) заштита и унапређење биодиверзитета, промоција и очување геодиверзитета,
- в) санација и рекултивација природно и антропогено деградираних зона и локација (рударско-енергетских локација и комуналних зона),
- г) израда катастра загађивача, увођење мониторинг система ради контроле загађивача,
- д) едукација становништва о значају заштите животне средине на свим нивоима

У области *инфраструктурног опремања*:

- а) Унапређење комуналне хигијене (унапређење у сектору управљања отпадом).

На основу планских циљева (поглавље 2.2 - Циљеви развоја, ове процене) издвојена су планска решења **за које је извршена процена утицаја на животну средину:**

1. У области туризма:

- а) изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре, активирање планинских насеља, услуге и становништа за потребе туризма

2. У области *демографије, мреже насеља и јавних служби*:

- а) очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби и техничке инфраструктуре у складу са посебним наменама.

3. У области *привредних делатности*:

- а) одрживи развој пољопривреде (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство) условљну природним погодностима и компаративних делатности (производња здраве хране и прерађивачких погона),
- б) одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума и одрживи развој риболова, ловства и ловне дивљачи.
- в) опоравак и развој одрживе привреде (индустрије) у складу са карактеристикама и реалним капацитетима подручја и формирање МСП;
- г) одржива експлоатација минерални сировина.

4. У области *инфраструктуре*:

- а) изградња нових локалних, државних и туристичких путева, изградња обилазница, реконструкција и опремање државних, општинских, туристичких путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност подручја ПП са другим деловима Србије;
- б) резервисање простора за изградњу вишенаменске хидроакумулације првог приоритета "Бељаница" на реци Ресави и као извориште од регионалног и републичког значаја и изградњу вишенаменских хидроакумулација првог приоритета "Витман" и "Градац" на реци Млави, као извориште од регионалног и републичког значаја, и „Дубнице“ од локалног значаја,
- в) унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока,
- г) унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.
- д) изградња ветропаркова на локацији Црни Врх – Бељаница
- ђ) изградња и унапређење остале инфраструктуре и изградња недостајућих комуналних објеката.

6.1 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА ПЛАНА ЊИХОВО ПОРЕЂЕЊЕ

У процесу Стратешке процене анализирана су два сценарија ПП:

- **Варијанта 1** – уколико не дође до реализације/спровођења ПП и
- **Варијанта 2** – уколико дође до спровођења/реализације планских циљева ПП.

Проценом је обухваћена и кључна прелиминарна претпоставка: да ли је за заштиту и одрживи развој планског подручја прихватљивија опција без имплементације ПП („no plan and action”) или опција са пуном применом ПП („protection, bussiness and usual”).

Процена утицаја варијантних решења на циљеве Стратешке процене уређена је како би се омогућило поређење анализираних варијантних решења, а указало на повољније варијантно решење са становишта заштите животне средине. Поређење варијантних решења извршена је у наредној табели (табела бр.6.1. - *Процена утицаја варијантних решења на животну средину*).

Табела бр.6.1: Процена утицаја варијантних решења на животну средину

Циљ стратешке процене	Варијантно решење бр.1 (план се не реализује)	Варијантно решење бр.2 (план се реализује)
1.Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на климатске промене	-	+/М
2.Очување квалитета вода и интегрално управљање водама	-	+/М
3.Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације,	-	++/М
4.Заштита шума и шумског земљишта,	-	++/М
5. Заштита пољопривредног земљишта	-	+М
6. Заштита природних и културних добара и предела	-	+/М
7. Рационално коришћење природних ресурса	-	-/М
8. Смањење утицаја буке на животну средину	--	+М
9.Смањење утицаја нејонизујућег зрачења		+
10. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења ОИЕ	-	+/М
11. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта	-	++
12.Смањење ризика од настанка свих врста удеса	--	++
13.успостављање мониторинга и израда катастра загађивача	-	+
10.Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине	-	+

+ позитиван тренд (унапређење ж.средине)

- негативни тренд (деградација ж.средине)

0-без значајних промена,

М - уз мере заштите/компензације, могућ позитиван тренд.

Варијантно решење 1: које се односи на нереализовање ПП, неповољније је са аспекта заштите животне средине, јер би дошло до настављања негативног тренда у управљању подручјем када се посматра заштита животне средине без планског и правног оквира са циљем заштите природно - урбаног подручја ПП и свих његових знаменитости. Непланско управљање простором узрокује да најпроблематичнији комунални и функционални проблеми (управљање отпадним водама, проблеми у водоснабдевању и заштита водоизворишта, дивље депоније, дивља градња, туристичко оптерећене локације без адекватне инфраструктуре, ерозионе и бујичне појаве, подручја експлоатације минералних сировина као и затворени рудници) и даље остају нерешени. Свака неконтролисана и илегална сеча шуме (за енергетске потребе, трговину, прераду дрвета и све друге нелегалне и неоправдане експлоатације) доприносе нерационалном трошењу природних ресурса, појави и подстицању ерозије, загађењу животне средине, уништавању станишта и девастације предела. Посебно би била угрожена природна и културна добра у строгом режиму заштите, због непланског и нерационалног управљања уз могућност губитка валоризованих посебности (непланска сеча шума, инвазивни туризам са ширењем урбаног подручја на земљишту које није грађевинско, непостојање неопходне инфраструктуре или је она неадекватна и сл.). У већ промењеним/деградираним зонама и локацијама – експлоатациона подручја – подземна и површинска експлоатација металичних и неметаличних сировина (уколико се плански не предвиде и спроведу мере ограничења, санације и унапређења технолошких поступака), би притисци на животну средину допринели још већем загађењу које би од тренутног микролокацијског тачкастог загађења кумулативно и синергистички еволуирало у „зонско“ које има негативне последице по земљиште, подземне воде и реципијенте (иворишта водоснабдевања). Тиме се доводе у опасност подручја која су посебно осетљива -станишта угрожених врста. Друштвени и економски аспект кроз сагледавање овог сценарија (да се план не реализује) би такође био

неповољнији, јер се не очекује значајан економски развој, смањење стопе незапослености, могућности да се побољша демографска слика поднебља и задржи становништво.

Варијантно решење 2: које се односи на реализовање Плана, значајно је повољније са аспекта заштите животне средине, природе и природних ресурса јер је основ развоја подручја базиран на принципима одрживости, вишегенерацијске користити, а пре свега у функцији режима заштите природних и културних особености и идентитета простора. Планом се предвиђа интегрална заштита природних добара, културног предела, животне средине, природних ресурса и биодиверзитета, уз одрживи развој привреде (туризма кроз разноврсну и интегрисану понуду, агропољопривреде, малих привредних субјеката компатибилних са туристичком промоцијом и традиционалном пољопривредом и заштитом простора...) који се заснива приоритетно на поштовању принципа, одредби и услова заштите природних добара и на заштити природних ресурса. Конкретни циљеви из водопривреде и енергетике (унапређење водоснабдевања, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода, решење проблема санитације у руралном подручју, као и све већа афирмација у коришћењу енергије ветра, биомасе, енергије земље и соларне енергије у циљу смањења потрошње необновљивих природних ресурса) представљају добар избор у смеру развоја подручја без штетних утицаја на околину. Такође, планирани циљеви на обезбеђивању боље повезаности и опремљености простора недостајућом инфраструктуром (посебно саобраћајном – изградња деонице државног пута I реда „Вожд - Карађорђе“, унапређење постојећег друмског и железничког саобраћаја, изградња обилазнице око манастира Манасије и насеља Жагубице ...) свакако се намећу као бољи избор за унапређење статуса простора на регионалном и међународном нивоу, бољим условима за развој туризма и условима за живот локалног становништва. Позитиван утицај се огледа у решавању проблема управљања отпадом, који подразумева ширење сакупљачке мреже на рурална подручја, стимулисање рециклаже и санацију простора под дивљим депонијама. Плански урбани развој, који је строго ограничен на грађевинско подручје, онемогућава губитак вредног пољопривредног и шумског земљишта, односно елиминира неправну сечу шуме и крчење друге шумске вегетације, чиме се чува биодиверзитет подручја и плодно тле за узгајање биолошки вредне хране. Привредни потенцијал простора поред туризма, лежи у експлоатацији минералних сировина за локалне потребе (актуелни су рудници у Стењевцу, Јеловцу и Јасеновцу), па се планира даља експлоатација рудне масе у оквиру постојећих и нових локација на основу добијених података након истраживања. Планом се предвиђа рационално и оптимизовано коришћење рудних ресурса и санација бивших експлоатационих локација. Ово подразумева: рационално и контролисано коришћење искључиво оних минералних сировина за које се утврди да се по квалитету издвајају и да појаве/лежишта сировина сличних особина нису детерминисана у другим деловима Србије (сировине од стратешког значаја за државу), а уз поштовање свих посебних услова и мера заштите, и примену одговарајуће технологије ради минимизирања деградације у процесу експлоатације; ограничену експлоатацију позајмишта традиционалних грађевинских материјала (у функцији развоја локалне заједнице, уређења и презентације овог подручја), у складу са посебним условима и мерама заштите; санацију и рекултивацију напуштених каменолома, позајмишта, депонија јаловине, истражних поља и др. (или оних који се користе у супротности са утврђеним условима и мерама заштите), применом биоинжењерских и других мера.

У оквиру свих сектора ПП начела развојне политике, доприносе стратегији прилагођавања на климатске промене кроз конкретна решења за смањење емисије ГСБ (унапређење технолошких процеса, изградња саобраћајних обилазница, очување шума и шумског земљишта, очување биодиверзитета), односно заштите пољопривредног, шумског туристичког, комуналног и др. сектора од екстремних временских прилика.

Развој подручја подразумева социјално друштвени бољитак који се огледа у задржавању становништва и заустављању миграција, стварањем услова за нова радна места (услуге, туризам, агропривреда и сл...) и већим економским стандардом локалног становништва.

Нереализовање Плана је варијантно решење са могућим негативним последицама у односу на циљеве стратешке процене и губитак могућности ефикасног деловања у свим секторима развоја подручја. ПП-ом предложен је одржив туристички развој подручја уз очување постојећих потенцијала подручја, природних и културних вредности и ресурса као и решења за спречавање конфликта у простору и разрешење постојећих просторних еколошких проблема. Стога је неопходно доношење и имплементација Плана са понуђеном еколошком поставком одрживог развоја. Базирајући се на високом степену одрживости који планира функционално унапређење простора и статуса природних вредности, у појединим секторима плански циљеви не искључују реализацију програма и решења који могу имати негативне утицаје на животну средину (ако се сагледају циљеви СПУ). Због тога у свим сегментима планског развоја где се негативни ефекти очекују (где је утврђен низак степен компатибилности), план мора предвидети мере (М) и услове под којима су планиране активности једино могуће. (табела 6.1)

6.2 ПРИКАЗ ПРОЦЕЊЕНИХ УТИЦАЈА ПЛАНА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ СА ОПИСОМ МЕРА ЗА СПРЕЧАВАЊЕ И ОГРАНИЧАВАЊЕ НЕГАТИВНИХ, ОДНОСНО УВЕЋАВАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА

6.2.1 Процена утицаја планских решења на животну средину

У овом поглављу је извршена квалитативна анализа и евалуација могућих утицаја, који су приказани као збирни утицаји на животну средину. Методологија је описана у поглављу 9.1. *Примењена методологија*, ове процене.

Евалауција утица је извршена за дефинисане планске циљеве (решења) која су претходно наведена у овом поглављу (поглављу 6), у односу на циљеве стратешке процене описно према наведеним критеријумима утицаја и приказана у наредној табели - Табела бр.6.2.1: *Евалуација процењених утицаја*

Планско решење бр.1а.: Изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре, активирање планинских насеља, услуге и становништа за потребе туризма. Реализација овог решења, подразумева развијање одрживог туризма у складу са потенцијалима подручја (уважавање постојећих природних вредности и поштовање режима заштите) који ће да презентира све елементе и окоснице развоја туризма Кучајских планина. Међутим у исто време развој туризма и заштита животне средине и природних добара могу да отворе интензиван конфликтни однос: могући су негативни утицаји на заштиту вода (без адекватне пратеће инфраструктуре у оквиру смештајних капацитета и туристичких пунктова) и ваздуха (због повећане посете – саобраћај, начин топлификације – чврста горива), на рационално коришћење земљишта и заштиту значајних природних вредности у I и II режиму заштите и очување квалитета предела (нпр. услед изградње скијалишта). Трајно негативан утицај се огледа у заузимању (конверзији земљишта) у грађевинско. При реализацији су неопходне мере заштите животне средине, од чега зависи да ли ће утицаји бити значајни или не (у матрици приказан је двојак утицај). Такође, утицаји се могу појачати у синергији са другим секторима – привреда, саобраћај. Ово решење има вероватан, дугорочан, сталан утицај локалног и регионалног карактера.

Табела бр.6.2.1: Евалуација процењених утицаја

Циљеви стратешке процене		Плански циљеви	Туризам	Демографија јавне службе и мрежа насеља	Привреда				Смањење утицаја нејонизујућег зрачења	Унапређење ее и коришћење ОИЕ	Унапређење сакупљања отпада ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта	Смањење ризика од настанка свих врста ризика	Успостављање мониторинга и израда кастр загађивача	Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине
Одржива експлоатација минералних сировина	Оспособљавање привреде (индустрије) и МСП				Одрживи развој привредног сектора и ловства,	Одрживи развој пољопривреде уследљиву природним погодностима и развијање компаративних делатности	Очување, опремање и обнова руралног насеља, јачање јавних служби и техничке инфраструктуре	Израдња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре						
СД СтЛ/Р	МКПр Л	ИД СтР	СД СтЛ/Н		МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л
	МКПр Л	СД СтР	ВД ПоР	ВД СтР	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л
	МД СтЛ	СД СтР	ВД СтЛ	ВД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ	СД СтЛ
		ИД СтН		МПр СтЛ	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л
		СД СтР/Н	ВД ПоР	ВД СтЛ/Р	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л
МКД Л		СД СтР	ВД ПоР		МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л
ВД СтЛ	МКПр Л	СД СтР	ВД ПоР		МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л
	ВДПо Л/Р	ВДПо Л/Р	ВД ПоР		МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л
ВД СтЛ	ВДПо Л/Р	ВДПо Л/Р	ВД ПоР	СД СтР	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л
ВД СтЛ		ВДПо Л/Р		СД СтЛ	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л
СД СтЛ			СД СтЛ		МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л	МДСт Л

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине, на животну средину

Циљеви стратешке процене		Плански циљеви													
Инфраструктура	Изградња и реконструкци нових локалних, државних и туристичких путева	Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на КП	Очување квалитета вода и интегрално управљање водама	Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације,	Унапређење управљањем шумским земљиштем и шумама,	Заштита пољопривредног земљишта	Заштита природних и културних добара и предела	Рационално коришћење природних ресурса	Смањење утицаја буке на животну средину	Смањење утицаја нејонизујућег зрачења	Унапређење се и коришћење ОИЕ	Унапређење сакупљања отпада ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих смеђишта	Смањење ризика од настанка свих врста ризика	Успостављање мониторинга и израда кастр загађивача	Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине
	Резервисање простора за изградњу вишенаменске хидроакумулације првог приоритета "Беланица" и акумулација за водоснабдевање локалног и регионалног нивоа	ИД СтЛ	МД ПоР	СД СтР	МД СтЛ	СД СтЛР	СД СтЛР		ВК Пр/ПоЛ			ВДСтЛ/Р	МД ПоЛ		
	Унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре, унапређење система одбране од поплава и антиерозионе мере	МД По/СтР	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	СДСтР/Н	МД СтЛ			МДСтЛ/Р		МД СтЛ		
	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ					МД СтЛ/Р			
	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ	МД СтЛ					МД СтЛ/Р			

Циљеви стратешке процене	Плански циљеви	Инфраструктура			Циљеви стратешке процене
		Изградња ветропаркова са циљем унапређења енергетског сектора и целовитог оптималног коришћења ОИЕ	Унапређење енергетског сектора, рационално коришћење енергије уз веће коришћење гаса и других обновљивих извора енергије	Унапређење остале инфраструктуре и комуналних објеката	
Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на КП	С Д СтН	С Д СтН	С Д СтН	С Д СтН	Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на КП
Очување квалитета вода и интегрално управљање водама		М Д По/С т Л	М Д Пр Л	М Д Ст Л	Очување квалитета вода и интегрално управљање водама
Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације,	С Д СтЛ	В Д СтЛ	В К Пр Л	В Д СтЛ	Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације,
Унапређење управљањем шумским земљиштем и шумама	В Д СтЛ	В Д СтЛ	МПр КЛ	В Д СтЛ	Унапређење управљањем шумским земљиштем и шумама
Заштита пољопривредног земљишта	М Д СтЛ		В Д СтЛ	В Д СтЛ	Заштита пољопривредног земљишта
Заштита природних и културних добара и предела	С ДСтР /Н	В Д СтЛ	В Д СтЛ	В Д СтЛ	Заштита природних и културних добара и предела
Рационално коришћење природних ресурса		С Д СтН			Рационално коришћење природних ресурса
Смањење утицаја буке на животну средину					Смањење утицаја буке на животну средину
Смањење утицаја нејонизујућег зрачења		В Д СтЛ	МПр КЛ	В Д СтЛ	Смањење утицаја нејонизујућег зрачења
Унапређење се и коришћење ОИЕ	С Д СтН	С Д СтЛ	С Д СтЛ	С Д СтЛ	Унапређење се и коришћење ОИЕ
Унапређење сакупљања отпада ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих смеглица		С Д СтР	С Д СтР	С Д СтР	Унапређење сакупљања отпада ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих смеглица
Смањење ризика од настанка свих врста ризика		С Д СтР	С Д СтР	С Д СтР	Смањење ризика од настанка свих врста ризика
Успостављање мониторинга и израда кастр загађивача					Успостављање мониторинга и израда кастр загађивача
Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине				В Д СтР	Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине

Планско решење бр. 2.а: Унапређење демографских прилика кроз задржавање локалног становништва, уз заштиту егзистенцијалних интереса и унапређење услова живота, јачање јавних служби и техничке инфраструктуре у складу са посебним наменама.

Унапређењем (обновом и опремањем) руралног подручја, доћи ће до позитивних утицаја у домену заштите основних елемената животне средине – воде, ваздуха и земљишта јер то подразумева опремање простора недостајућом /комуналном инфраструктуром. Јачањем институција успоставља се превентивна и континуирана заштита животне средине и посебне намене кроз унапређење управљачког система над природним и културним добрима и реализацију пројеката заштите и унапређења, спровођењем позитивне законске регулативе у свим областима, успостављањем мониторинга квалитета животне средине и еколошког образовања на свим нивоима. Позитивни утицаји су дуготрајни на локалном и регионалном нивоу. У зависности од примене мера заштите животне средине и ограничења која су условљена режимима заштите, негативни утицаји се могу очекивати у погледу заштите природних екосистема –шума и шумског земљишта, у виду губитака зарад неопходног комуналног опремања.

Планско решење бр. 3.а.: Одрживи развој пољопривреде условљена природним погодностима и развијање компаративних делатности

Ово решење које се базира на интегралном развоју пољопривреде и заштите природе и природних добара, која је заснована на принципима органске екстензивне пољопривреде, углавном остварује позитивне утицаје усклађене са доминантном посебном наменом. Позитивни утицаји се испољавају готово у свим секторима заштите природе и животне средине, заштите пољопривредног земљишта а посредно у сектору коришћења обновљивих извора енергије (биомасе) и одрживог управљања отпадом, јер одржива пољопривреда подразумева коришћење квалитетне незагађене воде, обновљивих енергетских извора, очување земљишта од загађења и ерозије и смањење количине створеног отпада. Посебно значајан аспект су позитивни утицаји на спречавању и смањење емисије ГСБ, што је значајно присутно у конвенционалној пољопривреди. Одрживи развој је обезбеђен концептуалном органском пољопривредом кроз производњу и прераду органске препознатљиве, здраве хране, са географским пореклом. Ово решење има средње вероватан, дугорочан и сталан позитиван утицај локалног и регионалног значаја.

Планско решење бр. 3.б.: Одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума и одрживи развој риболова, ловства и ловне дивљачи.

Ово решење има позитиван утицај на заштиту квалитета ваздуха, заштиту земљишта од деградације и доприноси заштити животне средине, заштити од ерозије, очувању и унапређењу предела и биодивертитета подручја. Такође, посредно, развој и заштита животињских станишта, одрживог ловства, позитивно је условљен овим планским циљем. Већ је у претходним одељцима идентификован велики ризик на екосистме у оквиру овог сектора, уколико се не спроводи плански и одрживо, те је због тога одрживост овог пласног циља веома значајана. Планско решење има позитиван дуготрајан, сталан утицај локалног, регионалног и националног значаја.

Планско решење бр. 3.в.: Опоравак и развој одрживе привреде (индустрије) у складу са карактеристикама и реалним капацитетима подручја и формирање МСП.

Утицај овог решења према факторима животне средине зависи од примена мера заштите животне средине, које у основи подразумевају рационално коришћење земљишта, заштите вода од непречишћених отпадних вода и заштиту квалитета ваздуха. У ваћем делу планског обухвата планом се не предвиђају пројекти и производње великих капацитета који имају значајне негативне утицаје и посебне захтеве за заштитом животне средине (у складу са ограничењима посебне намене). Такође, планом је дефинисан однос ових погона и посебне намене у оквиру режима заштите. Предвиђене су делатности које је оправдано развијати у природно заштићеним подручјима и њиховој околини-прерада прехрамбених производа, воћа, поврћа, меса, лековитог биља и сл. Ово решење има позитивне утицаје на економски развој, прилику за отварање нових радних места и задржавање становништва које ће бити везано за нова радна места. Тиме ће се поправити и демографска слика подручја и природни прираштај становника.

Примена мера заштите животне средине подразумева примену најбоље доступних техника у производњи и еколошки оправданих технологија са инсталираним системима за пречишћавање отпадних вода и смањење/елиминацију отпадних материја у ваздух, воду и земљиште, као и мера спречавања ризика од настанка удеса. Савремене производне технологије подразумевају и адекватно управљање отпадом (минимизирање, поновну употребу и рециклажу) где се произвођач обавезује да га сакупља и третира на безбедан начин према важећем закону и подзаконским актима. Примена оваквог принципа управљања отпадом у привреди, има позитивне утицаје у сектору управљања отпадом (као стратешком циљу заштите животне средине). Могући негативни утицаји су углавном локалног карактера, повремено су и краткотрајног дејства. Примена мера заштите је

неопходна у готово свим секторима заштите природе, културног предела и животне средине. У синергији са другим активностима из окружења (енергетика, саобраћај, индивидуална ложишта, и др.), негативни утицаји овог планског решења се могу повећавати.

Планско решење 3.г.: Одржива експлоатација минералних сировина.

Овај циљ подразумева експлоатацију рудних ресурса на постојећим и новим локалитетима, са свим импликацијама у простору и животној средини. Негативни утицаји односе се прекомерну потрошњу ресурса, на квалитет ваздуха и вода, пренамену пољопривредног и шумског земљишта, утицај на биодиверзитет, предео. Сви ови негативни утицаји се могу јавити и у фази истраживања. Гледајући искључиво контекст утицаја на животну средину, нису идентификовани позитивни утицаји овог планског решења, без обзира на одрживи концепт развоја овог планског циља.

Ово решење има вероватан, дугорочан, сталан утицај регионалног нивоа. У синергији са другим активностима на подручју експлоатације руде (енергетика, саобраћај, индивидуална ложишта, и др.), негативни утицаји овог планског решења се повећавају.

Планско решење бр.4.а.: Изградња нових локалних, државних и туристичких путева унапређење постојећег друмског и железничког саобраћаја.

Реализација овог планског решења углавном остварује негативну импликацију на све сегменте животне средине и зависи од примене мера заштите. Уколико се посматра изградња обилазница око Манасије и насеља Жагубице, спречавајући изложеност становништва загађеном ваздуху у тим подручјима, овај циљ остварује позитиван утицај на квалитет ваздуха. Такође овај циљ доприноси равномерном регионалном и просторном развоју планског подручја, обезбеђује унапређење ефикаснији транспорт у сваком сектору, што се може окарактерисати као позитиван утицај.

Са друге стране ако се посматра заштита животне средине искључиво овај плански циљ остварује низак ниво компатибилности са циљевима заштите. Условљеност реализације нових саобраћајница везује се за поштовање оптималних услова заштите свих природних елемената а посебно еколошких ограничења које се односе на превенцију угрожавања станишта биљних и животињских врста (фрагментација станишта, промена бројности и структура заједница, страдања и сл.), стабилност објеката и простора, спречавања емисије ГСБ, заштиту од буке и отпадних вода. Неопходне су мере заштите при планираној изградњи нових саобраћајница, при транспорту опасних и других материја, ради очувања квалитета ваздуха, вода и земљишта, односно спречавању акцидентних ситуација. Ово решење има средње вероватан, дугорочан, сталан/повремен утицај општинског, регионалног (националног) нивоа. У интеракцији са другим негативним утицајима, ови негативни утицаји ће се повећавати кумулативно и синергијски.

Планско решење бр.4в: Резервисање простора за изградњу вишенаменске хидроакумулације првог приоритета "Бељаница" на реци Ресави и као извориште од регионалног и републичког значаја, и вишенаменских хидроакумулација првог приоритета "Витман" и "Градац" на реци Млави, као извориште од регионалног и републичког значаја,

Код планиране изградње водопривредних објеката идентификован је значајан негативан утицај на живи свет у окружењу, шумска подручја, посебно на заштићена природна добра и станишта заштићених врста (планирана локација акумулације Бељаница је у конфликту са зонама заштите природе). Овај водопривредни циљ остварује низак ниво компатибилности и са осталим секторима заштите животне средине (заштита природних предела и културног идентитета, приобалних екосистема, хидролошких карактеристике вода...) што захтева виши ниво преиспитивања одлука и сагледавање ширих утицаја изградње акумулације јер је простор врло осетљив и налази се у оквиру Парка Природе "Кучај-Бељаница" у оквиру режима заштите II степена, па ингеренције превазилазе локалне и регионалне нивое одлучивања.

Код планиране изградња осталих акумулација идентификован је значајан негативан утицај на живи свет у окружењу, шумска подручја, обалске екосистеме, на квалитет воде и сл., с тим што се не очекују негативни утицаји на заштићена природна добра и станишта заштићених врста (планиране локације акумулација нису у конфликту са зонама заштите природе). И негативни и позитивни утицаји овог решења су дугорочног, сталног, регионалног, националног карактера.

Планско решење бр.4.г.: Унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере

Стратешки утицаји овог решења позитивни су у области заштите и коришћења вода, уколико се унапреди систем водоснабдевања, обезбеди систем за пречишћавање отпадних вода и добра санитација за индивидуалне кориснике. Тиме би се постигао велики позитивни утицај у очувању квалитета вода речних токова. Позитивна примена овог решења се огледа и у области заштите земљишта од загађења и деградације, као и сектору позитивног утицаја на климатске промене. Регулисање корита река и инфраструктуро опремање могу имати негативне утицаје на квалитет воде, деградацију земљишта, биодиверзитета и предела, што захтева примену мера заштите животне средине. Антиерозивним мерама се унапређује квалитет земљишта, шума и шумског земљишта. Позитиван утицај овог решења је дугорочног, сталног, локалног и регионалног карактера.

Планско решење бр. 4.д.: Унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије.

Сигурност и поузданост енергетског система као основног планског циља обезбеђује значајне позитивне социјалне ефекте, али и спречавање настанка удеса чиме су безбедност и здравље људи и животне средине у великој мери контролисани. Примена техничких мера и стандарда из ове области при планирању и пројектовању обезбеђује се неопходна заштита од штетног нејонизујућег зрачења. Негативни утицаји на земљиште су минимали (деструктивног типа) због последица трасирања енергетске инфраструктуре (без загађења) и несметаног даљег коришћења земљишта. Трасирање електроенергетских објеката у оквиру културних предела од значаја, може нарушити његов квалитет, што захтева мере за очување пејзажа као и мере заштите живог света који може бити угрожен у зони трасирања. Стратешки, унапређење енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије има велики утицај на унапређење квалитета ваздуха (на глобалном нивоу и на климатске промене) и очување природних ресурса као предуслова заштите животне средине и здравља становништва. Коришћењем обновљивих извора енергије доприноси се смањењу притисака из зона које емитују загађење из конвенционалних извора енергије (индивидуална ложишта, угљ, мазут...) као и потребу за новим сировинама и додатном потрошњом необновљивих ресурса. Утицаји на заштиту биодиверзитета врста, екосистеме и квалитет воде, заштиту водног подручја и хидролошког режима, могу бити значајно неповољни уколико се посматра изградња/реконструкција МХЕ. Планом нису предвиђене нове локације за изградњу МХЕ. Међутим, може се сагледати и значајан позитиван утицај на животну средину уколико се посматра коришћење биомасе као органског отпада за добијање енергије. У области органске пољопривреде користиће се обновљиви извори енергије, што представља позитиван утицај овог решења. Ова решења имају вероватан, дугорочан, сталан утицај, локалног, регионалног и националног значаја.

Планско решење бр.4.ђ: Изградња ветропаркова са циљем унапређења енергетског сектора и целовитог и оптималног коришћења ОИЕ;

Коришћење ОИЕ у случају ветроелектрана, има позитиван утицај у ширем контексту заштите ваздуха и смањења утицаја на климатске промене, а концепт планирања пројеката омогућава задржавање постојеће намене земљишта и након реализације пројекта. То су

позитивни утицаји изградње ветроелектрана. Негативни утицаји могу настати у односу на летећу фауну (орнитофауну- птице и хироптерофауну- слепе мишеве) и измену карактера предела. Негативни утицаји на летећу фауну се могу превенирати оптималним бројем и позицијом стубова ветрогенератора, што је уобичајена пракса приликом планирања ветроелектрана.

Планско решење бр.4.е.: Унапређење и изградња остале инфраструктуре; изградња недостајућих комуналних објеката

Иако се развој гасоводног система планира врло скромно, ово решење има врло позитиван утицај на унапређење квалитета ваздуха и очување природних ресурса као предуслова заштите животне средине и здравља становништва. Коришћењем гаса као енергента доприноси се смањењу притисака из зона које емитују загађење из конвенционалних извора енергије (индивидуалних ложишта), као и доприносу у превенцији климатских промена. Трасирање ове као и других објеката инфраструктуре мора се ускладити са режимима заштите природе и културних добара. Применом техничких мера и стандарда извршиће се усклађивање постојећих намена и објеката и будућих траса. Негативни утицаји нису значајни и јављају се као последица трасирања енергетске инфраструктуре (без већих загађења и деградације). Развој ТТ мреже, обезбеђује бољи квалитет живота и рада становника планског подручја, али се у току изградње могу као и у претходном циљу јавити негативни утицаји. Радио и базне станице као извори електромагнетног зрачења могу представљати ризик по животну средину и здравље људи, као и природна добра и биодиверзитет. У свим фазама реализације, негативни утицаји се превенирају усаглашавањем са техничким прописима и захтевима за ове објекте. Изградња ових објеката у зони природних добара и значајним подручјима за заштиту врста дивље флоре и фауне, спроводиће се на основу услова и режима заштите природних и културних добара. Изградњом и доградњом комуналних објеката се генерално доприноси заштити животне средине али се морају у току изградње и припреме локација предвидети мере заштите животне средине које се односе на организовано сакупљање отпада, одвођење отпадних вода и неопходне мере озелењавања. Негативни утицаји овог циља су углавном су могући, трајни и повремени и остварују се на локалом новоу.

6.2.2 Кумулативни и синергетски ефекти

У складу са Законом о стратешкој процени (члан 15.) Стратешка процена обухвата и процену кумулативних и синергијских ефеката. Ови ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних решења и активности на подручју ПП. Кумулативни ефекти настају када појединачна планска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат. Синергијски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

Анализа и идентификација кумулативних и/или синергијских утицаја који могу настати у интеракцији постојећих и планираних активности извршена је у наредној табели у односу на области Стратешке процене.

Табела 6.2.2. Идентификација кумулативних и синергијских ефеката планских решења

Област стратешке процене	Идентификација кумулативних и синергијских ефеката
Ваздух и климатске промене	Најзначајнији негативни ефекти су на подручјима где се суперпонирању загађења из рударства, саобраћаја, индивидуалних ложишта, производних процеса. Иако појединачни утицаји могу бити у оквиру ГВЕ, њихово збирно дејство може имати значајан утицај на квалитет ваздуха (примарно), као и на здравље становништва и друге елементе животне средине (секундарно). Посебно неповољан (критичан) период је у одређеним метеоролошким

	<p>условима, односно током специфичних праваца ваздушних струјања (у зависности од конкретне локације), али и при ниским температурама, високом ваздушном притиску, при температурној инверзији, што су карактеристике у зимском периоду. У урбаним срединама, најзначајнији негативни ефекти су приликом суперпонирања емисија из саобраћаја и индивидуалних ложишта, а у одређеним неповољним околностима додатно и из постојећих депонија комуналног отпада. Гасови са ефектом стаклене баште ослобађају се у свим процесима конверзије фосилних горива у енергију (топлане, индивидуална ложишта, саобраћај). Кумулативно посматрано постојећи и нови извори повећаће емисију гасова са ефектом стаклене баште.</p>
	<p>Позитивни кумулативни ефекти за смањење изложености становништва загађеном ваздуху остварују се коришћењем ОИЕ, гасификацијом насеља и реконструкцијом постојећих ложишта и емитера загађујућих материја у постојећим погонима. Позитивни кумулативни ефекти за смањење изложености становништва загађеном ваздуху остварују се применом чистих технологија у рударству, као и чишћењем сметлишта (одлагалишта). Концепција коришћења „чистог угља” са повећаном ефикасношћу и применом најсавременијих технологија, требало би да доведе до смањења емисије CO₂, SO₂, NO_x и прашкастих материја. За смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште, велики позитиван ефекат остварује планско пошумљавање, очување шумовитости и свеукупног зеленила.</p>
<p style="text-align: center;">Воде</p>	<p>Планирани развој рударских активности ће неизбежно утицати на хидрогеолошки режим унутар копова и кумулативно у ширем окружењу. Поремећај режима вода може имати индиректне утицаје на режиме површинских вода, плодност земљишта и водоснабдевање становништва. Могућа је инфилтрација загађујућих материја у коповима и јаловиштима. Развој туризма у заштићеним и природно вредним подручјима може довести до притисак и загађења водних ресурса.</p>
	<p>Увођење регионалног система управљања отпадом подразумева затварање и рекултивацију постојећих општинских и дивљих депонија који сада имплицирају велике притиске на водне ресурсе. Такође санитацијом свих постојећих и планираних објеката обезбедиће се спречавање фекалног загађења водоносних слојева и површинских вода.</p>
<p style="text-align: center;">Земљиште</p>	<p>Развој површинских копова и нових експлоатационих поља који су у функцији њиховог рада, може довести до пренамене и деградација пољопривредног и шумског земљишта. То може довести и до загађења земљишта као последица таложења на земљу загађујућих супстанци које су емитоване у ваздух. Исти је случај и са развојем саобраћајне инфраструктуре. Развој туризма у планинским подручјима може имати тренд смањења шума и шумском земљишта у вредним природним подручјима. То доприноси развоју и интензивирању ерозионих процеса. Деградациони процеси су интензивирани у зонама нестабилних терена.</p>
	<p>Примена најсавременијих технологија у производним процесима а посебно у рударству као и коришћење ОИЕ и гасификација, допринеће смањењу загађења земљишта као резултат смањења загађујућих супстанци из ваздуха које се таложе на земљу. Површине земљишта загађеног због активности поступања с отпадом се драстично смањују затварањем, санацијом и ремедијацијом постојећих општинских и дивљих сметлишта. Заштита и ширење простора заштићених подручја која су интегрални део шумских и ловних подручја, као и примена других мера за заштиту природе и животне средине, имаће позитиван утицај на одрживо коришћење земљишта.</p>
<p style="text-align: center;">Природне вредности, природни ресурси и предео</p>	<p>Рударске активности и деградација шумског земљишта и уништавање вегетације на локацијама рударских копова остварује дејство на деградацију станишта већине биљних и животињских врста. Могући су негативни утицаји изградње ветроелектрана на предео и биодиверзитет (доминантно на орнитофауну и хироптерофауну), а услед реконструкције постојећих МХЕ могућ је утицај на акватичне организме. Изградња хидроакумулација остварује такође негативне утицаје на шумско и пољопривредно земљиште, као и на природне вредности. Нерационална развој туризма у заштићеним и вредним природним подручјима, може неповољно утицати на станишта и на предео.</p>

	<p>Развој саобраћајне инфраструктуре може довести до пресецања еколошких коридора (мрежа) и диверзификације станишта.</p> <p>Позитиван утицај на биодиверзитет и предео је резултат затварања, рекултивације и ремедијације контаминираних подручја и црних тачака и постојећих сметлишта, као примена читавог низа мера за заштиту животне и природне средине. У области коришћења природних ресурса, збирни допринос представља повећање коришћење енергије из обновљивих извора и рационално и одрживо коришћење воде и минералних ресурса, као и пољопривредног и шумског земљишта. Енергетска ефикасност има стратешки значајан утицај на заштиту и одрживо коришћење природних ресурса, као резултат смањења количина потрошене енергије, а тиме и потребне количине произведене енергије активношћу експлоатације угља која има изразите негативне утицаје на животну средину.</p>
Управљање отпадом	<p>Позитиван утицај на смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште проузрокованих неадекватним поступањем с комуналним отпадом, успостављањем одрживог система управљања отпадом, затварањем и санацијом постојећих општинских и дивљих сметлишта, проширењем обухвата прикупљања отпада, итд. Примена савремених технологија у депоновању рударског отпада и санација загађених индустријских и рударских локација.</p>
Социо-економски и институционални аспекти	<p>Мали утицаји ограничени на локалитете рударских и површинских копова могу постати значајни кумулативно са другим изворима загађења ваздуха и буке (саобраћај, индустрија, индивидуална лиожишта) унутар, али и ван граница експлоатационог подручја. Кумулативан негативан утицај на здравље становништва квалитет живота, број и структуру становника и карактеристике насеља услед развоја рударско-енергетских активности.</p> <p>Назначена планска решења у области: заштите појединих основних чинилаца заштите природне и животне средине; управљања отпадом; повећања коришћења ОИЕ; примене најсавременијих технологија у рударству и индустрији; кумулативно могу допринети смањењу просторне дисперзије емисије загађујућих материја у животну средину и смањењу изложености становништва прекораченим ГВЕ. Повећањем улагања у област заштите животне средине на националном и локалном нивоу створиће се предуслови за ефикасну и/или превентивну заштиту животне средине у свим наведеним областима. За разлику од негативних утицаја који се очекују у овим секторима развоја, позитивни ефекти могу имати дугорочне позитивне утицаје на социо-економски развој у контексту стварања предуслова за привредни раст и запошљавање.</p>

6.3 МЕРЕ ЗА СМАЊЕЊЕ НЕГАТИВНИХ И УВЕЋАЊЕ ПОЗИТИВНИХ УТИЦАЈА НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

6.3.1 Опште мере и приоритети заштите животне средине

Решења и мере за смањење негативних утицаја, односно увођење позитивних утицаја ПП представљени су за сваку категорију према постојећем степену загађености и јачине притисака на животну средину, у форми стратешких начела и концепата којима се:

- унапређује стање животне средине у категоријама загађене и дегардиране животне средине – мере унапређења и побољшања стања животне средине,
- обезбеђује задржавање постојећег стања у категоријама квалитетне животне средине – мере појачавања позитивних утицаја.

Опште мере и приоритети за смањење негативних и увећање позитивних утицаја на животну средину за све секторе плана су:

Заштита, уређење и одрживо коришћење природних вредности, културних добара и предела (што је један од основних планских циљева) кроз: успостављање веће координације система управљања са осталим развојним потенцијалима подручја. Значај за

локално становништво је утолико већи, уколико у њиховој околини нема алтернативног перспективног развоја, односно углавном доминирају деградирана подручја. У том смислу је неопходно применити принципе одрживог коришћења, којима ће се обезбедити користи на локалном, регионалом и националном нивоу.

Санација загађених индустријских и рударских локација – што подразумева спровођење поступка деконтаминације и ремедијације контаминираних индустријских локација и најоштећенијих рударских локација (у долини Ресаве) и њихова пренамена, санација околног земљишта и околних загађених водотокова.

Унапређење упављања отпадом – подразумева санацију контаминираних локација под сметлиштима, ширење сакупљачке мреже на рурална подручја, смањење количине отпада на извору и успостављање рециклаже.

Подстицање рационалног коришћења природних ресурса и коришћења обновљивих извора енергије – кроз смањење/супституције употребе конвенционалних извора енергије и фосилних горива, уз смањење емисије штетних гасова из домаћинства и индустријских капацитета, ширење гасоводне мреже и подстицај коришћења обновљивих извора енергије (воде, ветра, биомасе, сунчеве енергије).

Очување квалитета површинских и подземних вода – подразумева изградњу система за прикупљање, одвођење и пречишћавање отпадних вода насеља и индустрија, увођење нових технологија и рационално коришћење воде.

Побољшање квалитета пољопривредног земљишта и заустављање губитка у непољопривредне сврхе – подразумева санацију загађеног земљишта и заштиту од ерозије. **Очување шумовитости и свеукупног биодиверзитета** подручја.

6.3.2 Заштита према припремљеним планским решењима

У овом одељку су разматрани утицаји и дефинисане мере заштите за планска решења која (према табели 6.2.1.) остварују или могу остварити негативан утицај на животну средину, природне вредности и здравље људи.

6.3.2.1 Заштита животне средине у сектору привредног развоја

Концепт одрживог, еколошки усмереног и контролисаног развоја представља реалну будућност за туристичку привреду Кучајских планина. Афирмацијом концепта интегралног и одрживог развоја, чије најважније компоненте чине развој туризма у складу са условима природе, развој туристичке инфра и супраструктуре, производња биолошки квалитетне хране, оживљавање мале привреде компатибилне главној посебној намени, на овом простору ће се битно подстаћи позитивни процеси економске, демографске, социјалне и културне ревитализације сеоских средина, што је од дугорочног и приоритетног стратешког значаја за микрорегион, као и за Републику Србију. Развој планског подручја предвиђа успостављање и оживљавање привредних делатности које се базирају (поред пољопривреде и развоја туризма) на оспособљавању прерађивачке индустрије (дрвне, прехранбене,) у оквиру МС и унапређењу и ревитализацији процеса експлоатације минералних сировина. Планиране привредне активности се морају базирати на најповољнијим еколошким принципима и БАТ технологијама који имају најоптималнији однос према животnoj средини, природним вредностима и здрављу становништва. Општа мера је увођење чисте технологије са повећањем енергетске ефикасности (рационално коришћење воде и енергије) и смањењем настанка отпада (повећана рециклабилност и поновна употреба сировине пре него што постане отпад), као и увођење система контроле и самоконтроле параметара животне средине.

Заштита животне средине у сектору туризма

С обзиром да предметни простор има значајан туристички потенцијал, протеклих година су почели да се развијају туристички локалитети са тенденцијом повећања капацитета и побољшањем туристичке понуде („Лисине“, „Ресавка пећина“, „Врело Млаве“, „Крупајско врело“, „манастир Манасија“, „манастир Горњак“...). У складу са тим, плански циљеви су усмерени на јачању постојеће туристичке понуде као окоснице развоја, што ће успостави социоекономски напредак подручја и општина у окружењу, привредни развој и повећати стандард становника. Да би туризам био одржив и економски прихватљив, неопходно је успоставити механизме заштите и контроле што подразумева ограничење развоја (изградње објеката и инфраструктуре) са рационализацијом понуде како би се избегло преоптерећење простора. Узроци негативних последица по животну средину су: непланска градња на атрактивним локацијама, загађења од саобраћаја према туристичким дестинацијама и на њиховим прилазима, генерисање отпада, изливање отпадних вода због недостатка санитације, повећан ризик од настанка удесних ситуација.... Негативни утицаји се могу испољити на:

- загађење планинских река (потока) и издани, као и других водених и влажних станишта,
- угрожавање станишта значајних биљних и животињских врста,
- угрожавање предела услед непланске сече шума зарад нове изградње (смештајних објеката, спортских објеката и пратеће инфраструктуре),
- прекомерно експлоатисање природних ресурса – нпр. минералне воде, земљишта ...

Планско коришћење осетљивих подручја дозвољава различите видове туризма према локацијским условима и инфраструктурним захтевима. Изградња смештајних објеката и других објеката за потребе туризма је забрањена у зонама I режима заштите, односно ограничена у зонама II и III режима заштите природних добара, а односе се на објекте туристичког смештаја, угоститељства, туристичке инфраструктуре (на изградњу мањих објеката за презентацију природних вредности или објеката у традиционалном стилу који су у складу са потребама културно-верског, научно образовног, сеоског, екотуризма, здравственог...). Одрживи развој туризма обезбедиће се поштовањем одредби и правила овог ПП којим се дефинишу начини и услови (оправдане локације, дозвољени капацитети, обавезна и неопходна инфраструктура...) који ће максимално обезбедити заштиту природе и животне средине.

Развој туризма као и свих компатибилних делатности карактеристичне за зоне у оквиру и у окружењу природних и културних добра и станишта ретких и угрожених врста (органска пољопривреда, сакупљање лековитог биља, сакупљање гљива, шумских плодова и сл.) мора бити у складу са природом и ограничењима која се односе на забрану и ограничење, свих активности које би могле да угрозе биљне и животињске врсте и њихова станишта која су обухваћена националном и међународном легислативом. Промовисање заштићених природних подручја и објеката, са дефинисаном и комплетираном понудом са квалитетном инфраструктурном подршком, остварују велики значај у подршци развоја туризма и развоја подручја уопште.

Неопходна је стална валоризација и контрола примена мера и ограничења сходно условима заштите природних добра у оквиру развојних програма и пројеката са циљем унапређења подручја у функцији туризма.

Све активности које се планирају за потребе развоја туризма (изградња специјализованих туристичких центара, објеката за потребе туризма – скијалишта, жичара, стаза, саобраћајних објеката – туристичких стаза и путева и сл.), захтевају најпре изградњу пратеће техничке инфраструктуре, која мора да обезбеди заштиту животне средине, станишта биљних и животињских врста, заштиту предела и обезбеђивања биолошког минимума водотока у сливном подручју (за активности које посредно могу утицати на водни статус). Важан инструмент у обезбеђивању заштите животне средине и природних добара је израда Процене утицаја према Закону о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС., бр.

135/04, 36/09) за све пројекте за које је процедура обавезујућа.

Посебне мере заштите природе и животне средине у зони скијалишта и других ски стаза

Ове објекте није могуће градити у зони у оквиру режима заштите природе I и II степена, као и у зони у оквиру III степена заштите уколико се процени да ови објекти и инфраструктура могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела, културних добара и њихове околине. Приликом изградње ових објеката, са становишта заштите природе неопходно је спровести следеће мере:

- Крчење шума за потребе скијалишта и других ски стаза, морају се свести на најмању меру. Пошумљавањем на другим локацијама морају се надокнадити штете од сече;
- Шумске површине које се раскрче и које на крају изградње ски-стазе не служе спусту, или су раскрчене само за потребе изградње, морају се поново пошумити;
- Приликом сеча сви остаци дрвећа, који нису повољни за продају, морају се спалити;
- При земљаним радовима треба заштитити потоке како не би дошло до засипања стенама и земљом;
- Вододерине и влажна места треба исушити насипањем;
- Изворе на падинама ски-стаза треба каптирати,
- Код усецања терена, применити инжењерско геолошке мере како не би дошло до нових усецања и омогућити задовољавајуће озелењавање;
- У циљу ублажавања јачине ветра пожељно је формирање живица од жбуња;
- Штете на вегетацијском покривачу могу се ублажити забраном улажења машина за препарирање стаза при дебљини снежног покривача од 30 до 40 cm;
- Хидролошке промене услед изградње и коришћења ски-стаза могу се ублажити изградњом канала на растојању од 20-40 m и са падом дна канала од 20%. Неопходно је повећати инфилтрацију подлоге.

Рекултивација оштећеног тла на скијалиштима, приоритетно се врши применом биоинжењерских мера. Једна од мера спречавања ерозије је рекултивација еродираног земљишта - применом мера интензивног закоренавање тла.

Заштита животне средине у сектору пољопривреде

Негативни утицаји неплански спроведене пољопривредне политике се највише одражавају на повећање загађења и деградацију земљишта, загађење ваздуха и вода, што имплицира и утицај на климатске промене. Негативан тренд у коришћењу хемије у пољопривреди на овим просторима није толико присутан због уситњености поседа, као и због лоше конфигурације терена. Основне мере заштите у овом сектору односе се на успостављање пољопривредне производње према условима станишта и режимима заштите посебне намене. Због очуване животне средине, ситних индивидуалних поседа, планско подручје је погодно за традиционално сточарење и производњу органских прехранбених производа уз формирање тржишних марки (сиреви, мед, малине, купине, боровнице...), организовано и контролисано сакупљање и обраду лековитог биља, шумских плодова и гљива. Опште мере заштите пољопривредног земљишта односе се на:

- очување пољопривредног земљишта и спречавање губитка у непољопривредне сврхе,
- лоцирање потенцијалних загађивача и свих других намена ван пољопривредног подручја и прерађивачких капацитета у служби пољопривреде,
- примена принципа органске пољопривреде (Закон о органској пољопривреди, („Сл. гласник РС“, бр. 30/10, 17/19-др.закон) – смањење употребе хемикалија, коришћење пољопривредних техника које оптимално користе природне ресурсе (рециклирање биомасе и енергије) и минимизирају производњу отпадних материја, враћање традиционалног сточарења – фармских система ради очувања предеоног и специјског диверзитета,
- подизање нивоа јавне свести пољопривредних произвођача о проблемима животне

- средине, уз уважавање заштите биодиверзитета,
- предвидети нове методе заштите, као и развој технолошких решења која ће бити заснована на принципима чисте технологије (биолошки принципи заштите). Иницирати и подржавати заштиту биља средствима које не загађују земљиште и имају краткотрајно дејство,
- примена антиерозионих мера у функцији заштите пољопривредног земљишта,
- увођење система “добре пољопривредне праксе” и других директива и стандарда који обавезују на здраву производњу (Нитратна директива, употреба стајњака и сл.) чиме се обезбеђује заштита површинских и подземних вода и земљишта од загађења стајњаком и осоком (изградња резервоара или непропусних лагуна за прихват стајњака...).

У функцији заштите вода и изворишта водоснабедавања услови коришћења и уређења пољопривредног земљишта у зони санитарне заштите изворишта водоснабедавања, засниваће се на следећем:

- у санитарној зони I око акумулације (изворишта) земљиште се не користи за пољопривреду;
- у санитарној зони II око акумулације (изворишта) пољопривредно земљиште ће се користити уз ограничења (степен коришћења хемијских препарата у ратарској производњи; контролисано коришћење појила за стоку; забрану складиштења агротехничких средстава на отвореном простору и забрану манипулација која би довела до њиховог неконтролисаног доспевања у водотокове; спречавање испуштања осоке у земљиште и водотокове и др.);
- у санитарној зони III око акумулације примењују се принципи рационалног коришћења пољопривредног земљишта.

У функцији заштите вода и изворишта водоснабедавања услови за локације лагуна (резервоара) за стајњак – локација фарме, не сме бити:

- не мање од 50 m од бунара или изворишта водоснабедавања,
- не мање од 10 m отвореног водотока,
- не мање од 50 m од језера,
- у плавним подручјима, и стрмим падинама (нагибом већим од 1:5).

На пољопривредним површинама у II и III зони заштите природних добара **ограничена** је примена вештачких ђубрива, а примена хемијских препарата за заштиту биља само уз сагласност надлежног министарства. Такође, забрањено је преоравање чистих ливада и пашњака, као и садња врста и култура као и узгајање животињских врста које су стране за аутохтони живи свет подручја.

Заштита животне средине у сектору индустрије и енергетике

Планом је предвиђено, успостављање и оживљавање привредних делатности које се базирају (поред пољопривреде) на оспособљавању прерађивачке индустрије (прехранбене, експлоатација камена, машинске индустрије) и рационалну експлоатацију угља на већ активним локацијама уз могуће отварање нових. Развојни плански циљ из сектора експлоатације природних ресурса може остварити значајне негативне утицаје на заштиту животне средине и нерационално коришћење природних ресурса. Због тога је неопходно експлоатацију минералних сировина планирати на принципима рационалне и контролисане експлоатације, искључиво оних минералних сировина за које се утврди да се по квалитету издвајају и да појаве/лежишта сировина сличних особина нису детерминисана у другим деловима Србије, а уз поштовање свих посебних услова и мера заштите, и примену одговарајуће технологије ради минимизирања деградације у процесу експлоатације.

У складу са технологијом рада, базирати начин управљања животном средином тако да се оствари највећи бенефит. Најбитнија је изградња пратеће инфраструктуре– систем за одвођење и пречишћавање отпадних вода и гасова, предтретмани за појединачне производне процесе и адекватан третман отпада. У све производне процесе неопходно је

увођење чисте технологије и повећање енергетске ефикасности уз смањење настанка отпада. Неопходно је успоставити управљење животном средином увођењем стандарда заштите животне средине којима се обезбеђује контрола утицаја на здравље становништва, као и системом мониторинга и самомониторнга, чиме је неопходно обезбедити сталну контролу загађујућих материја које се емитују у животну средину.

Приоритет заштите животне средине у овом сектору је и санација контаминираних локација, које су девастиране непланским коришћењем природних ресурса, њихова ремедијација и рекултивација, у току и након завршене експлоатације. Посебне мере супституције и компензације зарад коришћења минералних ресурса неопходно је увести у облику финансијске и социјалне надокнаде угроженом становништву.

На подручју на којем је утврђен режим заштите I и II степена, забрањује се експлоатација минералних сировина, као и коришћење песка, шљунка, камена и глине из корита и обала водотока. На подручју на којем је утврђен режим заштите III степена, забрањује се експлоатација минералних сировина која не испуњава услове и мере заштите животне средине, природних и културних вредности, као и услове и мере заштите и одрживог коришћења шума, пољопривредног земљишта и туристичких простора, утврђене у складу са законом.

Рударске активности и површински копови, морају се ограничити на зоне које се налазе ван I и II зоне заштићених зона природних добара и еколошких подручја еколошке мреже (станишта заштићених врста) и еколошких коридора, као и ван III зоне заштите природних добара уколико експлоатација минералних сировина не испуњава услове и мере заштите животне средине, природних и културних вредности, као и мере и услове заштите и одрживог коришћења шума, пољопривредног земљишта и туристичких простора, односно, забрањени су сви радови и активности који би на било који начин угрозили природна и културна добра, природна станишта или утицали на биолошки минимум протока текућих вода.

Експлоатација минералних сировина у III зони заштите природних добара и примарна прераду минералних ресурса могућа је према условима заштите биодиверзитета и животне средине, само на удаљености већој од 3 km од I и II зоне заштите природних добара.

Правилником о компензацијским мерама („Сл. гласник РС”, бр.20/10) утврђују се мере којима се ублажавају штетне последице изазване на природном добру или еколошком подручју, ради обнављања оштећених делова станишта, строго заштићених врста или дивљих врста и њихове функције. Рехабилитацију природе је у обавези да обезбеди субјекат који је проузроковао или планира да проузрокује активност која може неповољно да утиче на природно добро, те се на основу тога и планирају мере компензације (мере санације, примерне рехабилитације, успостављање новог локалитета или комбинацијом мера) у складу са условима ЗЗП:

6.3.2.2 Заштита животне средине у сектору заштите природних и културних добара, биодиверзитета и предела

Режими заштите природних вредности

Законском регулативом дефинисани су режими заштите I, II и III степена, т.ј. активности које су забрањене, односно ограничене у природним добрима - чл. 35. Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16, 95/18-др.закон и 71/21) и Уредба о режимима заштите („Сл. гласник РС“, број 31/12).

У оквиру заштићеног подручја Парк природе „Кучај Бељаница“ на подручју Просторног плана успостављају се три режима заштите:

У режиму заштите I степена - утврђује се забрана коришћења природних ресурса и изградња објеката. Ограничавају се радови и активности на научна истраживања и праћење

природних процеса, контролисану посету у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе (а које нису у супротности са циљевима очувања природних вредности), обележавања граница, као и спровођење заштитних, санационих и других неопходних мера у случају пожара, природних непогода, удеса, затим реконструкције санације и одржавања постојећих објеката од посебног значаја као што су високонапонски далеководи, појава болести и пренамножавања одређених биљних и животињских врста. Начин, обим, место и време извођења набројаних активности мора бити планирано како би се спречио сваки облик угрожавања темељних вредности заштићеног подручја. Уколико постоји сумња у последице активности на темељне вредности сматраће се да имају значајан негативан утицај и у том случају се не могу дозволити.

У режиму заштите II степена - могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објеката геонаслеђа, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природни ресурси на одржив и строго контролисан начин:

- забрањује се изградња индустријских, металуршких и рударских објеката, асфалтних база, рафинерија нафте, као и објеката за складиштење и продају деривата нафте и течног нафтног гаса, термоелектрана и ветрогенератора, лука и робно-трговинских центара, аеродрома, услужних складишта, магацина и хладњача, викендица и других породичних објеката за одмор, експлоатацију минералних сировина, тресета и материјала речних корита и језера, преоравање природних травњака, привредни риболов, уношење инвазивних алохтоних врста, изградњу објеката за рециклажу и спаљивање отпада и образовање депонија отпада;
- ограничавају се радови на регулацији и преграђивању водотока, формирање водоакумулација, мелиорациони и други хидротехнички радови, изградња хидроелектрана, соларних електрана, електрана на био-гас, објеката туристичког смештаја, угоститељства, наутичког туризма и туристичке инфраструктуре и јавних скијалишта, изградња објеката саобраћајне, енергетске, комуналне и друге инфраструктуре, стамбених и економских објеката пољопривредних и шумских газдинстава, коришћење камена, глине и другог материјала за локалне потребе, изградња рибњака, објеката за конвенционално гајење домаћих животиња и ситне дивљачи, риболов на рекреативни и научноистраживачки (с тим што се на појединим деловима водотока који су значајни за репродукцију може забранити); ловство на санитарни лов дивљачи, заштиту и унапређивање популација дивљачи у ловишту и мере на унапређивању станишта дивљачи; сакупљање гљива, дивљих биљних и животињских врста, газдовање шумама и шумским земљиштем, формирање шумских и пољопривредних монокултура, уношење врста страних за дивљи биљни и животињски свет регије у којој се налази заштићено подручје, примену хемијских средстава.
- постојећи изграђени објекти енергетских и рударских субјеката и започети радови на режиму заштите II степена користе се у складу са законом.

У режиму заштите III степена - могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу:

- забрањује се изградња рафинерија нафте и објеката хемијске индустрије, металуршких и термоенергетских објеката, складишта нафте, нафтних деривата и природног гаса, уношење инвазивних алохтоних врста и образовање депонија;
- ограничава се изградња индустријских и енергетских објеката, асфалтних база, изградња објеката туристичког смештаја и јавних скијалишта, изградња инфраструктурних објеката, изградња складишта индустријске робе и грађевинског материјала, изградња објеката викендица, експлоатација и примарна прерада

минералних сировина, образовање објеката за управљање отпадом, изградња насеља и ширење њихових грађевинских подручја, лов и риболов, формирање шумских и пољопривредних монокултура, примену хемијских средстава и друге радове и активности који могу имати значајан неповољан утицај на природне и друге вредности заштићеног подручја.

Радови и активности на режимима заштите I, II и III степена ограничавају се просторно, временски, по обиму и у односу на просторни распоред природних и створених вредности, у складу са одрживим коришћењем природних вредности и капацитетом простора и појава.

На заштићеним површинама споменика природе "Хомољска потајница" „Крупајско врело“, „Лисине“, „Ресавска пећина“, „Врело Млаве“, „Клисура Осаничке реке“ установљава се режим *заштите II степена* којим се забрањује: грађење стамбених, викенд и објеката за потребе индустријске и пољопривредне производње, изузев адаптације и реконструкције објеката у оквиру постојећих домаћинстава; проширење капацитета постојећих рибака; каптирање врела и извођење радова којима се може пореметити изглед, режим и квалитет воде; предузимање пољопривредних, шумарских, грађевинских радова и активности којима се могу нарушити његове амбијенталне вредности, и обезбеђује истраживање и снимање морфологије басена врела, спелеолошка, флористичко вегетацијска и хидролошка истраживања, планско-санитарно уређење и приказивање споменика природе.

За заштићену околину манастира Манасија примењују се услови и ограничења које прописује Републички завод за заштиту споменика културе, за споменике од изузетног значаја.

У циљу заштите и унапређења подручја посебних природних вредности планираних за заштиту, прописује се спровођење претходних мера заштите, за утврђене зоне/локалитете са одговарајућим режимом заштите (I, II или III степена).

У подручју преклапања заштићених зона и појсева у коридорима инфраструктурних система, са просторним јединицама са режимима заштите природе I, II и III степена и зонама изворишта водоснабдевања, као и у случају њиховог преклапања са другим зонама заштите установљеним за потребе посебне намене по различитим основама, примењује се принцип *„строжи режим заштите, коришћења, изградње и уређења простора“*.

Посебне мере заштите природних вредности

Приликом изградње:

- преиспитати граничне капацитете коришћења простора, који се односе на планирану намену (туристичка-рекреативна), а омогућавају заштиту ресурса. У том смислу обратити пажњу на нормативе. Капацитете применити и у инфраструктурној опремљености.
- смањити проценат изградње, а посебно викенд објеката, при чему треба применити стандарде развијених земаља у којима се за заштићена подручја даје норматив од 9 корисника по хектару, а број корисника у викенд зонама 20-30 по хектару.
- не планирати даљу изградњу на рачун површина постојећих шумских комплекса у оквиру природних добара,
- не планирати изградњу у појасу непосредно уз водотоке и изворишта водоснабдевања (који по Закону о водама има статус јавног добра). Изузетак могу да буду објекти који би били у функцији јавне намене, односно туризма, рекреације, презентације природног добра и сл., али искључиво под условом да буду инфраструктурно опремљени по највишим еколошким стандардима.
- изграђене површине не смеју бити компактне, већ развијене и колико је више могуће заклоњене високом вегетацијом. Уклапање у конфигурацију терена је неопходно.
- планирати мање групације објеката на новим локацијама, а унутар већ постојећих грађевинских локација извршити допуну.
- при реонизацији изградње узети у обзир закључке о инжењерско-геолошким карактеристикама терена, који су индикативни и за став у вези заштите природе и

предеоних карактеристика. Изградња на простору непосредно уз тресетиште, обале водотока, ливаде и видиковце, условно је могућа за инфраструктурно опремање, мање објекте и сл.

- дозвољена је реконструкција, доградња и адаптација објеката за стално настањено становништво (посебно пољопривредна домаћинства). На овим парцелама могуће је дозволити и изградњу помоћних објеката према истим архитектонским условима, уколико је парцела одговарајућих димензија.
- архитектуру објеката усагласити са квалитетним узорима традиционалне архитектуре овог подручја, при чему је обавезна примена локалних материјала.
- ограђивање приватних парцела није дозвољено. Изузетак могу да чине јавни објекти и објекти посебних намена, под посебним условима.
- мобилијар у природном амбијенту, настрешнице и др. могу се градити искључиво од дрвета, уз преношење локалних узора. Ово се односи и на пешачке мостове, информативне табле и сл.
- искључити изградњу у зони око изворишта водоснабдевања, а за постојеће објекте обавезно предвидети прикључак на канализациони систем или непропусну септичку јаму.
- утврдити критеријуме за озакоњење објеката, у складу са важећим прописима из ове области.

У сектору саобраћаја:

- забрањује се постављање трајних колских саобраћајница у режиму заштите I степена.
- пешачке и бициклистичке стазе треба да задовоље потребе корисника на релацији смештајни капацитети - централни садржаји, као и између појединих неизграђених подцелина које се одликују очуваном природом и посебним природним вредностима (тресетишта, видиковци и др.).
- пројектима саобраћајница треба обезбедити коридоре за спровођење инфраструктуре како се не би уништавали слободни зелени простори. За све примарне и секундарне саобраћајнице предвидети обавезну израду ивичњака у нивоу ради лакшег чишћења снега, а на одговарајућим местима и простор за његово депоновање.
- поред саобраћајница планирати заштитни појас за евентуалну садњу аутохтоних врста зеленила.

У сектору инфраструктуре:

- решити питање евакуације отпадних вода, онемогућити испуштање фекалних вода преко нехигијенских септичких јама у стенски масив, јер долази до загађивања не само подземних и површинских вода већ и самог земљишта. До трајног решења канализације, код индивидуалних објеката, обавезна је изградња преливних непропусних септичких јама и јама за осоку, уколико има сеоских домаћинстава.
- за јавне објекте и објекте са туристичким смештајем обавезна је израда одговарајућих уређаја са непропусним системима који ће се празнити (или са комплетним пречишћавањем) до изградње система за пречишћавања отпадних вода.
- решити питање загревања објеката, нарочито јавних и угоститељских. До изградње гасовода предвидети такво решење грејања објекта на начин који ће и даље обезбеђивати квалитет ваздуха применом СГВ (строге граничне вредности).

Заштита биодиверзитета и геодиверзитета

Значајно богат и очуван биодиверзитет и геодиверзитет подручја ПП је извесно изложен негативним утицајима уколико се планирају активности које нису усклађене са општим и посебним начелима заштите природе и животне средине. Развој подручја у функцији промовисања природе, туристичких потенцијала и еко-пољопривреде, може такође нерационално да допринесе негативном утицају на природна добра, предео и уопште екосистемске карактеристике подручја. То се може испољити непланским развојем туризма у зонама очуване природе где су присутне заштићене и ретке врсте и њихова станишта, као

и ширењем пољопривредних, ливадских и пашњачких површина на рачун шумских екосистема (или смањењем површина под шумама из било ког другог разлога). Такође, неплански однос према окружењу, без јасних стратешких опредељења и смерница може допринети девастацији геонаслеђа, биотопа и угражавању станишта значајних за разноврсност простора (зарастање ливада, нерационално управљање и фрагментација шума, усецање шумских путева, ширење шума на рачун ливада).

Неопходно је очувати аутохтоност биљних и животињских врста и њихових ареала кроз политику интеграције и очувања са ближим и даљим окружењем. Очување природне геометрије површина шумских екосистема ће се постићи спречавањем фрагментације шума и шумских комплекса. За заједнице које имају посебну важност (естетску, научно истраживачку, и сл.) спровести посебан третман очувања и заштите.

Све активности на изградњи инфраструктуре и објеката ради заштите био (гео) диверзитета морају се спроводити уз Услове и сагласност ресорних надлежних институција, а посебно Завода за заштиту природе. Општи услови заштите био и геодиверзитета при:

- *шумским активностима* (очувати, у највећој мери, шумске површине и шумарке аутохтоних врста, групе стабала, појединачна стабла, живице, међе, шибљике; планско пошумљавање на искључиво шумском земљишту, задржати постојећу методологију тзв. „пребирне сече“ (строга забрана «чисте сече» као методе неге у првој и другој зони заштите) у експлоатацији шумских дрвних ресурса, као пример позитивне праксе која доприноси очувању биодиверзитета и компактних шумских површина, успоставити шумски ред или уклонити посечену дрвну масу у складу са прописима, а стабла у близини коридора обезбедити од оштећења која могу настати услед манипулације грађевинским машинама, транспортним средствима или складиштењем опреме и инсталација);
- *пољопривредној производњи* (адекватна, тј. нешкодљива примена хемијских средстава; обезбедити заштиту од ерозије)
- *сточарској производњи* (забрањује се узгајање, кретање, испаша и напајање стоке у зони I степена заштите) и рибарству (забрањује се узгајање рибе ради комерцијалног изловљавања у зони I и II степена заштите); ван ових зона пожељно је због неговања природних пашњака вршити ипашу како би се они природно обнављали а не зарастали,
- *лову и риболову* (лоцирање пунктова за речни риболов и рекреативне активности; заштита, гајење и коришћење дивљачи, тако да њихов број буде примерен природним условима ловишта, а у складу са ловним и риболовним актима који обезбеђују заштиту дивље и угрожене фауне),
- *извођењу грађевинских радова* (обезбеђење еколошких коридора и зона око објеката инфраструктуре магистралног значаја, примена посебних мера за обезбеђивање животињских прелаза и других мера којима се спречава њихово узнемиравање и страдање, обезбеђивање посебне услове за најугроженије припаднике фауне (водоземце и гмизавце), обезбеђивање оптималних еколошких услова када се планира изградња хидроенергетских објеката (од оптималног хидролошког режима до биолошко репродуктивних потреба); „унапређење еколошког коридора – обавезно је очување аутохтоне вегетације и успостављање континуитета зелених површина чија структура и намена подржава функције коридора; извођења радова максимално очувати и заштитити околну земљиште, високо зеленило и вредније примерке дендрофлоре, а за извођење радова који подразумевају сечу одраслих, вредних примерака стабала у државном или приватном власништву, прибавити сагласност ЈП Србијашуме као надлежне институције; контактне делове далековод са провонницима конструисати тако да се спречи страдање птица, предвидети постављање маркера који су специјално конструисани за повећану видљивост жица за птице, на подручју шумских екосистема; уколико висина стуба далековод захтева посебно обележавање, треба га обезбедити за дневно и ноћно уочавање према прибављеним условима надлежног министарства).

Посебне мере унапређења биодиверзитета

- Одређеним еколошким, ловно-узгојним, биотехничким мерама могуће је унапређење статуса појединих животињских врста заштићених природних реткости, међународно значајних или економски значајних врста (ловна дивљач). То пре свега важи за крупне звери, папкаре, птице грабљивице и некрофагне птице. У том смислу је потребно предвидети могућност изградње и нових хранилишта (мрциништа, солишта итд.) на за то погодним местима. Пожељно је да ти објекти буду изграђени на путевима повремених или сезонских миграција и еколошким коридорима. У перспективи, таква места могу да имају и едукативну улогу, као погодне осматрачнице за презентацију и проучавање природних вредности подручја.
- Успостављање мониторинга биодиверзитета и његових компоненти је од кључне важности за реализацију циљева заштите и очувања живог света. Посебну пажњу треба посветити врстама са специфичном улогом у екосистемима („кључне“, „кишобран“ и „flagship“ врсте), као и економски значајним врстама. Успостављање и подршка активностима мониторинга компоненти биодиверзитета мора бити једна од битних обавеза управљача.
- У склопу туристичких активности потребно је предвидети реализацију различитих едукативних програма на тему очувања и заштите биолошке разноврсности. Визиторски центри, осим информативне, морају имати и значајну едукативну функцију.

Заштита предеоних вредности

Концепција заштите, уређења и развоја предела подразумева различите приступе обезбеђивања квалитета предела у односу на циљеве просторног развоја: развој усклађен са специфичним развојним и регионалним карактером предела; заштиту и одрживо коришћење проглашеног природног и културног наслеђа и њихово просторно повезивање (локалне, регионалне, националне и међународне еколошке и културне мреже); јачање постојећих и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела од посебног значаја за развој (туристичка и културна подручја, међународне мреже); санацију (ревитализацију и рестаурацију) постојећих и креирање нових вредности у просторима у којима је вредност предела деградирана; минимизирање негативних и стимулисање позитивних утицаја новог развоја на карактер и диверзитет предела. Валоризација за потребе планирања простора, врши се на нивоу предеоних целина, природних одлика амбијената, културно-историјске баштине, туристичке и комуналне опремљености, елемената просторне угрожености и др., а у контексту постојеће и планиране намене простора.

Заштита предела ће се обезбедити:

- одржавањем и унапређивањем биотичких потенцијала у њиховој природној разноврсности;
- заштитом станишта, а самим тим и биодиверзитета, уз посебан акценат на заштиту, очување и унапређење појединих врста (кишобран врста, темељних врста, врста индикатора, ретких и угрожених врста), диверзитета екосистема и одржавањем биолошких ресурса;
- заштитом споменика културе и њиховог непосредног окружења; заштитом архитектуре типичне за регион;
- заштитом природних елемената предела који чине његов идентитет, заштита геолошких и геоморфолошких карактеристика;
- очувањем целовитости предела, кроз интеракцију свих његових компонената и да се третира као јавно добро;
- формирањем повезаног система зеленила (зелене инфраструктуре) и уклапање новопланираног у постојеће вредно зеленило;
- унапређењем стања нарушених делова природе и предела;

- промовисањем и подстицањем активности са циљем да се ојача економија и унапреди квалитет живота локалног становништва;
- имплементирањем инструмената заштите животне средине и развијање еколошке свести;
- очувањем амбијенталних, рекреативних и естетских потенцијала подручја;
- функционалном интеграцијом подручја у шире окружење;
- одрживим развојем туризма и других комплементарних активности које ће довести до унапређења квалитета живота локалног становништва;
- успостављањем ефикасног система управљања заштитом и развојем подручја, као и заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби.

Посебан вид заштите животне средине је заштита природе у коју је укључена заштита предела, објеката, генофонда (биљних и животињских врста) и заштита пејзажа и амбијента. Под унапређењем се подразумевају радње чији је циљ да средина буде погоднија за живот свих живих бића (у оквиру тога и човека), без обзира да ли је она већ деградирана или је природно непогодна за живот.

Кроз мере неге и уређења комплекса биотопа, дате у правилима уређења ПП, може се остварити веза између заштите површина и заштите врста, односно одржавање и унапређење могућности преживљавања биљног и животињског света у доминантном културном пределу планског подручја. Мере обухватају:

- мере одржавања, класичне мере неге које служе сузбијању природних сукцесија како би се задржали биотопи, по правилу, антропогено настали (живице, пашњаци, полусусе ливаде, и др.);
- мере оптимизације стања, у циљу промене постојећег стања једне површине и побољшања њеног значаја за заштиту природе (осиромашивање интензивно коришћених пашњака и др.);
- мере активне заштите и обезбеђења, спречавање нежељеног утицаја човекових активности (издвајање зона заштите и циљне мере заштите врста);
- мере ренатурализације животних простора, обухватају формирање секундарних биотопа према циљевима заштите природе (формирање мирних вода, живица, измуљивање језера и др.).

Заштита културних вредности

Заштита непокретних културних добара, као један од фундаменталних елемената уређења и развоја простора, подразумева заштиту извора идентитета, културно-историјског и научно-образовног капитала, утврђивање ограничења која се тичу њихове употребе и афирмацију њихових споменичких вредности. Ово обухвата: заштиту, чување, конзервацију или обнову културних вредности у њиховом окружењу, са којим заједно стварају идентитет планског подручја; промовисање активности смишљених да ојачају економску базу локалне заједнице на којој се културне вредности налазе; унапређење квалитета живота локалног становништва.

Неопходно је континуирано спровођење мера техничке заштите над непокретним културним добрима у складу са мерама и условима чувања, коришћења и одржавања које утврђују и прописују надлежни заводи за заштиту споменика културе. За мере техничке заштите и радове на споменику културе од изузетног значаја и његовој околини неопходно је прибављање услова и сагласности Републичког завода за заштиту споменика културе, а за остале споменике културе и за добра која уживају претходну заштиту, прибављање услова и сагласности Завода за заштиту споменика културе Крагујевац (територија општине Деспотовац), односно Завода за заштиту споменика културе Смедерево (територија општине Жагубица).

Манастир Манасија

Манастир Манасија (Ресава), задужбина и маузолеј деспота Стефана Лазаревића, смештен је поред речице Ресаве недалеко од Деспотовца. Изградња цркве СветеТројице, велике трпезарије и утврђења трајала је од 1406-1418. У доба свог настанка модеран систем одбране манастира који чине моћни бедеми са једанаест кула опасани ровом и контраескарпом -- представља најизразитије утврђење једног српског средњовековног манастира. Црква Свете Тројице је петокуполна трихонкална грађевина са основом развијеног уписаног крста и припратом. Обликом основе припада споменицима моравског стила, док се у обради фасада враћа немањићким традицијама камене оплате владарских гробних цркава. Сликарство, завршено 1418, веома је оштећено у наосу, а само у фрагментима сачувано у припрати. Одликује га аристократска, узвишена лепота базирана на класицистичким основама и учени иконографски програм, дело најбољих сликара византијског света прве половине XV века. У олтару су композиције Поклоњења архијереја и Причешће апостола, у првој зони наоса редови елегантних светих ратника, монаха и портрет ктитора, деспота Стефана, који приноси модел цркве патрону, Светој Тројици. У вишим зонама су слике из Христовог живота, Чуда и Параболе. На ступцима су стојеће и допојасне слике светитеља уоквирене преплетима дугиних боја. Васељенски сабори и сцене из Календара били су илустровани у припрати.

Манастир Манасија и природни простор око њега утврђен је за непокретно културно добро- споменик културе решењем Завода за заштиту и научнопроучавање споменика културе НРС број 301/48. од 05.03.1948. године, а категоризован као културно добро од изузетног значаја Одлуком Народне скупштине („Сл.гласник СРС“ број 14/79 од 7.04.1997. год.). На основу елабората „Допуна услова чувања, одржавања и коришћења непокретног културног добра и мере заштите за ППППН туристичке дестинације Кучајске планине“ које је израдио Републички завод за заштиту споменика културе, дошло је до промене зона заштите манастира Манасија. Ради заштите свих визура културног добра Републички завод је приступио изради допуне Одлуке СО Деспотовац о проглашавању манастира Манасије за споменик културе и стављању под заштиту природне околине манастира Манасије (1986.год.), чиме би се прошириле друга и трећа зона заштите. Ова Одлука од посебног је значаја и неопходна у тренутку када је Република Србија започела процес номиновања Манастира Манасије за упис на Унескову Листу Светске културне и природне баштине (<https://whc.unesco.org/en/tentativelists/5536/>).

Опште мере заштите односе се и примењују на подручје све три зоне заштите, као и на посебно евидентиране локације наслеђа које су историјски, географски и културно повезане са манастиром Манасија и које су наведене у Условима чувања, одржавања и коришћења непокретног културног добра и мерама заштите за ППППН туристичке дестинације Кучајске планине (Републички завод за заштиту споменика културе, бр. 6-89/2020-1 од 23.12.2020). Општим мерама заштите дефинишу се и негативне зоне утицаја на део простора који обухвата манастир Манасију и све три зоне заштите. Услед неусаглашеног планирања, пројектовања, употребе и одржавања простора долази до нарушавања основних визуелно-естетских, пејзажних, историјских и функционалних вредности, нарочито на ободима друге и треће зоне заштите манастира Манасија. Основни циљ успостављања система мера заштите у задатом просторном обухвату јесте очување карактера и идентитета свих битних елемената наслеђених урбаних слојева, односом изграђеног и неизграђеног простора, кроз концепт постепене рехабилитације постојећих изграђених структура с једне стране, а с друге кроз контролисану градњу у све три зоне. Систем мера заштите у процесу планирања и управљања мора обезбедити примену принципа и норми за контролу и очување историјских слојева, равнотежу културних и природних вредности, визура специфичних за природно окружење манастира Манасија, али и контролу планирања саобраћајне и друге инфраструктурне мреже, те изграђеног историјског и савременог окружења. Систематска примена мера заштите заснива се на одредбама *Закона о културним добрима* и пратећим прописима, начелима изложеним у међународним повељама, конвенцијама и препорукама, пре свега у *Конвенцији о заштити Светске културне и природне баштине* (1972) коју је РС

ратификовала.

Опште мере и услови заштите и коришћења за остала културна добра у обухвату плана:

- ако се у току извођења радова наиђе на археолошко налазиште или предмете, извођач радова је дужан да одмах, без одлагања, прекине радове и обавести надлежни Завод за заштиту споменика културе и да предузме мере да се налаз не уништи и не оштети и да се сачува на месту и у положају у коме је откривен (члан 109. Закона о заштити културних добара);
- обавезна је израда планова нижег реда за све просторе под заштитом.

Опште мере и услови заштите и коришћења за остала културна добра и добра у поступку утврђивања, као и њихову заштићену околину:

- у простору плана примењују се методолошки поступци конзерваторске праксе: истраживање, топографија, конзервација, рестаурација, санација, ревитализација и рехабилитација;
- забрањују се радови који могу да наруше стабилност непокретног културног добра, као што су геомеханичка, сондажна испитивања или друга ископавања било какве врсте без услова и сагласности надлежне службе заштите;
- забрана извођења радова који би могли да измене или наруше геоморфолошке карактеристике простора, забрана експлоатације минералних и неминералних сировина и отварање позајмишта земље и камена, одлагања и депоновање чврстог отпада, опасних и штетних материја, шута, земље и др;
- културна добра не смеју се оштетити или уништити нити променити намену без сагласности надлежне службе заштите;
- не дозвољава се коришћење простора за садржаје који својим основним или пратећим функцијама могу угрозити или деградирати целину као што су складишта, депоније, бензинске пумпе, производња или пословање које угрожава културно добро, привремени објекти и слично;
- очување, рестаурација, санација или реконструкција изворног изгледа, конструктивног склопа, волумена, стилских карактеристика, декоративних елемената и колорита објеката највредније валоризоване фазе у генези објеката и простора под заштитом;
- забрана градње или постављања објеката трајног или привременог карактера, који својом архитектуром, габаритом или висином могу угрозити споменик културе;
- комплетно уређење простора око културних добара и заштићене околине, а у складу са прописаним условима службе заштите културних добара, Завода за заштиту природе и других надлежних институција;
- изградња адекватних приступних путева или стаза до свих културних добара до којих их сада нема („Бела црква“ и Мијаилова јама) према посебним условима службе заштите и других релевантних институција;
- постављање адекватне сигнализације, осветљења и инфо табли који приказују заштићене објекте и просторе у циљу обавештавања и туристичке презентације;
- све елементе инфраструктуре, нивелације и регулације простора изводи у складу са посебним условима службе заштите непокретних културних добара;
- обавезно хортикултурно и партерно опремање и уређење простора у складу са посебним мерама службе заштите непокретних културних добара;
- забрана градње индустријских, енергетских, инфраструктурних, привредних и других објеката трајног или привременог карактера који својом наменом, габаритом, волуменом, обликом или отпадним материјама могу угрозити или деградирати просторну културно – историјску целину;
- забрана експлоатације шума на начин и у размери која би имала за циљ остваривање економске добити, а не очување састојине или њено унапређење;
- забрана активности које могу да доведу до деградације састојина, огољавање терена и забрана чисте сече;

- адекватна презентација објеката и заштићених простора према посебним условима службе заштите;
- озелењавање се може вршити одговарајућим биљним врстама прилагођеним специфичним условима станишта на овом простору;
- забрана испуштања отпадних вода на заштићеном простору;
- очување саобраћајница са аутентичном путном подлогом од гранитних коцки;
- стална промоција споменичких и употребних вредности културног добра.

Опште мере и услови заштите и коришћења за археолошке локалитете и пећине

- забрањено је неовлашћено копање, одношење камена и земље са археолошког локалитета и пећина;
- забрањује се промена конфигурације терена;
- забрањено је вађење песка, шљунка или земље за прављење цигле и копање канала за наводњавање и сл. на самом археолошком локалитету и његовој околини и пећинама;
- забрањује се изградња објеката на археолошком локалитету и у његовој околини без сагласности и услова прописаних од стране надлежне установе заштите;
- ако се археолошко налазиште налази на пољопривредном земљишту, ограничава се обрада земљишта дубоким орањем, риголовањем земљишта за винограде, воћњаке и сл. до дубине од 0,30м;
- забрањено је сађење високе вегетације и пошумљавање простора на коме се налази археолошко налазиште и пећине;
- забрањује се градња инфраструктуре, индустријских објеката и постројења у околини локалитета, без сагласности и услова прописаних од стране надлежног Завода за заштиту споменика културе;
- забрањује се просипање, одлагање и привремено или трајно депоновање отпадних и штетних материја на археолошком локалитету и у његовој околини;
- забрањује се неовлашћено прикупљање покретног археолошког материјала;
- обзиром да је простор Општине Деспотовац археолошки неистражен, неопходно је предвидети археолошке интервенције пре било каквих радова у близинама локалитета и пећина;
- обавеза је инвеститора, код реализације инфраструктурне мреже (саобраћај, гасовод, водовод, канализација, електрификација, телекомуникација и др.), као и инвеститора било каквих земљаних радова на археолошком локалитету и његовој околини или у близини пећина, да финансирају археолошку обраду терена, надзор, промену динамике радова и измене у пројектима непосредно пре радова и у току самих радова.

6.3.2.3 Заштита животне средине у сектору саобраћаја

Утицаји из саобраћаја на загађење животне средине због све већег броја возила су временом све већи, посебно када се мисли на теретни саобраћај и акцидентна загађења. Генерално, нови еколошки стандарди, допринели су унапређењу квалитета горива и техничких спецификација возила, што је евидентно смањило емисију појединих специфичних полутаната у атмосферу последњих година. Још један од начина уамњења негативних утицаја из саобраћаја је унапређење саобраћајне инфраструктуре (система и објеката). То подразумева поштовање законских норми и стандарда за изградњу и пројектовање саобраћајница и примена конкретних техничких и биолошких решења по питању смањења буке и вибрације, аерозагађења и спречавања настајања удесних ситуација.

Један од основних планских циљева ПП када је у питању саобраћај је изградња обилазница око манастира Манасије и насеља Жагубица, чиме ће се смањити интензитет саобраћаја а посебно транзитног, у зони непосредног утицаја. У функцији интегралне заштите природних и културних вредности, остваривања позитивних утицаја на здравље сазановништва, овај циљ се стратешки може посматрати као позитиван, али с обзиром на

природне карактеристике планиране трасе могу се остварити значајни негативни утицаји и током изградње и експлоатације саобраћајнице.

Планирана траса обизнице око манастира Манасија пролази кроз шумска природна станишта чија фрагментација има значајан негативна утицај на заштиту предела и живог света.

Реализација државног пута I реда „Вожд Карађорђе“ (деоница Свилајнац - Деспотовац - Бор представља стратешки приоритет са аспекта побољшања саобраћајне доступности, повећања капацитета и побољшања нивоа саобраћајних услуга на путној мрежи, интегрисања планског подручја у шире регионално и међународно окружење, јачања постојећих и стварања нових функционалних веза, као и развоја туристичке дестинације "Кучајске планине" у оквиру ширег туристичког простора.

Студијско-техничком документацијом са проценом утицаја на животну средину, која прати посебан плански документ (ППППН) за државни пут I реда, на основу адекватних анализа и понуђених варијантних решења, утврдиће се траса усклађена са режимима заштите простора (Парк природе и споменици природе, споменици културе, изворишта и акумулације за водоснабдевање, комплекси посебне намене...), као и положај коридора, ширина појаса регулације, размештај пратећих садржаја и други елементи од значаја за реализацију овог линијског инфраструктурног објекта. Тиме се ствара плански основ за реализацију државног пута I реда на датом путном правцу, у склопу утврђеног концепта развоја транспортног система Србије, а у дефинисаном нивоу услуга који треба да пружи у путној мрежи Србије, и у склопу еколошки прихватљивог нивоа заштите околине и самог пуга.

Приликом изградње нових саобраћајница, у режиму заштите I и II степена заштите природних добара забрањено је пресецање нових јавних путева, односно и у зони III степена заштите, уколико се изградњом могу изазвати неповољне промене квалитета земљишта, вода, ваздуха, живог света, лепоте предела и културних добара. Са становишта заштите природе увек је пожељно користити постојеће трасе приликом изградње и реконструкције, како се не би додатно фрагментисао простор (уколико оне већ не оптерћују простор). Значајни негативна утицај у том смислу остварују некатегорисни шумски путеви чији се обим интензивира из године у годину.

Код изградње нових саобраћајних капацитета, потребно је придржавати се утврђених техничких норматива, законских прописа и правилника, у циљу смањења деградације природе и смањења заузимања земљишта. Реконструкцију постојећих саобраћајних капацитета, категорисаних путева потребно је реализовати уз поштовање прописаних режима и мера заштите.

Процењује се као неопходност успостављања мониторинга за праћење стања животне средине и контролу спровођења мера за очување животне средине у домену саобраћаја, нарочито у зонама са повећаним ризиком функционисања (бензинске и гасне станице и складишта горива). Током изградње и експлоатације саобраћајних капацитета морају се предузети мере и контрола негативних утицаја на животну средину, а ако до акцидентата дође морају се предузети мере брзе санације и рекултивације како не би имали нежељених импликација. У оквиру постојеће изграђености путева, као и при изградњи нових саобраћајница, поред осталих мера, морају се применити и техничка решења у складу са Правилником о техничко технолошким решењима која омогућавају несметану и сигурну комуникацију дивљих животиња (*„Сл. гласник РС“ бр. 72/10*).

6.3.2.4 Заштита животне средине у сектору остале инфраструктуре

Изградња и реконструкција инфраструктуре у насељима генерално остварује позитивне утицаје и на животну средину и на заједницу. Ширење гасоводне мреже и коришћење гаса као енергента утиче на смањење загађености ваздуха и глобало на климатске промене. У

току нове изградње, реконструкције и доградње постојеће инфраструктуре (водоводне и канализационе, електро, енергетске и ТТ) могу се из различитих разлога јавити и негативни (углавном привремени) утицаји на животну средину (деградација земљишта при трасирању, нагомилавање шута и другог отпада, загађење воде). У циљу превенције од штетног деловања и заштите животне средине неопходно је приликом изградње инфраструктурних система придржавати се услова и мера заштите које прописују технички стандарди и нормативи и то: пре почетка изградње, у току изградње, у току редовног рада и након експлоатације инфраструктурних објеката.

Опште мере предвиђене законским и другим прописима, подразумевају нормативе и стандарде, који се примењују при изградњи објеката, као и при избору опреме и уређаја. Сви радови и активности се морају ускладити са режимима заштите (забрана трасирања и изградње у зонама I и II режима заштите природе, или искључиво под посебним Условима и надзором Завода за заштиту природе, уколико се утврди виши интерес), односно приоритетним активностима које је неопходно извести у превенцији удеса, поплава, болести или у случају одржавања постојећих објеката (нпр. далеководна, гасоводна мрежа...),

Општом мерама обухваћени су и услови надлежних органа и организација код издавања услова, одобрења и сагласности за изградњу објеката, извођење радова и употребу објеката. При изградњи морају се поштовати сви технички прописи предвиђени законом. Опрема треба да буде атестирана, прописно заштићена, обележена и са свим упутствима за безбедан рад. Током рада на изградњи потребан је максимална заштита постојеће вегетације.

Преграђивање и регулација водотокова, као и преусмеравање воде из корита река, могу бити узрок нарушавања природног станишта ихтиофауне (утиче на водни режим, својства и квалитет воде). Потенцијалну опасност представља и изградња нових хидроенергетских објеката на водотоковима, која би довела до трајне измене морфологије терена приобаља и карактера предела, водног режима, својстава и квалитета воде, док би се неповратно изгубила значајна станишта и популације присутних врста риба. Чак и да не представљају препреку за узводне миграције риба, негативан утицај на рибљу фауну би се јавио због промене конфигурације корита реке и загревања воде у тзв. базенима. С тим у вези, на читавом планском, а посебно на заштићеном подручју, неопходно је заштитити акватичке екосистеме од свих видова промена хидролошког режима и квалитета воде, као и од деградације станишта.

Са гледишта животне средине примарна заштита од утицаја изградње и експлоатације **далековода** се обезбеђује избором трасе ван насеља, заштићених објеката и простора са природним и културним добрима, а допунска успостављањем заштитног и извођачког појаса, на појединим деоницама планским условљавањем појачане електричне и механичке сигурности и/или минимално дозвољених сигурносних висина и удаљености инсталације далековода.

Посебним уочљивим ознакама и бојама обележити стубове и проводнике у зони уочених миграторних кретања птица, како се не би десила страдања. На делу трасе која пролази кроз осетљива подручја потребно је применити све познате методе и поступке који ће минимизирати утицај далековода на природни амбијент ("уклапање у амбијент" применом одговарајућих премаза - боја за стубове, обликом и висином стуба, смањењем броја приступних путева, вођење два далековода на заједничким стубовима и слично).

Код изградње објеката **телекомуникационе мреже** долази до промена у животној средини које су ограничене на непосредну околину локације на којој се изводе радови и привременог су карактера. По изградњи система телекомуникационих мрежа побољшавају се услови живљења и побољшава социјална структура, тј. позитивно утиче на стандард становништва.

ЕЕ – обновљиви извори енергије

Употреба обновљивих извора енергије (ОИЕ) утиче позитивно на заштиту животне средине, смањење потрошње електричне енергије и фосилних горива за грејање, смањење топлотних губитака и повећање коришћења локалних енергетских ресурса. Препоручује се коришћење следећих ОИЕ, у складу са условима заштите животне средине, природних вредности и културних добара:

- соларна енергија - примена разних врста пасивних (у којима објекат представља пријемник који захвата и чува највећи део енергије) и активних соларних система (који захватају енергију инсталисањем посебне опреме);
- биомаса - сагоревање биомасе за загревање објеката, когенерацијска производња енергије (топлотне и електричне), самостална производња електричне енергије, производња биогорива; планско подручје располаже значајним потенцијалом биомасе (дрвни отпад из шумарства и прераде дрвета, биомаса из пољопривредне производње).
- геотермална енергија – примена у областима нискотемпературне примене, коришћењем технологије топлотних пумпи којима се може се обезбедити енергетски ефикасно грејање и хлађење објеката.

Потреба за увођењем обновљивих извора енергије у конвенционалну употребу, је неизбежна а самим тим и утврђивање економске и еколошко подобности приликом избора који се своди на биомасу, ветар, соларну енергију и геотермалну енергију. Сви видови коришћења нових извора енергије морају задовољавати стандарде заштите животне средине.

Примену ОИЕ прате регулативне и подстицајне мере на нивоу државе, како би се остварили: очекивани позитивни ефекти на животну средину, смањење потрошње електричне енергије за грејање/хлађење, ефикасније коришћење енергије и економска исплативост примене ОИЕ

Приликом одређивања локације за ветроелектране потребна пажња мора бити посвећена ризику по животну средину и процени прихватљивости тог ризика са становишта домаћих прописа у области заштите природе и животне средине, и међународних стандарда и искустава у изградњи ветроелектрана (израда стратешких процена утицаја на животну средину и студија о процени утицаја на животну средину).

Због значајних негативних утицаја изградња нових МХЕ, ПП-ом се не предвиђа.

Заштита животне средине у сектору управљања отпадом

Управљање отпадом на подручју Плана мора бити део интегралног управљања отпадом на локалном и регионалном нивоу и спроводиће се у складу са Законом о управљању отпадом („Сл. гласник РС”, бр.36/09, 88/10, 14/16 и 95/18-др.закон), Законом о амбалажи и амбалажном отпаду („Сл. гласник РС”, бр.36/09 и 95/18-др.закон), Правилником о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Сл.гласник РС” бр.56/10, 93/19), Правилником о начину складиштења, паковања и обележавања опасног отпада („Сл. гласник РС”, бр.92/10), као и другим прописима из ове области.

У области управљања отпадом на планском подручју примењиваће се следећи принципи:

- смањење количине отпада (превенција стварања отпада, поновна употреба производа за исту или другу намену);
- рециклажа отпада (ради добијања сировина за производњу истог или другог производа);
- коришћење вредности отпада (компостирање, коришћење енергије из отпада и др.);
- безбедно одлагање отпада на депоније.

За општину *Жагубица* предвиђено је одлагање отпада на регионалну депонију на територији општине Петровац, где ће се, осим ове две општине, одлагати отпад и са територија општина Мало Црниће, Жабари и Кучево. Предвиђа се изградња регионалне депоније која ће бити на простору општине Петровац на Млави, а у току је израда пројектне документације „Избор локације за регионалну депонију на територији општине Петровац на

Млави“ . Сепарисани отпад који се не депонује из регионалних јединица локалне самоуправе транспортоваће се до регионалног рециклажног центра (посебна целина регионалне депоније), односно до локације за даљи третман у земљи или иностранству. Депоноване сакупљеног отпада из Деспотоваца врши се и на санитарној регионалној депонији у Лапову, површине 21ха 93а, и која је у функцији од 2008. године и на коју се доводи отпад из општина Лапово, Баточина, Рача и Деспотовац.

Управљање отпадом у општини Деспотовац се заснива на систему примарне сепарације, тј. успостављањем сакупљачких и трансфер станица. Рециклажни центар је корисно изградити тамо где већ постоји могућност адаптације постојећег простора, те у овом случају избор локације у атару села Милива, односно постојећа депонија "Бочинац - Зелени луг" представља рационални предлог.

У области **управљања комуналним отпадом** предвиђа се:

- санација свих дивљих депонија и рекултивација земљишта са контролом свих подземних вода које могу да буду под посредним и непосредним утицајем постојећих сметлишта;
- успостављање стабилне сакупљачке мреже на цео плански обухват (према општинској и регионалној припадности) и увођење примарне сепарације који обухвата сепарацију отпада на извору настанка који има за циљ смањење укупне количине отпада који се транспортује на гравитирајућу регионалну депонију. На тај начин се повећава проценат смањења органског биоразградивог отпада који се депонује (у складу са српским и европским нормативима и стандардима). Издвајањем биоразградивог отпада стварају се услови за успостављање процеса компостирања у оквиру домаћинства.
- оптимизација сакупљање отпада према потребама и микролокацијским условима (избор судова, оптимизација приступа судовима).
- успостављање система сакупљања осталих врста отпада према важећим прописима и стандардима (индустијског, опасног, грађевинског...).

Одлагање комуналног, грађевинског, кабастог отпада, опасног отпада и амбалаже забрањено је депоновати у режиму I и II степена заштите заштићених природних добара, као и на идентификованим просторним целинама са посебним природним обележјима и вредностима (стаништима заштићених врста) и у оквиру уже и шире заштите изворишта водоснабдевања.

Унапређење свести о потреби смањења количине отпада на извору, поновног коришћења и рециклаже отпада (селективно одлагање отпада), обезбедиће се припремом и спровођењем образовних програма и путем средстава јавног информисања.

6.3.4 Развој еколошке свести и информисање јавности

Развој еколошке свести је битан параметар у свим аспектима развоја и представља информисаност о значају заштите животне средине, те се овде јавља као посебан одељак. Подразумева не само познавање законских прописа из области заштите животне средине, значај заштите животне средине и информације о њеном квалитету, већ и јавно учешће у доношењу одлука о заштити животне средине у којој човек живи.

Доминантна заштитна функција планског подручја захтева прилагођавање постојећих и планираних делатности и примену прописаних режима заштите, решења и мера заштите животне средине. То подразумева промовисање:

- у области пољопривреде - примене органског начина узгајања биљака, без хемијски суплемената, кроз сталну едукацију о значају узгајања биљака у чистој животној средини, наводњавање незагађеном водом, адекватно управљање пољопривредним отпадом,
- у области туризма - контролисану изградњу и посету и обавезно инфраструктурну опремање, уз развој компатибилних делатности и услуга које не загађују животну

средину а промовишу заштиту просотра,

- у области управљања отпадом - стимулисање рециклаже и селекцију отпада на извору,
- у привредном развоју примену еколошких стандарда и БАТ технологија у производњи,
- из домена енергетике коришћење социјално прихватљивих обновљивих извора енергије и успостављање енергетске ефикасности.

Развој еколошке свести се постиже спровођењем програма и пројеката, као и увођењем еколошког образовања које се односи на смањење свих облика загађења, сепарацији отпада, рационалном коришћењу воде, земљишта и енергије. Посебно је важно промовисати органску пољопривреду и едуковати локално становништво у органској производњи здраве хране. Јавност мора бити информисана и преко средстава јавног информисања.

У циљу информисања јавности о ПП и његовом могућем утицају на животну средину, услове живота становништва, као и у циљу обезбеђења пуне отворености поступка припреме (рани јавни увид плана, предлог плана) и доношење (усвајање) плана, јавност мора, пре доношења било какве одлуке, као и после усвајања плана, имати приступ информацијама које се односе на план и СПУ, на шта пре свега обавезује законска регулатива.

6.3.5 Заштита здравља становништва

Заштита здравља становника је најважнији циљ заштите животне средине и обезбеђује се:

- општом здравственом превенцијом здравља становништва,
- смањењем емисије загађујућих материја и изложености њиховом штетном дејству посебно из енергетског сектора (зоне утицаја енергетских и рударских активности);
- смањењем штетних ефеката буке (заштитом и унапређењем постојећих шума, шумског земљишта и заштитних "зелених појасева" и подизањем нових заштитних "зелених појасева" уз саобраћајнице и нова привредна постројења, односно заштитног зеленила у насељима),
- смањење излагања емисијама електромагнетног зрачења које емитују објекти и уређаји (у оквиру нискофреквентног и високофреквентног подручја),
- превенција удесних ситуација.

Смањење буке, вибрација и нејонизујућег зрачења врши се формирањем заштитних појасева и техничких баријера за заштиту од буке на најугроженијим локацијама (око и дуж фреквентних саобраћајница државних путева), применом прописаних дозвољених нивоа буке у изграђеним подручјима насеља, као и применом прописаних мера заштите од нејонизујућег зрачења (далеководи, трафо станице, мобилне и базне станице и антенски стубови), као и прописима из области заштите од пожара. Неопходна је систематска контрола утицаја рударских активности на окружење, како би се евидентирали негативни утицаји на здравље људи у окружењу.

Заштита здравља се постиже и обезбеђењем редовне контроле здравствене исправности намирница и квалитета воде за пиће, као и системом адекватне здравствене заштите – изградњом и реконструкцијом постојећих објеката здравствене заштите и обезбеђењем доступности објектима и услугама здравствене заштите и других јавних служби од значаја за здравствени и социјални статус грађана.

Заштита од буке

Бука, пратилац модерног начина живота углавном се јавља у насељима, туристичким објектима и дуж фреквентних саобраћајница. Бука се на предметној територији не контролише у контексту редовног мониторинга. Опште мере заштите од буке заснивају се на спровођењу мера и активности које се односе на смањење буке у животној средини према Закону о заштити од буке у животној средини („Сл. гласник РС” бр. 88/10), Уредби о

индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животnoj средини ("Сл. гласник РС", бр.75/10).

Иако није доминантан загађивач, генератор буке на предметном простору је саобраћај. Поред зеленила као опште мере за ублажавање штетног утицаја буке, избор трасе нових важних саобраћајница ван насељених места и планираних конкретних мера техничке заштите, обезбедиће значајно смањење фреквенције транзитних возила а самим тим и ниво буке.

Поред зеленила један од начина за смањење нивоа буке је изградња вертикалних заштитних зидова (баријера). Вертикалне звучне баријере представљају грађевинске конструкције од разног материјала (армирани бетон, бетон, опека, камен, дрво, алуминијум, стакло, пластика и др.), налазе се у профилу саобраћајнице у виду вертикалне препреке и заштиту од буке врше рефлексијом и апсорпцијом звучних таласа. Њихова примена долази до изражаја у условима ограниченог простора. У зависности од положаја објекта кога треба заштитити од буке у односу на саобраћајницу, постоји више типова вертикалних заштитних зидова: рефлектирајући, апсорбујући и високо апсорбујући. Као заштита од саобраћајне буке, најуспешнији резултати се постижу високо - апсорпционим оградама које се најчешће израђују као сендвич од перфорираног метала или дрвета. Као пунило примењује се материјал, који има високу апсорпцију звука.

Заштита од електромагнетног зрачења

У складу са Законом о заштити од нејонизујућих зрачења („Сл. гласник РС“, бр. 36/09) и свим подзаконским актима, опште превентивне мере заштите животне средине од електромагнетног зрачења, ће се постићи одржавањем прописаних сигурносних висина и удаљености у заштитној зони објекта (извора – далековода, трафостаница, радио и базних станица), што ће смањити ризик негативних утицаја и на здравље људи у окружењу.

Максималне вредности **нејонизујућег зрачења** - електричног (kVeff/m) и магнетног поља (mT) при нормалном раду далековода морају бити у границама препоручених од стране Светске здравствене организације (WHO), односно норматива који су прихваћени од Међународног удружења за заштиту од зрачења (IRPA), Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења (INIRC) и Европског комитета за стандардизацију у електротехници (CENELEC).

Према наведеним препорукама, дозвољена ефективна вредност износи за:

а) електрично поље :

- $K_{\max} = 5 \text{ kV/m}$, за особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката,
- $K_{\max} = 10 \text{ kV/m}$, за раднике који одржавају електроенергетске објекте.

б) магнетна индукција:

- $B_{\text{ef}} = 0.1 \text{ mT}$, за раднике који одржавају електроенергетске објекте и особе које трајно бораве у близини електроенергетских објеката.

Заштитне зоне које план успоставља (за планиране објекте изворе нејонизујућег зрачења, а према законским прописима – Закону о енергетици („Сл. гласник РС“, бр. 145/14), Закону о заштити од нејонизујућих зрачења („Сл. гласник РС“, бр. 36/09) обезбеђују превентивну заштиту становништва, са вишеструко нижом вредношћу магнетног и електричног поља од препоручених вредности. Уколико се очекују зоне повећане осетљивости на појединим деоницама трасе далековода (нпр. кроз насеље) у складу са техничким нормативима за изградњу ових објеката обезбедити појачану електричну и механичку сигурност и/или минимално дозвољене сигурносне висине и удаљености инсталације далековода од осетљивих објеката.

Правилником о изворима нејонизујућих зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања („Сл. гласник РС“, бр. 104/09) дефинисане су мере и

поступци у зонама повећане осетљивости (зоне становања, школе, туристички објекти, дечија игралишта...) у којима су измерене вредности достизале 10 % износа референтне граничне вредности ЕМ зрачења прописане за одређену фреквенцију предметног извора нејонизујућег зрачења. Овај правилник обавезује корисника извора нејонизујућег зрачења од посебног интереса да спроводи континуиране мере превенције, зештите од зрачења и мониторинг нејонизујућег зрачења извора од посебног интереса.

Општа правила у високофреквентном подручју: избегавати постављања уређаја и припадајућег антенског система базних станица мобилне телефоније на објектима: здравствених установа, дечијих вртића и простора дечијих игралишта; минимална удаљеност базних станица мобилне телефоније од објеката здравствених установа, дечијих вртића и простора дечијих игралишта, односно ивице парцеле ових објеката не треба бити мања од 100 m.

6.3.6 Заштита од удеса

Мере и поступци превенције одређени су на основу података добијених проценом значајних аспеката, плана заштите од удеса и других мера управљања ризиком од удеса – мера безбедности приликом акцидентне ситуације при превозу опасних материја... Према условима заштите природе, транспорт, руковање и употреба опасних материја је забрањена у оквиру режима I и II зоне заштите природних добара, а у трећој зони је ограничена на начин којим се не угрожава животна средина.

Основни циљеви управљања хемикалијама и заштита од удеса су:

- усклађивање националних прописа из области управљања хемикалијама и заштите од удеса са законодавством ЕУ;
- ревизија националних прописа о удесима у индустрији и транспорту;
- ратификовање важних међународних Конвенција који се односе на хемикалије и удесе (Ротердамска, Стокхолмска и сл.);
- успостављање и развој информационог система за управљање хемикалијама и заштиту од удеса;
- у случају удеса припрема мера и поступака санације земљишта, као и у случају појединачних (изолованих) инцидената;
- при транспорту опасних материја дуж коридора смањењем опасности од удеса; благовремено отклањање свих техничко-технолошких недостатака;
- организовање радионица за едукацију свих учесника у систему управљања ризиком и одговором на хемијске удесе;
- контрола опреме и уређаја у ЕХ заштити.

Мере за отклањање последица удеса (санација) су део процеса заштите од удеса, које имају за циљ праћење постудесне ситуације, обнављање и санацију животне средине, враћање у првобитно стање, као и уклањање опасности од могућности поновног настанка удеса. Да би се санација успешно спровела мора да обухвати израду плана санације и израду извештаја о удесу.

ПП-ом, у оквиру планског подручја дефинисана су таква решења која не предвиђају постројења која ће имати обавезу да спроводе посебне мере заштите од удеса (свеско постројења). Планирање ових објеката ван заштићених подручја, могући су уз примену законских прописа (Закон о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“ бр. 87/17) и друге законске регулативе: Правилника о листи опасних материја и њиховим количинама и критеријумима за одређивање врсте докумената које израђује оператер свеско постројења, односно комплекса („Сл. гласник РС”, бр. 41/10, 51/15, 50/18), Правилника садржини обавештења о новом свеско постројењу односно комплексу, постојећем свеско постројењу, односно комплексу и о трајном престанку рада свеско постројења, односно комплекса („Сл. гласник РС”, број 41/10), Правилника о садржини Политике предвенције удеса и садржини и методологији израде Извештаја о

безбедности и Плана заштите од удеса („Сл. гласник РС”, број 41/10).

Заштита од пожара регулисана је Законом о заштити од пожара („Сл.гласник РС“ бр. 111/09 20/15, 87/18 и 87/18 – др.закон) и обухвата скуп мера и радњи нормативне, организационо техничке, превентивне и друге природе.

Заштита од елементарних непогода је организован систем заштите, спасавања људи, материјалних добара и животне средине, као и отклањања последица елементарних непогода, а регулисана је Законом о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама. („Сл. гласник РС“, бр. 87/18).

Имајући у виду природне карактеристике планског подручја, као и на основу спроведене анализе и услова надлежних институција подручје ПП подложно је, у одређеној мери, опасностима од следећих елементарних непогода:

- земљотрес,
- атмосферске непогоде,
- поплава, бујица и ерозија.

У складу са интегралним управљањем елементарним непогодама, циљеви су:

- очување и унапређење заштите од елементарних непогода,
- спровођење мера превенције, приправности и одговора на елементарне непогоде, на свим нивоима (од предузећа до Републике Србије),
- институционално, организационо и кадровско јачање система заштите од елементарних непогода и формирање регионалног система заштите.

Концепција заштите и управљања полази од чињенице да је на свим нивоима и у свим фазама планирања потребно дефинисати прихватљив ниво ризика од елементарних непогода. Системом превентивних, организационих и других мера и инструмената, интервенише се у циљу спречавања настанка ризика од елементарних непогода, односно смањивања последица на прихватљив ниво. Потребно је у наредном периоду развијати систем интегралне заштите од елементарних непогода. На основу Закона о смањењу ризика од катастрофа и управљање ванредним ситуацијама („Сл. гласник РС“, бр. 87/17) и на основу Процене угрожености доноси се *План заштите и спасавања у ванредним ситуацијама*, а у складу са Националном стратегијом заштите и спасавања у ванредним ситуацијама Републике Србије.

Услови и мере заштите од земљотреса:

- параметре са карте сеизмичког хазарда за повратни период 475 година (на површини терена, за емпиријски процењену средњу брзину локалног тла до дубине 30 m и одговарајући динамички фактор амплификације на максимално хоризонтално убрзање), изражене интензитетом земљотреса у степенима ЕМС-98 скале, користити као мере ограничења употребе простора,
- при прорачуну конструкције објеката примењивати одредбе које се односе на прорачун, а садржане су у Правилнику о техничким нормативима за изградњу објеката високоградње у сеизмичким подручјима („Сл. гласник СФРЈ“ 31/81, 49/82, 29/83, 21/88 и 52/90),
- као мере ограничења употребе простора користити податак да је простор у оквиру VIII, VII – VIII стпена сеизмичног хазарда (ЕМС -98), за поврати период од 475 година.

Мере заштите од атмосферских непогода:

Одбрана од *града* оствариваће се мрежом противградних објеката, као делом противградне одбране шире територије.

Систем одбране од штетних последица *атмосферских падавина, мраза и поледице*, неопходно је развијати у регионалним и локалним условима. Ово се пре свега односи на повећање поузданости рада инфраструктурних система и одржавања саобраћајница. Борба

против снега и поледице се одвија у оквиру редовних осматрања, мерења метеоролошких параметара и проглашавање одговарајућег степена приправности, у циљу да надлежне службе благовремено приступе акцији чишћења саобраћајница и других површина и објеката.

Мере заштите од поплава, бујица и ерозије:

- прописано одржавање одбрамбених насипа, перманентна контрола стања насипа и регистровање негативних појава, у оквиру пасивне одбране од поплава. У случају непосредне опасности, спровести предузимање ванредних мера за одбрану;
- организација превентивних мера одбране од поплава (примена савремених информационих система за управљање, формирање оперативног штаба за заштиту од поплава, успостављање система координације и раног упозорења о опасности од поплава, информисање и обука становништва);
- перманентна контрола ерозионих процеса у сливу Белог Рзава и Ћетиње, као мера превенције и активне одбране од поплава.
- израда Плана за проглашење ерозионих подручја и одбрану од бујичних поплава, што представља законску обавезу за све општине на чијим се територијама налазе бујични токови, а у циљу интегралне заштите.

6.3.7 Прилагођавање климатским променама

Иако евидентан притисак урбанизације на глобалну климу већ дуги низ година изазива драстичне промене у временским приликама доводећи их до екстремних појава, значајне мере *прилагођавања климатским променама* у Републици Србији нису предузете. Полазиште за припрему мера на државном, регионалном и локалном нивоу лежи у Закону о климатским променама („Сл.гласник РС“, бр.26/21), односно *Стратегији нискоугљеничног развоја* (са Акционим планом за њено спровођење) и Програму прилагођавања на измењене климатске услове, који се доносе на основу овог закона.

Привредни субјекти и саобраћај су главни емитери ГСБ (гасова стаклене баште), који изазивају загревање атмосфере. Климатске промена (глобално загревање) за последицу имају сушу, пожаре, бујице и поплаве, ерозију и сл.) што се у највећој мери директно одражава негативно на природу и људске тековине. Најосетљивији сектори су пољопривредно, шумско и водно земљиште, као и остали природно вредни простори (станишта ретких, вредних и угрожених врста). Глобално загревање негативно утиче на функционисање биотопа и екосистема, што може променити статус природних станишта и ареала популација, односно негативно се одразити на свеукупан биодиверзитет, односно на смањење и изумирање врста и појаве нових адаптивних врста.

Циљеви прилагођавања на утицај климатских промена:

- смањење емисије ГСБ у складу са Стратегијом нискоугљеничног развоја.
- израда националних и локалних планова и пројеката за ограничење емисија ГСБ.
- израда планова ризика од екстремних климатских појава (суше, поплаве и сл) на националном и локалном нивоу и инегрисување мера у све развојне политике.
- одрживо коришћење обновљивих извора енергије и унапређење биодиверзитета.
- одрживо управљање воденим површинама и воденим ресурсима.

Мере прилагођавања:

- израда катастра емитера ГСБ на локалном нивоу у складу са Стратегијом нискоугљеничног развоја, са Акционим планом за њено спровођење.
- успостављање плана мониторинга емисије ГСБ појединачних постројења.
- спровођење шумљавања и озелењавања јавних површина на основу ревидираних планова у складу са потребама прилагођавања климатским променама.
- успостављање система одбране од екстремних климатских услова, у складу

6.3.8 Прегкогранична сарадња

Без обзира што се планом не предвиђају пројекти и решења којим би се изазвали прекогранични утицаји, неопходно је са земљама у региону и Европи успоставити прекограничну сарадњу у функцији не само економског и привредног развоја већ је неопходна и заједничка сарадња у функцији заштите природе и спровођење свих планских мера које су дефинисане у циљевима одрживог развоја (*Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска конвенција)*), коју је Србија пратификовала законом 2007. године („Сл. гласник РС”, број 102/2007).

Како је један од главних циљева програма NATURA 2000 за чланице Европске уније - формирање заједничког ГИС-а за размену векторских и алфанумеричких података, за Србију као потенцијалног кандидата за чланство у ЕУ то значи и прихватање међународних стандарда, не само кад је у питању база података, него и све друге активности у вези са заштитом природе (међународна заштита вода, заштита природе и биодиверзитета, успостављање унифицираног мониторинг система за све чланице ЕУ, у функцији контроле загађености животне средине).

Конвенцијом о заштити европске дивље флоре и фауне и природних станишта (Бернска Конвенција) заштићена је већина врста птица присутних на овом подручју. На анексу II ове Конвенције, што подразумева њихову строгу заштиту налази се око 100 врста, а додатних 20 се налази на анексу III. Европске потребе заштите (SPEC): У прву групу (SPEC 1) сврставају се европске врсте од глобалног значаја, а две су забележене и на овом подручју (прдавац). Другу групу (SPEC 2) чине врсте чије су популације сконцентрисане у Европи, а које немају одговарајући статус заштите у Европи. Из ове групе је забележено 13 врста (бела рода, орао кликташ, јаребица камењарка, ћук, легањ, зелена жуна, шумска шева, обична црвенрепка, шумски звиждак, конопљарка, сиви сврчак, стрнадица виноградарка, велика стрнадица). Трећу групу (SPEC 3) представљају врсте чије популације нису сконцентрисане у Европи, а које немају одговарајући статус заштите у Европи. Из SPEC 3 групе је на Планском подручју забележено 29 врста.

6.4 МЕРЕ ЗАШТИТЕ ЧИНИОЦА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У овом поглављу ће бити дефинисане мере и инструменти заштите, очувања и унапређења квалитета ваздуха, вода и земљишта, као основних елемената животне средине.

6.4.1.a Мере заштите квалитета ваздуха

Заштита ваздуха подразумева очување квалитета ваздуха уз превентивно мере које обезбеђују ограничење или смањење емисија загађујућих материја из свих постојећих и планираних извора загађења, а остварује се применом следећих мера:

- стриктно ограничавање емисије загађујућих материја из саобраћаја (контрола режима саобраћаја посебно у подручјима под заштитом природе);
- ограничавање емисије загађујућих материја из домаћинства и стимулисање домаћинства са индивидуалним ложиштима на прелазак на алтернативне изворе загревања (енергија сунца, ветра, биомасе, геотермална енергија и др.);
- коришћење еколошких енергената за грејање будућих туристичких капацитета и производних погона, уз обавезу уградње филтера у димњацима за све потенцијалне и загађиваче,
- за све производне зоне у којима се емитују загађујуће материје обезбедити такве системе (технолошке поступке и додатне инсталације у виду филтера и сл.) којима ће се емисија загађујућих материја бити у границама испод законом прописаних вредности,

- безбедним складиштењем и транспортом сирове руде, енергетских и неметаличних сировина, као и јаловине на начин којим ће се максимално ограничити емисија честица прашине и других загађујућих материја у окружење,
- обезбеђење максималног очувања постојећих шумских подручја и остале природне вегетације, као и њихово унапређење и заштита од даље деградације, загађивања и пренамене;
- планско озелењавање јавних површина, подизање зелених коридора дуж речних токова и саобраћајница (заштита од буке и аерозагађења);
- успостављање катастра загађивача ваздуха, са подацима о свим стационарним изворима загађења ваздуха;
- развој информационог система квалитета ваздуха, са доступном базом података о актуелном и десетогодишњем стању квалитета ваздуха.

Забрањено је отварање индустријских објеката и капацитета, стоваришта, магацина, складишта и сличних објеката у којима се врши емисија загађујућих материја изнад законом прописаних вредности.

6.4.16 Мере заштите и очување квалитета вода

Мере заштите вода обезбеђују спречавање или ограничавање уношења у воде опасних, отпадних и других штетних материја, праћење и испитивање квалитета површинских и подземних вода, као и квалитета отпадних вода и њихово пречишћавање. Као мере заштите вода морају се предузети следеће активности:

- обавезно је очување квалитета површинских и подземних вода у складу са захтеваном класом квалитета према Уредбом о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Сл.гласник РС“, бр.50/12);
- упуштање отпадних вода из привредних субјеката у природне реципијенте и земљиште није дозвољено без претходног третмана на постројењима за пречишћавање отпадних вода (ППОВ).
- квалитет пречишћених вода мора да задовољи прописану категорију квалитета реципијента, у складу са Уредбом о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Сл.гласник РС“, бр.67/11, 48/12 и 1/16);
- спровести санитацију насеља, односно санацију и ревитализацију објеката и опреме водоводне инфраструктуре, направити приоритете по насељима, односно засецима, и изградња нових објеката у складу са санитарно-техничким условима изградње и уређења;
- проблем одвођења отпадних вода туристичких локалитета и центара може бити решен и преко уређаја за биолошко пречишћавање или бетонским водонепропусним септичким јамама које ће се периодично празнити цистернама, ангажовањем надлежне комуналне организације;
- потребно је забранити све радове и интервенције којима се мења хидролошки режим вода, у мери која превазилази услове који се задају од стране надлежне водопривредне организације и надлежног завода за заштиту природе;
- забрањује се каптирање извора и захватање вода мимо процене и услова службе заштите природе;
- за подручја на којима се налазе изворишта која се користе или су планирана за снабдевање водом за пиће, потребно је установити зоне санитарне заштите, а у складу са одговарајућом планском документацијом и законском регулативом;
- све активности у простору које утичу на промену квалитета воде у водоносним слојевима или површинским токовима, морају бити забрањене;

- земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања морају бити заштићени од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност извора и здравствену исправност воде;
- спроводити контролу система организације и рада сточних фарми с циљем заштите подземних и површинских вода од неадекватног начина одлагања чврстих и течних отпадака;
- успостављање систематског мерења и осматрања квалитета површинских вода, као вид контроле, увођењем нових тзв. система засебних мерних станица (мерних места) са или без континуалне регистрације података и са резервним (допунским) местима за повремена или ad hoc мерења ради потпунијег увида у квалитет вода. На тај начин ће се повећати квалитет и поузданост информација и обухватити већи простор;
- спровођење поступка процене утицаја на животну средину и израда студије у којој ће бити дефинисане мере и у вези са заштитом вода (начин одвођења отпадних вода, третман, и др.) за све планиране пројекте који могу имати штетан утицај на загађење вода а према посебном Закону о процени утицаја подлежу процедури.

Заштита изворишта за водоснабдевање: Земљиште и водене површине у подручју заштите изворишта водоснабдевања насеља у оквиру предметног плана морају бити заштићене од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно деловати на издашност изворишта и здравствену исправност воде.

Обавезно је уређење и одржавање *уже зоне заштите изворишта*, које обухвата:

- површинско уређење терена,
- уклањање нехигијенских објеката,
- реконструкцију или доградњу постојећих стамбених, инфраструктурних и привредних објеката ради обезбеђивања потребног степена заштите околине,
- забрану грађења нових инвестиционих објеката који нису у функцији водоснабдевања,
- забрану складиштења чврстог, индустријског и опасног отпада,
- забрану транспорта опасних и штетних материја,
- забрану употребе вештачких ђубрива и хемијских средстава у пољопривредној производњи,
- редовну контролу наменског коришћења земљишта.

На подручју *шире зоне заштите водоизворишта* успоставља се режим селективног санитарног надзора и заштите од загађивања животне средине применом следећих превентивних мера:

- није дозвољена изградња објеката и инсталација који на било који начин могу загадити воду или земљиште или угрозити безбедност цевовода и водопривредних објеката,
- забрана изградње индустријских и других објеката чије отпадне материје могу загадити воду и земљиште,
- остале врсте привредних објеката могу се градити под условом да се у њиховом пројектовању и извођењу обезбеди каналисање и пречишћавање отпадних вода у складу са стандардима прописаним законом,
- у подручју шире зоне заштите дозвољена је изградња објеката намењених за рекреацију и туризам, под условима заштите животне средине прописаним законом,
- чврсти отпад сакупљати само на водонепропусним површинама, а трајно одлагање отпада обезбедити на санитарним депонијама изван шире зоне заштите,
- није дозвољена интензивна употреба пестицида, хербицида и вештачких ђубрива на земљишту које се користи у пољопривредне сврхе,
- забрањује се транспортовање и складиштење опасних и отровних материја.
- у појасу заштите ширине 2,5 m са сваке стране дуж цевовода сирове воде забрањује се изградња објеката и друге активности које могу загадити земљиште или угрозити безбедност цевовода.

Отпадне воде, без обзира на степен пречишћавања, не могу се испуштати у водотоке I категорије и подручја изворишта водоснабдевања.

6.4.1.в Мере заштите земљишта

Заштита земљишта се остварује:

- ограничавањем ширења насеља, привредних и туристичких зона на рачун квалитетног пољопривредног земљишта;
- ограничавањем коришћења и фрагментације квалитетног пољопривредног земљишта за непољопривредне намене, у првом реду заштитом од његовог трајног заузимања објектима и инфраструктуром;
- давањем предности традиционалним пољопривредним гранама, које имају повољне услове за развој и доприносе очувању еколошке равнотеже, пре свега избором одговарајућих култура и начина обраде земљишта према његовим педолошким условима, нагибу и експозицији;
- применом контролисаног интегралног прихрањивања и заштите биља и местимичног увођења метода органске производње хране; у зони I степена заштите природе забрањује се употреба хемијског ђубрива, течног и чврстог стајњака, употреба пестицида, хербицида и инсектицида;
- предузимање мера за смањење ризика од загађивања земљишта при складиштењу, превозу и претакању нафних деривата и опасних хемикалија;
- припрема превентивних и оперативних мера заштите, реаговања и поступака санације земљишта у случају хаваријског изливања опасних материја у околину.
- уклањањем свих дивљих депонија и забраном неконтролисаног депоновања свих врста отпада;
- спровођењем програма строге контроле и заштите приобаља и водотокова;
- испитивањем загађености пољопривредног земљишта и земљишта у заштићеним природним добрима, у зонама рекреације и поред значајних саобраћајница;
- обавезом одвођења отпадних вода из свих објеката (становања, туристичких објеката, фарми, јавних објеката и свих других) на прописан и безбедан начин, којим се не угрожава квалитет животне средине;
- контролом одвођења отпадних вода (изградња непропусних септичких јама) и изградњом централног постројења за пречишћавање отпадних вода;
- обустављањем мињања тла и других површинских и подземних радова, којима се продире у слој који застире подземну воду или одстрањује слој који застире водоносни слој, осим ако ти радови нису у функцији водоснабдевања;
- применом антиерозионих мера (гајења окопавина на стрмим њивама, орања по нагибу земљишта, претварања ливада и пашњака у оранице, чисте сече шума на нагнутим теренима и испаше на деградираним теренима; обавеза орања по изохипси, претварања деградираних њива у ливаде, мелиорације деградираних пашњака, планског пошумљавања голети и сл.);
- благовременим антиерозионим уређењем сливова (конзервација и рекултивација), при чему предност имају биолошке антиерозионе мере (пошумљавање, мелиорација шума, мелиорација пашњака и ливада, затрављивање),
- рекултивацијом и ревитализацијом свих деградираних површина, а у функцији заштите животне средине.

6.5 ПРОСТОРНА ДИФЕРЕНЦИЈАЦИЈА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Усклађивање планских решења са мерама заштите животне средине има за резултат унапређење стања животне средине на планском подручју, те се у оквиру планског подручја не очекују *зоне угрожене животне средине*; те зоне ће приоритетном планском заштитом простора и применом конкретних мера заштите животне средине (које ће допринети заштити и унапеђењу квалитета ваздуха (без појаве прекограничних вредности), очувању квалитета вода, земљишта, заштити природних ресурса и природних добара) постати *зоне претежно квалитетне животне средине*.

Подручја и зоне квалитетне и веома квалитетне животне средине ће одрживим коришћењем стеченог природног потенцијала уз примену посебних услова на осетљивим подручјима, остати сачуване као значајне зоне посебних природних вредности и очуване животне средине.

Заштита и унапређење квалитета животне средине спроводиће се диференцирано према просторно еколошким зонама на подручја (табела 6.6.):

1. Претежно квалитетне животне средине
2. Квалитетне животне средине,
3. Веома квалитетне животне средине

Табела 6.6.: Просторна диференцијација планског подручја према квалитету животне средине

Опис подручја	Карактеристике подручја	Подручје
Подручја претежно квалитетне животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - без прекорачења граничних вредности загађујућих материја у ваздуху и земљишту, - примењене мере управљања отпадом (санирана сметлишта), - изграђена санитација објеката и изграђен систем за пречишћавање отпадних вода (насељски и појединачни третмани), - примењене мере заштите од саобраћаја на државним путевима; припремљене примена мере за одрживи развој саобраћаја у оквиру техничких решења за будуће пројекте, - без прекорачења нивоа нејонизујућег зрачења са смањеним ризиком од настанка удеса; усклађен однос са режимима заштите природе, - зоне интензивног туристичког развоја су потпуно инфраструктурно екипирани; успостављене су одрживе туристичке локације, - примењене мере заштите од ерозије и бујица, - решено питање нелегално изграђених објеката, - примењене технологије у производњи без штетног утицаја на животну средину. - рационална експлоатација минералних сировина са минималним утицајима на животну средину. - саниране девастиране рударске локације, - успостављен систем управљања отпада на свим нивоима 	<ul style="list-style-type: none"> - општински центар Жагубица и секундарни општински центар Ресавица, са постојећим и планираним радним зонама. - постојеће и планирани производно прерађивачки комплекси (екофарме) - комплекс рудника мрког угља у Сењско-Ресавском басену (општина Деспотовац), - рудник угља Јасеновац - државни путеви I и II реда са зоном утицаја, - река Ресавица низводно од ресавских рудника, - туристички локалитети интензивног развоја, планирани комплекс скијалишта Бељаница-Црни врх - центри заједнице насеља
Подручја квалитетне животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - примењене мере управљања отпадом. - проширен канализациони систем и пречишћавање отпадних вода. - примена мера заштите од саобраћаја. - примена принципа органске пољопривреде, екстензивно гајење поврћа, воћа и лековитог биља, екстензивно сточарење, - одржавање зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања - одрживо управљање и заштита шума и шумског земљишта, ограничен лов на ловна подручја и прописе, као и риболов у складу са програмом управљања риболовним подручјем, - сакупљање лековитог биља, пашарење. 	<ul style="list-style-type: none"> - санирани комплекси непланске изградње у зонама заштите природе и вода (комплекси у околини Лисина, Ресавске пећине). - речни токови II класе квалитета . - пољопривредни рејони пашњачког и интензивног сточарства и мешовите сточарско-ратарско-воћарске производње - шумска подручја ван природних добара - туристичка насеља и центри (планирана туристичка насеља/комплекси на Бељаници, туристичка насеља Лисине, Ресавска пећина). - III зона санитарне заштите вишенаменских акумулације
Подручја изузетно квалитетне животне средине	<ul style="list-style-type: none"> - подручја заштићених природних добара, на којима се спроводе све мере - подручја заштићена међународним конвенцијама, - станишта заштићених врста - изворишта и водотокови са водом највишег квалитета. - планински врхови, објекти геонаслеђа. 	<ul style="list-style-type: none"> - заштићена природна добра: а) Споменици природе: „Ресавска пећина“, „Лисине“, „Врело Млаве“, „Крупајско врело“. Клисура реке Ресаве“, „Хомолска потајница“, заштићена околина манастира Манасија б) станишта заштићених врста, в) Парк природе „Кучај-Бељаница“. - изворишни делови река у оквиру обухвата и речни токови I и II класе квалитета.

Зоне и локације са очекиваним повећаним ризиком по животну средину и здравље људи:

- Траса планираног државног пута „Вожд Карађорђе“ (са очекиваним негативним утицајем на контактне екосистеме и биодиверзитет, поједине врсте и здравље људи, повећан ризик од удесних ситуација)
- Подручја и простори намењени изградњи вишенаменских акумулација у складу са плановима вишег реда (са очекиваним негативним утицајима на живи свет и биодиверзитет подручја, материјална добра),
- Туристички локалитети интензивног развоја са објектима инфра и супраструктуре,
- Локације постојећих МХЕ (утицај на акватични живи свет, емерзну и субмерзну вегетацију, хидролошки режим водотока..) као и изградња ветропаркова (утицај на предео, птице и слепе мишеве...),
- Природна ограничења – одрони и клизишта.

Утврђивање зона са режимима заштите и спровођење успостављених ограничења за развој специфичних активности на овом подручју, као и објеката и радова који могу имати утицаја на загађивање, обезбедиће виши квалитет животне средине и директно смањити ризик од загађивања. За загађена подручја и подручја са малим степеном загађености, предвиђају се мере за одржавање и увећање позитивног утицаја постојећег стања квалитета животне средине, док се за остала подручја предвиђа спровођење планских мера унапређења квалитета животне средине, усмерених ка оптималнијем начину коришћења природних ресурса.

Предлог просторне диференцијације животне средине дат је у делу - Графичка документација: *Карта бр. 2: Планирана просторна диференцијација животне средине, Р 1: 50 000.*

7 СМЕРНИЦЕ ЗА ИЗРАДУ ПРОЦЕНА УТИЦАЈА НА НИЖИМ ХИЈЕРАРХИЈСКИМ НИВОИМА

Просторни план ће се спроводити на следећи начин:

I Директним спровођењем:

кроз издавање информације о локацији и локацијских услова за делове територије Просторног плана који нису обухваћени разрадом урбанистичким плановима/пројектима, као и на основу детаљне разраде планских решења (подручја детаљне разраде: 1. *Манастир Горњак са околином*; 2. *Заштићена околина манастира Манасија*) која је саставни део Просторног плана;

II Спровођење просторног плана кроз разраду просторним и урбанистичким плановима и урбанистичко - техничке документације

Примена планских решења других просторних планова подручја посебне намене, чији се обухват преклапа са подручјем ПП:

а) Просторни план подручја посебне намене природног добра Бељаница-Кучај („Сл. гласник РС”, бр. 98/14) – престанак примене у обухвату ППППН туристичке дестинације Кучајске планине у оном делу у коме се не поклапа са планским решењем и у складу са Законом.

б) примена просторних планова јединица локалне самоуправе:

- Просторни план општине Деспотовац (“Сл. гласник општине Деспотовац”, бр. 3/09, 6/09, 7/09 и 10/12);
- Просторни план општине Жагубица (“Сл. гласник општине Жагубица”, бр. 2/11).

Ове планове је неопходно ускладити са ПП, а евентуалне корекције основне намене (основних категорија земљишта одређених ПП) у обухвату ПП, није могуће извршити у поступку усклађивања, измене и допуне просторних планова јединица локалне самоуправе, односно кроз директну примену ових планова или израдом уређајних основа за сеоска насеља.

в) примена донетих урбанистичких планова, уз обавезу усклађивања са Просторним планом. До њиховог усклађивања, урбанистички планови ће се примењивати у деловима у којима нису у супротности са Просторним планом:

1. На територији општине Жагубица:

- *План генералне регулације Жагубица*, "Сл. гласник општине Жагубица", број 8/13;
- *План генералне регулације Лазница*, "Сл. гласник општине Жагубица", број 11/14;
- *План генералне регулације Суви До*, "Сл. гласник општине Жагубица", број 11/14;
- *План генералне регулације Крепољин*, "Сл. гласник општине Жагубица", број 11/14;
- *План генералне регулације Осаница*, "Сл. гласник општине Жагубица", број 11/14;
- *План детаљне регулације I фазе скијалишта на Бељаници*, "Сл. гласник општине Жагубица", број 9/11 – уз додатну процену еколошких капацитета простора (што може утицати на одређени капацитет, садржај и степен опремљености скијалишта), процену релативизације потенцијалних конфликата у простору, као и усклађивање са актуелним елементима, условима и мерама заштите животне средине, природе, природних и предеоних вредности.
- *План детаљне регулације поручја ветроелектране „ВЕ Црни Врх”, на територији општине Жагубица* (нацрт плана, мај 2021.год.).
- *План детаљне регулације подручја МХЕ Козји грб и МХЕ Ковиљача на реци Млави*, "Сл. гласник општине Жагубица", број 9/11.

2. На територији општине Деспотовац:

- *План генералне регулације насељеног места Деспотовац, "Службени гласник општине Деспотовац", број 4/20 – у складу са допуном услова Републичког завода за заштиту споменика културе бр. 6-125/2021 од.28.07.2021.год., потребна је измена Плана генералне регулације насељеног места Деспотовац у делу који се односи на трећу зону заштите манастира Манасија, а у вези са дефинисањем намена катастарских парцела наведених у Одлуци о проглашавању и стављању под заштиту природне околине манастира Манасија (1986.год.), односно ревизији ове Одлуке (која је у изради и чије су границе зона заштите уграђене у овај Просторни план, односно његову детаљну разраду „Заштићена околина манастира Манасија“).*
- г) *разрада планских решења ПП, кроз израду урбанистичких планова за:*
 - *заштићену околину просторне културно-историјске целине "Сењски рудник";*
 - *скијалиште "Црни Врх" (на територији општине Жагубица);*
 - *туристички локалитет "Ресавска пећина";*
 - *туристички локалитет "Лисине";*
 - *туристички локалитет "Бусовата";*
 - *туристички локалитет "Бела Река";*
 - *туристички локалитет "Крупајско врело";*
 - *нову трасу државног пута II Б реда бр. 384 (обилазница манастира Манасија);*
 - *хидроакumulацију "Дубница" (обухват у складу са зонама санитарне заштите);*
 - *објекте за производњу енергије из обновљивих извора - постројења за биомасу инсталисане снаге преко 100 kW; соларна фотонапонска постројења и соларне електране инсталисане снаге преко 100 kW (осим соларних колектора који се не прикључују на електродистрибутивну мрежу);*
 - *потребе утврђивање јавног интереса за изградњу објеката јавне намене (објекти намењени за јавно коришћење, који могу бити у јавној својини по основу посебних закона, као и у другим облицима својине) у заштићеним подручјима - обавезна израда урбанистичког плана, у складу са Законом о планирању и изградњи (чл.60, ст.2).*
- д) *разрада планских решења ПП, кроз израду урбанистичких пројеката за:*
 - *туристички локалитет "Хилендар";*
 - *туристички локалитет "Господарев камен" (на граници општина Деспотовац и Жагубица);*
 - *објекте за производњу енергије из обновљивих извора - постројења за биомасу инсталисане снаге 50-100 kW; соларна фотонапонска постројења и соларне електране инсталисане снаге 50-100 kW (осим соларних колектора који се не прикључују на електродистрибутивну мрежу);*
 - *туристичке пунктове, у случају потребе урбанистичко-архитектонског обликовања површина јавне намене, или урбанистичко-архитектонске разраде локација;*
 - *друге случајеве прописане правилима овог Просторног плана или Законом о планирању и изградњи.*
 - *изградњу објеката на планираном грађевинском земљишту у обухвату заштићеног природног добра (у оквиру режима заштите III степена), који не спадају у породичне стамбене, пољопривредне или економске објекте, као и њима потребне објекте инфраструктуре (с обзиром да у границама заштићеног природног добра од изузетног значаја, осим породичних стамбених објеката, пољопривредних и економских објеката и њима потребних објеката инфраструктуре, који се граде у селима, грађевинску дозволу за изградњу објеката издаје надлежно министарство, у складу са чл.133, тач.9а Закона о планирању и изградњи). Директно спровођење Просторног плана вршиће се за изградњу породичних стамбених, пољопривредних и економских објеката и њима потребних објеката инфраструктуре који се граде на планираном грађевинском земљишту у обухвату заштићеног природног добра (у оквиру режима*

заштите III степена), као и ван граница заштићеног природног добра, уколико за то није потребно утврђивање јавног интереса.

- урбанистички пројекат се може израдити и за изградњу објеката јавне намене за потребе утврђивања јавног интереса (без измене планског документа), ван граница заштићеног подручја, док је за утврђивање јавног интереса за пројекте у заштићеном подручју, обавезна израда одговарајућег урбанистичког плана, у складу са *Законом о планирању и изградњи (чл.60, ст.2)*.
- ђ) обавеза спровођења урбанистичко-архитектонског конкурса, у складу са прописом којим се регулише начин и поступак за расписивање и спровођење урбанистичко-архитектонског конкурса, за следеће просторе у оквиру туристичке дестинације Кучајске планине:
 - просторна културно-историјска целина "Сењски рудник";
 - туристички локалитет „Ресавска пећина“;
 - туристички локалитет „Крупајско врело“.

Обавеза спровођења урбанистичко-архитектонских конкурса ће претходити изради прописаних урбанистичких планова.

Стратешке процене на нижим хијерархијским нивоима

Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину је урађен у складу са одредбама Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину (*"Сл. гласник РС, бр. 135/04 и 88/10*), а за потребе израде ПП.

За планове нижег реда, односно просторне планове јединице локалне самоуправе и планове генералне и детаљне регулације, који се налазе делом или у оквиру територије на подручју обухвата овог ПП, радиће се Стратешка процена утицаја на животну средину у складу са одлуком надлежног органа.

У поступку припреме и доношења новог урбанистичког плана који предвиђа изградњу зона, односно објеката који могу имати значајне утицаје на животну средину, а у складу са приоритетном заштитом и осетљивошћу простора, неопходно је доношење Одлуке о изради СПУ урбанистичког плана на животну средину у складу са мишљењем органа надлежног за заштиту животне средине. **Одлуку о стратешкој процени доноси орган надлежан за припрему плана** ако, према критеријумима прописаним овим законом, утврди да постоји могућност значајних утицаја на животну средину.

Имајући у виду карактеристике и значај бројних природних вредности на планском подручју налаже се обавезна израда стратешких процена утицаја на животну средину за све урбанистичке планове који се буду израђивали за поједине просторе на територији овог Плана, како би се на адекватан начин проценили и валоризовали могући негативни утицаји планских решења на стање природних вредности.

Процене утицаја пројеката на животну средину

У складу са Извештајем о стратешкој процени утицаја на животну средину, и Законом о процени утицаја на животну средину (*"Сл. гласник РС", број 135/04 и 36/09*), Инвеститор је обавезан да у даљем поступку спровођења Плана, поднесе захтев надлежном органу који издаје локацијску/грађевинску дозволу, одељењу надлежном за послове заштите животне средине у вези потребе израде Студије о процени утицаја на животну средину. Студија о процени утицаја израђује се на нивоу идејног пројекта и без сагласности на студију, односно решења да израда студије није потребна, не може се приступити извођењу радова. Утврђује се обавеза будућим инвеститорима да у поступку даље разраде планског документа, за потребе прибављања одобрења за изградњу, израде Студију о Процени утицаја на животну средину, а у складу са одредбама Закона о процени утицаја на животну средину (*"Сл. гласник РС", број 135/04 и 36/09*).

У складу са наведеним Законом, Уредбом о одређивању активности чије обављање утиче на животну средину (*"Сл. гласник РС", бр. 109/2009*) и одредбама Уредбе о утврђивању Листе

пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројекта за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 114/08) инвеститор је дужан да се обрати, пре подношења захтева за издавање одобрења за изградњу објекта са Листе II, надлежном органу. Надлежни орган ће одлучити о потреби израде Студије о Процени утицаја на животну средину, односно донети Решење о потреби израде или ослобађању од израде студије.

Поступак процене утицаја треба спровести по фазама у поступку процене утицаја како је то прописано поменутиим Законом. Начелни садржај студије о Процени утицаја на животну средину прописан је чланом 17. поменутог Закона, а егзактан обим и садржај студије се одређује одговарајућим решењем од стране надлежног органа.

Студија о процени утицаја прописује мере заштите животне средине предметног пројекта, које се морају уградити у све фазе пројекта како би се заштитила животна средина, природна добра, еколошки значајна подручја и превенирао сваки могући утицај. Такође, предвиђеним мониторингом се прате параметри животне средине који су дефинисани проценом, а у циљу заштите животне средине.

8 ПРОГРАМ ПРАЋЕЊА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Успостављање система мониторинга један је од приоритетних задатака како би се све предложене мере заштите животне средине могле успешно имплементирати у планском периоду. У складу са чл. 17., Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС, бр. 135/04 и 88/10), програм праћења стања животне средине у току спровођења плана садржи нарочито:

1. опис циљева плана и програма;
2. индикаторе за праћење стања животне средине;
3. права и обавезе надлежних органа;
4. поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја;
5. друге елементе у зависности од врсте и обима плана.

Према Закону о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09-др. закон и 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18, 95/18-др.закон), РС односно јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене Законом, обезбеђује континуалну контролу и праћење стања животне средине у складу са овим и посебним законима. Према члану 69. наведеног Закона, циљеви Програма праћења стања животне средине су:

- обезбеђење мониторинга;
- дефинисање садржине и начина вршења мониторинга;
- одређивање овлашћених организација за обављање мониторинга;
- дефинисање мониторинга загађивача;
- успостављање информационог система и дефинисање начина достављања података у циљу вођења интегралног катастра загађивача;
- увођење обавезе извештавања о стању животне средине према прописаном садржају извештаја о стању животне средине.

8.1 ОПИС ЦИЉЕВА ПЛАНА И ПРОГРАМА

Мониторинг - Програм праћења стања животне средине може бити саставни део постојећег Програма мониторинга животне средине, у случају да је успостављен, а који обезбеђује Орган надлежан за заштиту животне средине. За предметно подручје основни циљ је:

- формирање аутоматизованог мониторинг-система који ће бити део интегралног мониторинга надлежних општине и Републике,
- обезбеђивање правовременог реаговања и упозорења на могуће негативне последице и акцидентне ситуације,
- увид у стање природних вредности - чиниоца животне средине и врсте могућих загађења,
- формирање катастра загађивача и јединствене базе података са ГИС логистичком подршком.

Према Закону о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09-др. закон и 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18, 95/18 – др. закон) локална управа у оквиру своје надлежности, обезбеђује континуирану контролу и праћење стања животне средине у складу са свим посебним Законима и са одредбама и програмом владе РС за посебне области мониторинга животне средине у оквиру појединачних програма на основу буџетских средстава.

Мониторинг подручја од посебног значаја за заштиту, може да успостави Управљач у оквиру своје надлежности на основу својих средстава, а за потребе научно – истраживачког

и образовног рада а пре свега у функцији очувања и унапређења природног добра, који се врши као допунско праћење стања појединих параметара који су од значаја за предметно подручје, а нису обухваћени редовним мониторингом који организује РС или јединица локалне самоуправе.

Квалитет ваздуха се контролише и прати мерењем **емисије и имисије**. Мерење **емисије** обезбеђују загађивачи ваздуха чија је обавеза, у складу са законским одредбама, да:

- податке о стационарном извору загађивања ваздуха и свакој његовој промени (реконструкцији) доставе надлежном министарству, односно Агенцији за заштиту животне средине и надлежној општини,
- обављају мониторинг емисије,
- обављају континуална мерења емисије када је то прописано за одређене загађујуће материје и/или изворе загађивања самостално, путем аутоматских уређаја за континуално мерење,
- обезбеде контролна мерења емисије преко референтне лабораторије, ако мерења емисије обављају самостално,
- обезбеде прописана повремена мерења емисије, преко овлашћеног правног лица, а најмање једанпут годишње,
- обезбеде мерења имисије по налогу надлежног инспекцијског органа преко овлашћеног правног лица,
- воде евиденцију о обављеним мерењима са подацима о мерним местима, резултатима и учесталости мерења,
- воде евиденцију о врсти и квалитету сировина, горива и отпада у процесу спаљивања,
- воде евиденцију о раду уређаја за спречавање или смањивање емисије загађујућих материја и мерних уређаја за мерење емисије.

Систематско мерење имисије обезбеђује Република. Мерење **имисије** врши се у складу са Програмом контроле квалитета ваздуха на територији Републике Србије, чија је законска основа садржана у Закону о заштити животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09-др. закон и 43/11 – одлука УС, 14/16, 76/18, 95/18, 95/18 – др. закон) и Закону о заштити ваздуха („Сл. гласник РС“, бр. 36//09, 10/13), Влада РС доноси Уредбу о утврђивању Програма контроле квалитета ваздуха, којом се утврђује контрола квалитета ваздуха, која обухвата: систематско мерење имисије, праћење утицаја загађеног ваздуха на здравље људи, животну средину и климу и извештавање о резултатима мерења.

Систематска мерења имисије врше се у оквиру мреже мерних места, постављене у више нивоа:

- основна мрежа метеоролошких станица и основна мрежа урбаних метеоролошких станица,
- локална мрежа урбаних станица за мерење имисије основних загађујућих материја и локална мрежа, урбаних станица за мерење имисије специфичних загађујућих материја,
- основна мрежа станица за праћење утицаја загађеног ваздуха на здравље људи.

У оквиру простора посебне намене, услучајевима када постоји основана сумња да је дошло до загађења ваздуха које може нарушити здравље људи и/или животну средину морају се обавити наменска мерења нивоа загађујућих материја. Министарство, односно надлежни орган јединице локалне самоуправе доноси одлуку о мерењима посебне намене која садржи начин и рокове мерења, као и врсту загађујућих материја које је потребно мерити.

У државној мрежи станица, која је у надлежности Агенције за заштиту животне средине (СЕПА), врше се мерења концентрација сумпор диоксида (SO_2), азот монооксида (NO) и азот диоксида (NO_2), угљен монооксида (CO_2) и приземног озона (O_3)

Систематска контрола **квалитета површинских и подземних вода** спроводи се у складу са Програмом мониторинга статуса вода, коју доноси Влада РС. Испитивања квалитета површинских вода врше се ради оцене стања квалитета воде водотока, праћења тренда

загађења и очувања квалитета водних ресурса.

Мониторинг обухвата:

- 1) за површинске воде - запремину, водостаје и протицаје до степена значајног за еколошки и хемијски статус и еколошки потенцијал, као и параметре еколошког и хемијског статуса и еколошког потенцијала;
- 2) за подземне воде - нивое и контролу хемијског и квантитативног статуса.

Мониторинг статуса **вода у заштићеним областима** посебне намене обухвата и додатне показатеље статуса вода, у складу са прописима којима је то подручје утврђено као заштићено. Министар надлежан за послове заштите животне средине ближе прописује техничке захтеве са спецификацијама за хемијске анализе и анализе потребне за мониторинг вода.

У оквиру сектора контроле вода, прати се спровођење санитарне заштите у подручјајима непосредне, уже и шире зоне заштите водоизворишта.

Заштита земљишта остварује се мерама системског **праћења квалитета земљишта**, праћењем индикатора за оцену ризика од деградације земљишта, као и спровођењем ремедијационих програма за отклањање последица контаминације и деградације земљишног простора, било да се они дешавају природно или да су узроковани људским активностима.

Влада РС усвојила је Уредбу о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма (*"Сл. гласник РС" бр. 88/10, 30/18-др.закон*). Усвајањем ове Уредбе обезбеђена је основа за доношење програма системског праћења квалитета земљишта који ће обухватити успостављање државне и локалне мреже локалитета за праћење квалитета земљишта и који не обухвата пољопривредна земљишта. Државна мрежа локалитета успоставља се за праћење квалитета земљишта на нивоу Републике Србије на локалитетима на којима је дошло или може доћи до загађења земљишта и који су од посебног интереса за Републику Србију.

Република Србија, односно јединица локалне самоуправе у оквиру своје надлежности утврђене законом, обезбеђују процену, праћење и **контролу нивоа буке** у животној средини у складу са Законом о заштити од буке у животној средини (*"Сл. гласник РС", бр. 36/09 и 88/10*) и законом којим се уређује заштита животне средине.

Континуирано праћење (мониторинг) стања и промена **биолошке разноврсности** у локално-регионалним, односно националним, као и глобалним размерама је императив и незаобилазна практична мера којом се обезбеђује његово очување и одрживо коришћење. На тај начин се штити и биосфера у целини. Мониторинг подразумева и контролу промета и трговине заштићених дивљих врста, као и интродукцију алохтоних врста, евиденцију измењених генофондова, болести и сл. Мониторинг, у складу са одговарајућим законом, споводи Завод за заштиту природе Србије, ЈП „Србијашиме“, односно Управљач природним добрима.

У складу са Законом о управљању отпадом (*"Сл. гласник РС", бр. 36/09, 88/10, 14/16 и 95/18- др.закон*), а у циљу заштите и контроле загађења животне средине врши се **контрола генерисања отпада** (маса и морфолошког састава у оквиру јединице локалне самоуправе), као и идентификација сметлишта. Локална самоуправа је дужна да прати и организује систем управљања отпадом, па тако и да врши мониторинг и да податке на годишњем нивоу доставља Агенцији за заштиту животне средине. Појединачни Оператери који поседују одговарајуће дозволе за транспорт, третман отпада дужни су такође да обавешавају Агенцију за заштиту животне средине о количинама и врстама отпада. Генератори отпада такође имају обавезу вршења контроле и обавештавања Агенције о количинама и врстама отпада, према важећим прописима из сектора управљања отпадом.

Основни подаци о мониторингу здравља односе се на прикупљање података о узложености становништва буци и вибрацијама, нејонизујућим зрачењима и загађеним ваздухом. Подаци се добијају на основу евидентирања броја оболелих (Институт за јавно здравље), односно мерењем вредности нивоа дефинисаних параметара (нивоа буке, зрачења, загађујућих материја у ваздуху...).

8.2 ИЗБОР ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Имајући у виду дефинисане посебне циљеве, врши се избор одговарајућих индикатора у изради стратешке процене, на основу којих се врши оцењивање планских решења, са становишта могућих негативних утицаја на животну средину и предлог минимизације или елиминација и утврђивање неповољних утицаја. Изабрани су оквирни индикатори животне средине које је неопходно уврстити у програм мониторинга животне средине предметног обухвата (табела 8.2).

Табела 8.2: Избор индикатора за програм мониторинга

Индикатори			
Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на климатске промене	Учесталост прекорачења дневних вредности CO ₂ , NO ₂ , PM ₁₀ и O ₃ које прекорачују границу (број дана у току године са прекорачењем дневне граничне вредности)	Национална и локалне мреже за мониторинг квалитета ваздуха, АЗЗЖС, ЈУ, загађивач	У складу са законским обавезама и коришћеним методама за мониторинг
	Потрошња супстанци које оштећују озонски омотач (tona ODP)	МЗЖС	Једном годишње
	Годишња температура ваздуха и количина падавина (Нормализована стандардна девијација у односу на период 1961-1990. и Нормализована стандардна девијација логаритма годишњих падавина за подручје Србије)	РХМЗ	Једном годишње
	Емисија закисељавајућих гасова (NO _x , NH ₃ и SO ₂) (kt/год.)	РХМЗ АЗЗЖС	Једном годишње
	Емисија гасова са ефектом стаклене баште (CO ₂ , N ₂ O, CH ₄ , SF ₆ , HFC, PFC) (Gg CO ₂ eq/год. и Gg/год.)	РХМЗ АЗЗЖС	Једном годишње
Очување квалитета вода и успостављање интегралног управљања водама	Индекс експлоатације воде (WEI) (%)	РЗЗС, РХМЗ АЗЗЖС, Републичка дирекција за воде	Једном годишње
	Губици воде (%)	Републичка дирекција за воде, РЗЗС	Једном годишње
	Биолошка потрошња кисеоника у површинским водама (БПК ₅) (mg O ₂ /l)	АЗЗЖС	Квартално
	Емисије загађујућих материја из тачкастих извора у водна тела (kg/год.)	АЗЗЖС	Једном годишње
	Загађене (непречишћене) отпадне воде (%)	РЗЗС, АЗЗЖС, Републичка дирекција за воде	Једном годишње
	Постројења за пречишћавање отпадних вода из јавне канализације (%)	РЗЗС, АЗЗЖС, Републичка дирекција за воде, ЈП	Једном годишње
	Становништво прикључено на јавну канализацију (%)	РЗЗС, АЗЗЖС,	Једном годишње
	Становништво прикључено на јавни водовод (%)	РЗЗС, АЗЗЖС, Републичка дирекција за воде, ЈП	Једном годишње
	Квалитет воде за пиће (%)	Институт за јавно здравље	Годишње
Унапређење квалитета земљишта, заштита од загађења и деградације (заштита)	Промена намене земљишта (%)	РЗЗС, АЗЗЖС,	Једном у пет година
	Повећање површине шумског земљишта (%)	РЗЗС, АЗЗЖС, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (управа за шуме)	Једном годишње/једном у две године

Извештај о Стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине, на животну средину

	Управљање шумама и потрошња из шума (% , m ³)	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (управа за шуме), РЗЗС,	Једном у 10 година или периодично у складу са мониторингом Ивентаром шума
	Управљање контаминираним локалитетима (број локалитета изражен нумерички, удео изражен у %, трошкови санације и ремедијације изражени у РСД)	АЗЗЖС	Једном годишње
	Површина земљишта угроженог ерозијом (ha)	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, АЗЗЖС	Периодично
	Употреба минералних ђубрива kg/ha	РЗЗС	Једном годишње
	Употреба пестицида kg/ha	РЗЗС	Једном годишње
Заштита природних и културних добара и предела	Угрожене и заштићене врсте (% угрожености и заштићености)	Министарство заштите животне средине ЗЗЗП РС, АЗЗЖС ЈКП Србијашуме, Управљач	Периодично у складу са променама IUCN категоризације угрожености и променама Листа заштићених врста на мађународном и националном нивоу
	Промена површина заштићених подручја (% , ha)	ЗЗЗП РС	Једном годишње
	Број и значај непокретног културног наслеђа који може бити под утицајем планских решења	ЗЗЗСК	Једном годишње
	Површине деградираниог земљишта (% , ha)	АЗЗЖС, МЗЗЖС, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде	Континуално
Заштита од буке	Укупни индикатор буке (dB(A))	ЛУ, овлашћена организација	
Заштита од нејонизујућег зрачења	Извори нејонизујућег зрачења од посебног интереса (јачина електричног поља E [V/m]; јачина магнетног поља H [A/m]; густина магнетног флукса B [μT]; густина снаге (еквивалентног равног таласа) – Sekv [W/m ²])	Министарство заштите животне средине Оператер постојења	Периодично
Рационално коришћење необновљивих и веће коришћење ОИЕ	Повећање удела ОИЕ у енергетском билансу (%)	Министарство рударства и енергетике РЗЗС	Годишње
	Изложеност становништва ефектима развојних пројеката у области енергетике и рударства	Јединица локалне самоуправе Надлежна јавна предузећа АЗЗЖС	Годишње
Унапређење сакупљања отпада, успостављање савременог управљања отпадом и успостављање рециклаже	Укупна количина произведеног отпада (t/год.)	АЗЗЖС	Годишње
	Производња отпада (комуналног, амбалажног, индустријског, опасног) (t/год.)	АЗЗЖС	Годишње
	Количина издвојеног, поново употребљеног и одложеног отпада (t/год.)	АЗЗЖС	Годишње
	Количине посебних токова отпада (t/год.)	АЗЗЖС	Годишње
	Прекогранични промет отпада (t/год.)	Управа царина, МЗЗЖС	
	Број санитарних регионалних депонија	АЗЗЖС	Континуално
Институционални развој и улаг	Развој система управљања заштитом животне средине	МЗЗЖС, Међународна организација за стандардизацију	Годишње

	Успешност спровођења законодавства и стратегија	МЗЗЖС	Годишње
	Број и територијална распрострањеност мерних места за праћење параметара загађења	АЗЗЖС	Годишње

8.3 ЗАКОНСКИ ОКВИР

Систем праћења стања животне средине оквирно је успостављен следећим правним актима:

- Закон о заштити животне средине ("Сл. гласник РС", бр. 135/04 и 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др. закон и 43/11 УС, 14/16, 95/18-др. закон);
- Закон о интегралном спречавању и контроли загађивања животне средине („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 25/15),
- Закон о стратешкој процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04 и 88/10),
- Закон о процени утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 135/04, 36/09 и 88/10),
- Уредба о Листи пројеката за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Сл. гласник РС", бр. 114/08),
- Закон о водама („Сл. гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18, 95/18-др. закон),
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у воде и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС“, бр. 67/11, 48/12 и 01/16),
- Уредба о граничним вредностима емисије загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС“, бр. 50/12),
- Уредба о граничним вредностима приоритетних и приоритетних хазардних супстанци које загађују површинске воде и роковима за њихово достизање („Сл. гласник РС“, бр. 24/14),
- Правилник о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Сл. гласник РС“, бр. 74/11)
- Закон о заштити ваздуха („Сл. гласник РС“, бр. 36/09 и 10/13),
- Уредба о условима за мониторинг и захтевима за квалитет ваздуха („Сл. гласник РС“, бр. 11/10, 75/10 и 63/13),
- Уредба о граничним вредностима емисија загађујућих материја у ваздуху из стационарних извора загађења, осим постројења за сагоревање („Сл. гласник РС, бр. 111/15)
- Закон о заштити земљишта („Сл. гласник РС“, бр. 112/15),
- Уредба о програму системског праћења квалитета земљишта, индикаторима за оцену ризика од деградације земљишта и методологије за израду ремедијационих програма ("Сл. гласник РС" бр. 88/10, 30/18),
- Уредбом о граничним вредностима загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту ("Сл. гласник РС", бр. 30/18 и 64/19);
- Закон о заштите од буке у животној средини („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10)
- Уредба о индикаторима буке, граничним вредностима, методама за оцењивање индикатора буке, узнемиравања и штетних ефеката буке у животној средини („Сл. гласник РС“, бр. 75/10),
- Правилник о методама мерења буке, садржини и обиму извештаја о мерењу буке („Сл. гласник РС“, бр. 72/10),
- Закон о управљању отпадом („Сл. гласник РС“, бр. 36/09, 88/10, 14/16, 95/18-др. закон),

- Закон о заштити природе („Сл.гласник РС“, бр. 36/10, 88/10 и 14/16, 95/18),
- Уредба о еколошкој мрежи („Сл.гласник РС“, бр.102/10),
- Уредба о режимима заштите („Сл.гласник РС“, бр. 31/12),
- Закон о шумама („Сл.гласник РС“, бр. 30/10, 93/12, 89/15),
- Закон о дивљачи и ловству („Сл.гласник РС“, бр. 18/10),
- Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљих ресурса („Сл.гласник РС“, бр.36/09, 128/14),
- Закон о заштити од нејонизујућег зрачења ("Сл. гласник РС", бр. 36/09)
- Правилник о границама излагања нејонизујућим зрачењима ("Сл. гласник РС", бр. 104/09)
- Правилник о изворима нејонизујућег зрачења од посебног интереса, врстама извора, начину и периоду њиховог испитивања ("Сл. гласник РС", бр. 104/09),
- Законом о управљању отпадом („Сл. гласник РС”, бр. 36/2009, 88/2010, 14/2016 и 95/2018 – др. закон),
- Правилником о обрасцу документа о кретању отпада и упутству за његово попуњавање („Сл. гласник РС”, бр 72/09, 114/13) и
- Правилником о обрасцу документа о кретању опасног отпада, обрасцу предходног обавештења, начину њиховог достављања и упутству за њихово попуњавање („Сл. гласник РС”, бр. 17/2017);

9 МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ И ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ

Основни методолошки приступ и садржај Извештаја Стратешке процене утицаја на животну средину, дефинисани су Законом о Стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“ бр. 135/04, 88/10). Процена стања животне средине за подручје плана, представљена је проценом постојећег стања и сагледавањем планских решења на основу кога су дате еколошке смернице са мерама за реализацију плана.

Примењена методологија истраживања проблематике заштите животне средине представља, по својој хијерархијској уређености и садржају, верификован начин доношења до документованих података и стварања основа за избор оптималног решења са крајњим циљем остварења принципа одрживог развоја.

Општи методолошки концепт је:

- прикупљање информација и података о простору, потенцијалним и евидентираним изворима загађивања, стању природних вредности-стању и квалитету вода, земљишта, ваздуха, биљног и животињског света, станишта и биодиверзитета, заштићених природних и културних добара,
- успостављање основних анализа, приказ „нултог стања“ као услова и полазне основе за анализу евидентираних и процену могућих значајних промена,
- дефинисање основних и појединачних циљева стратешке процене,
- вредновање постојећег стања као и процене значајних утицаја посебне намене, у односу на циљеве стратешке процене, успостављањем савремене методологије процене утицаја,
- процена и поређење варијантних решења уз приказ потенцијала и ограничења понуђених варијанти,
- дефинисање мера заштите према секторским планским решењима, односно према медијумима животне средине,
- дефинисање инструмената за спровођење мера заштите животне средине,
- смернице процене утицаја за ниже хијерархијске нивое,
- мониторинг животне средине, као неопходна мера контроле.

С обзиром да је кроз анализу установљено да постоје одређени ризици у смислу утицаја на животну средину, један део истраживања везан је за конкретне индикаторе и избор индикатора. Из основне матрице могућих утицаја детаљно се анализирају они за које је доказано да у конкретним просторним условима одређују међусобни однос предметног плана и животне средине. На основу верификованих показатеља, урађена је процена могућих утицаја планских решења, истраживане су могућности заштите и унапређења животне средине и предложене одговарајуће мере за које постоји оправданост у смислу рационалног смањења негативних утицаја на животну средину.

Утврђивање критеријума могућих значајних утицаја, појединачних и повезаних, вршени су на основу доступних информација, увидом у постојећу документацију (просторно – планску, урбанистичку и пројектно - студијску). Дефинисане су мере и смернице за спровођење плана и реализацију планских решења за одрживо коришћење простора.

9.1 ПРИМЕЊЕНА МЕТОДОЛОГИЈА

Примењена методологија заснована је на квалитативном и квалитативном вредновању животне средине на планском подручју, непосредном и ширем окружењу, као основе за валоризацију простора за даљи одрживи развој. Методологија се усавршава из године у

годину и углавном је у сагласности са новијим приступима и упутствима за израду Стратешке процене у ЕУ.

У односу на дефинисане циљеве (опште и посебне) и изабране индикаторе одрживог развоја, врши се процена утицаја одабраних планских решења на животну средину. Процена утицаја врши се у односу на циљеве стратешке процене утицаја у варијанти да се план примени и да се план не примени.

За просторне планове дужег временског хоризонта и са већом неизвесношћу реализације метод израде сценарија модела развоја, омогућује процену позитивних и негативних ефеката варијантних решења плана. Процена утицаја варијантних решења је квалитативна према следећим критеријумима:

- + позитиван утицај (унапређење ж.средине),
- - негативни утицај (деградација ж.средине),
- 0-без значајних промена,
- М - уз мере заштите могућ позитиван утицај.

У односу на процену утицаја варијантних решења доноси се одлука да ли је у односу на животну средину повољнија варијанта да се план примени или да се план не примени. Уколико је повољнија варијанта да се план примени, врши се евалуација карактеристика и значаја утицаја планских решења.

Значај утицаја процењује се у односу на величину (интензитет) утицаја и просторне размере на којима се може остварити утицај. Утицаји, односно ефекти планских решења, према величини промена, могу бити позитивни, негативни или неутрални.

Додатни критеријуми који служе за евалуацију утицаја дати су у табели 9.1.1.

На основу критеријума процене утицаја планских решења врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева стратешке процене. За секторска решења која доносе изразито позитивне утицаје евалуација утицаја није вршена.

Табела 9.1.:Додатни критеријуми за оцењивање утицаја

Вероватноћа утицаја	сигуран могућ вероватан	С М В
Време трајања утицаја	краткотрајан дуготрајан	К Д
Учесталост утицаја	повремени привремен сталан	По Пр Ст
Просторне размере утицаја	међународни национални регионални локални	М Н Р Л

Евалуација утицаја је приказан интензитетом боје. Што је тамнија боја, то је утицај значајнији. Према броју карактеристика које су дефинисане као **значајне** (постојање једне или две карактеристике) и **врло значајне** (три или четири карактеристике), како је приказано у следећој табели бр.9.1.1. - *Евалуација утицаја*.

Табела бр 9.1.1:Евалуација утицаја

Врста/значај утицаја	Значајан утицај	Врло значајан утицај
Позитиван		
Негативан		
Неутралан		

На основу критеријума процене величине и просторних размера утицаја планских решења на циљеве стратешке процене врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за

остваривање циљева стратешке процене. У обзир се узимају само они утицаји који имају стратешки значајне позитивне или негативне ефекте на квалитет животне средине

9.2 ТЕШКОЋЕ У ИЗРАДИ СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

Током израде Извештаја о стратешкој процени ПП услед специфичности плана и предметном подручју, садржај предметног Извештаја је у одређеној мери модификован, прилагођен основним карактеристикама ПП и обухвата процењивање стратешки значајних утицаја за развој посматраног подручја. Тако, у предметном извештају нису интерпретирани утицаји јонизујућег зрачења.

У циљу сагледавања/анализе варијантних решења ради утврђивања повољнијег решења сагледани су утицаји у оквиру друштвено-економског развоја и еколошког аспекта. Због специфичности плана, проценом су дефинисане мере заштите животне средине и здравља људи у складу са процењеним могућим утицајима који се могу јавити у току реализације ПП а складу са секторским решењима плана.

СПУ није дефинисала мере и принципе који би умањили или избегли друштвено економске конфликте (мере и модалитети компензације, пресељавање, губитак непокретности и сл.)

10 ПРИКАЗ НАЧИНА ОДЛУЧИВАЊА

Стратешка процена утицаја, интегрисана је као процес у све фазе израде ПП чиме је било омогућено интегрисање циљева и принципа одрживог развоја у све фазе израде ПП (од почетних циљева, преко дефинисања стратешких опредељења и утврђивања планских решења).

На основу члана 4, Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 135/04 и 88/10), у поступку стратешке процене планова и програма повећани степен **транспарентности** у одлучивању обезбеђује се узајамном координацијом надлежних и заинтересованих органа у поступку давања сагласности на стратешку процену, кроз консултације, односно обавештавања и давања мишљења на план. Добијени услови у погледу очувања постојећих ресурса, намена и функција значајни су са становишта одрживог коришћења простора и као такви су инкорпорирани у план и СПУ.

Веома важан сегмент самог процеса одлучивања у току израде Извештаја о стратешкој процени, сходно члану 18. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, омогућено је учешће заинтересованих органа и организација према којем орган надлежан за припрему плана доставља органу надлежном за заштиту животне средине, заинтересованим органима и организацијама на мишљење Извештај о Стратешкој процени. Заинтересовани органи и организације дужни су да доставе мишљење у року од 30 дана од дана пријема захтева.

Такође, чланом 19. дефинисано је да је орган надлежан за припрему плана и програма обавезан да обезбеди учешће јавности у разматрању Извештаја о Стратешкој процени.

Јавни увид и јавна расправа за Извештај организује се по правилу у оквиру излагања плана на јавни увид и одржавања јавне расправе у складу са Законом којим се уређује поступак доношења плана.

10.1 ОПИС РАЗЛОГА ОДЛУЧУЈУЋИХ ЗА ИЗБОР ПП СА АСПЕКТА РАЗМАТРАНИХ ВАРИЈАНТНИХ РЕШЕЊА И ПРИКАЗ НАЧИНА НА КОЈИ СУ ПИТАЊА ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ УКЉУЧЕНА У ПП

Као што је наведено у поглављу 6.1. *Приказ припремљених варијантних решења*, а према садржини Стратешке процене која је прописана Законом, разматрана су два сценарија развоја: План се не реализује (варијанта бр.1) и План се реализује (варијанта бр.2).

Одговарајућа планска решења у смислу избора варијантног решења које ће имати позитиван утицај на даљи просторни развој посматраног подручја, припадају Варијантном решењу број 2., односно подразумевају спровођење сценарија одрживог просторног развоја, које се заснива на начелима дефинисаним у законској регулативи из области просторног планирања и заштите животне средине приликом реализације ПП.

Уређење простора заснива се интегрисаном планирању простора као и на хоризонталној и вертикалној координацији.

Хоризонтална координација подразумева повезивање са суседним општинским и регионалним територијама у току планирања ради решавања заједничких функција и интереса, као и повезивање и партиципацију свих учесника у просторном развоју.

Вертикална координација подразумева успостављање веза свих нивоа просторног и урбанистичког планирања и уређења простора, од националног ка регионалном и даље ка локалном нивоу.

Такође, ПП РС, основни плански документ просторног планирања и развоја у Републици Србији који представља плански основ за израду и овог ПП, у погледу заштите животне средине припремљен је као одржив, са предвиђеним одрживим развојем у погледу равномерног регионалног развоја, заштите природе и биодиверзитета, развоја привреде, развоја инфраструктуре и унапређења квалитета живота.

Захтеви за заштитом животне средине и природних добара, уграђени су највећим делом и у планска решења ПП иако је он сам по себи специфичан и разликује се у великој мери од других просторних планова. Самим тим и Стратешка процена утицаја разликује се у великој мери од Стратешких процена утицаја планова територијалних јединица локалне самоуправе и већих територијалних целина.

11 УЧЕШЋЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ СТРАНА У ПОСТУПКУ ИЗРАДЕ И РАЗМАТРАЊА ИЗВЕШТАЈА СТРАТЕШКЕ ПРОЦЕНЕ УТИЦАЈА

У поступку израде ПП и спровођења Стратешке процене утицаја овог планског документа на животну средину обављене су консултације са заинтересованим и надлежним институцијама, организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења.

Све консултације су релевантне за процес стратешке процене и израду Извештаја о стратешкој процени утицаја ПП, а услови и мере надлежних органа, институција и предузећа су процесом стратешке процене вредновани и имплементирани у планска решења.

У току израде ПП и Извештаја о стратешкој процени прибављени су услови и сагласности од стране следећих надлежних институција, организација и јавних предузећа (табела 11).

Табела 11: Институције од којих су пристигли услови за предметни план

Назив институције	
1.	МИНИСТАРСТВО ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ
2.	МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ РС
3.	МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВ. ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВЕДЕ – ВОДНИ И ОПШТИ УСЛОВИ
4.	МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА
5.	МИНИСТАРСТВО ОМЛАДИНЕ И СПОРТА
6.	МИНИСТАРСТВО РУДАРСТВА И ЕНЕРГЕТИКЕ
7.	МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА
8.	МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА
9.	МИНИСТАРСТВО СПОЉНИХ ПОСЛОВА
10.	МИНИСТАРСТВО ТРГОВИНЕ, ТУРИЗМА И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИЈА
11.	МИНИСТАРСТВО УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА
12.	МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ, СЕКТОР ЗА МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ УПРАВА ЗА ИНФРАСТРУКТУРУ
13.	ДИРЕКТОРАТ ЦИВИЛНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА
14.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ СРБИЈЕ
15.	ЈП ЕМИСИОНА ТЕХНИКА И ВЕЗЕ
16.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ СМЕДЕРЕВО
17.	ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ КРАГУЈЕВАЦ
18.	РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ БЕОГРАД
19.	ЦЕНТАР ЗА РАЗМИНИРАЊЕ
20.	ИНФРАСТРУКТУРА ЖЕЛЕЗНИЦЕ СРБИЈЕ” А.Д. БЕОГРАД
21.	ЈП СРБИЈАГАС
22.	ЈУГОРОСГАЗ А.Д.
23.	НИС
24.	ЈП ПУТЕВИ СРБИЈЕ
25.	ЈП ЕЛЕКТРОМРЕЖА СРБИЈЕ
26.	ЈП ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ
27.	РАТЕЛ
28.	“ТЕЛЕКОМ СРБИЈА” А.Д.
29.	СМАТСА
30.	РЕПУБЛИЧКИ ХИДРОМЕТЕОРОЛОШКИ ЗАВОД СРБИЈЕ
31.	ЈП СРБИЈАШУМЕ
32.	ЈП ПОШТА СРБИЈЕ
33.	СББ - СРПСКЕ КАБЛОВСКЕ МРЕЖЕ
34.	VIP MOBILE DOO
35.	ЦЕТИН
36.	СКИЈАЛИШТА СРБИЈЕ

Консултације са заинтересованом јавношћу и појединцима обављају се у току јавног увида, а резултати консултација саставни су део Извештаја о стратешкој процени утицаја ПП на животну средину.

12 ЗАКЉУЧЦИ – НЕТЕХНИЧКИ РЕЗИМЕ

Процена утицаја предметног ПП на животну средину урађена је као Стратешка процена утицаја Просторног плана подручја посебне намене туристичке дестинације Кучајске планине, на животну средину, у свему према Закону о Стратешкој процени утицаја („Сл. гласник РС“, бр. 135/04, 88/10). Стратешка процена утицаја на животну средину је инструмент чија је примарна намена да предвиди и обезбеди превенцију могуће штете по животну средину услед реализације политика и развојних планова и програма. Основни циљ стратешке процене је да обезбеди рано упозорење на широк дијапазон кумулативних ефеката резултираних акцијама нижег хијерархијског нивоа, који би били занемарени у процесу процене утицаја.

Предметни ПП, има површину 1223,73 km² и обухвата целу територију општине Жагубица и делове територије општине Деспотовац. На планском подручју налази се 36 катастарских општина (17 у општини Деспотовац и 19 у општини Жагубица) са 38 насеља у којима живи укупно 26.272 становника (попис 2011.год.).

Целине и подцелине детаљне разраде заштићене околине манастира Манасија, односно манастира Горњак са околином, описане су у делу IV, глава 3. "Правила уређења и грађења за подручја детаљне разраде", и приказане су на Карти детаљне разраде.

Подручје ПП обухвата Парк природе „Кучај Бељаница“ (у процедури заштите), седам споменика природе и један заштићени природни простор. Заштићено подручје у обухвату Просторног плана (Парк природе, проглашена природна добра и евидентирана станишта заштићених врста) заузима укупно 480,36 km² (39,25% територије ПП).

Подручје Парка природе "Кучај-Бељаница" заузима површину од 442,24 km² у обухвату ПП (36,14% територије ПП), од чега је 237,07 km² (53,61%) на територији општине Деспотовац, а 205,17km² (46,39%) на територији општине Жагубица. Граница и режими заштите Парка природе "Кучај-Бељаница", према условима Завода за заштиту природе Србије прибављеним за потребе израде овог ПП (решење бр. 020-2974/2 од 07.12.2020.год.), дефинисани су Студијом заштите Парка природе "Кучај-Бељаница" (објављена 30.07.2020.год., чиме је Министарство заштите животне средине обавестило јавност о поступку покретања заштите овог простора, који се сматра заштићеним у складу са чл. 42. ст.8 Закона о заштити природе, с тим што се до доношења акта о проглашењу примењују мере прописане овом Студијом заштите).

Главна (кључна) посебна намена:

Туризам – планско подручје припада туристичкој дестинацији Кучајске планине. Ово подручје представља примарну туристичку дестинацију са многобројним и разноврсним природним и антропогеним туристичким мотивима, али са мањим учешћем целогодишње туристичке понуде. Ово подручје веома квалитетне животне средине, представља регионалну целину интегрисане понуде унутар шире туристичке дестинације "Стиг - Кучајске планине", у оквиру туристичког кластера „Београд“, а на самој граници туристичких кластера "Југоисточна Србија" и "Средишња и Западна Србија".

Општи циљеви заштите, уређења и развоја подручја ПП јесу:

- интегрисање планског подручја (туристичке дестинације Кучајске планине) у шире окружење, а посебно у шире туристичке целине у оквиру туристичког кластера „Београд“, коме припада, али и кластера "Југоисточна Србија" и "Средишња и Западна Србија", који су у непосредном окружењу. Ово ће се остваривати кроз развој туристичке инфраструктуре, повећање саобраћајне доступности и обезбеђење просторних услова за функционисање и даљи развој саобраћајних и инфраструктурних система (планирани инфраструктурни коридор "Вожд Карађорђе" и др.), чиме ће се оснажити постојеће и створити нове функционалне везе у оквиру туристичког простора

Републике Србије.

- развој свих видова туристичког производа за који постоје потенцијали на планском подручју (дестинација са мањим учешћем целогодишње понуде) - планински туризам; туризам специјалних интересовања; рекреација и камповање у еколошком окружењу и очуваним пределима; авантуристички туризам (активности везане за природу); рурални туризам (агро, еко, сеоски и културни туризам); кружна путовања; манифестације, догађаји и пословни туризам и др. Са тим у вези, организовање садржајно заокружене туристичке понуде, усклађене са режимима заштите простора и интегрисане у понуду шире туристичке целине.
- јачање регионалног идентитета планског подручја, уз синхронизовани одрживи развој туризма и комплементарних делатности - пољопривреде (посебно сточарства и пољопривреде засноване на традиционалној производњи високовредних локалних производа и пружању агроеколошких услуга), шумарства, алтернативне сеоске економије, рекреације и др.
- обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности Парка природе „Кучај-Беланица“ и других природних добара на планском подручју, њихово одрживо коришћење за едукацију, научна истраживања и презентацију јавности, као и развој комплементарних делатности у складу са режимима заштите простора. Поред тога, очување и унапређење укупних природних вредности и ресурса планског подручја.
- уређење, одрживо коришћење и заштита предеоних вредности Кучајских и Хомољских планина, планина Беланице и Црног Врха, долина, котлина и клисура Млаве, Ресаве и читаве хидрографске мреже планског подручја, пашњачких зона и шумских комплекса, културне баштине планског подручја и др.
- очување и унапређење укупног културног наслеђа, што подразумева обезбеђење трајне и интегрисане заштите објеката и заштићене околине споменика културе од изузетног (манастир Манасија) и великог значаја (манастир Горњак и Тршка црква), као и других културно-историјских вредности, њихово инфраструктурно опремање и уређење, стварање просторних услова за њихову презентацију, као и развој верског, културног и других видова комплементарног туризма;
- постизање равнотеже између еколошких, економских и друштвених чинилаца одрживог развоја планског подручја, релативизацијом конфликта између заштите простора (у складу са специфичним захтевима заштите и одрживог коришћења природних и културних вредности, као и условима заштите са аспекта функционисања система одбране) и туристичког развоја, развоја саобраћајних и инфраструктурних система, као и развоја локалне заједнице, односно унапређења квалитета живљења локалног становништва у циљу његовог задржавања и подстицања насељавања подручја.
- успостављање ефикасног система управљања заштитом и развојем подручја, као и заштита јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби.

Спровођење поступка Стратешке процене утицаја представља сложен процес који захтева мултидисциплинарни приступ, а обухвата анализу, припрему извештаја о стању животне средине, вредновање, поређење података, разне врсте консултација, проучавање планске и друге документације и многе друге активности, на основу чега настаје елаборат – Извештај о стратешкој процени утицаја на животну средину.

Целокупна проблематика анализирана је у оквиру неколико посебних целина кроз које су обухваћене основе за истраживање:

- карактеристике плана, полазне основе Стратешке процене са природним карактеристикама простора и циљевима предвиђеним ПП-ом,
- стање животне средине у оквиру ПП,
- разматрање питања и проблеми заштите животне средине, идентификација конфликта и приказ могуће релативицације,
- приказ припремљених варијантних решења плана,

- дефинисање циљева СПУ (општих и посебних),
- врсте и избор индикатора СПУ,
- процена варијантних решења,
- процена могућих утицаја плана на животну средину и мере предвиђене за смањење негативних утицаја,
- смернице за даље спровођење плана и СПУ,
- програм праћења стања животне средине,
- методологија процене,
- принцип начина одлучивања,
- нетехнички резиме.

Предмет ПП, односно посебна намена (заштита природе, природних и културних добара и одрживи туристички развој подручја) дефинисала је правце и нивое разматрања, односно концентрисала проблематику на ниво посматрања односа планских циљева и њихове реализације према различитим створеним и природним вредностима, животној средини и здрављу људи, сужавајући ниво посматрања утицаја.

Кроз основе за истраживање дефинисани су сви релевантни фактори који су имали утицаја на предметно студијско истраживање, а који су се првенствено односили на важећу законску регулативу, планску документацију вишег реда, просторне карактеристике подручја плана и начин истраживања. Кроз истраживање и вредновање постојећег стања, извршена је анализа постојећих потенцијала појединачних медијума животне средине (квалитет ваздуха, воде, земљишта, појаве прекомерне буке, штетног нејонизујућег зрачења, појаве отпада, стање биодиверзитета, предела, природних и културних добара...) на основу чега је урађена оцена стања.

Анализа постојећих импаката, показала је да се предметна просторна целина одликује значајним природних вредностима са локацијама високог степена осетљивости, што је послужило као важан податак у усмеравању свих даљих планираних активности на заштиту природних вредности и животне средине. Већи део планског подручја чини изразито очувана животна средина, док је на одређеним локацијама идентификован негативан утицај на животну средину (антропогеним активностима). Идентификовани су досадашњи конфликтни односи развоја подручја и основних елемената простора (екосистема) са приказом врсте утицаја и тренда утицаја. Дат је предлог могуће релативизације конфликта у функцији одрживог развоја.

Кроз истраживање и вредновање постојећег стања извршена је анализа постојећих природних потенцијала на основу чега је урађена оцена стања. На планском подручју углавном доминира **квалитетна животна средина** (природни екосистеми, шуме, ливаде и пашњаци, туристичка, ловна и риболовна подручја без значајног негативног утицаја на животну средину, руралне зоне ван Парка природе). Подручје у оквиру Парка природе „Кучај -Бељаница“ (зоне од значајна за заштиту природних вредности и заштиту станишта дивље флоре и фауне на националном и међународном нивоу) као и природна добра ван Парка природе и станишта заштићених врста, представљају **простор врло квалитетне животне средине**. Рударске локације, локације сметлишта, насеља и појединачни објекти без санитације, локације интензивног развоја туризма, зоне саобраћаја и природних ограничења представљају **зоне угрожене животне средине**. **ГРАФИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА: Карта бр.1: Категоризација животне средине, постојеће стање, Р 1: 50 000.**

Сагледавањем свих полазних параметара а у складу са принципима заштите животне средине као општег циља ове процене, дефинисани су посебни циљеви Стратешке процене утицаја према којима је вршена евалуација утицаја припремљених планских решења:

Посебни циљеви СПУ

1. Заштита квалитета ваздуха и смањење утицаја на климатске промене
2. Очување квалитета вода и интегрално управљања водама

3. Унапређење квалитета земљишта – заштита од загађења и деградације
4. Заштита природних и културних добара и предела
5. Заштита шума и шумског земљишта
6. Заштита пољопривредног земљишта
7. Рационално коришћење природних ресурса
8. Смањење утицаја буке на животну средину
9. Смањење утицаја нејонизујућег зрачења
10. Унапређење енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије
11. Унапређење сакупљања отпада, ширење сакупљачке мреже и чишћење дивљих сметлишта, успостављање примарне селекције
12. Смањење ризика од настанка свих врста удеса
13. Успостављање мониторинга и израда катастра загађивача
14. Информисаност и едукација становништва и привредних субјеката о значају заштите животне средине, спровођење политике заштите животне средине на свим нивоима

На основу дефинисаних циљева извршен је избор индикатора заштите животне средине који су коришћени у процени утицаја.

У складу са посебном наменом ПП, издвојена су планска решења за које је извршена процена утицаја на животну средину:

- изградња и презентација туристичких локалитета и смештајних објекта, инфраструктуре и супраструктуре, активирање планинских насеља, услуге и становништа за потребе туризма;
- очување, опремање и обнова руралног подручја, неговање и промовисање насељских вредности ради унапређења демографских прилика насеља, јачање јавних служби и техничке инфраструктуре у складу са посебним наменама;
- одрживи развој пољопривреде (узгајање лековитог биља, традиционалних повртарских и воћарских култура, сточарство) условљену природним погодностима и компаративних делатности (производња здраве хране и прерађивачких погона);
- одрживи развој шумарства и пратећих делатности уз одрживо газдовање и интегралну заштиту и унапређење шума и одрживи развој риболова, ловства и ловне дивљачи;
- опоравак и развој одрживе привреде (индустрије) у складу са карактеристикама и реалним капацитетима подручја и формирање МСП-а;
- одржива експлоатација минерални сировина;
- изградња нових локалних, државних и туристичких путева, изградња обилазница, реконструкција и опремање државних, општинских, туристичких путева и других саобраћајних система, који ће обезбедити квалитетнију доступност и повезаност подручја ПП са другим деловима Србије;
- резервисање простора за изградњу вишенаменске хидроакумулације првог приоритета "Бељаница" на реци Ресави и као извориште од регионалног и републичког значаја и вишенаменских хидроакумулација првог приоритета "Витман" и "Градац" на реци Млави, као извориште од регионалног и републичког значаја;
- унапређење водоснабдевања и водопривредне инфраструктуре (успостављање зона санитарне заштите, изградња система за одвођење и пречишћавање отпадних вода у насељима) унапређење система одбране од поплава и антиерозивне мере, регулација водотока;
- унапређење енергетске мреже, сигурности у снабдевању електричном енергијом, рационализација потрошње, унапређење енергетске ефикасности, еколошки оправдано и социјално прихватљиво коришћење обновљивих извора енергије,
- изградња ветропаркова на локацији Црни Врх – Бељаница;
- изградња и унапређење остале инфраструктуре и изградња недостајућих комуналних објеката.

У оквиру процене варијантних решења, припремљена матрица је показала да је реализација плана (варијанта бр. 2) у готово свим секторима заштите животне средине (према циљевим СПУ), уз примену мера заштите животне средине, повољније решење за одрживи развој

подручја. За процену и вредновање утицаја планских активности примењена је прилагођена европска методологија заштите животне средине, која се примењује у оцени стања и могућих утицаја при изради СПУ. Евалуација утицаја је приказан интензитетом боје. Што је тамнија боја, то је утицај значајнији.

Плански циљеви су оцењени у односу на дефинисане циљеве стратешке процене, при чему свака оцена садржи интензитет, вероватноћу, трајање, учесталост утицаја и просторне размере утицаја. На основу анализе табеле 6.2.1 *Евалуација процењених утицаја* могуће је донети генерални закључак да се могући негативни утицаји могу испољити и зависе од припремљених и примењених мера заштите животне средине.

Ова анализа је показала да се предметна просторна целина одликује значајним потенцијалом, али да су планиране активности у готово свим секторима усмерене на заштиту животне средине и природних добара, здравља људи, социјални и друштвено економски бољитак. У секторима где су могући негативни утицаји (туризам, саобраћај, привредни развој- рударство, ...) припремљене су мере заштите животне средине како би се потенцијални негативни утицаји свели на минимум.

Како би се сви потенцијални утицаји у оквиру идентификованих намена и зона, свели на минимум, односно потпуно неутралисали, стратешком проценом су прописане мере заштите животне средине које треба предвидети у планској и техничкој документацији. На основу посебних односа развоја и осетљиве посебне намене, дефинисане су и мере заштите животне средине у оквиру појединачних сектора, мере заштите здравља становништа, мере заштите од удеса, као и мере које се прилагођавање климатским променама. Дефинисане су и мере и инструменти заштите животне средине према основним медијумима животне средине: мере заштите ваздуха, вода и земљишта.

СПУ је предвиђена нова просторна диференцијација животне средине која дефинише правила, мере и услове заштите простора у свим зонама и целинама. На тај начин су зоне угрожене животне средине елиминисане (такве зоне се не очекују), па се у оквиру предметног обухвата очекују подручја претежно квалитетне, квалитетне и врло квалитетне животне средине. Предлог просторне диференцијације животне средине дат је у делу ГРАФИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА: *Карта бр.2: Категоризација животне средине, планирано стање, Р 1: 50 000.*

ИСПУ који се ради за ниво ППППН не може дати експлицитне одговоре на прихватљивост појединих планских решења у микролокацијском смислу. Таква планска решења морају се разрађивати и детаљно оцењивати приликом израде планова нижег реда, пројектне документације и студија оправданости. Ниво детаљности који ће анализирати појединачне објекте и њихове утицаје на животну средину, разматраће се у оквиру Стратешких процена утицаја на нижим хијерархијским нивоима и у оквиру Процена утицаја појединачних објеката и пројеката на животну средину. Дефинисани су урбанистички планови за које је обавезна израда СПУ на нижим хијерархијским нивоима.

Дефинисан је програм мониторинга у складу са предметним планским задатком и избором индикатора који се прате: ваздух, вода, земљиште, бука, отпад, биодиверзитет, здравље становништва, јачање еколошке свести...

Закључује се да је предметни Просторни план подручја посебне намене припремљен са високим степеном одрживости природних ресурса и заштите животне средине. Просторним планом и Стратешком проценом утицаја су посебна намена, привредни и друштвено-економски развој подручја, значајно усклађени са заштитом животне средине (заштитом природних ресурса, природних добара, станишта и биодиверзитета) имплементирањем општих и посебних захтева за заштитом животне средине у сва планска решења. На појединим зонама и локацијама, одређена планска решења могу изазвати значајне негативне утицаје што захтева посебну примену мера заштите животне средине прописане овим Извештајем.

